

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 18

20-21 квітня 2023 р.

ISSN 2786-6823 (print)

Тернопіль, Україна –
Переворськ, Польща
2023

УДК 001 (063)

«Світ наукових досліджень. Випуск 18»: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 20-21 квітня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б. – 286 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 18», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380977547363 e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

ЗМІСТ

Економічне спрямування

<i>Olga Odintsova, Irene Hrischenko</i> DECISION MAKING IN THE MC STRATEGIC PLANNING PROCESS.....	14
<i>Valeriia Skachko</i> EFFICIENCY OF USING DRONES IN LOGISTICS: RESEARCH OF ECONOMIC ASPECTS.....	16
<i>Андрусь Ольга Іванівна, Тітова Олександра Миколаївна</i> РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА СУЧАСНИХ КОМПОЗИТНИХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	18
<i>Гордієнко Анна Вікторівна</i> ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В РАМКАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	20
<i>Грицина Марія Сергіївна, Буга Наталія Юріївна</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	22
<i>Журило Вікторія Володимирівна</i> ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПРЯМИМИ ПРОДАЖАМИ ЯК СКЛАДОВА МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	24
<i>Корбутяк Аліна Георгіївна, Сокровольська Наталія Ярославівна</i> ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ.....	27
<i>Кравченко О.П., Неїленко С.М.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	32
<i>Криховець-Хом'як Лілія Ярославівна</i> АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ.....	34
<i>Логвин Михайло Михайлович, Мороз Марина Вікторівна, Логвин Даниїл Михайлович</i> ТУРИСТИЧНИЙ СЕКТОР ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: СТАН, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	37

Маркова Дар'я Олександрівна
**ІТ-МАРКЕТИНГ, ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ ТОРГІВЛІ У СФЕРІ МАРКЕТИНГУ.....43**

Миколайчук Ірина Павлівна
**ЕФЕКТИВНІСТЬ
КОМАНДНОЇ МОДЕЛІ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЇ.....45**

Мірошник Марія Володимирівна, Шапран Олена Євгенівна
**ЕВОЛЮЦІЯ КОНКУРЕНЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТА
РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....47**

Романькова Оксана Миколаївна, Висоцький Володимир Михайлович
**БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ
ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....48**

Тараненко Ганна Дмитрівна, Західна Оксана Романівна
**РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У ФОРМУВАННІ
РЕСУРСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....52**

Інформаційні системи і технології

Бердник Михайло Геннадійович, Куракіна Анастасія Станіславівна
**ВЕБ-ДОДАТОК ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЄТИ ПРИ
ЛІКУВАННІ ДІАБЕТУ ДРУГОГО ТИПУ.....56**

Ковальов Микола Олександрович
**ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЦИФРОВИХ ІНТЕГРУЮЧИХ СТРУКТУР.....59**

Кравчук Олександр Віталійович
**РОЛЬ ДОЗВОЛІВ ANDROID
У ВИЯВЛЕННІ НЕБЕЗПЕЧНОГО ПРОГРАМНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ
СТАТИЧНОГО АНАЛІЗУ.....64**

Хмелюк Альона Василівна, Черненко Поліна Володимирівна
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА: СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ НАКАЗУ.....69

Штогрин Павло Петрович, Боярінова Юлія Євгенівна
**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АВТОПІЛОТА БПЛА
НА ОСНОВІ МУРАШИНОГО АЛГОРИТМУ.....74**

Педагогічні науки

Larysa Odynchenko ON THE ISSUE OF FORMING TECHNIQUES OF WORKING WITH A GEOGRAPHICAL TEXT IN STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES.....78

Грошовенко Ольга Петрівна ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....80

Давидова Марина Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ.....81

Іванюк Аліна ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ.....83

Кисельова Ольга Ігорівна МІСЦЕ ЕСТЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ У РОЗВИТКУ ДУХОВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....86

Побризгаєва Валентина Григорівна, Масюк Олена Маратівна ПЕРЕВАГИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....89

Хома Ольга Михайлівна ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....91

Яковишина Тетяна В'ячеславівна СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНІК.....93

Психологічні науки

Гренюк Лілія Степанівна МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ.....95

Кириченко Кристина Максимівна ПРОКРАСТИНАЦІЯ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ЕМОЦІЙНИМИ СТАНАМИ І ТРИВОГОЮ...101

**Флюнт Мар'яна Орестівна ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ТА РІВНЯ / ТИПУ
АДАПТАЦІЇ ОСОБИ ДО СТРЕСУ.....104**

**Шишко Б.Р. ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ
ТА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ.....119**

Юридичні науки

**Anastasiia Dubko REGARDING THE WAYS TO REFORM
GREEN TAXES IN UKRAINE.....122**

**Бацун Кирило Сергійович
ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРУ.....124**

**Бондаренко Юлія Геннадіївна КАТЕГОРІЇ ДОБРОСОВІСНОСТІ
ТА НЕДОБРОСОВІСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ
ПРАВІ ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ.....126**

**Волошин Максим Юрійович, Чорна Аліна Геннадіївна
НЕСАНКЦІОНОВАНЕ ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ ЕЛЕКТРОННО-
ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ),
АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ, КОМП'ЮТЕРНИХ
МЕРЕЖ ЧИ МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ.....128**

**Голодник Юрій Андрійович ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....130**

**Гриб Богдан Валентинович, Чорна Аліна Геннадіївна
ПРОБЛЕМА ДЕЗЕРТИРСТВА В КОНТЕКСТІ
ВОЄННОГО СТАНУ.....132**

**Грошовенко Богдан Леонідович
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ.....134**

**Дяченко Сергій Вікторович, Інгульська Діана Анатоліївна
СУДОВІ ВИТРАТИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....135**

<i>Заєць Роман Богданович</i> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА МВФ.....	137
<i>Поліщук Вікторія Олександрівна</i> РЕАЛІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	140
<i>Попович Ольга Станіславівна</i> ТЕРОРИЗМ – ЗАГРОЗА ІСНУВАННЮ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	142
<i>Середенко Валерія В'ячеславівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	145
<i>Степаненко Вероніка Станіславівна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ.....	148
<i>Тарасюк Данило Олексійович, Чорна Аліна Геннадіївна</i> ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	150
<i>Форноляк Діана Максимівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	151

Історичні науки

<i>Неля Михайлівна Жулканич</i> ОСНОВНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТ.....	154
---	-----

Філософські науки

<i>Рохман Богдан Михайлович, Савчук Олег Ігорович</i> МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА РЕЦЕПЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ АНТРОПОЛОГІЇ СОКРАТА ТА АРИСТОТЕЛЯ.....	156
--	-----

- Mariia Serhiivna Zavarynska* IDENTIFYING UNCERTAINTY
IN EXPERIMENTAL LITERATURE ERGODIC TEXTS.....158
- Варушкіна Юлія Олександрівна* ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ
ГРУПИ ПРОЗОНІМІВ РОМАНУ ВІЛЬЯМА ГЕДДІСА
«АГАПЕ АГОВ».....159
- Конєва Тетяна Михайлівна*
«ВИДИМІСТЬ – СУТНІСТЬ» – СТИЛЬОВА КОНСТАНТА
ДРАМИ М. МЕТЕРЛІНКА «МОННА ВАННА».....161
- Левчук Оксана Андріївна, Галушко Олена Сергіївна*
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З
КОМПОНЕНТОМ-АНТРОПОНІМОМ КРІЗЬ ПРИЗМУ
ЇХ СЕМАНТИЧНОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО
ЗНАЧЕННЯ.....164
- Логвин Руслана Олегівна*
ТЕОРІЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ ТА ЇХ ЕТАПИ.....165
- Мойсеєнко Дарина Сергіївна* ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО
МОДЕЛЮВАННЯ ХАРАКТЕРУ В КІНОПОВІСТІ
«ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА» ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА.....167
- Нагай Ірина Давидівна* РЕЦЕПЦІЯ В АСПЕКТІ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ АДАПТАЦІЇ.....170
- Обручнікова Наталія Дмитрівна* РОЛЬ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ В ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
ТА РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....174
- Постнікова Еліна Ігорівна* ФОНЕТИЧНІ ЗМІНИ У СИСТЕМІ
ВОКАЛІЗМУ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКИЙ
ПЕРІОД РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....177
- Регушевська Ірина Анатоліївна, Ачилова Олена Леонідівна*
СПЕЦИФІКА СПОРТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРИВОДІВ
У СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА УКРАЇНИ.....180

Мистецтвознавство

Жигалко Богдан Юрійович СПЕЦИФІКА АКТОРСЬКОГО ІСНУВАННЯ В СИМВОЛІСТСЬКІЙ ДРАМІ НА ПРИКЛАДІ ВИСТАВИ «ПО ДОРОЗІ В КАЗКУ» ГАННИ СЕРЕБРЯННІКОВОЇ ЗА ДРАМАТИЧНИМ ЕТЮДОМ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ.....184

Лосик Марія Василівна ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛА ГУТИ В ОКОЛИЦЯХ УНІВСЬКОЇ СВЯТО-УСПЕНСЬКОЇ ЛАВРИ КІНЦЯ XVI – ПОЧАТОК XVII СТОЛІТТЯ.....188

Соціологічні науки

Мацко-Демиденко Ірина Вікторівна МОЛОДЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СТУДЕНТСЬКИХ ЕСЕЇВ.....195

Черненко Наталія Іванівна, Консул Тетяна Сергіївна ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ.....197

Політичні науки

Щепетко Богдан Миколайович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА УКРАЇНА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ.....199

Державне управління

Герман Катерина Вікторівна ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....201

Клименко Соф'я Ростиславівна ПРОБЛЕМАТИКА НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....203

***Ковтун Владислава Вадимівна* ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ.....206**

***Мачульська Марина Миколаївна* ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....208**

***Ярош Дмитро Сергійович* ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ЯК ЧИННИКА
МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ.....210**

Медичні науки

***Oleksij Petrovych Kostyrenko, Tatiana Dmitrivna Bublik,
Natalia Vasylivna Kotelevska* THE USE IRRIGATION OF CITRIC
ACID FOR A STAGE OF ROOT CANAL TREATMENT.....213**

***Valeriia Vynnykova, Katerina Makarova* A CLINICAL CASE
OF HERPETIC INTERCOBAL NEURALGIA.....215**

***Yuliia Tsyunchyk* NEGLECT AS A MANIFESTATION OF CHILD
ABUSE WITH OVERWEIGHT AND OBESE CHILDREN.....217**

***Антонюк-Кисіль Володимир Миколайович, Єнікєєва Вікторія
Миколаївна, Лічнер Степан Іларіонович* ПЛАНОВЕ ХІРУРГІЧНЕ
ЛІКУВАННЯ ВАГІТНИХ З ПЕРВИННИМ СИМПТОМНИМ
ХРОНІЧНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ ВЕН НИЖНІХ
КІНЦІВОК ТА ПРОМЕЖИНИ З КОРОТКОТЕРМІНОВИМ
ПЕРЕБУВАННЯМ В АКУШЕРСЬКОМУ СТАЦІОНАРІ.....219**

***Берлим Ірина Сергіївна* ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ
ФОТОТЕРАПІЇ В КОМПЛЕКСІ З МІКРОСТРУМАМИ
НА ЛІКУВАННЯ ПСОРІАЗУ.....221**

***Васильченко Лілія Вікторівна, Кравченко Тетяна Юріївна,
Лотиш Надія Григорівна, Папінко Роман Мар'янович*
ЗАЛЕЖНІСТЬ ТЯЖКОСТІ ПЕРЕБІГУ ГЕМОЛІТИЧНОЇ
ХВОРОБИ НОВОНАРОДЖЕНИХ ВІД ФАКТОРІВ
ПЕРИНАТАЛЬНОГО РИЗИКУ.....224**

*Винникова Валерія Жанівна, Макарова Катерина Максимівна,
Тихонова Людмила Володимирівна* ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО
ЛІКУВАННЯ МІГРЕНІ.....225

Гуца Сергій Геннадійович, Балашова Ірина Віталіївна
ЕТАПНІСТЬ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
З НАСЛІДКАМИ СУЧАСНИХ БОЙОВИХ ТРАВМ.....228

*Доценко Ольга Максимівна, Погорелова Ольга Олександрівна,
Бондаренко Марина Анатоліївна* ВИКОРИСТАННЯ ЛАЗЕРНОГО
ВИПРОМІНЮВАННЯ В МЕДИЦИНІ.....230

Кузьміна Ірина Юріївна МАРКЕРИ ЗАПАЛЕННЯ У ЩУРІВ В
УМОВАХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ.....233

*Перешивайлова Ірина Олександрівна, Томілін В'ячеслав Геннадійович,
Кричка Наталя Василівна, Дюдіна Ірина Леонідівна,
Мовчан Ольга Володимирівна* МНЕМОТЕХНІКА – ЯК МЕТОД
ШВИДШОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТА.....235

Сало Володимир Вікторович ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН СИСТЕМИ
ОКСИДУ АЗОТУ ПРИ АДРЕНАЛОВОМУ ПОШКОДЖЕННІ
МІОКАРДА ТА ЇХ КОРЕКЦІЯ L-АРГІНІНОМ.....237

Стандричук Олена Андріївна, Федорович Уляна Михайлівна
РОЛЬ ВІТАМІНУ В₉ У РОСТІ ТА РОЗВИТКУ КЛІТИН
ЗАВДЯКИ УЧАСТІ У МЕТАБОЛІЗМІ АМІНОКИСЛОТ
ТА НУКЛЕОТИДІВ.....241

Фармацевтичні науки

Alona Tsisak, Lidiia Eberle, Lilia Faryba TECHNOLOGICAL
DEVELOPMENT OF COMPLEX EXTRACT AND PRODUCTION
OF MEDICINAL FORM ON ITS BASIS.....243

*Бутко Любов Анатоліївна, Демінська Ганна Юріївна,
Бутко Аліна Юріївна* АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАРМАЦЕВТА.....244

Гадяк Соломія Богданівна, Гадяк Ірина Василівна
**ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ
ЗАСОБІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КАШЛЮ У ДІТЕЙ.....247**

*Демченко Вікторія Олександрівна, Демченко Валерій Олегович,
Лакрарі Ель Мехді* **ДОСЛІДЖЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
РИНКУ УКРАЇНИ НЕСТЕРОЇДНИХ ПРОТИЗАПАЛЬНИХ
ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ.....249**

Литвиненко Ольга Веніамінівна
**ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ
ЗАСОБІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ, ЯКІ
ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ
РОЗЛАДАХ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ.....252**

Ветеринарні науки

Карчевська Тетяна Миколаївна **ВИВЧЕННЯ ЕТІОЛОГІЧНОЇ
СТРУКТУРИ ТА ЕПІЗООТОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ЗА ЛЕПТОСПРОЗУ СОБАК.....255**

Сільськогосподарські науки

*Опара Віктор Олексійович, Попсуй В'ячеслав Васильович,
Корж Ольга Василівна, Рубцов Ігор Олександрович*
**ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОЇ ФІТОБІОТИЧНОЇ КОРМОВОЇ
ДОБАВКИ РОСЛИННИХ ОЛІЙ НА ПРОДУКТИВНІ І
ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ.....258**

*Опара Віктор Олексійович, Попсуй В'ячеслав Васильович,
Корж Ольга Василівна, Рубцов Ігор Олександрович*
**ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ РЕМОНТНИХ
ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ
ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ.....262**

Присяний Сергій Борисович **ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ
МАТКИ ТІЛЬНИХ КОРІВ ЧОРНО-РЯБОЇ
ПОРОДИ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ.....264**

**Шепель Андрій Васильович УРОЖАЙНІСТЬ НАСІННЯ
СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ
І ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.....266**

Біологічні науки

**Москаленко Микола Павлович, Приходько Максим Вадимович
ТРАВМАТИЗМ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....269**

Технічні науки

**Дмитрик Оксана Анатоліївна, Васильєв Кіріл Олексійович
3D-ДРУК У БУДІВНИЦТВІ: ПОГЛЯД НА ПЕРСПЕКТИВИ.....273**

**Коцюбайло Антон Васильович СИСТЕМА КЕРУВАННЯ
ПОГЛЯДОМ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ЕЛЕКТРООКУЛОГРАМИ...274**

**Усатий Олександр Павлович, Кльоб Антон Петрович
МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ТЕРМО ТА ГАЗОДИНАМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ В ТУРБІНІ БЕЗ ЧАСТИНИ СОПЛОВИХ
ТА / АБО РОБОЧИХ РЕШІТОК.....277**

Архітектура

**Лепешко Анатолій Анатолійович, Сєдак Олександр Ігорович
МОЖЛИВА ПЕРСПЕКТИВА СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ
У КОНТЕКСТІ МІСТОБУДІВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТЕРИТОРІЙ.....284**

**Михіденко Марта Олександрівна
ПРОБЛЕМИ МІСТОБУДІВНОГО РОЗВИТКУ
ПРИМІСЬКИХ ЗОН УКРАЇНИ.....285**

DECISION MAKING IN THE MC STRATEGIC PLANNING PROCESS

Olga Odintsova

Vasyl' Stus Donetsk National University

ORCID: 0000-0001-5644-3394

Irene Hrischenko

Vinnitsia Educative and Research Institute

of West Ukrainian National University

ORCID: 0000-0002-4429-4579

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4439/>

It is known that the process of making management decisions is the key one in the system of management processes.

However, the main attention of researchers previously focused on the procedures and essence of the main stages of management decision-making for systems of public administration, enterprise management, crisis management, etc.

The issue of the peculiarities of management decision-making in the management company requires additional attention of the researches.

The purpose of this paper is to study the features and implementation of the management decisions in the management company.

The key issues of the development of a system mechanism in order to support management decisions, on the basis of which the improvement of the processes of making reasonable and objective decisions in situations of exceptional complexity, understanding all the subtleties of the decision-making process in different conditions, knowledge and application of various methods and models of decision-making, play a significant role in increasing the efficiency of any management company.

The management company is a legal entity that is hired by the UOMH to manage the common property of the co-owners in the apartment building. The service company is a maintenance company. In its work, the management company is guided by the contract signed with the UOMH. Legal relations of such cooperation are regulated by the Law of Ukraine "On the Peculiarities of Exercising the Right of Ownership in an Apartment Building." The basis of the activity of the service company is also the Law of Ukraine "On Housing and Communal Services", according to which the co-owners receive nothing but services from the service company. The Services for the UOMH are prescribed in the specified Laws and are additionally agreed separately under the contract. In particular, these are timely necessary repairs, well-kept grounds, improvement works in the middle of the building (lighting, elevators, engineering networks, etc.). The management company operates on the basis of a contract between the condominium and the managing company, which specifies the purpose of the

contract (providing services for the management of an apartment building), defines the list of services, their cost, the rights and obligations of the parties, and the term of the contract.

The election and recall of the manager, approval and change of the terms of the contract with the manager belong to the exclusive competence of the general meeting of co-owners (Article 10 of Law No. 2866).

According to Clause 7 of Article 1 of Law No. 417, the manager ensures proper maintenance and repair of the common property of the multi-apartment building and the adjacent territory, as well as proper living conditions and satisfaction of household needs.

So, the key difference is that the economic relations between the parties relate to the provision of services for the management of an apartment building, and not an enterprise. Accordingly, management decisions made by the management company concern all co-owners of the apartment building, not the enterprise. Yes, the condominium retains all rights and obligations and can change the manager at will.

As a rule, management companies, engaged in communal maintenance of high-rise buildings, provide a potentially higher quality of services, since they are accountable to condominiums.

The service organization, having received certain rights and obligations from the condominium, is completely under the control of the co-owners. The authority to manage one's own property remains exclusively with the condominium association.

At the same time, there is a risk of receiving low-quality service, especially in cases where the service organization is appointed by local self-government bodies, and not chosen by the condominium independently.

When entrusting the management functions to the management company, the co-owners lose their full control over their own financial resources. The non-transparency of spending funds can be avoided by implementing a careful control over expenses by the condominium, fixed by the contract.

Proper implementation of real estate management activities requires not only knowledge of housing law, civil law, construction law, land law and other, administrative record keeping, accounting and finance, construction, insurance.

References:

1. Babchynska O. I., Sokolovska V. V. Osnovni instrumenty upravlinnia pidpriemstvom v suchasnykh umovakh // Efektyvna ekonomika. – № 10, 2017 [The main tools of enterprise management in modern conditions]. Available at : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5809>
2. Henchevska V. Porivnialnyi analiz tradytsiinoho ta lohistychnoho upravlinnia suchasnykh orhanizatsiiamy // Vcheni zapysky Universytetu «KROK», 3 (67), 74-82. [Comparative analysis of traditional and logistics management of modern organizations]. Available at: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapysky-universitetu-krok/article/view/517>

3. Kramarenko A. V. Udoskonalennia protsesu pidhotovky ta pryiniattia upravlinskykh rishen [Improvement of the process of preparation and management decisions] / A. V. Kramarenko, I. A. Aleksieienko, M. O. Dolynskyi // *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. – 2019. – № 2 (19). – S. 157-163.
4. Shyshkovskyi S. V., Odintsova, O. O. Suchasni metody pidvyshchennia konkurentnospromozhnosti pidpriemstv // *Ekonomika ta suspilstvo*, 2022. – Vypusk 44. [Modern methods of increasing the competitiveness of enterprises]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-110> Available at: <https://economyand society.in.ua/index.php/journal/article/view/1886>

EFFICIENCY OF USING DRONES IN LOGISTICS: RESEARCH OF ECONOMIC ASPECTS

Valeriia Skachko

*657log gr.master, National Aerospace University
named after N. E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"*

Language advisor: Natalia B. Zjubanova

*senior lecturer of Foreign Languages
Department, National Aerospace University
named after N. E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation"*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4477/>

In the modern world, logistics is a key industry that ensures efficient transportation of goods from manufacturers to consumers. Over the last few years, drones have become quite popular among logistics companies. The use of drones in logistics can significantly improve logistics processes and reduce costs of transporting goods.

Advantages of using drones in logistics:

1. Reduction of transportation costs is one of the main advantages of using drones. Compared to traditional means of transportation, drones require less fuel and maintenance. They can also easily bypass traffic, allowing for faster and more efficient delivery of goods.

2. Speed and accuracy. Drones can deliver goods much faster than traditional transportation vehicles such as cars or trains [1]. They can also make deliveries without errors, which significantly reduces the number of delays and costs associated with repeat deliveries.

3. Minimal impact on the environment. The use of drones in logistics has a minimal impact on the environment as they work on electricity and do not emit waste into the atmosphere after storing and transporting goods. In a study conducted by Sorbonne University, it was found that the use of drones in logistics can reduce carbon dioxide emissions by 22.4% compared to traditional delivery methods.

4. Reduced risks for people. The use of drones in logistics significantly reduces risks for people involved in transporting goods, as there is no need to use human resources for the delivery of goods.

5. Improved customer service. Using drones can enhance customer service by delivering goods directly to customers' doors, reducing times waiting and increasing customer satisfaction.

6. Ability to deliver fragile goods. Drones can be used to transport fragile goods that may be difficult to transport using traditional means. Some studies suggest that drones can be used to deliver urgent medical supplies such as medicines and blood to remote or inaccessible areas [2]. For example, Zipline uses drones to deliver blood and medical supplies to remote hospitals in Africa.

7. Expanded delivery geography. Drones can be used to deliver goods to remote and hard-to-reach locations that may be difficult to access using traditional transportation. A study conducted in India showed that using drones for delivery can provide access to services and goods for residents of remote areas [3].

Considering all of these advantages, the use of drones in logistics is expected to become increasingly popular. Many companies have already started using drones for delivery, and some are even creating specialized departments to develop innovative drone logistics solutions. For example, since 2013 Amazon has successfully been using drones to deliver goods weighing up to 2.3 kg within 30 minutes in some regions, including the UK and the US. In 2016 DHL tested the use of drones to deliver medical supplies over short distances in Germany, which proved to be effective and reduced delivery time. Wing, a subsidiary of Alphabet Inc. (the parent company of Google), launched a drone delivery program in Australia in 2019. Wing drones deliver food, drinks, and other items from local partner stores directly to homes or workplaces. However, it is important to note that the use of drones in logistics requires significant investment in equipment, software, and personnel training. For example, the cost of drones and their equipment can be substantial, which may result in higher delivery service costs.

It is also necessary to consider the technical characteristics of drones, including their speed and maximum payload capacity. If drones are to be used for delivering large shipments, they will need to be replaced with larger models, which may result in additional costs for their purchase and maintenance.

In addition, it is important to consider the legal aspects of drone use, including compliance with laws regarding airspace safety and adherence to traffic rules. It is also necessary to consider potential risks and threats associated with drone use, such as: the possibility of cargo theft or loss of control over the drone.

Therefore, determining the effectiveness of using drones in logistics requires a comprehensive study of economic, technical, and legal aspects. However, considering the potential advantages and growing popularity of drone logistics, it can be argued that this direction has great potential in the future.

References:

1. Viktorova, Zh. Analysis of the effectiveness of using drones in logistics // Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Information Systems and Networks. – 2020. – No. 876.
2. N. Koshta, Y. Devi, S. Patra “Aerial Bots in the Supply Chain: A New Ally to Combat COVID-19”. – 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X21001214?via%3Dihub#sec1>
3. A. Rejeb, K. Rejeb, S. Simske, H. Treiblmaier “Drones for supply chain management and logistics: a review and research agenda” // International Journal of Logistics Research and Applications, 2021.
4. The potential impact of delivery drones in the Australian capital territory, a report by AlphaBeta, for Wing, 2018. URL: <https://wing.com/resource-hub/articles/act-report/>
5. "Analysis and optimization of drone delivery logistics networks: A review and future research directions" // "Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review", 2022.
6. M. Denysenko, O. Kalinin, M. Ivanov "Research on the possibilities of using drones in logistics" // "Modern problems of transport", 2019.

РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА СУЧАСНИХ КОМПОЗИТНИХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Андрусь Ольга Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: 0000-0002-5659-6670

Тітова Олександра Миколаївна

студент, Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4434/>

Потреба будь-якого виробничого підприємства у сировині актуалізує проблему якості сировинних ресурсів, які визначають якість, ціну готової продукції, а також результати його господарської діяльності. При цьому сировинна база України нині нараховує близько 20 тисяч різноманітних родовищ, які забезпечують сировиною підприємства, які виготовляють композитні матеріали.

Одним із поширених сировинних матеріалів виробництва композитних матеріалів є вапняк, який як осадова гірська порода утворюється за участі живих організмів у морських басейнах. Його видобуток відбувається переважно відкритим кар'єрним способом з подальшим випалом та утворенням вапна [0].

Останнє при змішуванні з портландцементом забезпечує високу міцність та низьку водопроникність будівельних сумішей. Водночас вапняк додають у бетонні суміші для підвищення їх пластичності у процесі виробництва та щільності, водостійкості у процесі експлуатації готових бетонних виробів. У металургії вапняк використовується в якості флюсів для ошлаковування пустої породи в ході виплавки металів, в харчовій промисловості його використовують для очищення води та цукру, а в нафтовій промисловості він дозволяє очищувати нафтопродукти [0]. При цьому родовища вапняку розроблені у багатьох регіонах України, що разом із його технологічними властивостями визначає економічну доцільність його використання у виробництвах композитних матеріалів.

Водночас доступність двадцяти родовищ глини обсягом 519 млн. тон, з яких в Україні нині використовуються лише 8, забезпечує сировинними ресурсами виробництво сучасних будівельних сумішей для внутрішніх робіт [0]. Широкий спектр можливостей використання глини як сировини дозволяє використовувати її у різноманітних виробництвах, починаючи від доволі крихкого фаянсового та порцелянового посуду до вогнетривких матеріалів, які витримують дуже високі температури у процесі їх експлуатації. Водночас, використання глини як сировинних матеріалів є економічно доцільним в будівельній галузі, дозволяючи виготовляти керамічну плитку, фарфорові та фаянсові вироби, керамзито- та легкі бетони, інші будівельні матеріали високої довговічності, тепло- та звукоізоляції [0].

Економічна вигода використання гіпсу у виробництві композитних матеріалів обумовлена значними запасами його в Україні. Так, 9 його родовищ загальним обсягом близько 457,6 млн. тон робить його доступним достатньо дешевим та вологостійким будівельним матеріалом для виробництва внутрішніх конструкцій, які більш легкі, екологічні, пожежостійкі та довговічні, ніж аналогічні вироби із пластику [0].

Таким чином, наявність та розробленість в регіонах України цінних ресурсних родовищ робить економічно вигідним розвиток виробництва сучасних композитних будівельних матеріалів, що дозволяє ефективно розв'язувати проблему будівництва сучасного та доступного житла.

Список використаних джерел:

1. Вапняк, що це таке, властивості, застосування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ekopalyvo.com/vapnjak-shho-ce-take-vlastivosti-i-zastosuvannja/>
2. Вапно в будівництві [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.lvsp.com.ua/%D0%B2%D0%B0%D0%BF%D0%BD%D0%BE/%D0%B2-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D1%96/>
3. Глина [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

4. Глина [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://wiki.kubg.edu.ua/%D0%93%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0>
5. Гіпс [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B8%D0%BF%D1%81>
6. Застосування гіпсу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bibliograph.com.ua/stroymaterialy-5/38.htm>

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В РАМКАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Гордієнко Анна Вікторівна

студент, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Науковий керівник: Самофалова Тетяна Олександрівна

кандидат наук з державного управління, доцент,

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4497/>

На сьогоднішній день відносини між державою та бізнесом мають великий вплив на економічну систему. Вони зосереджуються на одних і тих же цілях, що дає ефективний союз бізнесу та держави. Держава завжди намагається створювати для бізнесу сприятливі умови, такі як : економічну, правову та інфраструктурну забезпеченість. Також держава може інвестувати в підприємство, таким чином відбувається збільшення економічного потенціалу країни. Метою роботи є вивчення та аналіз сучасного стану та взаємовідносин між державою та бізнесом.

Партнерство між державою та бізнесом – це процедура відносин між органами держави та бізнес-партнерами, спільні зусилля та інтереси яких об'єднуються заради взаємовигідної та довгострокової співпраці. Цей тандем співпраці бізнесу та держави втілює в життя нові проекти, реставрації, залучають інвестиції, відбудовуючи або посилюючи економічний капітал того чи іншого суспільства. За допомогою таких проектів, досвід показує, що можливо відновити або ж підняти економіку на новий високий рівень, залучивши достатньо приватного капіталу в короткі строки [1].

Взаємовідносини між державою та бізнесом грають велику роль, як для державного так і для приватного партнера. Їх обов'язки прописуються в законі України “Про державно-приватне партнерство”, їх інтереси захищаються на державному рівні.

Державно-приватне партнерство це новизна для нашої країни, хоча різні форми співпраці бізнесу та держави дуже відомі в Україні. Вибір державно-приватної форми управління проектами постає тоді, коли держава самотужки не може виконати проєкт або має обмежені властивості у реалізації своїх завдань, в цих випадках приватний сектор надає допомогу, швидку та ефективну [2].

Існує чотири види договорів державно-приватного партнерства: концесія, управління майном, спільна діяльність, інші види договорів. Найбільш поширеним є договір концесії. За його умовами орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування передає підряднику право виробництва або управління об'єктом за гроші та на певний строк.

Ефективність державно-приватного партнерства характеризують на підставі показників, які вказують який результат ми отримали після використання ресурсів державного та приватного сектору під час реалізації проекту, рівень задоволення споживачів наданими послугами, вчасність здійснення будівельних, ремонтних, реконструйованих робіт, вкладення по часу та в кількості ресурсів при цьому. Можна виділити основні переваги партнерства бізнесу та державних органів:

- підвищення ефективності управління державним і комунальним майном;
- підвищення якості державних послуг для населення та бізнесу;
- зміцнення фінансового та технічного стану підприємств;
- використання нових технологій;
- застосування комбінованої моделі управління бізнесом.

Основними перешкодами для розвитку взаємодії держави та бізнесу:

- низький рівень довіри та співпраці між партнерами;
- складні та конфліктні правила партнерства;
- корупція, неефективна система державного та місцевого управління, бюрократія;
- брак коштів, некоректне витрачання їх;
- недостатньо реалізований інвестиційний клімат та складні умови функціонування проектів;
- некомпетентність держави щодо підготовки партнерських проектів [3].

Отже, можна зробити висновок, що змістом державно-приватного партнерства є консолідація ресурсів державного та приватного секторів для задоволення суспільних інтересів на основі взаємної вигоди. Основною метою державно-приватного партнерства є фінансування капіталомістких або низько прибуткових секторів економіки. Особливості державно-приватного партнерства полягають у тому, що партнери переслідують різні цілі, вирішують свої конкретні завдання. Особливості державно-приватного партнерства полягають у тому, що партнери переслідують різні цілі, вирішують свої конкретні завдання, проте їх об'єднують спільні мотиви. Державно-приватне партнерство стане особливо ефективним після війни, за для відбудови інфраструктури України.

Список літератури:

1. Види взаємодії бізнесу з органами державної влади та управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=611>
2. Закон України Про концесію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T190155?an=1>

3. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері водопостачання в Україні: переваги та недоліки / Т. М. Сугак; Вісник Дніпропетровського університету, 2016. – вип. 10 (1). – С. 33-40. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2016_24_10\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2016_24_10(1)_6)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Грицина Марія Сергіївна

*студент, Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця*

Буга Наталія Юріївна

*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця
ORCID: 0000-0002-7378-9036*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4509/>

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, споживач, послуги, товар.

В останні роки все більшого наголосу в українському суспільстві набувають проблеми в галузі охорони здоров'я: від пандемії Covid-19, яка змусила медицину удосконалюватися, до війни в Україні, що змушує лікарів щодня рятувати сотні поранених воїнів та мирних громадян. Поточна ситуація внесла свої корективи в життя всіх громадян, й вони почали потребувати не лише медикаментозного лікування, а й словесного, а саме роботи з психологами та психотерапевтами. Згідно із законами існування ринку, при збільшенні попиту, безумовно, збільшується пропозиція, тому щодня кількість медичних закладів почала зростати та послуги. На цьому етапі розвитку ринку медичних послуг панує висока конкуренція, яка, в свою чергу, змушує компанії щодня вдосконалювати свій сервіс, послуги, обладнання та ін. з метою залучення нових клієнтів. На сьогоднішній день в Україні працює більше 30 тис. приватних закладів охорони здоров'я, але більшість з них представлено різноманітними стоматологічними та офтальмологічними клініками [3]. Кількість приватних клінік із широким спектром надання медичних послуг в Україні коливається від 45 до 65. Втім, у великих містах-мільйонниках вже давно між приватними клініками відбувається конкурентна боротьба за ринок медичних послуг.

Конкурентоспроможність – це реальна та потенційна можливість фірм в існуючих для них умовах проектувати, виготовляти та збувати товари, що за ціновими та неціновими характеристиками є більш привабливими для споживачів, ніж товари їх конкурентів [1]. Тобто, конкурентоспроможність – це вміння фірми використати свої ресурси таким чином, щоб мати змогу займати високу частку на ринку в умовах постійної конкуренції.

Фактори конкурентоспроможності товару на ринку:

- Цінова політика та професіоналізм лікарів (при рівній корисності покупець надасть перевагу дешевшому товару, але може придбати і дорожчий товар, якщо він виявиться для нього кориснішим);
- Якість надання медичних послуг та їх інноваційність (новизна та актуальність товару, що роблять його ексклюзивним, технічне оснащення закладу охорони здоров'я);
- Широкий асортимент послуг та їх доступність (цей критерій визначає, наскільки легко можна отримати різноманітні медичні послуги, доступність характеризується розташуванням медичних закладів, час очікування до прийому).

Сфера медичних послуг є одним із найбільш конкурентних ринків в економіці країни. Щодня зростає кількість медичних клінік, що пропонують все кращий сервіс для споживачів; заклади дбають про репутацію, тому постійно удосконалюють медичне обладнання; пропонують нові послуги. Паралельно з цим розвитком зростає конкуренція серед підприємств, що надають медичні послуги. Враховуючи ситуацію на ринку, компаніям необхідно весь час розвиватися, покращуватися аби задовольняти покупців та змушувати їх робити вибір на користь послуг певного закладу.

Шляхи підвищення конкурентоспроможності медичних послуг:

- Впровадження інновацій та нових послуг (через високу пропозицію у споживачів є великий асортимент вибору клінік. Власникам необхідно постійно слідкувати за новими, маловідомими розробками в сфері медицини та впроваджувати різні види досліджень, які користуються попитом).
- Регулювання цінової політики, впровадження знижок та акційних пакетів (медичні послуги є достатньо вартісними, тому застосування знижок, а також створення акційних пакетів на комплексні обстеження привернуть увагу покупців).
- Застосування інтернет-маркетингу (значна кількість споживачів дізнається про товар та послуги завдяки платформам Facebook, Instagram, Tik-Tok. Ведення соціальних мереж на даному етапі розвитку ринку є дуже вагомим, оскільки викликає довіру покупців: вони мають змогу побачити внутрішні процеси закладу, що можуть зацікавити та сприяти їх позитивному вибору на користь певної клініки).
- Налагодження якісного обслуговування клієнтів (кожному важливо відчувати себе потрібним, бачити турботу та повагу від персоналу, який залишатиме приємні враження, так що клієнт вирішить скористатися послугами клініки знову).

Аналізуючи діяльність конкретної клініки, можна запропонувати такі кроки для підвищення конкурентоспроможності закладу:

1. Застосування «швидкого сніданку» для пацієнтів, що приходять зранку для здачі аналізів (невеликий стіл із печивом, солодощами та гарячим солодким чаєм, який можна взяти з собою, зможуть створити для відвідувачів позитивний настрій та залишать приємне враження про клініку, де про них турбуються).

2. Створення та ведення блогів у соціальних мережах лікарями медичного закладу, а також сторінки клініки (велика кількість споживачів, що буде бачити лікарів, читати блоги, спостерігати за діяльністю закладу, буде значно більше довіряти, тому, що бачили діяльність із середини у блозі, читали публікації й бачили обізнаність лікарів у цій сфері).

3. Впровадження безкоштовної повторної консультації зі спеціалістом після проходження досліджень у медичному закладі (кожен пацієнт після відвідування спеціаліста в більшості випадків буде відправлений на проходження аналізів, а після змушений знову йти до лікаря для призначення лікування, що є дуже вартісним. Застосування системи «безкоштовна повторна консультація», дозволить пацієнтам, які спочатку звернулися до спеціалістів, а потім пройшли всі призначені аналізи саме в тій клініці, де ці спеціалісти, відвідати консультацію безкоштовно та зекономити кошти, при цьому медичний заклад отримує пацієнтів, які ходять до їх спеціалістів та проходять аналізи в їхній клініці).

Список використаних джерел:

1. Журба І. О., Коляденко Ю. М. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства. *Збірник наукових праць*. 2012. № 35. с. 103. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/> (дата звернення 15.04.2023)
2. Заріцька Н. М. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення 15.04.2023)
3. Літвінов О. С. Управління закладами охорони здоров'я в умовах конкурентного середовища. *Ефективна економіка*. 2015. № 2.

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПРЯМИМИ ПРОДАЖАМИ ЯК СКЛАДОВА МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Журило Вікторія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4482/>

Управління процесом персонального продажу є найважливішою складовою маркетингового менеджменту промислового підприємства, що забезпечує ефективність процесу продажів, досягнення встановлених ринкових цілей та реалізацію економічних інтересів суб'єкта господарювання, а також сприяє побудові довготривалих партнерських відносин з клієнтами. Персональний продаж – це інструмент прямих продажів, заснований на презентації товару чи послуги одному або декільком потенційним споживачам в процесі безпосереднього спілкування з ними з метою продажу та встановлення

довгострокових взаємовідносин. Особистий продаж є одним з найефективніших інструментів маркетингових комунікацій суб'єкта господарювання, який використовується ним з метою збільшення обсягів продажу, розширення ринкової частки та збільшення лояльності цільової аудиторії через комунікаційну взаємодію і індивідуальне обслуговування клієнтів.

Персональний продаж, на відміну від інших інструментів маркетингових комунікацій, одночасно виконує такі три функції: *комунікаційна функція* полягає у інформуванні потенційних споживачів про товар / комерційну пропозицію компанії та отриманні зворотного зв'язку від клієнтів; *збутова функція* полягає у безпосередньому здійсненні збутових операцій та продажу товару; *інформаційна функція* передбачає отримання та збір даних про клієнта, його переваги, купівельні наміри, споживацький досвід, причини незадоволеності попередніми купівлями та співпрацею з іншими постачальними тощо.

В організаційному плані персональний продаж здійснюється у таких формах:

- ✓ *торговий агент ↔ покупець*: торговий агент проводить бесіду сам на сам з кожним окремим потенційним або фактичним покупцем;
- ✓ *торговий агент ↔ група покупців*: торговий агент проводить торгові презентації для групи покупців;
- ✓ *служба продажу підприємства ↔ група покупців*: керівник служби продажу, торговий агент та технічні спеціалісти компанії проводять торгову презентацію товару з демонструванням його в дії (комерції переговори);
- ✓ *виробнича нарада*: торговий агент організує зустріч керівництва підприємства з одним або кількома клієнтами;
- ✓ *проведення торговельних семінарів та тренінгів для співробітників компанії-покупця*: група спеціалістів виробника проводить спеціальні заходи з метою інформування потенційних або фактичних клієнтів про товари-новинки та демонстрації можливостей цих товарів й способів їх використання [1, с. 196].

Процес управління прямими продажами одночасно відповідає за організацію діяльності, що безпосередньо пов'язана з персональними продажами та охоплює процеси, що забезпечують ефективність продажів, зокрема: складання плану, формування структури відділу продажів, підбір збутового персоналу, його навчання, розробка системи стимулювання персоналу, прогнозування показників продажів, контроль результатів (рис. 1). Місце та значення особистого продажу в системі маркетингових комунікацій обумовлюється низкою таких факторів, як стратегічні можливості та ризики ринкового середовища, тип ринку, тип товару/послуги, канали розподілу, можливість альтернативних рішень в галузі маркетингових комунікацій [2].

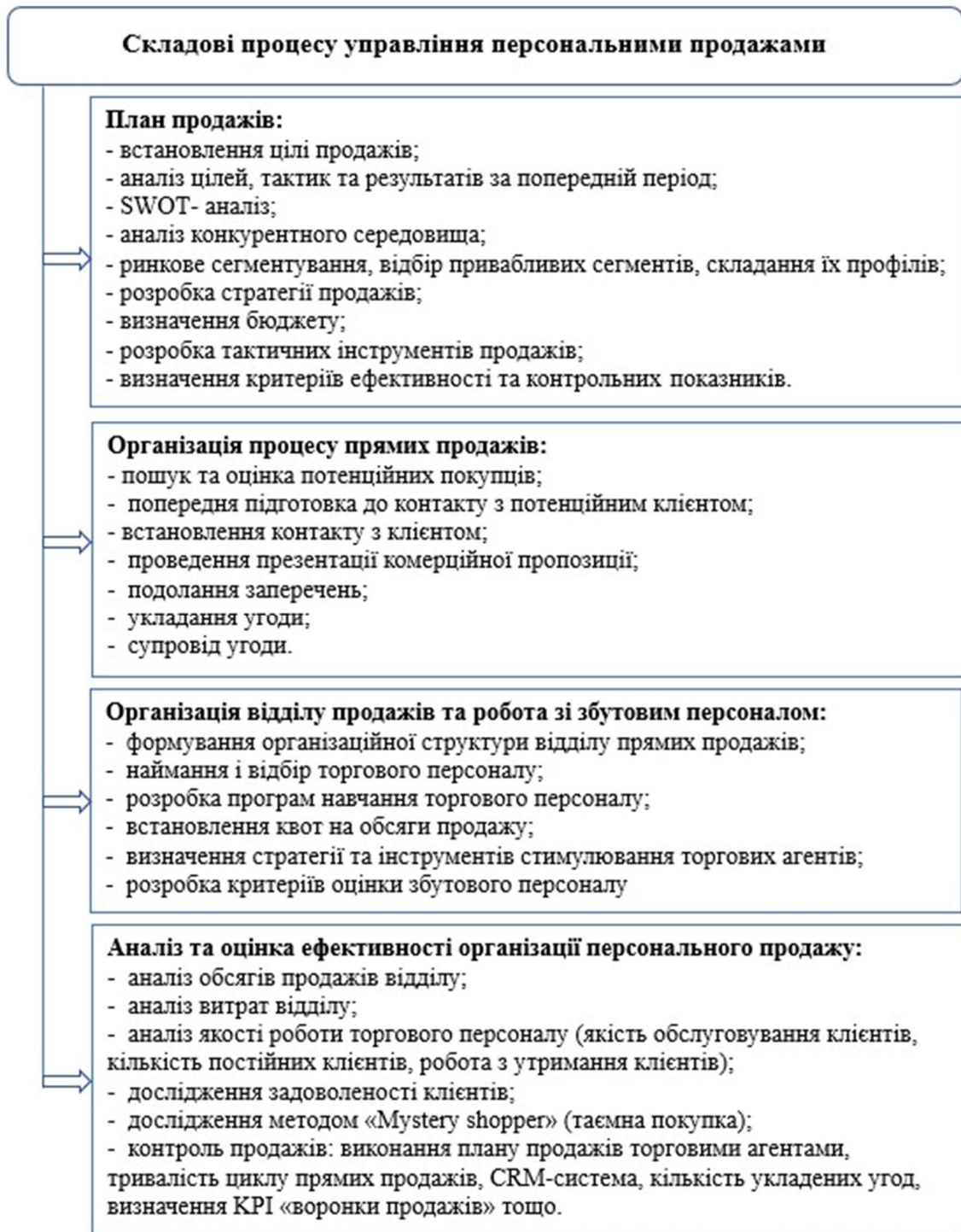

Рис. 1. Складові процесу управління персональними продажами господарюючого суб'єкта

Ринкове середовище має виключне значення для управління прямими продажами, воно є джерелом первинної і вторинної маркетингової інформації на основі якої визначаються напрямки розвитку системи управління продажами та забезпечується досягнення ринкових й збутових цілей суб'єкта господарювання. Промислові або індустріальні ринки в значно більшій мірі використовують особистий продаж в системі маркетингових комунікацій, аніж споживчі ринки.

Задля забезпечення ефективності прямих продажів на таких ринках необхідні висококваліфіковані торговельні працівники, які здатні виявити виробничі проблеми і приховані потреби споживачів та пропонувати відповідні рішення .

У сучасних ринкових умовах під впливом інтенсифікації конкуренції, підвищення вимог та очікувань клієнтів, інтенсивного розвитку діджитал-інструментів та електронних каналів збуту, процес управління прямими продажами потрібно адаптувати до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання, погоджувати з ринково-продуктовою стратегією. Ефективність управління персональними продажами промислового підприємства забезпечується реалізацією наступних завдань: побудова довгострокових відносин із існуючими клієнтами на принципах партнерства, формування гнучкої організаційної структури відділу прямих продажів, здатної адаптуватися до потреб різних цільових груп клієнтів, адаптація комерційної пропозиції до специфіки проблем споживачів, підвищення рівня залученості клієнтів за допомогою належних комунікаційних технік, вдосконалення систем відбору, стимулювання, оцінки ефективності роботи збутового персоналу, розробка сучасних заходів контролю у т.ч. з використанням широкого спектра технічних засобів та діджитал-інструментів.

Список використаних джерел:

1. Пилявець В. М., Озима В. В., Заруба В. П. Інфраструктура товарного ринку. Навчальний посібник. Київ: Аграрна освіта, 2015. 255 с.
2. Mark W. Johnston, Greg W. Marshall. Sales Force Management. Routledge, 2013. 542 p.

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ

Корбутяк Аліна Георгіївна

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича

ORCID: 0000-0002-9330-7145

Сокровольська Наталія Ярославівна

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича

ORCID: 0000-0001-8778-7317

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4440/>

Повномасштабна війна проти росії показала, наскільки стійким є діюче місцеве самоврядування, яке здатне гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансовій частині. Адже організація та забезпечення діяльності місцевої територіальної оборони, матеріально-технічна допомога ЗСУ,

залучення допомоги іноземних партнерів – це ті речі, які органи місцевого самоврядування взяли на себе підтримувати із самого початку вторгнення росії, забезпечуючи при цьому постійну підтримку всіх сфер життєдіяльності громадян на місцевому рівні: підтримка релокованого бізнесу, допомога внутрішньо переміщеним особам, організація укриттів, продовження надання послуг на високому рівні.

Ще до початку повномасштабної війни фінансову децентралізацію вважали однією з найуспішніших реформ, а нині її називають одним зі стовпів стійкості нашої держави в боротьбі проти загарбників. Діючі громади фактично лише вчилися жити і господарювати у нових реаліях, користуватися новими повноваженнями та ресурсами, адже відбувся перехід на прямі міжбюджетні відносини.

Загалом реформа показала свою правильність та ефективність – громади успішно розвивалися, поліпшуючи комфорт для своїх мешканців. Зрозуміло, що війна зупинила звичний хід речей, і навіть після її завершення потрібен буде певний час, щоб повернутися до мирного порядку денного. Сьогодні, якби не реформа децентралізації, включаючи реформу адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня, то протидіяти ворогу було б набагато складніше.

Економічно потужніші об'єднані територіальні громади – це передусім сила єднання людей, а також компактніше та оперативніше управління. Нагадаю, що замість 490 районів було утворено 136 нових, з понад 12 тисяч міських, селищних та сільських громад сформовано 1469 об'єднаних територіальних громад. 605,1 млрд грн – саме стільки складає загальний обсяг фінансового ресурсу місцевих бюджетів на 2023 рік.

Але якими будуть основні пріоритети реалізації місцевих бюджетів? Якими є ключові виклики? Незважаючи на децентралізацію, держава продовжує грати суттєву роль у фінансовій спроможності місцевих бюджетів. Відбувається цей вплив через державні субвенції на місця для виконання важливих соціальних функцій. У держбюджеті на 2023 рік передбачено 142,7 млрд гривень на програму медичних гарантій обслуговування населення, 87,5 млрд гривень освітньої субвенції та 23,9 млрд гривень додаткової дотації на здійснення повноважень на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях.

Крім цього, у державній казні на 2023 рік передбачено 20,5 млрд гривень на фінансування резервного фонду, 16,1 млрд гривень на фінансування фонду ліквідації наслідків збройної агресії, 16 млрд гривень на будівництво та ремонт місцевих і комунальних доріг, 2 млрд гривень на фінансування Державного фонду регіонального розвитку.

Проте, проблемою є суттєве скорочення освітньої субвенції, яка буде на 20 відсотків менше, ніж 2022 року. При тому не варто забувати що у 2022 році розмір цієї субвенції вже було скорочено на 10 відсотків у порівнянні з 2021 роком.

Щоб зрозуміти, що передбачених державою коштів буде недостатньо, так як, за рахунок освітньої субвенції фінансується заробітна плата вчителів загальноосвітніх шкіл. А фінансування зарплат непедагогічного персоналу,

оплата послуг ЖКХ та харчування дітей у школах відбувається майже повністю за рахунок місцевих бюджетів. Також на громади повністю покладена підтримка усієї позашкільної та дошкільної освіти, а це – дитячі садки, художні, музичні та спортивні школи.

Зрозуміло, що наразі держава має концентруватися на головному – звільненні нашої землі від окупантів, проте необхідно вже зараз подумати над шляхами збільшення фінансового ресурсу міст, сіл і селищ, які не мають такого доступу до кредитного ресурсу, як той же уряд. Можливо, державі слід запустити програму спеціального кредитування для громад на покриття дефіциту місцевих бюджетів за умови, що повертати кошти ті будуть вже після війни.

Говорячи про фінансову спроможність громад, слід зауважити, що за дев'ять місяців цього року місцеві бюджети отримали 188,5 млрд гривень у вигляді податку на доходи фізичних осіб. У порівнянні з 2021 роком цей показник зріс на 35 відсотків або на 6,4 млрд гривень. Пояснення цієї дивної на перший погляд динаміки під час повномасштабної війни просте: досягли цього за рахунок суттєвого збільшення кількості військовослужбовців та значного покращення їхнього грошового забезпечення.

Загалом за 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд гривень доходів загального та спеціального фондів. Звісно, що найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень.

Варто також відзначити, що за 2022 рік значно зросла частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету, яка склала 24.4% проти 22.8 % у 2021 році.

Загалом по 2022 року місцеві бюджети виконані із профіцитом, на відміну від державного бюджету. Якщо не брати до уваги кредитування та фінансування, обсяг доходів місцевих бюджетів за 2022 рік перевищив обсяг видатків на 70,8 млрд гривень. Натомість в державного бюджету таке значення від'ємне та складає -918,0 млрд гривень.

Але зараз постає чимало наступних викликів: врегулювання дисбалансів між рівнями розвитку різних громад, забезпечення стабільного розвитку, відновлення пошкодженої інфраструктури, чітке розмежування повноважень між всіма рівнями, підтримка демократичності прийняття рішень.

Розглядаючи найбільші за обсягами надходження до державного та місцевих бюджетів, помітно, що ключовими є: ПДФО, міжнародні гранти, ПДВ та податок на прибуток.

Податкові новації зумовили зміну динаміки надходжень у 2022 році, зокрема єдиного податку. Разом з цим, починаючи з травня, податкові надходження місцевих бюджетів знаходяться в додатному прирості.

Надходження податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів протягом січня-грудня 2022 року завжди знаходились в додатному значенні. Це зумовлено, по-перше, зростанням відрахувань із заробітних плат

військовослужбовців, по-друге, свою роль відіграло збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів – з 60% до 64% з початку 2022 року.

Найбільший абсолютний приріст був у грудні +8,5 млрд гривень або +34,4%, порівняно із груднем 2021 року. В грудні 2022 року обсяг надходжень ПДФО сягнув рекордних показників в 33,3 млрд гривень на місяць [2].

Звісно, це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям, адже із 33,3 млрд гривень третю частину складав ПДФО із виплат військовослужбовцям (11,1 млрд гривень).

В розрізі регіонів сплата єдиного податку суттєво відрізняється: від 20,3% приросту в Львівській області до значного зниження таких надходжень в Одеській, Сумській, Харківській, Миколаївській, Чернігівській, Запорізькій, Донецькій, Херсонській та Луганській областях. Помітно, що це саме ті області, де велися (ведуться) бойові дії, внаслідок чого малий та середній бізнеси були релоковані, або ж зовсім припинені в даних регіонах. Натомість в регіонах, куди в значній мірі перемістились ВПО та куди релокувався бізнес, приріст значного податку значно вище показників минулого року.

У 2022 році Уряд реалізовував 52 програми державної регіональної підтримки розвитку територій, на які було виділено більше 150 млрд гривень. Кошти такої підтримки спрямовувалися на різні напрями. Центральні органи виконавчої влади були головними розпорядниками таких коштів і відповідальними виконавцями бюджетних програм, бенефіціарами яких були регіони, зокрема, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Всі ці фінансові ресурси держава спрямовувала на місцевий рівень, щоб створити умови для динамічного і збалансованого розвитку територій.

Проте державі слід також спробувати знайти стимули для розвитку економічної активності в регіонах. Вже запущено грантову програму "єРобота" з підтримки створення власної справи, розширення роботи малого й середнього бізнесу, а також отримання нових навичок для нової кар'єри. Але цього явно не достатньо для суттєвого зростання кількості робочих місць і, як наслідок, збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Уряду слід більш активно вирішувати цю задачу шляхом запуску інших програм розвитку бізнесу та прямої фінансової підтримки підприємців, які продовжують працювати, не зважаючи на всі складнощі воєнного часу. А самі муніципалітети, селищні та сільські громади повинні не лише вимагати підтримки від держави, а й самостійно шукати шляхи, як залучити додаткове фінансування.

Як зазначає дослідник Ігор Піддубний: « для місцевого самоврядування тепер дуже важливими стануть навички фінансового менеджменту, які можна використати задля допомоги тій чи іншій громаді. Одним із дієвих кроків має стати розширення зовнішнього фінансування» [3].

Саме про гранти та кредити від міжнародних партнерів центральна влада говорить як основне джерело покриття дефіциту державного бюджету. У цьому напрямку варто працювати і на місцевому рівні. Громади мають практику співпраці із закордонними громадами під час війни – 51 відсоток громад звернулися та отримали гуманітарну допомогу від них.

Також, зазначимо, що горизонтальні зв'язки на місцевому рівні потрібно перетворювати у плідну співпрацю як між громадами, так і з вищими рівнями іноземних урядів та організацій. Тут пропонується кооперування та сприяння з боку української обласної та центральної влади, так само навчання для членів місцевого самоуправління.

Отже, збереження фінансової спроможності громади покладене на місцеве врядування. Якщо громада обрала (або у випадку військової адміністрації призначено) ефективного та активного управлінця – будуть випробувані всі можливі варіанти мобілізації ресурсів. Втім, є декілька інструментів, що варті уваги.

По-перше, навички фінансового менеджменту для місцевого самоврядування стають важливішими, ним варто навчати так як за результатами соціологічних опитувань 16% громад, що заявили про понад 30% бюджетного дефіциту, не проводили ані скорочення бюджету, ані зверталися до інших органів влади за фінансовою допомогою.

По-друге, варто розширювати зовнішнє фінансування. Саме про гранти та кредити від міжнародних партнерів центральна влада говорить як основне джерело покриття дефіциту державного бюджету. У цьому напрямку варто працювати і на місцевому рівні.

Крім того, потрібно вдосконалити механізми адміністрування місцевих податків, а саме надати місцевому самоврядуванню додаткових повноважень, які дозволять йому покращувати фінансове становище громад. Залучивши органи самоврядування до адміністрування місцевих податків, громади зможуть краще справлятися з непростю післявоєнною ситуацією.

По-перше, наразі фіскальні органи технічно перевантажені. Держава витрачає щонайменше 500-700 млн грн щороку для виконання функцій з адміністрування місцевих податків. Фактично йдеться про те, що фіскальним органам не вистачає власних ресурсів для адміністрування місцевих податків [4].

По-друге, попри прогрес у процесах децентралізації, місцеве самоврядування досі не отримало належної фінансової автономії. В Україні бюджети громад наповнюються завдяки місцевим податкам не більш ніж на 25% [4].

У країнах Євросоюзу цей показник сягає 40%, тож є куди вдосконалюватися. Особливо зважаючи на те, що наразі поза баз податкового обліку перебувають близько 10 млн га землі та 40-50% нерухомості в межах усієї України.

Це означає, що бюджети громад щорічно втрачають близько 15 млрд грн. Ці кошти – це нові соціальні об'єкти, дороги, модернізація ЖКГ, благоустрій.

По-третє, місцеве самоврядування зацікавлене в збільшенні власної незалежності від трансфертів з центрального бюджету, а тому матиме всі необхідні стимули для ефективного адміністрування місцевих податків. Дефакто громади і так виконують ці функції.

Громади мають практику співпраці із закордонними громадами під час війни – 51% громад звернулися та отримали гуманітарну допомогу від них.

Горизонтальні зв'язки на місцевому рівні важливі – їх варто перетворювати також у плідну співпрацю і між громадами, і з вищими рівнями іноземних урядів та організацій.

Для цього потрібне кооперування та сприяння з боку української обласної та центральної влади, так само навчання для членів місцевого самоуправління.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI «Бюджетний кодекс України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20221023#Text>
2. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
3. Війна не привід щоб скласти руки: як дати поштовх розвитку наших міст у 2023 році Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-v-ukrajini-yak-dati-poshtovh-rozvitku-mist-u-2023-roci-12049533.html>
4. Чому після війни в Україні важливо продовжити децентралізацію Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/23/698335/>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Кравченко О.П.

*магістрант, Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»*

Неїленко С.М.

*кандидат технічних наук, доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ
ORCID: 0000-0002-7282-2682*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4433/>

Ефективність функціонування та організації системи менеджменту визначається її внеском у досягнення організаційних цілей, оскільки пронизує всі аспекти діяльності закладів готельно-ресторанного господарства і впливає на ефективність роботи інших систем управління.

Суть та мета управлінської діяльності полягає у впливі на процес через прийняття рішень, іншими словами організації ефективності управління персоналом вищим керівництвом [1].

Аспектами управління персоналом є: техніко-технологічний, що відображає рівень розвитку конкретного виробництва, особливості використовуваних у ньому техніки і технології, виробничі умови та ін.; організаційно-економічний, що містить питання, пов'язані з плануванням

чисельності та складу персоналу; правовий, що включає питання дотримання трудового законодавства; соціально-психологічний, що відображає питання соціально-психологічного забезпечення управління персоналом; педагогічний, що передбачає рішення питань, пов'язаних із вихованням кадрів [2].

У теорії та практиці управління персоналом закладів готельно-ресторанного господарства виділяють загальні правила, якими зобов'язані керуватися всі суб'єкти управління. До найбільш загальних належать принципи: соціальної спрямованості (коли керівник враховує інтереси товариства); законності в управлінській діяльності (коли діяльність управління регулюється нормами права); об'єктивності (наявність закономірностей взаємодії суб'єкта та об'єкта управління); системності (коли суб'єкт управління враховує зміни, що здійснюються в оточенні, у межах якого функціонує і розвивається дана система управління); комплексності (врахування всіх аспектів при складному явищі); об'єднання колегіальності й єдиноначальності (взаємодія двох форм прояву владних повноважень) [2].

В управлінні сучасною економікою слід керуватися принципами:

- чіткого розподілу праці;
- додержання дисципліни і порядку;
- повноваження і відповідальності;
- використання мотивації високопродуктивної праці;
- забезпечення рівної справедливості для всіх;
- упевненості в постійності і стабільності роботи;
- дотримання взаємовідносин зі співробітниками згідно з ієрархічним ланцюгом;
- заохочення ініціативи.

Метод комплексної оцінки управлінської праці призначений для визначення внеску конкретного підрозділу в результати діяльності закладу. Він дає змогу ефективно проводити підсумки змагань між підрозділами, організовувати преміювання працівників за підсумками господарської діяльності з урахуванням їх особистого внеску, мобілізувати колективи підрозділів на виконання планових показників, підвищувати трудову і виконавчу дисципліну.

Метод оцінки за коефіцієнтом трудового внеску є кількісним вимірником індивідуального трудового внеску працівників у результати діяльності структурного підрозділу закладу. Перевагами цього методу є: простота розрахунку індивідуального внеску на основі досягнень та упущень у роботі; диференційований підхід до працівників із різною продуктивністю праці; розподіл преміального фонду і додаткової заробітної плати.

Під час виконання управлінських рішень, програм широко застосовуються методи колективної та індивідуальної матеріальної мотивації. Засобами такої мотивації служать посадовий оклад, заробітна плата, винагорода і т. п. [2].

Реалізація економічних методів управління здійснюється в рамках системи виробничих відносин між людьми, що входять до складу трудового колективу. Ця система взаємовідносин надзвичайно складна і включає в себе економічні, соціальні, психологічні та організаційні відносини.

Ефективність застосування методів управління переважно залежить від рівня кваліфікації керівних кадрів, що зумовлює потребу у систематичній і цілеспрямованій підготовці та повсякденному використанні всіх зазначених напрямів впливу на колектив і окремих людей [3].

Економічні методи управління посідають центральне місце в системі наукових методів управління трудовою діяльністю людей, оскільки на їх основі встановлюється цільова програма господарського розвитку окремих підприємств і організацій та визначається такий режим роботи й такі стимули, які об'єктивно спонукають і зацікавлюють колективи та окремих працівників в ефективній праці.

Ефективне управління персоналом має велике значення в розвитку готельного-ресторанного господарства. Використання методів управління персоналом у сфері готельно-ресторанного бізнесу є достатньо широким й ефективним. Отже, нові методи підготовки фахівців до управління розвитком сфери готельно-ресторанного бізнесу, принципи і методи планування потрібні для вимог господарювання. Наукове забезпечення рішення цих проблем сприятиме створенню ефективно функціонуючої сфери готельно-ресторанного господарства [3].

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є. та ін. Управління змінами: навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2014. 356 с
2. Міщенко А. П. Стратегічне управління. навч. посіб.; 2-е вид. Дніпропетровськ: ДУЕП, 2007. 332 с.
3. Пащенко О. П. Сучасні методи управління змінами на підприємстві. Вісник ЖДТУ. 2014. С. 170, 173-176.

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Криховець-Хом'як Лілія Ярославівна

*аспірант, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0002-0126-2550*

Науковий керівник: Собко Ольга Миколаївна

*доктор економічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4452/>

У сучасних умовах реформування системи освіти держава сприяє розвитку конкурентного середовища між суб'єктами ринку освітніх послуг зі сторони виробників та зі сторони споживачів освітніх послуг. У вітчизняній економіці спостерігається помітна активізація підтримки Державою інновацій, з

використанням організаційно-юридичних умов та інструментів фінансово-економічної політики, що заохочує динаміку усіх суб'єктів господарської діяльності до інновацій, що також зараз активно спостерігається на ринку освітніх послуг. Це відкриває для України можливість переходу на світові стандарти раціонального та розумного споживання й ефективного компетентнісного навчання протягом життя.

Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати й з'ясувати деякі аспекти інноваційності освітніх послуг та можливості гармонізації з міжнародними стандартами в контексті сучасних умов транзитивності українського суспільства.

Основними методами дослідження є: соціологічне дослідження у формі анкетування, аналіз окремих складових, спостереження за змінами, що відбуваються в освітньому просторі та системне узагальнення. Для огляду обраного питання, проаналізовано низку документів та наукових джерел, до яких належать роботи українських та іноземних авторів, програми розвитку освіти, дані з офіційних інтернет-джерел урядових та неурядових організацій, які стосуються освітніх послуг, що дає змогу розглянути проблематику дослідження з різних позицій.

Результати дослідження. Інноваційна освітня діяльність передбачає нововведення в організації та технології процесу навчання (дистанційне навчання на інтернет-платформах, спільне навчання з розробниками інноваційних технологій та з використанням штучного інтелекту нейросітки тощо), методичному забезпеченні навчального процесу (інтерактивні та електронні посібники та нововведення, щодо надання інноваційних освітніх послуг).

Важливо розуміти, що інноваційна освіта передбачає орієнтацію не лише на передачу знань, а й на оволодіння базовими компетенціями, які уможливають самостійне здобуття знань упродовж професійної діяльності. Щодо інновацій сучасності належить неформальна освіта та інформальна освіта (самоосвіта). Зазначимо, що неформальна освіта – освіта, яка здобувається, за відповідними освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [2]. Формами неформальної освіти є: семінари, тренінги, майстер-класи, майстерні, дистанційні курси, вебінари, а також використання «кейс-технологій», модульного навчання тощо. Інформальна освіта (самоосвіта) – освіта, в якій передбачається самоорганізоване здобуття особистістю певних компетентностей, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, під час повсякденної діяльності тощо. До форм здобуття інформальної освіти належать відеозаняття, медіа-консультації, користування матеріалами мережеских бібліотек, читання спеціалізованих журналів, професійне спілкування з колегами, незаплановані випадкові бесіди тощо [2].

Вважаємо, що до переліку інноваційних послуг також належать: наукові розробки, проекти, дослідження; проведення науково-дослідних занять; впровадження використання у навчальних курсах інформаційних технологій;

моделювання освітнього середовища із врахуванням індивідуальних відмінностей між учасниками освітнього процесу тощо.

Організацією неформальної та інформальної освіти успішно займаються неурядові установи, приватні особи тощо. У недалекому майбутньому частково дану функцію виконуватиме штучний інтелект, використовуючи платформи дистанційного навчання.

Важливо звернути увагу, що на мікрорівні у сформованості інновативного змісту діяльності інноваційного освітнього закладу значну роль відіграє колектив установи. На нашу думку, на макрорівні важливою складовою буде об'єднання інноваційних освітніх закладів на базі громади, яка здатна об'єктивно оцінити ефективність нововведень та визначити подальший поступ інноваційного освітнього розвитку. Зокрема, нами було проведено соціологічне дослідження на прикладі анкетування педагогів місцевих громад Тернопільської області (Україна). У результаті проведеного анкетування, з'ясовано, що у виборі освітніх послуг: 50,2% респондентів послуговуються якістю та прикладним характером освітніх програм; 59,7% – визначили якісний склад персоналу; 31,5 – звертають увагу на рівень акредитації освітньої установи; 28% – вказують на відомість та престижність установи (організації, фіз. особи), яка надає освітні послуги; 43,6% респондентів надає перевагу, формам організації навчального процесу; 26,5% респондентів обирає відповідність організації, що надає освітні послуги міжнародним стандартам, а ціна складає пріоритет лише у 20% респондентів. Вважаємо, за результатами дослідження, що основними критеріями у виборі освітніх послуг є якісний склад персоналу, якісний, прикладний характер освітніх програм та форми організації навчального процесу.

Щодо форм (конкретно) організації навчання, розподіл пріоритетів респондентів наступний: лекція – 23,7%; семінар – 20,4%; практикум – 45,5%; вебінар – 19%; тренінг – 50,2%; гра – 51,7%; дослідницький проект – 40,3%; групова консультація – 24,2%; індивідуальна консультація – відповідно 29,9%.

Результати анкетування засвідчують, що педагоги надають перевагу інноваційним формам організації освітнього процесу: тренінг, гра, практикум та дослідницький проект, а дистанційна форма організації роботи не є в пріоритеті сучасного вибору даної категорії споживача.

Враховуючи, що нині внутрішній ринок освітніх послуг в Україні характеризується перевищенням пропозиції над попитом, та у зв'язку із вимушеною зовнішньою еміграцією населення за кордон в умовах воєнного стану, спостерігається посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, що істотно знизило конкурентоспроможність недержавних освітніх установ. Доходимо висновку, що недержавним освітнім установам слід звернути увагу не лише на цінові методи конкуренції, а більшу увагу приділити якісним інноваційним характеристикам програм прикладного характеру, інтерактивним формам організації освітнього процесу, а в перспективі звернути увагу на індивідуалізацію навчання, що дасть можливість гармонізації вітчизняної освіти з міжнародними стандартами в контексті сучасних умов транзитивності українського суспільства.

Література:

1. Індикатори науки та інновацій : міжнародні стандарти та практика їх використання в Україні : кол. моногр. ; за ред. І. Ю. Єгорова. НАН України. К., 2016. 156 с.
2. Закон України «Про освіту» 05.09.2017 р. № 2145-VIII2017. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, Київ, № 38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.04.2023).
3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

ТУРИСТИЧНИЙ СЕКТОР ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: СТАН, ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Логвин Михайло Михайлович

*кандидат географічних наук, доцент,
Полтавський університет економіки і торгівлі*

Мороз Марина Вікторівна

*магістр міжнародного менеджменту,
інструктор управлінського та фінансового обліку
LCC International University, Клайпеда, Литва*

Логвин Даниїл Михайлович

аспірант, Полтавський університет економіки і торгівлі

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4462/>

Негативні соціальні, політичні та військові події, такі як, військова агресія, впровадження санкцій, посилення візових режимів, політичні перевороти, а також, терористичні дії, швидко і болісно відбиваються на багатьох галузях, в тому числі, на туризмі. Це призводить до зменшення туристичних потоків і великих збитків. Більше того, окремі геополітичні чинники, такі як, військовий конфлікт або анексія території держави можуть повністю знищити туристичну інфраструктуру і зробити певну частину країни не придатною для використання з туристичною метою [0].

Зокрема, спочатку COVID-19 , а потім військова агресія 2022 року стали чинниками серйозних зменшень туристичних потоків в Україні, що, в свою чергу, спонукало до зменшення фінансових надходжень до платіжного балансу нашої країни [0, 0].

Однією з важливих причин російської агресії, яка залишається поза увагою багатьох дослідників, вважається наявність природних ресурсів. Forbs.ua оцінив вартість корисних копалин України у 14,8 \$ трлн. При цьому понад 70% загальної суми припадає лише на три області – Донецьку, Дніпропетровську та Луганську [0].

У 2018 р. постановою Кабінету Міністрів України від 25 січня 2018 р. № 32 до Державного реєстру нерухомих пам'яток України внесено 8 об'єктів

культурної спадщини за категорією національного значення. Загалом у Державному реєстрі станом на 2018 р. перебувало 910 пам'яток національного значення. Ще 7 об'єктів культурно-історичної спадщини України включені до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [0]. Список історичних населених місць України налічує 401 позицію. Крім того, в Україні існує 1 399 історичних міст і селищ, понад 8 тис. сільських населених пунктів з потужною культурною спадщиною. Загальний фонд історичних будівель і споруд у даних населених пунктах перевищує 70 тис. об'єктів [0].

Відразу варто відмітити, що через російське вторгнення в Україні пошкоджено, зруйновано повністю або частково понад 380 пам'яток культури та 30 музеїв. Зокрема, 7 травня 2022 року було обстріляно музей Григорія Сковороди у селі Сковородинівка на Харківщині, приміщення музею фактично знищене, а 10 червня 2022 року російські війська знищили Льодовий палац у Северодонецьку. Наприкінці травня війська агресора захопили міський краєзнавчий музей Мелітополя, в якому зберігалися експонати із скіфського золота IV століття до нашої ери.

Загалом в областях України пошкоджено близько 1 тис. об'єктів культурної спадщини та культурних інституцій, частина з яких розташована у звичайних сучасних будинках. Останні верифіковані цифри на сьогодні: понад 550 епізодів воєнних злочинів проти культурної спадщини України. Серед ушкоджених, зокрема, – 171 об'єкт зі статусом пам'ятки, 146 об'єктів цінної історичної забудови, 58 пам'яток і творів мистецтва, які не перебувають на обліку як пам'ятки культурної спадщини, 44 музеї.

Найбільша частка пошкоджених пам'яток знаходиться у Харківській області, а зруйнованих і знищених – у Донецькій (рис. 1). Загалом, найбільше руйнувань зазнали об'єкти культурної спадщини в Харківській, Донецькій, Київській областях. Обстріли та бомбардування зруйнували повністю або пошкодили безліч музеїв, монастирів, церков, театрів, бібліотек та інших установ. Серед об'єктів – безцінні експонати: стародавні пам'ятники, скульптури, картини світового рівня, рідкісні книги. Об'єкти культурної цінності, які не вдалося знищити бомбардуваннями, масово грабуються та вивозяться на територію Росії, деякі з викрадених арт-об'єктів досі не знайдені.

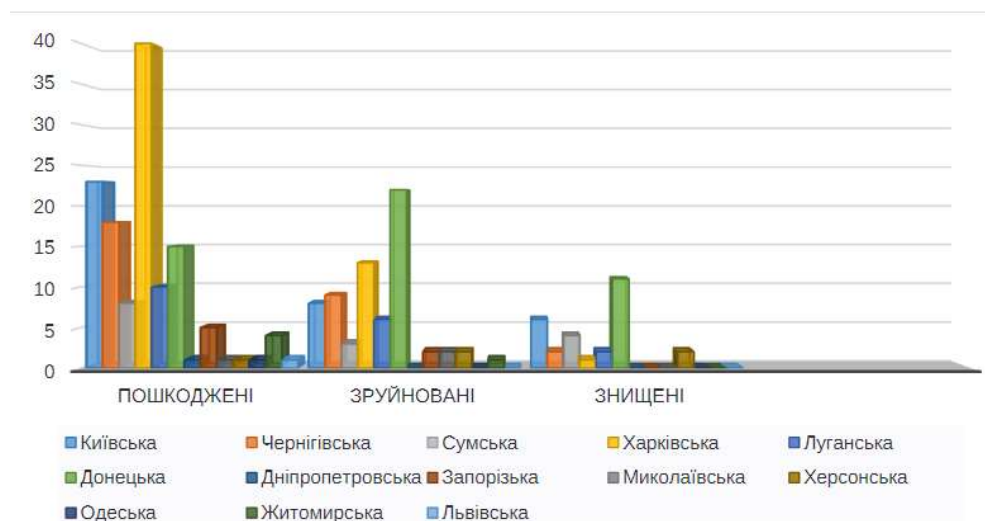

Рис. 1. Географія та кількість постраждалих культурних пам'яток, розроблено авторами за [0]

Непрогнозованим залишається масштаб руйнувань населених місць та інфраструктури, у тому числі туристичної, а це унеможливило розбудову стратегії розвитку внутрішнього туризму. Так, станом на середину вересня 2022 року Міністерство культури та інформаційної політики верифікувало вже 493 епізоди руйнувань об'єктів культурної спадщини і культурних інституцій. Руйнування зафіксовані на території 14 областей. Найбільше від дій загарбників постраждали релігійні споруди – 166 з них або знищені, або пошкоджені, а 53 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування. Рівень ураження об'єктів коливається від легких пошкоджень до повного руйнування [0].

Як показано в табл. 1, загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України через вторгнення Росії станом на лютий 2023 р., збільшилася ще на \$6 млрд. і складає \$143.8 млрд. (за вартістю заміщення) [0].

Таблиця 1

Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення Росії, складено і розраховано за [0]

Тип майна	Оцінка збитків, \$ млрд.	У %
Житлові будівлі	53,6	37,27
Інфраструктура	36,2	25,17
Активи підприємств, промисловість	11,3	7,86
Освіта	8,9	6,19
АПК та земельні ресурси	8,7	6,05
Енергетика	8,1	5,63
Ліси	4,5	3,13
Транспортні засоби	3,1	2,16
Торгівля	2,6	1,81
Культура, туризм, спорт	2,2	1,53
Охорона здоров'я	1,8	1,25
ЖКГ	1,4	0,97
Цифрова інфраструктура	0,6	0,42
Адміністративні будівлі	0,5	0,35
Соціальна сфера	0,2	0,14
Фінансовий сектор	0,04	0,03
Разом	143,8	100

Сума збитків від руйнувань житлового фонду на рівні \$53.6 млрд. (37,27%). Загалом пошкоджено або зруйновано понад 150 тис. житлових будинків, серед яких приватні, багатоквартирні будинки та гуртожитки.

На другому місці за сумою завданих збитків – сфера інфраструктури. За підсумками року війни збитки цієї сфери оцінюються у \$36,2 млрд. (25,17%). Протягом цього часу через війну було зруйновано або пошкоджено понад 25 тис. км доріг державного та місцевого значення та 344 мости та мостові переходи. За даними Мінрозвитку громад та інфраструктури, за 2022 р. на дорогах державного значення було відновлено проїзд через 78 мостів. Найбільше відновлено в Київській (20 з 24 об'єктів) та Чернігівській (20 з 27 об'єктів) областях. У 2023

р. відновлено проїзд 2 мостовими переходами у Миколаївській та Харківській областях.

У цілому, достатньо важко оцінити всю шкоду завдану туристичній інфраструктурі, оскільки частина територій знаходиться під окупацією або ж тривають розмінування. Центральні області України найбільше відчували перебої у роботі інфраструктури, що проявлялося у регулярних відключеннях електропостачання через ракетні удари.

На кінець лютого 2023 року істотно зросла також кількість пошкодженого та зруйнованого транспорту. У порівнянні з обрахунками на кінець 2022 року кількість таких авто зросла на 28.5 тисяч. Загалом внаслідок війни зруйновано або пошкоджено 223.4 тис автомобілів на \$3.1 млрд.

Через війну, розпочату Росією, продовжуються пошкодження та руйнування освітніх закладів таких наразі 3170. З-поміж них майже 1500 закладів середньої освіти, 909 – дошкільної, 528 – вищої. Станом на кінець лютого 2023 р. на \$300 млн. у порівнянні з грудневими обрахунками зросли збитки сфери освіти – до \$8.9 млрд.

Сума збитків завдана лісам України, яка за підсумками першого року повномасштабної війни, складає \$4.5 млрд. (3,13%). Ще на \$2.1 млрд. зросла сума прямих втрат, завдана агропромисловому комплексу та земельним ресурсам. Наразі оцінка збитків цієї сфери складає \$8.7 млрд. (6,05%).

Попри негативні прогнози щодо української економіки у 2022 році, зараз провідні аналітичні агентства та уряд України очікують зростання ВВП уже в 2023 році (від +1% до навіть +4% після падіння майже на третину торік). Але якими б не були економічні прогнози на 2023 рік, ключовий їх фактор – дата завершення російсько-української війни, або, принаймні, її гарячої фази [0].

Наслідками збройної агресії проти України є втрати не лише величезні збитки інфраструктури та секторів економіки, особливо туризму, але й людського капіталу. Зафіксована багатомільйонна міграція населення всередині держави, а масовий виїзд громадян України за кордон не пов'язаний із туристичною метою. Ескалація конфлікту в Україні спричинила руйнування цивільної інфраструктури та жертви серед мирного населення. Така ситуація змушує людей залишати свої домівки в пошуках безпеки, захисту та допомоги.

Як зазначено у [0], у випадку серйозних військово-політичних загроз індустрія туризму не може існувати доти, поки не припиняться бойові дії. У цілому можливо виокремити наступні негативні наслідки впливу збройних конфліктів на сферу туризму та гостинності:

- недостатній рівень безпеки та захисту туристів;
- пошкодження чи руйнування туристичної інфраструктури та/ або туристичних об'єктів;
- значна міграція населення, у тому числі працівників туристичної сфери, внаслідок чого спостерігається дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері туризму;
- скорочення туристичних програм шляхом перерозподілу фінансів на оборонний і соціальний сектори; зниження туристичної привабливості країни.

Внутрішній туризм в умовах війни істотно трансформується. У регіонах, що знаходяться у відносному тилу внутрішній туризм поступово стабілізується, турфірми організують пізнавальні тури у Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та Тернопільській областях. Це короткотривалі виїзні тури, як правило, для внутрішньо переселених осіб. Відновлюються та стають популярними екскурсійні тури до музеїв та замків.

Також, слід відмітити, що частина готелів, санаторіїв, курортних баз та інших закладів розміщення використовуються для притулку переселенців із зони ведення бойових дій і наразі не можуть бути повністю задіяні за головним призначенням – отримання прибутку. Основою будь-якої подорожі є безпека туриста, що особливо гостро відчувається в умовах війни. Більшість готелів в Україні не мають навіть найпростіших укриттів, не те що повноцінних бомбосховищ.

Це спонукало розвиток глемпінгу в Україні. Глемпи та еко-будиночки розташовані віддалено від критичної інфраструктури та не мають великого скупчення людей. Більшість готелів і далі функціонують та намагаються пристосуватись до суворих реалій, адаптують приміщення під найпростіші укриття, зводять тимчасові укриття, розробляють план евакуації та протоколи безпеки в умовах воєнного стану.

У таких умовах внутрішній туризм пов'язаний з дозволами та обмеженнями, які діють під час війни у відносно безпечних західних та центральних регіонах країни. Їх повинні враховувати не тільки туристи, а й туристичні компанії. Формування маршрутів з урахуванням розташування бомбосховищ. Туроператори та екскурсіводи, які складають екскурсійні маршрути, повинні враховувати, що в разі повітряної небезпеки туристам мають бути гарантовано доступні безпечні укриття. Туристичні мандрівки необхідно планувати у відповідності до дії комендантської години. Звертати увагу на заборони, до яких відносяться прогулянки та екскурсії біля об'єктів критичної чи військової інфраструктури, проведення масових заходів, відвідування лісів, водойм та гірських маршрутів в різних регіонах України, відпочинок у прифронтових зонах та подорожі по територіях, які знаходяться чи були в окупації [0].

Після закінчення війни постане питання відновлення господарської діяльності на зруйнованих та деокупованих територіях, у тому числі, і туризму. Але найближчим часом області України не матимуть істотних кредитно-фінансових ресурсів для повноцінного відновлення туризму. Майбутнє туристичної індустрії України буде залежати від низки чинників, а рушійним, перш за все, стане визначення місця і ролі туризму у стратегічних програмах розвитку України і організація процесу контролю за використанням фінансово-кредитних та інших ресурсів. Слід підкреслити, що туристичний потік в Україну можливий лише за умови повної безпеки в країні та визнання такої безпеки міжнародними партнерами.

Зокрема, голова Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) М.Олеськів спрогнозувала зміну характеру внутрішнього туризму в Україні після війни, наголосивши, що на післявоєнне відновлення знадобиться деякий час. Вона зазначає, що внутрішній туризм економічно досить сильно "просяде". Але поступово відновиться і дещо зміниться, бо багато хто захоче відвідати ті місця, які вже стали символами цієї війни.

Щодо зміни комунікаційної стратегії розвитку внутрішнього туризму в Україні після війни, М. Олеськів зазначила, що "Мандруй Україною" залишиться як основне гасло, але паралельно з ним потрібно буде формулювати нові смисли на кшталт "Для чого ми подорожуємо Україною? [0].

Підсумовуючи, відзначаємо, що сфера туризму дуже гостро і болісно реагує на суспільні виклики, спричинені збройними військовими конфліктами і війнами, але формує передумови і можливості для розвитку туризму [0] у нових реаліях.

Список використаних джерел:

1. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 168-180.
2. Бойко В. О., Драгота І. П. Глемпінг – ексклюзивний туристичний продукт сьогодення. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research (January 19-21, 2021). Berlin, Germany, 2021. P. 208-210.
3. Вечерський В. В. Культурна спадщина України. vue.gov.ua, 2022. URL: <https://vue.gov.ua>.
4. Загальні втрати економіки, понесені в ході війни. Київська школа економіки. Офіційний сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-rik-rovnomasshtabnoyi-viyni-rosiya-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukrayini-na-mayzhe-144-mlrd/>.
5. Кириченко С. Подорожі та війна: якою буде туриндустрія після перемоги. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>.
6. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 337–341.
7. Кот С. І. Про стан збереження культурної спадщини України: Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань "Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні" 18 квітня 2018 р. НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень історико-культурної спадщини України. К., 2018. 42 с.
8. Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. Бізнесінформ. 2021. № 1. С. 177-184.
9. Ланда В. Війна за ресурси. Forbs. UA. 2023. Лютий-березень. URL: <https://subscribe.forbes.ua/archive?year=2023>.

10. Ланда В. Які труднощі чекають Україну під час компенсації втрат від війни з РФ. Інтерв'ю із топ-економістом. URL: <https://ua.news/ua/money/kakye-trudnosti-zhdut-ukraynu-pry-kompensatsyyu-poter-ot-vojny-s-rf-yntervyyu-s-top-ekonomystom-vladymyrom-landoj>.
11. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/content/pro-ministerstvo.html>.
12. Нарис про відбудову України / Т. Бекер, Б. Айхенгрін. URL: https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf.
13. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1 (26). С. 55-68. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22nooveu.pdf>.
14. Після війни внутрішній туризм в Україні економічно сильно "просяде", а згодом дещо зміниться. Інтерв'ю Голови Державного агентства розвитку туризму. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/826786.html>.
15. Ткачук Л. М. Актуальні тенденції розвитку туризму в Україні: геополітичний контекст. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 4 : Географія і сучасність : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 33. С. 233-243.

ІТ-МАРКЕТИНГ, ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТОРГІВЛІ У СФЕРІ МАРКЕТИНГУ

Маркова Дар'я Олександрівна

студент, Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Іванова Ірина Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4480/>

Маркетинг є важливою складовою економічної системи України. Але наразі через активні військові дії певна кількість українських підприємств зазнала значних збитків і руйнувань. Ці події призвели до розкриття проблем маркетингової сфери з новою силою. Переміщення клієнтів, відсутність маркетингової стратегії та системної програми лояльності у більшості підприємств, недооцінені можливості інтернаціоналізації операцій, низький рівень вивчення нових потреб і потенційного ринку – це неповний список поточних проблем [1]. Вони вирішуються через приділення уваги маркетинговим кампаніям і виділення на них певну суму грошей та часу.

Але за статистикою більшого успіху досягає ІТ-маркетинг через розвиток електронної комерції [2, с. 397-398]. Певні напрями цього виду маркетингу допомагають швидше розповсюджувати інформацію про продукт і, охоплюючи більшу або чітко вказану групу споживачів, спонукати їх до покупки.

Стрімкий розвиток електронної комерції сприяє виникненню і швидкому освоєнню нових технологій в сфері інтернет-маркетингу. Маркетингові ІТ мають основні напрями, що відповідають за певні обов'язки.

- *Creative маркетинг*. Одне з завдань такого напрямку є створення креативів «під ключ» – від ідеї до кінцевого готового матеріалу. Прикладами таких креативів можуть бути будь-які елементи рекламного оголошення – картинка, текст або й сам банер. Друге завдання цього напрямку – це розробка креативної стратегії просування продукту та продумування нових концепцій, адаптування креативів під різні категорії користувачів, спираючись на аналітику рекламних кампаній. Цей напрям допоможе візуально привабити потенційного покупця.

- *Performance-маркетинг* передбачає собою закупівлю трафіку через різні платформи (Google Ads, Facebook Ads, LinkedIn Ads тощо) і роботу з аналітикою та креативами для реклами – банерами, відео, текстом. Головне завдання спеціалістів цього напрямку – це просування в розміщення реклами на платформах з найбільшою кількістю потенційних покупців.

- *SEO-оптимізація*. Цей напрям відповідальний за виведення сайтів на верхівку органічного пошуку Google або інших пошукових систем. Щоб цього досягти фахівці цього напрямку займаються оптимізацією контенту (тобто, роблять текст таким, що відповідає критеріям пошуковиків), створенням семантичних ядер (підбірки ключових слів), аналізом результатів та конкурентів. Такий напрям ІТ-маркетингу допоможе зробити сайти виробників помітнішими на фоні конкурентів.

- *E-mail маркетинг*. Розробляє стратегії просування продукту за допомогою поштових розсилок, працює з клієнтською базою, аналізує показники та оптимізує їх. Він має зробити так, щоб листи підприємств читали. Такий напрям призначений для привернення уваги лояльних покупців.

- *Аналітика*. Завдання цього напрямку полягає в правильній інтерпретації даних маркетинговим аналітиком й наданні іншим маркетологам інсайди: яка аудиторія найкраще окупається, на яку платформу чи країну варто звернути увагу та інвестувати в неї більше ресурсів тощо. Розвиток такого напрямку дозволить мати більшу кількість інформації для гарного функціонування інших основних напрямів [3].

Отже, для подальшого розвитку підприємств і поживлення їх маркетингової активності в умовах війни доцільно використовувати головні напрями ІТ-маркетингу. Враховуючи їх різну функціональну роль, кожному з цих напрямів треба приділяти увагу рівноцінно. Активний інтернет-маркетинг допоможе охопити більшу кількість потенційних покупців і збільшити обсяг продажу.

Список використаних джерел:

1. Маркетинг у воєнний та післявоєнний час. URL : – <https://iib.com.ua/ru/novosti-mib/item/5884-marketing-u-voenniy-ta-pislyavoenniy-chas.html> (дата звернення 18.03.2023).
2. Плоскіна А. А., Лялюк А. М. Тенденції та перспективи розвитку інтернет-маркетингу в Україні // *XIV Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (12-13 травня 2020 року)*. 2020. С. 397-398.
3. Генератори ідей та рішень: чим займаються маркетологи в ІТ-компаніях. URL : – <https://happymonday.ua/chym-zajmayutsya-marketology-v-it#:~:text=Performance-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3,%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%2C%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%2C%20%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC> (дата звернення 17.03.2023).

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМАНДНОЇ МОДЕЛІ РОБОТИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Миколайчук Ірина Павлівна

кандидат економічних наук,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID: 0000-0001-7380-5000

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4522/>

Сьогодні формує безліч поточних завдань в роботі підприємств, виконання яких вимагає злагодженості та об'єднання людських ресурсів та єдності взаємодії. Успіх будь-якої компанії залежить не лише від професіональних та особистісних навичок працівників, а й від їх спільної діяльності в команді. Успішність та розвиненість компанії переважно залежить від команди, в якій працюють однодумці зі схожими ідеологічними цінностями та професійними поглядами.

Команда – це сукупність людей, які мають працювати взаємозалежно задля досягнення спільної мети чи результату [1]. Використання командної моделі роботи веде за собою безліч переваг як для організації, так і для особистісного розвитку та зростання кожного співробітника. Перехід до командного принципу роботи справді виправданий за умови його доречного застосування організаціями. Чудовим прикладом слугують такі високоефективні організації як Cisco, Google, Microsoft, які забезпечують активну ротачію працівників, швидко запускають нові бізнес-процеси та / або призупиняють проекти,

переводячи людей на нові посади [2]. За дослідженням компанії Deloitte, 53% працівників вважають, що перехід до командної організаційної моделі підвищує ефективність роботи організації [2]. Ключовим показником міцної співпраці є відданість працівників будь-якому проекту чи завданню. Якість роботи, пристрась за проектом, втілення абстрактної ідеї – це мотиваційні фактори успіху.

Ефективну командну роботу можна описати так: це про людей, а не проекти. Підвищити ефективність та успішність командної роботи і комунікації на підприємстві в цілому допоможуть наступні кроки: спільні командні цілі, коли є основний центр, до якого прагне команда, що містить певне завдання; визначення значимої ролі кожного члена команди: керівник, мотиватор, генератор ідей, постачальник ресурсів, критик, аналітик, натхненник, контролер, спеціаліст; результати повинні бути вимірними; необхідно бути впевненим, що кожен член команди володіє потрібною кваліфікацією, оскільки технічні навички щодо вміння вирішувати проблеми, як і навички будувати ефективні взаємовідносини з людьми однаково важливі для успіху команди; безперервність навчання працівників; застосування управлінських дій з поліпшення комунікацій; впровадження системи збору пропозицій, де кожен має право на думку; важливість зворотного зв'язку: так, моделі «ROSA» та «PRO» допоможуть співробітнику при виникненні проблеми та стануть у пригоді при обговоренні проектів або ж стратегій; регулярне проведення оцінювання персоналу допоможе виявити наявність конфліктів та їх усунути; застосування інноваційних досягнень сучасних інформаційних технологій тощо [2].

Отже, робота в команді є ефективною моделлю у динамічному та непередбачуваному бізнес-середовищі та глобальним трендом. Командна робота є не лише потужним інструментом в організації та реалізації будь-яких цілей компаній, а засобом особистісного та професійного зростання кожного працівника. Завдяки новітнім технологіям компанії можуть побачити, як взаємодіють їхні люди та відчутти атмосферу середовища командної роботи.

Список використаних джерел:

1. Миколайчук І. П., Остапенко М. О. Методичний підхід до формування проектної команди на засадах SCRUM-технології. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. №1. С. 53-57.
2. Deloitte. Ефективність роботи організації. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Global-Human-Capital-Trends-2019-5.pdf>.
3. Freeconference. Важливість роботи в команді та співпраці. URL: <https://www.freeconference.com/uk/blog/the-importance-of-teamwork/>.

ЕВОЛЮЦІЯ КОНКУРЕНЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Мірошник Марія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0003-0902-7587

Шапран Олена Євгенівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-6921-1445

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4451/>

Еволюція конкуренції у ретроспективі була обумовлена економічною системою та станом ринкової економіки певного історичного періоду. В науковій літературі визначають наступні етапи в розвитку конкуренції:

- *докапіталістичний*, який розпочався з епохи занепаду первісного ладу і виникнення простого товарного виробництва і закінчився з виникненням капіталістичних відносин як суспільного ладу, коли, економічна система виробництва та розподілу, заснована на принципах приватної власності, особистої ініціативності, ефективності використання наявних ресурсів, максимізації прибутку (капіталу);

- *етап досконалої конкуренції*, який тривав до 1870-х років. Його основними представниками були А. Сміт, Д. Рікардо, А. Курно, Дж. С. Мілль. Але, згідно сучасної економічної теорії, на цьому етапі конкуренція не мала всіх ознак досконалої конкуренції, а саме: не було сформовано безліч продавців і покупців та однорідність і подільність товарів, в тому числі була повна відсутність бар'єрів для входу або виходу з ринку та висока мобільність чинників виробництва; рівний і повний доступ всіх учасників до інформації (ціни товарів);

- *етап монополістичної конкуренції*, основними ознаками якого є: володіння кожною бізнес-структурою відносно невеликою часткою всього ринку, обмеженість контролю над ринковою ціною та практична неможливість на таємні змови, узгоджені дії з метою створення штучного дефіциту товару шляхом обмеження обсягу виробництва з метою підвищення цін; Етап розпочався з процесу формування монополій – кінець 1870 р. та почав втрачати свої позиції близько 1945 р. Його основними представниками є В. Джевонс, К. Менгер, Л. Вальрас, В. Парето, А. Маршалл;

- *етап сучасної конкуренції*, початок якого науковці, теоретики економічної конкуренції та практики у сфері бізнесу датують другою половиною 1945 року, носить виражений соціальний та характер конкуренції, співробітництва та містить взаємовигідні партнерські відносини, які формуються

на основі довіри, прозорості партнерських угод та поєднанні відповідальності [1, 2].

В сучасних бізнес умовах явище конкуренції виступає як об'єктивний економічний закон та основна рушійна сила економічного розвитку, які є катализатором інноваційності товарного виробництва, нарощування його технологічного потенціалу, обсягів виробництва, підвищення продуктивності праці, впровадження новітніх логістичних та маркетингових технологій, сучасних методів менеджменту тощо. Тому, науковці – теоретики й практики економічної конкуренції пов'язують подальший розвиток етапу сучасної конкуренції з її інноваційним напрямком [2], який бізнес партнери здійснюють практично на всіх рівнях конкурентної боротьби.

Список використаних джерел:

1. Сутність конкуренції і монополії Навчально інформаційний портал ВП НУБІБ України. Режим доступу <http://moodle.nati.org.ua/mod/book/view.php?id=16208&chapterid=6791>
2. Мірошник М. В., Бабич Д. В. Методологічні засади конкуренції в сучасних умовах // *V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. м. Львів, 22-23 березня 2023. С. 370-372.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Романькова Оксана Миколаївна

кандидат хімічних наук, доцент,

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ORCID: 0000-0002-3698-0560

Висоцький Володимир Михайлович

студент, Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ORCID: 0009-0007-3782-8185

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4445/>

Для якісного здійснення своєї політики держава повинна користуватися збалансованим принципом планування бюджету держави. Але на практиці не завжди вдається вдало його використовувати, та зазвичай виникає дисбаланс у державному бюджеті. Він буває двох видів – бюджетний профіцит та бюджетний дефіцит. Проблема останнього актуальна для України, як мінімум з 1996 року коли була проведена грошова реформа та введена нова валюта гривня.

Вивченням шляхом подолання бюджетного дефіциту в Україні займалися такі вчені-економісти Н. І. Редіна, О. Р. Романенко та інші.

Дефіцит бюджету, згідно з п. 21 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу, – це перевищення видатків бюджету над його доходами з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету [1].

Для зменшення дефіциту державного бюджету уряд може приймати різні заходи, такі як збільшення податків, скорочення витрат, збільшення економічного зростання тощо. Однак, ці заходи можуть мати свої наслідки, такі як зниження споживчої активності, погіршення умов життя населення.

Крім того, дефіцит державного бюджету може мати інші наслідки, такі як інфляція, зниження кредитного рейтингу країни, збільшення податкового тягара на наступні покоління та інші. Мати дефіцит в 2-3% валового внутрішнього продукту є допустимим в економіці будь-якої країни навіть розвиненої, але динаміка українського бюджетного дефіциту надто динамічна, а сам бюджет сильно чутливий до різного роду криз.

Для визначення динаміки дефіцитності бюджету України в сучасних умовах для ясності розуміння даних доречно використовувати період з моменту введення гривні, як національної валюти держави в 1996 році, згідно даних Державної служби статистики України та Міністерства фінансів України (див. рисунок 1) [2, 3].

Як видно з графіку майже у всі роки, окрім 2000 та 2002 років, спостерігався бюджетний дефіцит, при цьому сама структура графіку неоднорідна та надто динамічна. До шляхів подолання дефіцитності державного бюджету можливо віднести низку різноманітних заходів:

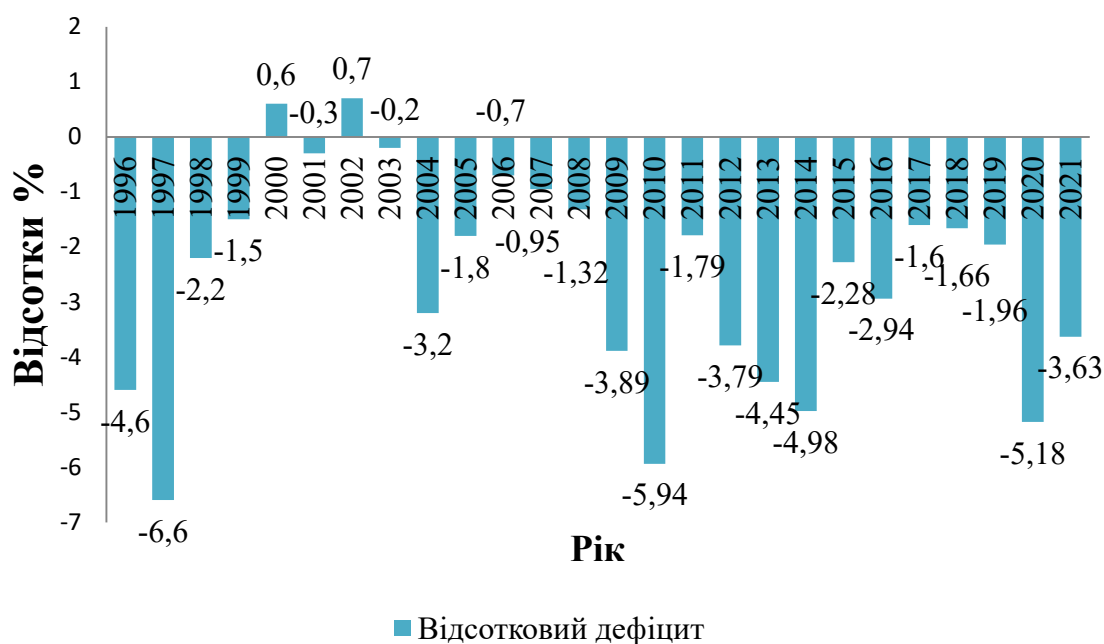

Рисунок 1. Дефіцит державного бюджету у відсотках з 1996-2021 рр.

1. Збільшення доходів: держава може збільшити податки та збори, або встановити нові, змінити ставки податків, а також розширити базу оподаткування.

2. Зменшення витрат: уряд може скоротити витрати на державну адміністрацію, переглянути програми соціального захисту, реформувати публічний сектор, зменшити субсидії та інші види підтримки для підприємств, а також зменшити витрати на оборону та безпеку. Однак, оскільки зараз Україна знаходиться в важких умовах війни, останню статтю необхідно значно збільшити.

3. Збільшення економічного зростання: уряд може вжити заходів для підтримки економічного зростання, таких як інвестування в інфраструктуру, сприяння розвитку підприємництва та інновацій, поліпшення умов бізнесу тощо.

Також уряд може вжити заходів для поліпшення управління бюджетом, таких як зменшення корупції, покращення моніторингу витрат, збільшення прозорості та ефективності витрат. Зазвичай методи подолання дефіциту бюджету спрямовані також на покращення економічного благополуччя як країни, так і її населення, але грошово-кредитна емісія це виключення із правил через свої наслідки: знецінення грошей, а це в свою чергу збільшує інфляцію, погіршення економічного стану в державі, зниження купівельної спроможності населення. Використання грошово-кредитної емісії вигідно тільки в короткостроковій перспективі для зменшення дефіциту бюджету.

Для скорочення динаміки дефіциту, а також досягнення сталого розвитку економіки України потрібно використовувати досвід зарубіжних країн, особливо розвинених зі схожою ситуацією та досвідом. Основою повинні стати спеціально фіскальні правила, за допомогою них політичні діячі приймають рішення в сфері фіскальної політики стосовно розподілу державних видатків, а також джерел їх фінансування. Для того, щоб не стався провал фінансування окремих статей витрат в нестабільний чи несприятливий період, доречним буде встановлення обмежень бюджетних витрат, так уряди деяких скандинавських країн передбачають формування резерву фінансових ресурсів, фінансуванням такого спеціального фонду є надлишки в бюджеті. Зараз обмеження призначено не просто погасити негативний вплив несприятливої економічної кон'юнктури – воно діє в рамках жорсткого контролю за фінансовою дисципліною уряду.

Що ж стосується нашого часу, то на сьогодні бюджет країни отримав 60% від усього додаткового фінансування за 2022 рік. За минулий рік Україна від початку війни отримала від своїх міжнародних партнерів у бюджет держави 28,1 мільярдів доларів допомоги, з них 12 мільярдів це безоплатна допомога у вигляді грантів. У 2022 році до основних іноземних партнерів України відносились: США, ЄС, МВФ, Світовий банк, Німеччина, Канада, Велика Британія, Європейський інвестиційний банк, Франція, Японія (див. рисунок 2).

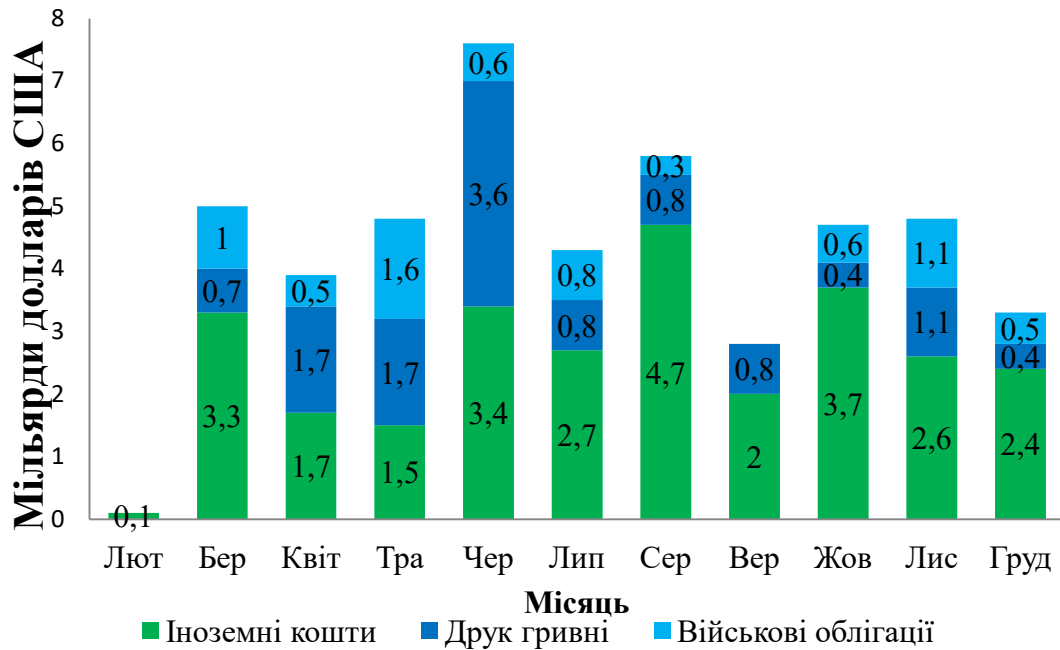

Рисунок 2. Надходження фінансової міжнародної допомоги до бюджету України згідно даних Центру економічних стратегій

Зменшення дефіциту державного бюджету є складним процесом, який потребує комплексного підходу та співпраці різних галузей влади та громадськості. Крім того, необхідно забезпечити баланс між скороченням дефіциту та збереженням соціальної справедливості, що є однією з ключових задач держави. В деяких випадках дефіцит державного бюджету може бути вимушеним, наприклад, у періоди економічної кризи, чи необхідним, наприклад, при інвестуванні у розвиток власної країни. Однак, уряд все одно повинен здійснювати розумне та ефективне управління бюджетом, щоб зменшити дефіцит та забезпечити стійке економічне зростання України у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Державна служба статистики України URL : https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/fin/fin_ric/fin_u/2003.html
3. Міністерство фінансів України URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
4. Центр економічних досліджень URL : <https://ces.org.ua/>

РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У ФОРМУВАННІ РЕСУРСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Тараненко Ганна Дмитрівна

студент, Львівський національний університет імені Івана Франка

Західна Оксана Романівна

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4461/>

Завдяки процесу децентралізації, який розпочався у 2015 році й має на меті реформування місцевого самоврядування саме шляхом удосконалення міжбюджетних відносин, місцеві бюджети зараз відіграють ще більш важливу роль у розвитку економіки України.

Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України, згідно з яким місцеві бюджети утворюються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, а також офіційних трансфертів [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу, міжбюджетні трансферти – це “кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого” [1].

Міжбюджетні трансферти відіграють вагомую роль в утворенні місцевих бюджетів. Протягом багатьох років трансферти склали більше половини доходів місцевих бюджетів [3, с. 7]. Але, починаючи з 2018 року, ця частка поступово зменшується за рахунок дії процесу децентралізації та підвищення ролі податкових надходжень у формуванні доходів адміністративних одиниць. Тож на рисунку 1.1. відображено динаміку зміни структури доходів місцевих бюджетів за 2018-2022 роки.

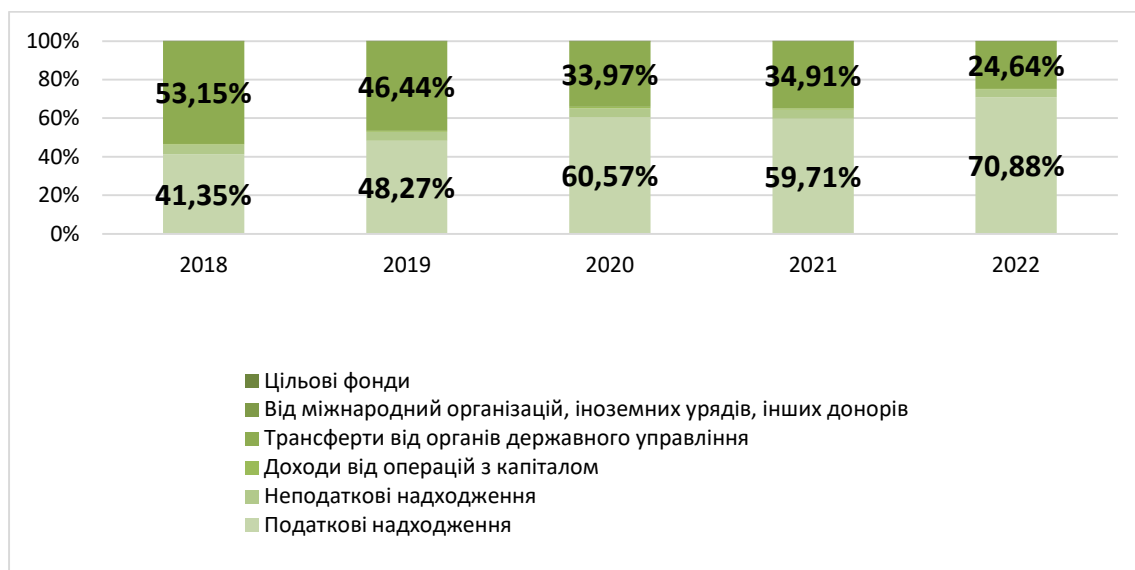

Рисунок 1.1. Динаміки структури доходів місцевих бюджетів України за 2018-2022 рр.*

*складено на основі [2]

Як підтверджують показники Державного веб-порталу бюджету для громадян, не дивлячись на те, що податкові надходження поступово стають основними джерелами доходів місцевих бюджетів, офіційні трансферти все ще займають значну частку у загальній структурі місцевих бюджетів [2]. Варто також додати, що збільшення частки податкових надходження та зменшення частини, яку займають трансферти у місцевих бюджетах відбувається майже пропорційно. Цей процес пояснюється бюджетною децентралізацією, завдяки якій власні доходи місцевих бюджетів почали більш стрімко зростати, в першу чергу за рахунок надходження до них таких податків, як податок на доходи фізичних осіб [8, с. 79].

Міжбюджетні трансферти є важливим інструментом бюджетного регулювання, а також вони окреслюють відносини між бюджетами різних рівнів. Можна виділити два основні призначення міжбюджетних трансфертів. По-перше, вони сприяють вирівнюванню податкової бази і, одночасно з цим, створенню належних умов для рівного доступу населення усіх регіонів країни до базових послуг. По-друге, міжбюджетні трансферти покликані вирівняти обсяги видатків на суспільні послуги, які здійснюють адміністративно-територіальні одиниці [8, с. 79].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, виділяють чотири види міжбюджетних трансфертів, а саме: базова дотація, субвенції, реверсна дотація, додаткові дотації [1].

При цьому можна виділити ті трансферти, які є незамінними для фінансування органами місцевого самоврядування належного розвитку основних сфер суспільного життя. Таблиця 1.1. відображає зміни у структурі міжбюджетних трансфертів за останні 5 років.

Таблиця 1.1

Динаміка структури міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів України за 2018-2022 рр., %*

Показники	Структура міжбюджетних трансфертів, %				
	2018	2019	2020	2021	2022
1. Дотації	8,42	9,93	13,50	11,24	16,21
1.1 Базова дотація	32,51	40,09	61,44	68,89	73,51
2. Субвенції	91,58	90,07	86,50	88,76	83,79
2.1. Освітня субвенція	22,07	30,01	58,62	55,65	84,35
2.2. Медична субвенція	22,52	23,93	10,50	-	-
2.3. Субвенція на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я	-	-	-	3,01	2,47
Всього міжбюджетних трансфертів	100	100	100	100	100

*складено на основі [2]

Як підтверджують дані, наведені у таблиці 1.1., немає певної затвердженої частки, якій повинні відповідати обсяги того чи іншого виду трансфертів. Але помітно, що обсяги дотацій, наданих державним бюджетом місцевим, поступово зростають, із більш стрімким підвищенням у 2022 році. До того ж, спостерігається досить стрімке, особливо у 2019 році, збільшення частки, що припадає на базову дотацію. Тож, можна припустити, що через децентралізацію зросла потреба у вирівнюванні податкоспроможності територій, адже кількість платників податків, а також загальна економічна активність кожного з регіонів та населених пунктів є різною [2].

У місцевих бюджетах все ще залишається потреба в отриманні трансфертів цільового призначення, хоча частка субвенцій у загальній структурі міжбюджетних трансфертів за останні 5 років поступово зменшується, вона все ще залишається вагомою і перевищує 80% [2].

У внутрішній структурі субвенцій також можна прослідкувати помітні зміни. До прикладу, частка освітньої субвенції стрімко зросла у 2022 році [2]. Варто додати, що цей вид трансфертів є надзвичайно важливим для забезпечення нормального функціонування закладів освіти різного типу, адже за її рахунок органи місцевого самоврядування здійснюють оплату праці їх працівників [5, с. 96].

Що стосується медичної субвенції, то тут можна помітити досить різке скорочення її частки у загальному обсязі субвенцій. Її основним призначенням було забезпечення видатків на такі напрями, як первинна медико-санітарна, амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна допомога, консультативна медико-санітарна, амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна допомога, а також інші державні програми медичної та санітарної допомоги [5, с. 96].

У 2021 році в українській системі охорони здоров'я відбулися певні зміни, через що надалі місцеві бюджети отримуватимуть субвенцію на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я, частка якої протягом останніх 2 років коливається в районі 3%, а також субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реформування регіональних систем охорони здоров'я для здійснення заходів з виконання спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей" [2].

Загалом, для українських міжбюджетних відносин притаманні певні недоліки, такі як значна залежність місцевих громад від державного бюджету зокрема у частині підтримки соціальної сфери, нерівномірність субвенцій та дотацій у структурі міжбюджетних трансфертів [6, с. 30]. Тож з метою забезпечення підвищення добробуту населення країни важливим є подальше їхнє удосконалення. Шляхи покращення цієї системи, які насамперед пов'язані із міжбюджетними трансфертами включають [7, с. 53]:

- уникнення збалансування бюджетів суто за рахунок трансфертів, аби стимулювати самостійність громад, що уже певною мірою притаманно для сучасних міжбюджетних відносин;

- розподіл трансфертів з урахуванням нормативів, що забезпечили б стабільний обсяг надходжень протягом тривалого часу;
- удосконалення освітньої субвенції, а також субвенції на підтримку закладів охорони здоров'я, аби уникнути дефіциту коштів у цих сферах;
- збільшення частки субвенцій у загальній структурі трансфертів, тобто надання більшого пріоритету фінансування конкретних проектів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України станом на 1 квітня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#text>
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. Офіційний сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
3. Катан Л. І., Качула С. В., Демчу М. І., Павлова Д. К. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України. Агросвіт №3, 2020. с. 3-12.
4. Крикун Т. І. Місцеві бюджети як інструмент економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Електронне фахове видання "Ефективна економіка". №12, 2020.
5. Миськів Г. "Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник". Львів : растр-7, 2020. – 272 с.
6. Західна О. Р. Особливості місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної системи України / О. Р. Західна, В. В. Беднарчук, А. О. Млінцова // Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал Економіка, Фінанси, Право. – № 12/2020 р. – Аналітик, 2020. – С. 26-32.
7. Сірик З. О. Особливості вдосконалення міжбюджетних відносин в умовах децентралізації влади. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансова політика. Випуск 2, 2020. с. 46-54.
8. Чеберяко О., Медведкова Н. Особливості міжбюджетних відносин в умовах децентралізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 4 (217) / 2021. с. 75-8.

ВЕБ-ДОДАТОК ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЄТИ ПРИ ЛІКУВАННІ ДІАБЕТУ ДРУГОГО ТИПУ

Бердник Михайло Геннадійович

доктор технічних наук,

Національний технічний університет

«Дніпровська політехніка»

ORCID: 0000-0003-4894-8995

Куракіна Анастасія Станіславівна

студент, Національний технічний університет

«Дніпровська політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4455/>

Питання здоров'я та харчування завжди тісно пов'язані між собою. Від щоденного раціону, якості, кількості та складу продуктів залежить чи буде отримувати організм людини належну кількість елементів для повноцінного функціонування. Однією з багатьох хвороб, що потребує ретельного догляду за харчуванням та вибором продуктів для щоденного раціону, є цукровий діабет [1-4]. Дієта відіграє ключову роль у лікуванні цукрового діабету другого типу. Склад дієти включає підтримку балансу у споживанні вуглеводів, жирів та білків.

Досить часто стикаючись з необхідністю підтримки такого типу дієти, людини необхідно проводити окремі дослідження щодо складу та харчової цінності продуктів, вивчати які товари пропонують магазини та думати: як на певну виділену суму придбати усе потрібне для раціону.

Після дослідження та вивчення наявних рішень для розв'язання даного типу проблем, було виявлено нестачу програмних продуктів та калькуляторів для швидкого розрахунку рекомендованого списку продуктів з урахуванням індивідуальних характеристик користувача та пропозицій українського ринку.

В роботі представлений веб-додаток для моделювання дієти при цукровому діабеті другого типу.

Розроблений програмний додаток являє собою комбінацію веб-сервера та веб-клієнта, комунікація яких відбувається через протокол HTTP/S. Робота з інтерфейсом користувача включає три головних сценарії: робота з додатком без реєстрації, робота авторизованого користувача, робота адміністратора додатка.

Користувач має можливість введення наступних даних:

- дані для реєстрації (ім'я користувача, email, пароль);
- дані для створення та редагування розрахунку щоденної норми калорій (стать, вік, вага, зріст, рівень фізичної активності);

- дані для авторизації (ім'я користувача, пароль);
- дані для створення та редагування продукту (назва продукту, категорія, вартість, кількість, одиниця виміру, стани продукту);
- дані для створення та редагування обмеження (продукт, тип обмеження, кількість);
- дані для розрахунку продуктового кошика (термін розрахунку, максимальна вартість).

При введенні даних користувачем відбуваються перевірки на коректність вхідних даних: відповідність потрібному типу, максимальні, мінімальні значення, перевірка на відповідність формату. Аналогічні перевірки відбуваються на боці сервера перед збереженням даних у базі.

За введеними користувачем даними додаток виконує розрахунок оптимального набору продуктів, що задовольняють обмеженням та мають потрібний при діабеті другого типу баланс білків, жирів та вуглеводів.

Результати розрахунків розподілені на дві сторінки, перша з яких містить загальну інформацію щодо результатів розрахунків: загальну кількість калорій, вартість, баланс білків, жири та вуглеводів (рис. 1).

Друга сторінка містить список продуктів з інформацією щодо їх енергетичної цінності та вартості. Також тут запропоновані можливості для друку сторінки або завантаження її у вигляді файлів різного формату (рис. 2).

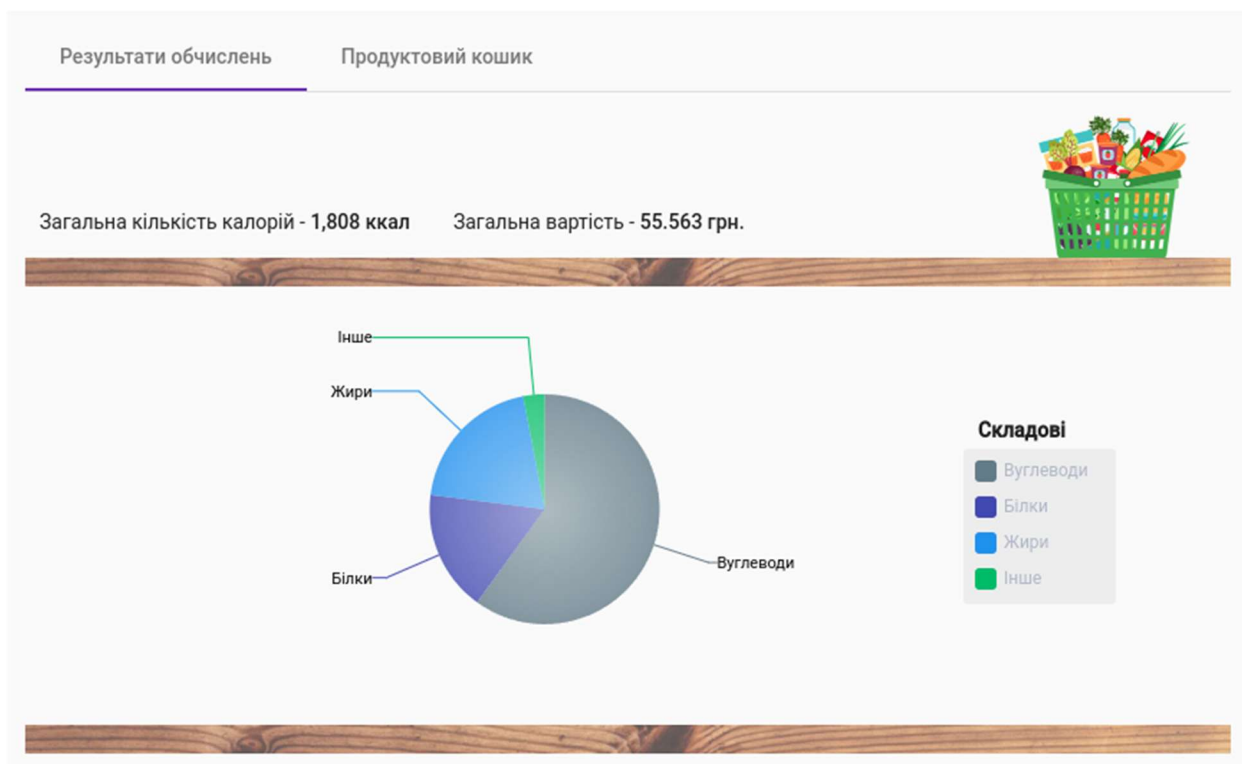
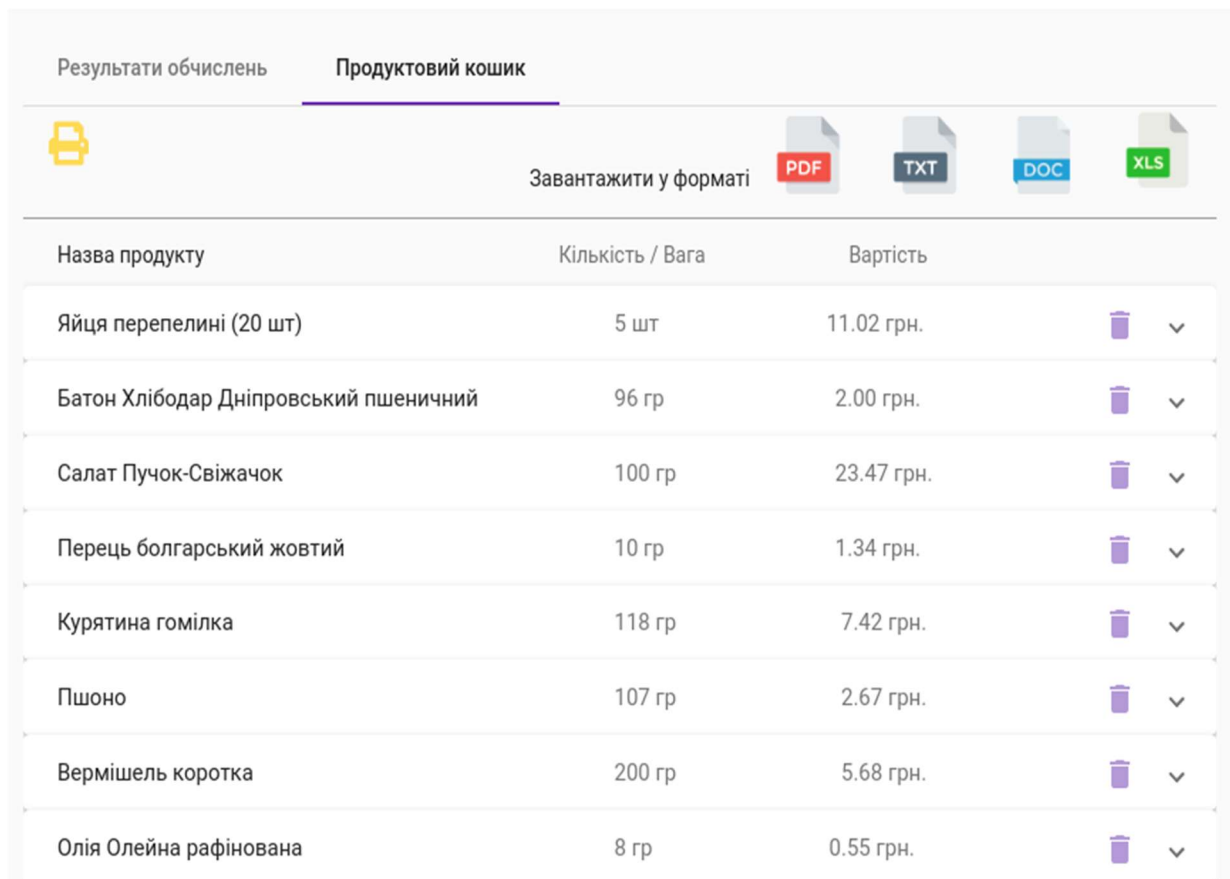

Рис. 1. Загальні результати оптимізації.

Для повноцінного функціонування додатка потрібна ЕОМ для розгортання серверів Django та Angular додатків. Сервера можуть знаходитися як на одному пристрої, так і на різних. Мінімальні технічні вимоги для запуску сервера: накопичувач [HDD]: 500 МБ; кількість ядер процесора: 4; оперативна пам'ять [RAM]: 512 МБ.

Таким чином веб-додаток надає можливість виконувати оптимізацію продуктового раціону шляхом розрахунку добової норми калорій згідно з індивідуальними характеристиками користувача, підбору оптимального співвідношення білків, жирів та вуглеводів у обраних продуктах та мінімізації вартості продуктового кошика.

Результати обчислень **Продуктовий кошик**

Завантажити у форматі PDF TXT DOC XLS

Назва продукту	Кількість / Вага	Вартість	
Яйця перепелині (20 шт)	5 шт	11.02 грн.	🗑️ ▼
Батон Хлібодар Дніпровський пшеничний	96 гр	2.00 грн.	🗑️ ▼
Салат Пучок-Свіжачок	100 гр	23.47 грн.	🗑️ ▼
Перець болгарський жовтий	10 гр	1.34 грн.	🗑️ ▼
Курятина гомілка	118 гр	7.42 грн.	🗑️ ▼
Пшоно	107 гр	2.67 грн.	🗑️ ▼
Вермішель коротка	200 гр	5.68 грн.	🗑️ ▼
Олія Олейна рафінована	8 гр	0.55 грн.	🗑️ ▼

Рис. 2. Список продуктів раціону на добу.

Список використаних джерел:

1. What are the benefits of eating healthy. Medical News Today – *Articles*. URL: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/322268> (дата звернення: 23.03.2023).
2. Type 2 diabetes. Mayo clinic – Patient Care & Health Information. URL: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/type-2-diabetes/symptoms-causes/syc-20351193> (дата звернення: 23.03.2023).
3. Швець О. В. Дієта при цукровому діабеті 2-го типу. Рекомендації для пацієнтів. Кафедра внутрішньої медицини №3 та ендокринології ХНМУ. URL: http://vnmed3.kharkiv.ua/wp-content/uploads/2014/05/diabetes2_diet.pdf (дата звернення: 24.03.2023).
4. Калмикова Ю. С. Особливості лікувального харчування при цукровому діабеті. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. Т. 17, № 1. С. 30-31.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЦИФРОВИХ ІНТЕГРУЮЧИХ СТРУКТУР

Ковальов Микола Олександрович

кандидат технічних наук,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ

ORCID: 0000-0002-2590-4052

Науковий керівник: Ролік Олександр Іванович

доктор технічних наук, професор,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4469/>

Розширення застосування систем керування та моделювання в реальному часі обумовлює підвищені вимоги до швидкодії та надійності обчислювальних засобів для розв'язання широкого кола задач. До них відносяться системи диференціальних, лінійних, нелінійних алгебраїчних і трансцендентних рівнянь, обчислення складних інтегралів, функціональних залежностей і т. п. Їх можна привести до еквівалентних систем рівнянь Шеннона, що розв'язуються чисельним інтегруванням за Стілтєсом з використанням цифрових інтегруючих структур (ЦІС) [1]. Їх точність, швидкодія та апаратурна складність залежать від застосовуваних формул чисельного інтегрування, алгоритмів виконання арифметичних операцій та елементної бази. З цієї точки зору та однорідності структури оптимальними є екстраполяційні паралельні ЦІС, що інтегрують за формулами квадратичних парабол, розраховані на роботу з фіксованою точкою. Традиційно арифметичні операції в них виконуються за правилами паралельної арифметики, що вимагають перед початком кожної з них наявності всіх розрядів операндів.

Для синтезу ЦІС можуть бути ефективно використані програмовані користувачем вентильні матриці, наприклад, типу FPGA (Field Programmable Gate Array) [2]. Це пов'язано з великим ступенем інтеграції їх функціональних елементів, високою швидкістю і надійністю. З урахуванням архітектурних особливостей ЦІС, розвиненістю САПР систем на базі FPGA можливо значно автоматизувати і прискорити їх реалізацію.

Основу ЦІС становлять цифрові інтегратори (ЦІ), підвищення кількості яких збільшує їх функціональні можливості. Це, у свою чергу, збільшує використання логічних і комутаційних ресурсів кристалів FPGA. Витрата останніх підвищується із застосуванням при побудові ЦІ паралельних арифметичних операційних блоків (ОБ). Це пояснюється не тільки їх апаратурною складністю, але й необхідністю передачі багаторозрядних приростів між ЦІ у складі ЦІС.

Пропонується підхід до побудови ЦІ, що дозволяє, в тому числі, знизити апаратну складність ЦІС порівняно з відомими способами використання традиційних паралельних ОБ.

Розглянемо вищезгадану екстраполяційну формулу чисельного інтегрування за Стілтєсом квадратичних парабол на основі перших різниць [1]:

$$\nabla z_{(i+1)} = \nabla y_{q(i+1)}^e \left(y_{pi} + \frac{1}{12} \nabla y_{pi} \right) + \frac{1}{2} \nabla y_{p(i+1)}^e \left(\nabla y_{q(i+1)}^e - \frac{1}{6} \nabla y_{qi} \right). \quad (1)$$

Тут $\nabla z_{(i+1)}$ – приріст інтеграла Стілтєса на $(i+1)$ -у кроці; $\nabla y_{q(i+1)}^e$ – екстрапольований приріст змінної інтегрування для $(i+1)$ -о кроку; y_{pi} – підінтегральна функція на i -у кроці; $\nabla y_{p(i+1)}^e$ – екстрапольований приріст підінтегральної функції для $(i+1)$ -о кроку; ∇y_{qi} – приріст змінної інтегрування на i -у кроці; ∇y_{pi} – приріст підінтегральної функції на i -у кроці.

Ярусно-паралельна форма (ЯПФ) потоку обчислень (1) представлена на рис.1.

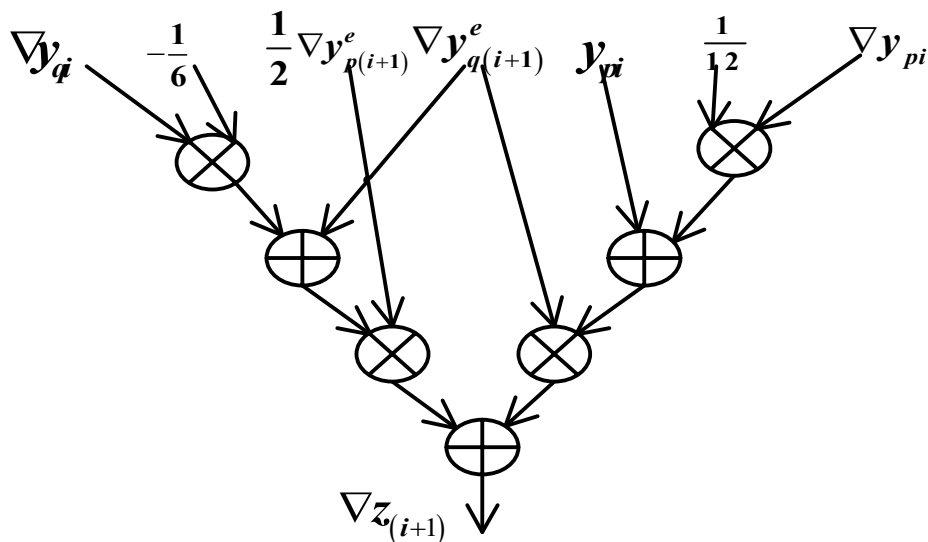

Рис. 1. ЯПФ потоку обчислень за формулою квадратичних парабол

При аналізі способів побудови ЦІ на базі традиційних ОБ паралельного типу [3] з урахуванням (1) та архітектурних особливостей FPGA необхідно відзначити наступне. Крок інтегрування передбачає обчислення чергових інтегральних приростів. Зазвичай розв'язання певної задачі за допомогою ЦІС вимагає значну кількість кроків інтегрування (тисячі й більше). Тому в системах реального часу важливо зменшувати кількість тактів на кроці інтегрування. При розгляді критичних шляхів ЯПФ (рис. 1) видно, що основний час обчислень вноситься операціями множення. У зв'язку з цим доцільно використовувати

швидкодіючі ОБ множення (наприклад, матричного типу). Однак до складу ЦІС може входити велика кількість ЦІ. При багаторозрядних обчисленнях це призведе до великих апаратних витрат вбудованих в кристал FPGA блоків множення й використання дорогих сімейств мікросхем FPGA. Тобто побудова ЦІ шляхом комутації паралельних ОБ відповідно до структури ЯПФ може перевищити допустиму ресурсомісткість мікросхеми FPGA. Тому одним з варіантів розглядається архітектура ЦІ на базі операційного автомата, що керує матричним ОБ множення і суматорами. Другий варіант реалізації ЦІ передбачає застосування неавтономних методів обчислень (Online arithmetic), які реалізуються за допомогою ОБ квазіпаралельного типу. Відомо, що такі методи дозволяють поєднувати порозрядну обробку з введенням інформації, істотно зменшують кількість використовуваних виводів мікросхем, а також покращують основні техніко-економічні параметри обчислювальних пристроїв в інтегральному виконанні [4]. Порозрядний обмін приростами між ОБ квазіпаралельного типу також знижує необхідну комутаційну ресурсомісткість FPGA. Архітектури ОБ додавання та множення квазіпаралельного типу ґрунтуються на алгоритмах, запропонованих у [5]. При цьому побудова квазіпаралельних ЦІ ґрунтуються на структурному методі, що передбачає комутацію квазіпаралельних ОБ відповідно до ЯПФ графа потоку обчислень [5]. Організація неавтономних обчислень є ефективним методом розпаралелювання залежних операцій. На такті обчислень в квазіпаралельній ОБ вводяться розряди операндів (від старших до молодших), і з затримкою на кілька тактів формується черговий, незмінний надалі, розряд результату операції, починаючи із старшого. Тоді виконання кожної наступної операції починається відразу ж після отримання старшого розряду результату попередньої операції, який виступає вже операндом. Таким чином, спостерігається часткове суміщення операцій, що створює передумови для скорочення часу їх виконання у порівнянні з ОБ паралельного типу. Зазвичай для представлення чисел у подібних обчисленнях використовуються надлишкові системи числення.

У дослідженні брали участь ЦІ запропонованих вище архітектур різної розрядності, реалізовані на базі сімейства FPGA Intel Stratix III. Синтез і моделювання проводилися в середовищах САПР Intel Quartus II Web Edition і Mentor Graphics ModelSim, Опис схем проводився мовою VHDL і в схемному редакторі (рис. 2).

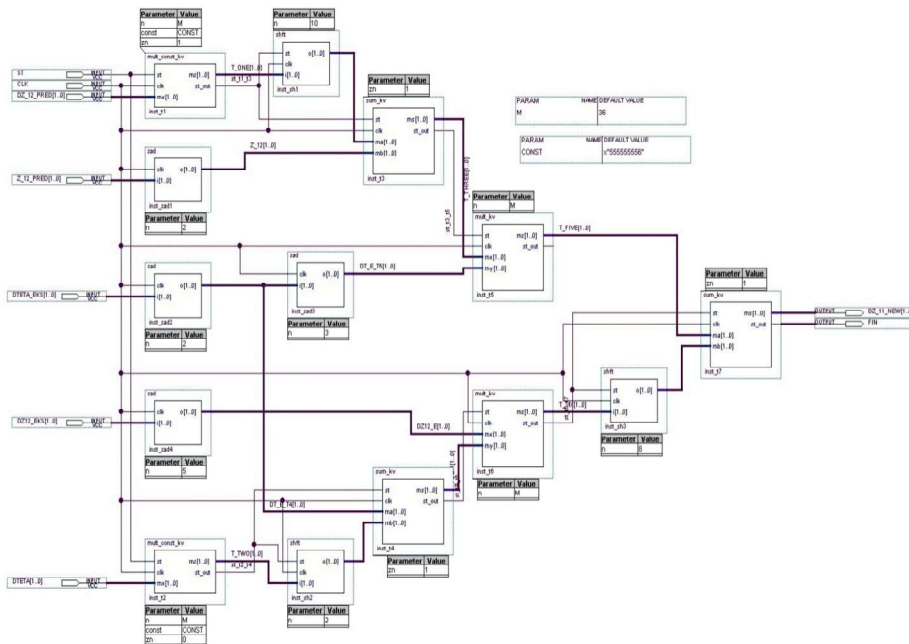

Рис. 2. Схема ЦІ, що обчислює за формулою квадратичних парабол

Порівняння ЦІ за ресурсомісткістю та швидкодією проведено в залежності від розрядності інтегральних обчислень. Отримані характеристики наведено на рис. 3-6, де залежності 1 відносяться до ЦІ паралельного типу, а 2 – до квазіпаралельного. З них випливає, що застосування квазіпаралельних ОБ знижує вимоги до ресурсомісткості FPGA. Із збільшенням розрядності обчислень ця перевага зростає в 2 і більше разів, що дозволяє компактніше розмістити схему ЦІ

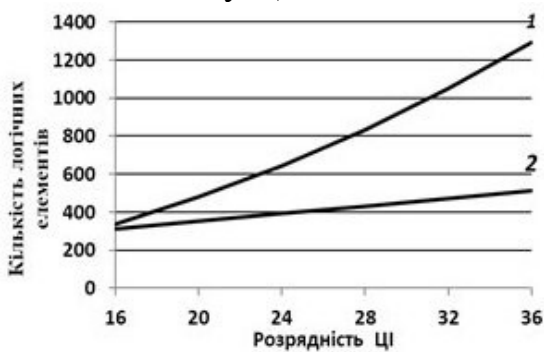

Рис. 3. Ресурсомісткість ЦІ

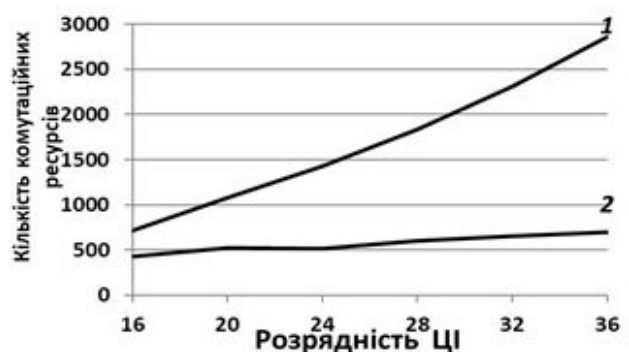

Рис. 4. Використання комутаційних ресурсів FPGA

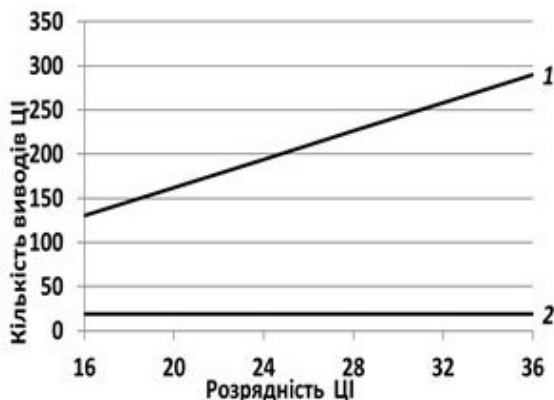

Рис. 5. Кількість виводів ЦІ

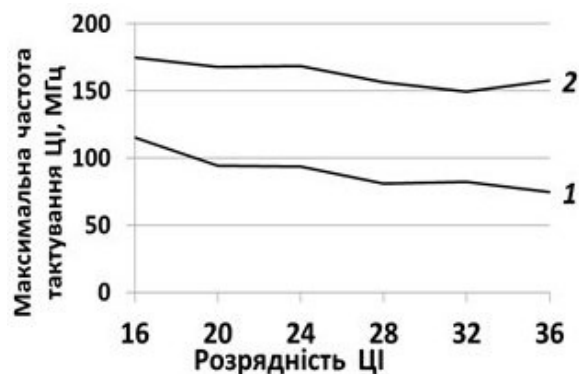

Рис. 6. Максимальна частота тактування ЦІ

квазіпаралельного типу всередині кристала FPGA. Зменшення апаратної складності створює передумови для підвищення енергоефективності та надійності ЦІС. Завдяки архітектурним особливостям квазіпаралельних ОБ є можливість збільшення максимальної частоти тактування схем, причому в порівнянні з ЦІ паралельного типу вона в меншій мірі залежить від розрядності обчислень. При великих її значеннях перевага квазіпаралельних ЦІ за цим показником збільшується більше, ніж у 2 рази. Використання апарату неавтономної арифметики може призвести до дещо більшої кількості тактів на кроці чисельного інтегрування в порівнянні з використанням ЦІ паралельного типу. Однак більша швидкодія квазіпаралельних ЦІ може це суттєво компенсувати.

Зауважимо, що застосування неавтономних методів обчислень дозволяє реалізувати більшу кількість ЦІ в одній мікросхемі і, отже, збільшити функціональні можливості ЦІС. Зменшення кількості задіяних виводів мікросхеми FPGA дозволяє використати їх для інших пристроїв, реалізованих в ній же. Відомо, що реалізація обчислювальних систем у меншій кількості мікросхем підвищує їх надійність та енергоефективність при зниженні вартості.

Таким чином, застосування апарату неавтономних обчислень дозволяє підвищити техніко-економічні характеристики ЦІС, реалізованих на базі мікросхем FPGA.

Список використаних джерел:

1. Гузик, В. Ф., & Беспалов, Д. А. (2015). Некоторые аспекты разработки современных цифровых интегрирующих вычислительных систем. *Известия Южного федерального университета. Технические науки*, (3 (164)), 6-16.
2. M. Véstias and H. Neto, "Trends of CPU, GPU and FPGA for high-performance computing," *2014 24th International Conference on Field Programmable Logic and Applications (FPL)*, Munich, Germany, 2014, pp. 1-6, doi: 10.1109/FPL.2014.6927483.
3. Sarah Harris and David Harris. 2015. *Digital Design and Computer Architecture: ARM Edition (1st. ed.)*. Morgan Kaufmann Publishers Inc., San Francisco, CA, USA.
4. Яковлев, Ю. С., & Елисеєва, Е. В. (2014). Применение ПЛИС для создания высокопроизводительных вычислительных систем и их компонентов. *Математические машины и системы*, (1), 22-35.
5. Жабин, В. И., Корнейчук, В. И., & Тарасенко, В. П. (1977). Некоторые машинные методы вычисления рациональных функций многих аргументов. *Автоматика и телемеханика*, (12), 145-154.

РОЛЬ ДОЗВОЛІВ ANDROID У ВИЯВЛЕННІ НЕБЕЗПЕЧНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ СТАТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Кравчук Олександр Віталійович

студент, Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Терейковський Ігор Анатолійович

доктор технічних наук, професор,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4472/>

Анотація: Дозволи Android мають велике значення для підтримки безпеки та конфіденційності користувачів шляхом контролю доступу програми до приватних ресурсів і даних. У даній статті розглядається роль дозволів Android у виявленні небезпечного програмного забезпечення з використанням статичного аналізу та досліджується, як можна використовувати дозволи для виявлення потенційно зловмисної поведінки. Крім цього, в даній статті йде обговорення методів статичного аналізу на основі дозволів. Дослідження підкреслює важливість обізнаності розробників та користувачів у темі дозволів операційної системи Android та необхідності постійної еволюції методів аналізу дозволів для ефективної боротьби з небезпечним програмним забезпеченням.

Ключові слова: дозволи Android, статичний аналіз, небезпечне програмне забезпечення, виявлення шкідливих програм, керування дозволами, аналіз на основі дозволів, безпека Android, дозволи застосунків

1. Вступ

У сучасному світі смартфони стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя і зі збільшенням швидкості їх поширення зростає й кількість мобільних додатків. Операційна система Android, маючи відкритий вихідний код, привернула увагу багатьох розробників, що призвело до появи широкого спектру нових застосунків, доступних для користувачів. Однак ця доступність також наражає екосистему Android на різні види загроз безпеці, що робить критично важливим усунення потенційних вразливостей та захист конфіденційності та даних користувачів.

Дозволів в операційній системі Android відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки та конфіденційності користувачів. Вони діють як механізм контролю, регулюючи доступ програми до приватних ресурсів та даних на пристрої користувача. Забезпечуючи доступ додатків лише до необхідних ресурсів, дозволи Android допомагають запобігти несанкціонованому доступу та захистити користувачів від потенційно зловмисних дій. Однак неправомірне використання дозволів зловмисними програмами може призвести до порушень

безпеки, тому важливо розробити надійні методи виявлення та пом'якшення таких загроз.

Одним із таких методів є статичний аналіз, який став ефективним підходом для виявлення небезпечного програмного забезпечення в програмах Android. Статичний аналіз передбачає перевірку вихідного коду програми або скомпільованих двійкових файлів без їх виконання. Цей метод дозволяє отримати повне розуміння поведінки програми, дозволяючи дослідникам і спеціалістам із безпеки виявляти потенційні вразливості та зловмисні наміри. Аналізуючи дозволи, запитовані програмою, статичний аналіз може виявити незвичні або підозрілі шаблони використання дозволів, які можуть вказувати на наявність небезпечного програмного забезпечення.

У даній статті ми аналізуємо роль дозволів Android у виявленні небезпечного програмного забезпечення з використанням статичного аналізу та досліджуємо, як можна використовувати дозволи для виявлення потенційно зловмисної поведінки. Крім цього, в статті наводяться різні методи статичного аналізу на основі дозволів, підкреслюється важливість дозволів для безпеки Android та надається огляд поточного стану досліджень у даній галузі. Наводячи дану інформацію, дана стаття має на меті зробити внесок у поточні зусилля щодо покращення безпеки екосистеми Android та захисту користувачів від небезпечного програмного забезпечення.

2. Методи статичного аналізу на основі дозволів

Методи статичного аналізу на основі дозволів є ключовим аспектом виявлення небезпечного програмного забезпечення в програмах Android. Дані методи аналізують дозволи, які запитує програма, щоб зрозуміти її потенційну поведінку та оцінити будь-які ризики безпеці, які вона може становити. У даному розділі розглядаються методи статичного аналізу на основі дозволів та їх ефективність.

Серед методів статичного аналізу на основі дозволів можна виділити наступні:

1. Зіставлення дозволів. Зіставлення дозволів – це процес визначення зв'язку між дозволами, запитованими програмою, та її функціями. Проаналізувавши файл «AndroidManifest.xml», аналізатор може визначити, які дозволи потрібні програмі для роботи. Порівнюючи дані дозволи з пропонованими функціями програми, можна виявити будь-які невідповідності або надмірні запити на дозволи, які можуть вказувати на потенційно небезпечну поведінку.

2. Аналіз частоти дозволів. Ця техніка базується на аналізі шаблонів запитів на дозвіл у великому наборі програм. Оцінюючи частоту певних дозволів у конкретній категорії, аналізатор може визначити програми, що виходять за межі дозволеного, запитуючи непропорційну кількість дозволів порівняно з аналогами. Програми з нестандартними шаблонами дозволів можуть означати потенційну загрозу безпеці або порушення конфіденційності.

3. Комбінації дозволів. Комбінації дозволів стосуються аналізу певних наборів дозволів, запитуваних програмою. Певні комбінації дозволів можуть свідчити про потенційно небезпечну поведінку [1]. Наприклад, програма, яка запитує дані про місцезнаходження та можливість надсилати SMS-повідомлення, може увімкнути відстеження на основі місцезнаходження або ініціювати неавторизований зв'язок. Виявляючи підозрілі комбінації дозволів, аналізатор може звузити коло своїх цілей, зосередившись на потенційно небезпечних програмах.

4. Аналіз плям. Аналіз плям – це техніка, яка відстежує потік конфіденційних даних у коді програми. Спостерігаючи за тим, як програма використовує дані, до яких вона отримує доступ через надані дозволи, аналізатор може виявити будь-які несанкціоновані або зловмисні методи обробки даних. Цей метод допомагає виявити можливі витіки даних, несанкціоновану передачу даних і порушення конфіденційності в програмах Android.

5. Аналіз на основі машинного навчання. Методи машинного навчання можна використовувати для аналізу дозволів Android і їхнього зв'язку зі зловмисним програмним забезпеченням [2]. Навчаючи класифікатор на наборі відомих безпечних та небезпечних програм, моделі машинного навчання можуть передбачити, чи є програма потенційно шкідливою на основі її дозволів. Дані моделі можуть враховувати різні фактори, такі як кількість запитуваних дозволів, їх частоту та їх комбінації, щоб точно класифікувати програми як безпечні чи небезпечні.

Вивчаючи дозволи, їх частоту, комбінації та те, як програма обробляє конфіденційні дані, аналізатори безпеки застосунків можуть визначити потенційні загрози та захистити користувачів від шкідливих програм.

3. Аналіз існуючих досліджень та рішень

За останні роки кілька досліджень продемонстрували ефективні методи статичного аналізу на основі дозволів у виявленні небезпечного програмного забезпечення. У даному розділі наведено три тематичні рішення, котрі успішно застосували дані методи для виявлення шкідливих програм в операційній системі Android.

1. DREBIN [3] – це ефективна та легка для масштабування система виявлення зловмисного програмного забезпечення в операційній системі Android, яка використовує статичний аналіз дозволів, викликів API та інших системних функцій. Аналізуючи файл «AndroidManifest.xml», DREBIN отримує запити на дозволи, виклики API та іншу відповідну інформацію про додаток. Витягнуті функції використовуються для навчання моделі машинного навчання, яка класифікує додатки як безпечні або шкідливі. Дослідження показало, що DREBIN досяг високого рівня виявлення з низьким рівнем помилкових позитивних результатів, демонструючи ефективність поєднання аналізу на основі дозволів з іншими характеристиками програми. Результати підкреслюють

переваги включення дозволів у статичний аналіз для покращеного виявлення шкідливих програм.

2. AppScanner [4] – це система виявлення зловмисного програмного забезпечення Android на основі машинного навчання, яка фокусується на дозволах, намірах та викликах API. Витягаючи дані функції з додатків Android, AppScanner навчає кілька алгоритмів машинного навчання, зокрема дерева рішень, опорні векторні машини та випадкові ліси, щоб ідентифікувати потенційно шкідливі додатки. Автори виявили, що класифікатор випадкового лісу перевершує інші моделі, демонструючи потужність аналізу на основі дозволів у виявленні шкідливих програм Android. Дослідження підкреслює важливість вибору відповідної моделі машинного навчання та отримання відповідних дозволів для ефективного виявлення зловмисного програмного забезпечення.

3. DeepGuard [5] – це система виявлення зловмисного програмного забезпечення в операційній системі Android на основі глибокого навчання, яка використовує статичний аналіз дозволів та викликів API застосунку, котрий аналізується. Автори використовують нову техніку вилучення функцій, яка поєднує інформацію про дозволи з викликами API для створення вектора ознак фіксованої довжини. Потім дані вектори використовуються для навчання нейронної мережі, яка класифікує додатки як доброякісні або шкідливі. Результати дослідження показали, що DeepGuard також досяг високої точності виявлення з низьким рівнем помилкових спрацьовувань, демонструючи ефективність методів глибокого навчання у виявленні шкідливих програм на основі дозволів. Це підкреслює потенціал використання моделей глибокого навчання для виявлення небезпечного програмного забезпечення на основі дозволів та викликів API.

Ознайомившись з наведеними дослідженнями можна зазначити, що всі вони демонструють ефективність методів статичного аналізу на основі дозволів у виявленні небезпечного програмного забезпечення в операційній системі Android. Аналізуючи дозволи та впроваджуючи алгоритми машинного навчання, дослідники можуть ідентифікувати потенційні загрози та захистити користувачів Android від шкідливих програм. Постійна розробка та вдосконалення методів на основі дозволів має значну вагу у підтримці безпеки та конфіденційності користувачів Android.

4. Обмеження статичного аналізу на основі дозволів

Хоча методи статичного аналізу на основі дозволів довели свою ефективність у виявленні небезпечного програмного забезпечення, існують обмеження, які необхідно вирішити для подальшого покращення їх продуктивності.

1. Методи ухилення. Автори зловмисного програмного забезпечення часто використовують різні методи обфускації, щоб обійти інструменти статичного

аналізу. Дані методи можуть включати перепакування, відображення, динамічне завантаження коду та шифрування, що може ускладнити вилучення та аналіз інформації, пов'язаної з дозволами.

2. Надпривілейовані програми. Багато доброякісних програм вимагають більше дозволів, ніж їм насправді потрібно, потенційно створюючи вразливі місця в безпеці. Проблема надмірних привілеїв ускладнює процес розрізнення безпечних і шкідливих програм на основі дозволів.

3. Динамічні зміни дозволів. Модель дозволів під час виконання Android дозволяє додаткам запитувати дозволи під час виконання, що дає змогу зловмисним програмам змінювати запитувані дозволи під час виконання. Методам статичного аналізу на основі дозволів може бути важко виявити таку динамічну поведінку.

4. Незбалансовані набори даних. Набори даних, які використовуються для навчання моделей машинного навчання для виявлення зловмисного програмного забезпечення, часто мають дисбаланс класів, з меншою кількістю шкідливих зразків порівняно з доброякісними. Цей дисбаланс може призвести до упереджених моделей і зниження ефективності виявлення.

5. Висновок

У даній статті було досліджено роль дозволів Android у виявленні небезпечного програмного забезпечення з використанням статичного аналізу.

Було обговорено методи статичного аналізу на основі дозволів, такі як підходи на основі машинного навчання, які довели ефективність у виявленні шкідливих застосунків. Кілька рішень, а саме DREBIN, AppScanner і DeepGuard, продемонстрували важливість включення дозволів у статичний аналіз. Крім того, було проаналізовано обмеження та проблеми, пов'язані зі статичним аналізом на основі дозволів, так як методи ухилення, надмірні привілейовані програми, динамічні зміни дозволів та незбалансовані набори даних.

Щоб усунути дані обмеження та покращити продуктивність статичного аналізу на основі дозволів, майбутні роботи слід зосередити на розробці більш надійних підходів до протидії методам ухилення, інтеграції динамічного аналізу зі статичним аналізом та вивченню методів збереження конфіденційності. Крім того, дослідники повинні вивчити методи розрізнення необхідних та непотрібних дозволів у доброякісних програмах, а також вивчити методи пом'якшення впливу незбалансованих наборів даних на виявлення шкідливих програм.

Підсумовуючи, дозволи Android відіграють значну роль у статичному аналізі для виявлення небезпечного програмного забезпечення та підтримці безпеки та конфіденційності користувачів Android. Оскільки автори зловмисного програмного забезпечення продовжують розробляти більш складні методи, важливо вдосконалювати методи статичного аналізу на основі дозволів для підтримки безпеки в екосистемі Android.

Використана література:

1. Tam, K., Khan, S. J., Fattori, A., & Cavallaro, L. (2015). CopperDroid: Automatic Reconstruction of Android Malware Behaviors. In Proceedings of the 2015 Network and Distributed System Security Symposium (NDSS '15). The Internet Society, Reston, VA, USA.
2. Saracino, A., Sgandurra, D., Dini, G., & Martinelli, F. (2016). MADAM: Effective and Efficient Behavior-based Android Malware Detection and Prevention. IEEE Transactions on Dependable and Secure Computing, 13 (1), 84-97. DOI: 10.1109/TDSC.2015.2406703
3. Arp, D., Spreitzenbarth, M., Hubner, M., Gascon, H., & Rieck, K. (2014). DREBIN: Effective and Explainable Detection of Android Malware in Your Pocket. In Proceedings of the Annual Symposium on Network and Distributed System Security (NDSS '14). The Internet Society.
4. Alzaylaee, M. K., Yerima, S. Y., & Sezer, S. (2018). AppScanner: Automatic Fingerprinting of Smartphone Apps from Encrypted Network Traffic. In Proceedings of the IEEE International Conference on Communications (ICC '18). IEEE, 1-6. DOI: 10.1109/ICC.2018.8422333
5. Huang, T., Zhao, X., & Xue, L. (2018). DeepGuard: Deep Learning-based Android Malware Detection. In Proceedings of the IEEE 42nd Annual Computer Software and Applications Conference (COMPSAC '18). IEEE, 194-203. DOI: 10.1109/COMPSAC.2018.00033

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА: СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ НАКАЗУ

Хмелюк Альона Василівна

кандидат економічних наук, доцент,

Дніпровський державний технічний університет

ORCID: 0000-0001-7367-4928

Черненко Поліна Володимирівна

студент, Дніпровський державний технічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4465/>

Статтею 1 Закону України №996, як відомо регламентується питання щодо понять, цілей, єдиних підходів в обліку формування облікової політики як певної сукупності принципів, методів і процедур, які застосовуються підприємством (не залежно від форми власності) з метою складання і подання фінансової звітності [1].

Основними завданнями облікової політики є: в першу чергу, розробка системи бухобліку так, щоб сформована на підставі його даних фінансова звітність відповідала якісним характеристикам, установленим п. 1–4 розділ III НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]. Тобто, мова йде про надання користувачам порівнювати фінансову звітність за різні періоди та фінансові звіти різних підприємств.

По друге, забезпечення єдиного підходу до вибору методів бухобліку, має забезпечити достовірне відображення всіма структурними підрозділами підприємства (п. 1.4 Методрекомедацій № 635) облікове відображення господарських операцій. Крім того, відзначимо, що без облікової політики ставитиметься під сумнів достовірність фінансової звітності підприємства.

Таким чином, погоджуємося з багатьма науковцями та практиками, що головне призначення облікової політики це обрання найоптимальніших методів обліку, що дозволить на їх основі скласти якісну фінансову звітність враховуючи галузеві особливості діяльності підприємства, організаційно-правову форму, об'єми виробництва та ін.

Отже, з метою формування облікової політики та її відображення в Наказі пропонуємо застосовувати варіативність її складових (табл.1).

Таблиця 1. Елементи облікової політики щодо НП(С)БО

Складові облікової політики	Можливі варіанти принципів чи методів обліку, передбачені національними стандартами
1	2
НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"	
Поріг суттєвості	Стандартом не регламентовано. Визначається відповідними НП(С)БО та керівництвом підприємства ¹
¹ Суттєвість інформації визначається відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності й керівництвом підприємств	
Тривалість операційного циклу	Самостійно встановлюється підприємством ²
² Операційний цикл — проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й одержанням грошей і їх еквівалентів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг. Показник використовується для визначення середньої кількості днів, що необхідні для виробництва, продажу або оплати продукції	
НП(С)БО 2 "Консолідована фінансова звітність"	
Методи складання консолідованої фінансової звітності	Прямий чи непрямий метод складання Звіту про рух грошових коштів

НП(С)БО 7 "Основні засоби"	
Термін корисного використання об'єкта основних засобів Методи амортизації основних засобів Методи амортизації інших необоротних матеріальних активів Величина вартісного критерію належності матеріального активу до малоцінних необоротних матеріальних активів	Самостійно встановлюється підприємством —прямолінійний —зменшення залишкової вартості —прискореного зменшення залишкової вартості —кумулятивний —виробничий —передбачений податковим законодавством —прямолінійний —виробничий —метод нарахування 50 % амортизовуваної вартості в першому місяці використання об'єкта і решти 50 % амортизовуваної вартості — у місяці їх виключення з активів (списання з балансу) ³ —метод нарахування 100 % вартості в першому місяці використання об'єкта ³ Стандартом не регламентується, але може встановлюватися підприємством самостійно
³ Застосовується лише стосовно малоцінних необоротних активів та бібліотечних фондів разом із прямолінійним та виробничим методами амортизації	
НП(С)БО 8 "Нематеріальні активи"	
Термін корисного використання нематеріальних активів Методи амортизації нематеріальних активів	Самостійно встановлюється підприємством —прямолінійний —зменшення залишкової вартості ⁴ —прискореного зменшення залишкової вартості ⁴ —кумулятивний ⁴ виробничий ⁴
⁴ Метод амортизації нематеріального активу обирається підприємством виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо такі умови визначити неможливо, амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу	
НП(С)БО 9 "Запаси"	
Одиниця обліку запасів Методи оцінки вибуття запасів	—найменування; —однорідна група (вид) —ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; —середньозваженої собівартості; —собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); —нормативних витрат; —ціни продажу ⁵
⁵ Застосовується підприємствами роздрібною торгівлі	
НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість"	
Методи визначення величини резерву Підхід до обліку довгострокової заборгованості	Обирається підприємством: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності заборгованості ⁶ Закріпити: формулу, за якою визначатиметься теперішня (дисконтована) вартість довгострокової заборгованості підходи до визначення ставки дисконтування

⁶ Вибір цього методу спричинює виконання умови, що розрахована на дату балансу величина резерву сумнівних боргів становить залишок такого резерву саме на цю дату.	
НП(С)БО 11 "Зобов'язання"	
Створення забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат і платежів ⁷	—на оплату відпусток працівникам підприємства; —на додаткове пенсійне забезпечення; —на виконання гарантійних зобов'язань; —на реструктуризацію; —на виконання зобов'язань за обтяжливими контрактами тощо
Підхід до обліку довгострокової заборгованості	Закріпити: формулу, за якою визначатиметься теперішня (дисконтована) вартість довгострокової заборгованості підходи до визначення ставки дисконтування
⁷ Підприємству необхідно прийняти рішення, чи створюватиме воно відповідні забезпечення (резерви), і якщо так, то які саме.	
НП(С)БО 12 "Фінансові інвестиції"	
Суттєвий вплив ⁸	Стандартом встановлено перелік свідочств, що можуть бути ознаками суттєвого впливу, при цьому не регламентовано порядок встановлення факту суттєвого впливу. Підприємство може передбачити процедуру встановлення факту суттєвого впливу, що відповідає нормам стандарту
⁸ Від суттєвого впливу залежить, чи застосовуватиме контрольний учасник спільного підприємства метод участі в капіталі для бухгалтерського обліку фінансових інвестицій	
НП(С)БО 15 "Дохід"	
Методи оцінки ступеня завершеності операції з надання послуг ⁹	вивчення виконаних робіт; —визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, які має бути надано; —визначення питомої ваги витрат, понесених підприємством у зв'язку з наданням послуг, у загальній очікуваній вартості таких витрат.
⁹ Ці методи необхідні для визначення доходу від виконання робіт і надання послуг, що визнається за ступенем завершеності робіт	
НП(С)БО 16 "Витрати"	
Методи калькулювання виробничої собівартості продукції, робіт, послуг	Самостійно обираються підприємством
Перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	Самостійно обираються підприємством
Перелік і склад змінних та постійних загальновиробничих витрат	Самостійно обираються підприємством
Бази розподілу загальновиробничих змінних і розподілених постійних загальновиробничих витрат	—години роботи; —заробітна плата; —обсяг діяльності; —прямі витрати тощо

НП(С)БО 18 "Будівельні контракти"	
Методи визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом	—вимірювання та оцінка виконаної роботи; —співвідношення обсягу заведеної частини робіт і їх загального обсягу за будівельним контрактом у натуральному вимірі; —співвідношення фактичних витрат з початку виконання будівельного контракту до дати балансу та очікуваної (кошторисної) суми загальних витрат за контрактом
НП(С)БО 20 "Консолідована фінансова звітність"	
Погодження облікової політики групи підприємств	Порядок погодження облікової політики групи підприємств для цілей складання консолідованої фінансової звітності ¹⁰
¹⁰ Консолідовану фінансову звітність складають із фінансової звітності групи підприємств з використанням єдиної облікової політики для подібних операцій та інших подій за схожих обставин. Якщо при складанні консолідованої фінансової звітності неможливо застосувати єдину облікову політику, про це повідомляється у примітках до консолідованої фінансової звітності.	
НП(С)БО 23 "Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін"	
Перелік пов'язаних сторін	—підприємства, що перебувають під контролем або суттєвим впливом інших осіб; —підприємства та фізичні особи, які прямо чи опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність, а також близькі члени сім'ї такої фізичної особи
НП(С)БО 26 "Виплати працівникам"	
Програми виплат інструментами власного капіталу підприємства	За кожною з таких програм підприємству слід розкривати облікову політику стосовно таких виплат
НП(С)БО 29 "Фінансова звітність за сегментами"	
Види сегментів та їх пріоритетність	Обліковою політикою підприємства визначаються види сегментів, пріоритетний вид сегмента, засади ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках

Джерело: особисті доробки авторів за даними НП(С)БО

Отже, на основі вивчення діючих НП(С)БО нами розроблений алгоритм можливих варіантів елементів облікової політики та формування відповідного наказу. Маємо зауважити, що недоцільно вказувати положення обліку, які не відповідають масштабу, організаційній структурі підприємства та регулятивним вимогам щодо його діяльності (якщо в підприємства немає відокремлених підрозділів, немає сенсу вказувати, виділяються вони в окремий баланс чи ні тощо); встановлювати в обліковій політиці перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), визначати перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу тощо; якщо в підприємства немає нерухомості та землі, які здаються в операційну оренду, то йому немає сенсу закріплювати в обліковій політиці порядок обліку

інвестиційної нерухомості. Тобто, до наказу про облікову політику необхідно заносити тільки ті варіанти методів оцінки й обліку для бухобліку та фінансової звітності, якими підприємство керуватиметься у своїй повсякденній діяльності або припускає скористатися в найближчому майбутньому.

Література:

1. Закон № 996 – Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.
2. Закон № 2275 – Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII.
3. Інструкція № 291 – Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 29.
4. Методрекомендації № 244 – Методичні рекомендації щодо оформлення матеріалів документальних перевірок податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, та документування виявлених порушень, затверджені наказом ДПС від 25.02.2021 р. № 244
5. Методрекомендації № 635 – Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635.
6. Методрекомендації № 1300 – Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку фінансових витрат, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 01.11.2010 р. № 1300.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АВТОПІЛОТА БПЛА НА ОСНОВІ МУРАШИНОГО АЛГОРИТМУ

Штогрин Павло Петрович

*студент, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"*

Боярінова Юлія Євгенівна

*старший науковий співробітник, кандидат технічних наук,
доцент, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4500/>

1. Вступ

Сьогодні штучний інтелект швидко розвивається, дослідники працюють над новими методами та застосуваннями для цієї технології: від безпілотних автомобілів, літальних апаратів до віртуальних персональних помічників та

багато іншого. Штучний інтелект змінює те, як ми живемо та працюємо, і його вплив лише зростатиме в найближчі роки.

Безпілотні літальні апарати(БПЛА) у світі останніх подій також мають велику популярність та способи використання. На жаль, такий ресурс як запас ходу є досить обмеженим для електричних БПЛА, зокрема квадрокоптерів. Штучний інтелект включає в себе використання різних алгоритмів, зокрема алгоритм оптимізації мурашиної колонії, який може допомогти при знаходженні оптимального маршруту для БПЛА при раціональному використанні енергії та збільшенні запасу ходу і швидкості виконання завдань.

2. Огляд проблеми

Для БПЛА, зокрема квадрокоптерів, автопілоти зі штучним інтелектом стають все більш важливими. Квадрокоптери мають складну динаміку польоту через велику кількість ступенів свободи та нелінійну архітектуру керування. Автопілоти на базі штучного інтелекту можуть краще керувати цією складністю, пристосовуючись до мінливих обставин і навчаючись на досвіді, щоб покращити польотні характеристики.

Застосування алгоритмів штучного інтелекту може запропонувати точніше та стабільніше керування в різноманітних погодних ситуаціях: поривах вітру чи інших екологічних проблемах. Для квадрокоптерів, які повинні зберігати стабільність і контроль під час зависання та навігації, це особливо важливо [1].

Автопілоти з використанням штучного інтелекту можуть усунути потребу в постійному нагляді та керуванні з боку людини, дозволяючи операторам зосередитися на більш складних обов'язках і цілях. Це може сприяти підвищенню продуктивності, зниженню витрат і зниженню ризику людської помилки [2].

Також однією із суттєвих переваг автопілотів з використанням ШІ є здатність швидко виконувати складні обчислення та приймати рішення. Це дозволяє отримати алгоритми керування, які будуть обчислювати оптимальний маршрут для польоту дрона по кількох точках а також, потенційно, зможуть дозволити квадрокоптеру автономно уникати перешкод.

3. Переваги запропонованого рішення

Автопілот на основі алгоритму оптимізації мурашиної колонії має значний потенціал для планування шляху для квадрокоптера. Використовуючи його, дрон може отримати вигоду з наступних переваг:

- Алгоритми оптимізації мурашиної колонії чудово знаходять майже оптимальні рішення для складних проблем. У контексті планування маршруту алгоритм може допомогти визначити найефективніший маршрут для квадрокоптера, мінімізуючи час у дорозі, споживання енергії та ризику.

- Планування шляху на основі мурашиного алгоритму може адаптуватися до змін навколишнього середовища в режимі реального часу. Це означає, що квадрокоптер може оминати перешкоди та враховувати їх у майбутніх польотах.

- Планування шляху на основі мурашиних алгоритмів може пристосовуватися до мінливих вимог або умов навколишнього середовища. Наприклад, якщо вказано нове цільове розташування, алгоритм може швидко обчислити оновлений шлях, який включає нове місце призначення.

- Мурашині алгоритми можна масштабувати для вирішення складніших проблем або великих середовищ. Оскільки сенсорні та обчислювальні можливості квадрокоптера покращуються, планування шляху на основі мурашиного алгоритму може врахувати ці досягнення, забезпечуючи незмінно ефективні рішення [4].

Враховуючи вище перераховані переваги, автопілот для квадрокоптера, що базується на алгоритмі штучного інтелекту, а саме мурашиному має значні перспективи. Розглянемо результативність цього алгоритму у порівнянні з деякими іншими алгоритмами призначеними для пошуку оптимального маршруту.

Мурашиний алгоритм має такі переваги порівняно з іншими алгоритмами пошуку оптимального шляху: легкий для реалізації та розуміння, ефективно розв'язує задачі дискретної оптимізації, за своєю суттю паралельний і може бути легко розподілений між кількома процесорами, надійний за наявності неповної або шумної інформації, адаптується до динамічного середовища, дозволяючи коригувати маршрут у реальному часі. З мінусів можна виділити повільне сходження або потрапляння у локальні оптимуми, можливість необхідності значного налаштування параметрів та потужніші обчислювальні потужності порівняно з іншими алгоритмами. Останнє не є перешкодою для використання у квадрокоптері, оскільки двигуни споживають досить багато енергії і вимагають потужного акумулятора, тому розміщення додаткового більш швидкого процесора несуттєво вплине на час роботи дрону [3].

Порівняно з генетичним алгоритмом, мурашиний працює більш швидко та точно, вимагає меншої кількості даних [1]. Також алгоритм оптимізації мурашиної колонії виявився більш точним, ніж реактивний пошук, проте показав дещо повільніший час. [5] Оскільки рішення про побудову маршруту не повинні прийматись миттєво у дроні, а також завдяки тому, що є можливість збільшити обчислювальну здатність, незначний програш у швидкості не є критичним. Також для задачі знаходження найкоротшої відстані між вершинами мурашиний алгоритм досягає глобальних мінімумів за меншу кількість ітерацій, має меншу кількість перехідних процесів на графіку для квадрата похибки у порівнянні з методом рою часток [6].

4. Висновки

У цій статті було досліджено потенціал алгоритму оптимізації мурашиної колонії для завдань планування шляху, та продемонстровано його сильні сторони щодо швидкості та продуктивності порівняно з іншими популярними алгоритмами, такими як генетичний алгоритм, реактивний пошук і оптимізація роєм частинок. Було доведено, що мурашиний алгоритм, добре підходить

для пошуку майже оптимальних рішень для складних проблем оптимізації маршруту, адаптуючись до динамічного середовища в режимі реального часу.

У статті висвітлюються переваги мурашиного алгоритму, включаючи його ефективність, адаптивність, надійність і масштабованість, які в сукупності сприяють підвищенню продуктивності в задачах планування шляху.

Таким чином даний алгоритм має значні перспективи для застосування у задачах пошуку оптимального шляху в загальному, а також конкретно у сфері програмного забезпечення для керування БПЛА.

Список використаних джерел:

1. <https://www.scitepress.org/papers/2010/28929/28929.pdf>
2. <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2022/07/the-power-of-artificial-intelligence-in-drones/>
3. https://www.researchgate.net/figure/The-advantages-and-disadvantages-for-ACO-PSO-and-GA-algorithm_tbl2_338141997
4. Liu Jianfang, Research and Application of Ant Colony Algorithm [J]. Chongqing University, 2015.
5. <https://hal.science/hal-01541557/document>
6. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050920315337?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=7b97d4c1fce4b3ad

ON THE ISSUE OF FORMING TECHNIQUES OF WORKING WITH A GEOGRAPHICAL TEXT IN STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Larysa Odyuchenko

Candidate of Pedagogical Sciences,

State Higher Education Institution

“Donbas State Pedagogical University”

ORCID: 0000-0002-4629-0600

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4478/>

Implementation of the key tasks of reforming modern special education in Ukraine requires improvement of forms, methods, techniques and means of forming the subject competences of schoolchildren with special educational needs. Along with the rapid growth of new digital sources of obtaining information, the school textbook continues to act as an important means of forming a system of geographical knowledge and practical skills in schoolchildren with intellectual disabilities. The geography textbook is a mandatory component of the educational system, the most important component of the educational and methodological support of the school discipline, and is also directly related to a specific model of learning.

A significant number of studies by Ukrainian researchers is devoted to the issue of creating a multifunctional school geography textbook. The scientific works of N. Burynska, N. Vishnikina, I. Dibrova, R. Kovalenko, S. Kobernik, V. Kornieiev, L. Kruhlyk, O. Nadtocka, T. Nazarenko, S. Naumenko, O. Samoilenko, O. Skuratovych, O. Topuzova and others reveal the experience and problems of modern textbook creation, the role of the geography textbook as a tool for transmitting the subject content of education, the importance of the textbook in the formation of the subject geographical competence of students of general secondary education institutions, the methodological potential of textbooks and the methodology of organizing work with them while learning various geography courses of the basic and specialized school.

In the system of geographical education of children with intellectual disabilities, the school textbook not only ensures the process of forming the geographical content knowledge, but also contributes to the formation of key educational skills – the ability to work with a textbook, to effectively use each structural component of the textbook, to analyze what has been read, to establish cause-and-effect relationships.

S. Dubovskyi, A. Holovata, I. Yeremenko, V. Lypa, L. Odyuchenko, T. Skyba, V. Siniov and others in their scientific works highlighted the most significant methodological aspects of the work of special school students with a textbook at geography lessons. According to scientists, the textbook acts as a comprehensive and interdisciplinary source of information that reflects the multi-component content of special education. It provides a full-fledged formation of the geographical subject

competence of schoolchildren with intellectual disabilities, acts as a tool for organizing the educational activities of schoolchildren, affects formation and expansion of their worldview, increases the level of motivation and awareness in learning, correction of mental development violations of children of this category. In the special methodological literature, organization of work with a textbook at geography lessons is considered as a complex activity, which assumes that children have developed skills to work with the text (explanatory reading, drawing up a plan based on the read text, establishing logical connections between parts of the text), extratextual components (finding the definition of concepts, finding an answer to a question, explaining a natural or geographical phenomenon based on an illustration), using an orientation device.

The conducted analysis of methodological literature allows us to conclude that the process of forming students' rational techniques of working with geographical text includes several components: formation of techniques based on theoretical knowledge; availability of a system of exercises for mastering activities; reliance on previously acquired knowledge and techniques, their use at a new level and in new connections; successful teacher management of the process of learning techniques. The need to combine techniques of working with the text of the textbook with other methods (verbal, practical) and teaching tools (working with a geographical map, workbook, images, models, slides, etc.) is emphasized.

Various types of work with the textbook at geography lessons are aimed at the successful formation of schoolchildren's ability to use the listed methods of working with a geographical text, such as: determining the structural components of the textbook text (terms of concepts, facts, conclusions, description of a natural object or phenomenon, explanation, etc.); drawing up a plan based on the read text, analyzing what was read in accordance with the points of the defined plan, conveying the material based on the plan; working with a geographic map based on the text of a geography textbook, supplementing the text with missing data based on reading a geographic map; formulation of conclusions; carrying out comparisons on several characteristics based on the read text of the textbook.

The use of various techniques of working with the textbook ensures formation of subject geographical competences of schoolchildren with intellectual disabilities, rational skills to work with the book, the ability to use each of the structural components of the school textbook to master the knowledge system of the subject.

References:

1. Didactics of geography: monograph / V. M. Samoilenko, O. M. Topuzov, L. P. Vishnikina, I. O. Dibrova. K.: Nika-Center, 2013. 570 p.
2. Nazarenko T. H. Peculiarities of methodological work with a geography textbook in primary school. Problems of the modern textbook. 2017. Issue 18. pp. 11–125.
3. Odynchenko L. K. Peculiarities of organizing work with the text of the textbook at geography lessons in the auxiliary school. Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi State University: Social and pedagogical series. 2009. Vol. XII. pp. 231-234.
4. Siniov V. M. Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy: a textbook. Part 2. Education and upbringing of children. K.: Publication of Drahomanov NPU, 2009. 224 p.

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Грошовенко Ольга Петрівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
початкової освіти Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0002-3251-5178*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4437/>

В часи гострої необхідності розв'язання глобальних проблем людства студентська молодь у процесі фахової освіти повинна отримати належну екологічну підготовку. Це має здійснюватися в системі особистісно-ціннісних впливів, метою яких є виховання екологічного світогляду на тлі розвитку гуманітарного мислення і гуманістичних поведінкових програм щодо природи.

Важливим напрямом розвитку педагогічної освіти в XXI столітті є формування у майбутніх учителів початкової школи екологічної культури, екологічно доцільного ставлення до навколишнього природного середовища шляхом формування активно-діяльнійної позиції як складової їхньої екологічної компетентності [2]. Екологічну стежку сьогодні розглядаємо як технологію формування екологічної культури майбутніх учителів початкової школи. **Екологічна стежка** – це екологічна практика, яка надає можливість узагальнити набуті під час освітнього процесу знання, поглибити їх, унаочнити, спостерігаючи в природі за живими об'єктами. Робота на екологічній стежці посилює контакт із природою, надає можливість проводити спостереження за живими об'єктами протягом року.

Формування екологічної культури, екологічного типу мислення майбутніх учителів початкової школи потребує новітніх підходів. Так, з метою формування екологічної культури майбутніх педагогів у Вінницькому державному педагогічному університеті на факультеті дошкільної та початкової освіти для здобувачів ступеня вищої освіти “бакалавр” спеціальності Початкова освіта серед вибіркової компоненти освітньої програми було запропоновано дисципліну “Еколого-природничий практикум” (4 ЄКТС). Метою викладання навчальної дисципліни є: розширення, систематизація і поглиблення знань про природу рідного краю, перспективи використання місцевих ресурсів в інтересах краю і країни, розкритті закономірностей природних процесів і явищ, що відбуваються у регіоні; засвоєнні основ екологічних знань, перетворенні теоретичних знань у стійкі переконання, формуванні у вихованців активної життєвої позиції та морально-етичних правил поведінки в природному і соціальному оточенні. У процесі вивчення даної дисципліни майбутні учителі початкової школи набувають досвіду навчально-пізнавальної природничої діяльності; розвиток дослідницьких умінь, спостережливості за явищами природи; виховання любові до рідної природи на основі пізнання її цінності;

формування екологічно активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення цілей сталого розвитку суспільства [1]. Проведення практичних занять відбувається на базі П'ятничанської екологічної стежки. Так, майбутні учителі мають можливість досліджувати рослинний і тваринний світ, проводити досліди, практичні роботи, спостереження, долучатися до пропагандистської природоохоронної діяльності тощо. Робота на екологічній стежці сприяє вихованню екологічно-грамотної поведінки, екологічної свідомості, культури, екологічного мислення як складової загальної культури.

Література:

1. Грошовенко О. П. Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Еколого-природничий практикум» для здобувачів СВО бакалавра за спеціальністю 013 Початкова освіта на основі повної загальної середньої освіти. 20 с.
2. Hurkova, T., Lozenko, A., Hroshovenko, O., Tsapko, A., Zubtsova, Y., & Onyshchenko, N. (2022). Mentoring and Coaching in the Training of Teachers for the New Ukrainian School. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14 (4 Sup. 1), 171-186. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4Sup1/665>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Давидова Марина Олександрівна

*доцент, Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди*

ORCID: 0000-0002-0194-7103

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4489/>

Досліджуючи питання формування мотивації інноваційної діяльності майбутніх вихователів у закладах дошкільної освіти, слід зазначити, що в науково-педагогічній літературі існують значні розбіжності у трактуванні поняття «інновація».

У контексті вивчення змін в освітньому середовищі поняття «інновація» часто вживають у таких значеннях: організаційні форми інноваційної діяльності, комплекс професійних дій педагогів, спрямованих на вирішення актуальних освітніх і виховних проблем з точки зору освіти, орієнтована на людину, зміни в освіті на практиці, складний процес створення, розповсюдження та використання нових і корисних інструментів у техніці, технології, педагогіці та наукових дослідженнях, а також результат інноваційних процесів [1, с. 57]. Вчені вважають освітню інновацію процесом створення, розповсюдження

та використання нових способів оригінального, нестандартного вирішення педагогічних завдань.

Вчені розглядають інновацію в освіті як способи розв'язання певних педагогічних проблем оригінальними, нестандартними підходами [2, с. 73]. Отже, освітні інновації зазвичай тлумачать, як покращені чи кардинально нові освітні, навчальні, виховні, адміністративно-управлінські складові освітнього процесу; технології освіти, що забезпечують вагоме підвищення результативності освітнього процесу.

Очевидно, що в сенсі педагогічної діяльності інновація завжди пов'язана з глибинними професійними змінами й особистісним зростанням освітянських кадрів, з досягненням педагогами достатнього рівня прагнення і мотивації до змін.

Сьогодні, орієнтуючись на принципи інноваційної діяльності, відображені у Законах України, наказах та розпорядженнях Міністерства освіти і науки України, заклади освіти на засадах автономії формують політику наукової й інноваційної діяльності, яка здійснюється безпосередньо педагогами, які працюють і мають бути вмотивованими до втілення освітніх інновацій.

Освітні інновації, що сьогодні впроваджуються в дошкільній освіті, торкаються всіх сфер освітнього процесу: форм, змісту, методів, технологій виховання, стратегій та технологій управління закладом дошкільної освіти.

Створення інноваційного середовища, що визначається як педагогічний, зручно організований життєвий простір, що сприяє розвитку індивідуальних інноваційних ресурсів, є комплексним засобом накопичення та реалізації інноваційного потенціалу закладів освіти і сьогодні є орієнтиром освітньої діяльності у світ освіти.

Підкреслимо, що інноваційну компетентність педагога часто пов'язують саме з його творчою вмотивованістю.

Тому не дивно, що саме інноваційна спрямованість (потреби, мотиви інноваційної діяльності та інноваційні цінності), разом з іншими характеристиками, складають структуру творчої особистості. Освітні інновації, що за сучасних умов реалізуються в дошкільній освіті України, мають складний системний характер, торкаючись усіх сфер освітнього процесу, а, відповідно, потребують підвищення рівня інноваційної компетентності фахівців.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 2-е вид. допов. «Академвидав». 2012. 352 с.
2. Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять / за ред. І.В. Артємова. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. Вип. 25. 160 с.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ

Іванюк Аліна

*студентка, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник: Поліщук Ольга

*викладач-стажист, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4529/>

Постановка проблеми. Проблема спілкування стала нині однією з найактуальніших у теоретичному та практичному співвідношеннях. Осмислення проблеми спілкування, узагальнення практики і проблем міжособистісних стосунків мають особливу значущість для орієнтації педагогічної свідомості майбутнього викладача. Дослідження у галузі педагогічної психології показують, що значна частина педагогічних проблем зумовлена не стільки недоліками наукової і методологічної підготовки викладачів, скільки деформацією сфери професійно-педагогічного спілкування.

Метою дослідження є – узагальнення результатів досліджень про проблеми спілкування викладача та учня. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: охарактеризувати зміст, структуру та особливості педагогічного спілкування, проаналізувати технологію організації продуктивної взаємодії викладача та учня.

Виклад основного матеріалу. Педагогічне спілкування – специфічна форма спілкування, що має свої особливості та наслідую загальні психологічні закономірності, властиві спілкуванню як формі взаємодії між людьми, що поєднує три компоненти: комунікативний, інтерактивний та перспективний. Педагогічне спілкування – сукупність засобів та методів, що забезпечують реалізацію цілей і завдань навчання та виховання і визначають характер взаємодії педагога та учня.

Спілкування розглядають у чотирьох аспектах:

- як засіб вирішення навчальних завдань;
- як соціально-психологічне забезпечення виховного процесу;
- як спосіб організації викладачів та студентів;
- як процес виховання творчої індивідуальності.

Викладач навчального закладу є ініціатором процесу спілкування, суттю якого є система, прийоми і навички взаємодії педагога та студента, а змістом є обмін навчально-виховною інформацією.

Дослідження проблеми комунікації у навчальному процесі дає змогу розділити педагогічне спілкування на такі етапи:

1. Прогностичний етап: у процесі моделювання педагогом спілкування здійснюється планування комунікативної структури майбутньої діяльності відповідно до педагогічних цілей та завдань, загальної психолого-педагогічної

ситуації в аудиторії, творчої індивідуальності педагога, індивідуальних особливостей студентів, певних методів навчання.

2. Аналіз здійсненої системи спілкування та моделювання спілкування у майбутній діяльності. Навчання у вищому навчальному закладі відрізняється від навчання у школі за змістом навчання та виховання, зміною їх форм. Основна функція ВНЗ – формування особи фахівця. Основні вимоги до стосунків "викладач – студент", "студент – студент" можна сформулювати таким чином :

1. Взаємодія чинників співпраці та відомості про організацію виховного процесу;

2. Формування духу колегіальності, професійної спільності з педагогом;

3. Використання професійного інтересу студентів як важливого чинника управління навчанням та вихованням. Такий стиль формується під впливом захопленості наукою, предметом та педагогічного відчуття.

Спілкування – складний соціальний процес, що виконує важливі функції, основна з них – інформативна. Під час спілкування викладача вирішуються певні проблеми: розвиток у майбутніх фахівців глибокого професійного інтересу, спонукання молодих людей до наукової творчості, формування світогляду та інші. За деякими даними, чотири п'ятих усієї інформації люди отримують через канали міжособистісного спілкування. Для формування особистості фахівця особливе значення має спілкування викладача ВНЗ та студента. Дослідження доводять, що в екстремальних умовах у людини виникає емоційне напруження. Так, в очікуванні іспиту в деяких учнів виникає стан занепокоєння, тривоги. Екзамен – важлива форма перевірки успішності учнів, що сприяє регулюванню навчального процесу. На екзамені вирішуються і педагогічні завдання, пов'язані з формуванням у молоді справжньої громадськості. Ось чому важливого значення набуває проблема педагогічного такту на екзамені. Викладач повинен бути прикладом доброзичливості, гуманізму, справжньої моральності, високої культури поведінки і, одночасно, вимогливості та принциповості.

Серед педагогічних умов, що сприяють успішному вирішенню цих проблем, варто зазначити:

- індивідуальні особливості, види діяльності, до яких учні схильні;
- чітку організацію спілкування;
- організацію спілкування не лише на інформаційному, але і на дискусійному рівні;
- прояв доброзичливого ставлення до учнів (мова, міміка);
- формування у майбутніх фахівців високої мотивації навчальної діяльності.

Усі педагогічні засоби повинні бути спрямовані на формування взаємин між викладачем і учнем , а зрештою – на формування майбутнього фахівця. На сучасному етапі якість освіти визначається не лише сукупністю знань, засвоєних учнем, а й вихованням майбутніх фахівців таким чином, щоб вони відчували потребу самостійно засвоювати нову інформацію протягом усього життя й ефективно використовувати її на практиці, з легкістю пізнавати світ та опановувати нові норми поведінки та спілкування, відповідаючи вимогам часу.

Діалогічний характер процесу навчання змінює схему навчальної взаємодії. У діалог повинна вступати особа, яка володіє діалектикою та мистецтвом суперечки, здатна поповнювати свої знання. Найважливішою умовою становлення такої особи є підготовка майбутніх учнів із розвиненим творчим потенціалом спілкування, здатністю до встановлення професійних і особистих контактів. Особливе значення у цьому контексті набуває організація продуктивної взаємодії викладача і учня у ВНЗ у процесі навчання на основі діалогу.

Основою навчально-виховного процесу є педагогічна взаємодія, яка передбачає взаєморозвиток викладача та учня на основі рівності у спілкуванні та партнерства у спільній діяльності. Продуктивна взаємодія формується під час спільного обговорення ситуацій. Активність при цьому спрямована на предмет спілкування. У процесі діалогу досягається розуміння нарівні єдиного смислового простору. Діалог – це взаємодія двох суб'єктів, двостороння дія сторін, які беруть участь у спілкуванні.

Для організації продуктивної взаємодії викладача і учня в умовах діалогу розроблена відповідна технологія, що поєднує методи і засоби навчання, форми й етапи організації педагогічної взаємодії. Викладач ВНЗ повинен уміти застосовувати найбільш продуктивні методи навчання, а саме: активного навчання, комунікативний метод і метод переконання. Методи активного навчання орієнтовані на сучасну побудову процесу навчання, активну взаємодію викладачів і учнів, інтенсифікацію навчально-пізнавальної діяльності. Вони передбачають осмислення і продумування навчального навчальної інформації, розширення проблемних бесід, обговорень.

До методів активного навчання відносять рольові та ділові ігри, ігрове проектування, аналіз конкретних ситуацій, тематичні дискусії, обговорення проблемних ситуацій та ін.

Висновки. Проблема спілкування – одна з найактуальніших. Ґрунтуючись на філософських ідеях, теорія спілкування істотно збагатилась останніми роками. Осмислення проблеми спілкування у всіх її аспектах, узагальнення практики і проблем міжіндивідуальних стосунків мають особливу значущість для педагогічної майстерності викладача. Людина культурна – це особа не лише вихована, освічена, але і гідна пошани. Саме тому проблема усвідомлення власного зв'язку з іншими, вміння взаємодіяти зі світом, людьми і самим собою – одне з найважливіших завдань сучасності. Змалку дитину потрібно орієнтувати на усвідомлення і встановлення гуманних зв'язків із навколишнім світом. Тому значення інтерактивного навчання важко переоцінити. Викладач постійно перебуває із учнями у діалозі, що є найвідкритішою формою спілкування. Отже, організація продуктивної взаємодії викладача і учня на основі діалогу з використанням наведеної технології сприяє підвищенню ефективності навчального процесу у ВНЗ, створенню умов для самореалізації, самовизначення особи кожного учня, розкриттю творчого потенціалу, формуванню ціннісних орієнтацій і етичних рис із подальшою актуалізацією у професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ложкін Г.В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навч. посібн. / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – К. : Вид. дім "Професіонал". – 2006. – 334 с.
2. Комінко С. Б. Кращі методи психодіагностики : навч. посібн. / С. Б. Комінко, Г. В. Ку-чер. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш". – 2005. – 155 с

МІСЦЕ ЕСТЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ У РОЗВИТКУ ДУХОВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кисельова Ольга Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Південноукраїнський національний

педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4438/>

Духовне виховання дитини – запорука стабільного і гідного майбутнього для кожної країни. Неможливо переоцінити роль духовності в розвитку особистості, в розвитку суспільства. Духовність завжди була пріоритетом виховання і самовиховання, в усі часи філософи, педагоги, літератори наголошували на першорядній ролі духовності у формуванні особистості дитини. Сучасне українське суспільство особливо потребує духовної сили, єдності від своїх громадян, зокрема й духовного виховання дітей, яке починається з дошкілля, з родини, з найближчого оточення маленької особистості.

Духовність і духовне виховання є предметом чисельних досліджень педагогів, психологів, теологів, культурологів і філософів, проте й досі немає єдиного визначення цих понять і критеріїв, компонентів, які забезпечать ефективний процес духовного виховання [2, с. 18]. Ці питання полемічні і вимагають ґрунтовних полінаукових досліджень. Проаналізувавши праці українських педагогів і психологів (А. Батрак, І. Бех, М. Боришевський, Н. Гірліна, О. Кисельова, О. Шевченко, Ж. Юзвак та ін.), зупинимось на компонентах духовності людини:

1. Потребово-ціннісний компонент відображає духовні потреби і духовні ціннісні орієнтири. Духовні потреби людини зумовлюють прагнення до засвоєння духовних еталонів (цінностей): добро, любов, чесність тощо і залучення їх до власного життя. Духовні ціннісні орієнтири – позитивне спрямування на духовний тип поведінки. Від сформованості зазначених характеристик духовності залежатиме успішність і можливість становлення інших її складових [3, с. 32].

2. Вчинково-поведінковий компонент характеризує духовний тип поведінки та духовний саморозвиток. Духовний тип поведінки проявляється у побудові людиною власної поведінки і життя згідно з гуманістичними і естетичними ідеалами. Духовний саморозвиток – це «процес свідомого

управління своєю діяльністю і поведінкою, відповідно до духовних орієнтирів, який має на меті самовдосконалення та самореалізацію» [3, с. 33]. Оптимальним (сензитивним) періодом для формування психічних якостей, необхідних для подальшого саморозвитку, є ранній вік.

3. Пізнавально-інтелектуальний компонент визначається такими інтелектуальними характеристиками, критичність мислення, його глибина і самостійність, здатність до аналітичних операцій, спостережливість, допитливість тощо.

4. Вольовий компонент проявляється у цілеспрямованості, наполегливості, саморегуляції, самовладанні, сензитивним періодом для закладання психічних основ вольових якостей – є дошкільний вік.

5. Чуттєво-емоційний компонент характеризує рівень розвитку емоційної сфери – здатність до емпатії і переживання різних емоцій та почуттів. Значне місце тут займають такі морально-духовні поняття, як: любов, совість, надія, співчуття, віра тощо. Ці почуття вперше проявляються у дитини в ранньому віці й залежить від соціального оточення дитини.

6. Естетичний компонент відображає специфічне чуттєво-емоційне та інтелектуально-пізнавальне ставлення особистості до соціального оточення, природи, матеріальних і духовних цінностей, культурних надбань людства. Формується цей компонент у дитини починаючи з молодшого дошкільного віку, також під впливом довколишніх людей, соціальних і природних умов [4, с. 35-37], [6, с. 5-7].

Отже, означені компоненти формуються в особистості в період дошкільного дитинства, що вимагає особливої уваги до духовного виховання саме від батьків і закладів дошкільної освіти. Серед визначених компонентів духовності одними із ключових для духовного становлення людини учені (А. Батрак О. Кисельова, Ж. Юзвак) вважають естетичний компонент. Таке припущення виходить із констатованого дослідниками у процесі розвитку особистості тісного зв'язку її пізнавально-інтелектуальної, чуттєво-емоційної сфери та поведінки, з одного боку, й естетичних характеристик – з іншого.

У дітей дошкільного віку спостерігається так зване явище перенесення позитивно-емоційного ставлення до естетичних об'єктів на етичні характеристики та пізнавальні показники: діти демонструють потребу у сприйманні не лише естетичних предметів, а й інших об'єктів, виявляють більш високу форму емпатії, гуманне ставлення до людей, до живої природи, тобто красивий – добрий, лагідний приємний [5, с. 188].

Дитина сприймає духовні ознаки через естетичні характеристики. Це свідчить про те, що, розвиваючи естетичний компонент духовності, можна ефективно впливати на формування інших її складових та оптимізації духовного розвитку особистості, за допомогою ефективних методів формування її естетичних характеристик. Адже людина, яка вміє відчувати красу, тобто має розвинену потребу естетичного сприйняття і здатність до нього, водночас розвивається інтелектуально, оскільки таке сприйняття потребує спостережливості, аналітико-синтетичного мислення, формує вміння оцінювати, висловлювати певні судження.

Найвищий рівень естетичного сприйняття – естетичне споглядання – це здатність дитини самостійно виділяти з довкілля об'єкт для його тривалого естетичного сприймання. Під час естетичного споглядання розвиваються навички зосередження й утримування уваги, тобто розвивається її стійкість. Саме на це спрямована виховна робота в ЗДО, яка має на меті спостереження за явищами природи, ознайомлення з витворами мистецтва та матеріально-культурного надбання людства. Сприйняття музичних та художніх творів також опосередковано впливає на розвиток естетичного сприйняття, оскільки через слуховий аналізатор дитина сприймає естетику твору, підкріплюючи її уявними образами та пропонованою наочністю.

Отже, завдяки багаторазовому переживанню позитивних естетичних емоцій у дитини формуються естетичні почуття. Будь-яке естетичне явище викликає радість, подив, захоплення. Складні й різноманітні почуття супроводжують сприймання творів мистецтва. Підготовлена до сприймання дитина, розглядаючи картину, відчуває її настрій, уявляє персонажів та їх емоційний стан, намагається зрозуміти їхні вчинки, все це стимулює розвиток емоційної сфери, емпатії дитини. Розвинутий естетичний компонент духовності сприяє формуванню потреби плекати та оберігати красу природи, витвори мистецтва тощо. Естетичні переживання сприяють розвитку уяви, зумовлюють творчу активність, оскільки естетичний об'єкт викликає бажання відтворити його зображувальними засобами (створити малюнок, аплікацію тощо).

Список використаних джерел:

1. Батрак А. Духовно-моральне виховання учнів. *Завуч*. Київ, 2014. № 1. С. 18-21.
2. Бех І. Духовний шлях зростаючої особистості: обґрунтування орієнтирів. *Рідна школа*. Київ, 2016. № 11-12 (1043-1044). С. 3-12.
3. Боришевський М. Й., Шевченко О. В. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія / за заг. ред. М. Й. Боришевського. Київ: Педагогічна думка, 2011. 200 с.
4. Гірліна Н. Ю. Духовна культура та процес соціалізації. *Грані*. Дніпро, 2016. №3. С. 32-37.
5. Кисельова О. І. Духовно-моральне виховання дошкільників засобами українського фольклору. *Наука і освіта*. Одеса, 2011. №4. С. 187-190.
6. Юзвак Ж. М. Духовність : погляд психолога. *Початкова школа*. Одеса, 2000. №3. С. 5-7.

ПЕРЕВАГИ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Побризгаєва Валентина Григорівна

*студент, Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди*

Масюк Олена Маратівна

*кандидат педагогічних наук,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
ORCID: 0000-0002-8353-6091*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4523/>

Сучасний розвиток цифрових технологій активно впливає на всі галузі діяльності людини, в тому числі на організацію освітнього процесу. Сучасні діти виростають у цифровому середовищі, в епоху панування дистанційного та змішаного навчання, де використання комп'ютерів та смартфонів є невід'ємною частиною їхнього життя. Тому введення ігрових компонентів у навчальний процес дозволяє не лише найефективнішим способом формувати ключові і предметні компетентності учнів, а й підвищувати їх пізнавальний інтерес, розвивати навчальну мотивацію та ініціативу. Саме тому впровадження гейміфікації у навчання, особливо учнів початкової школи, мусить стати правилом, а не виключенням [1].

Гейміфікація освіти представляє собою процес розповсюдження гри на різноманітні аспекти навчально-пізнавальної діяльності, який дає можливість досліджувати гру і як форму виховної діяльності, і як спосіб навчання і виховання, і як метод координації єдиного освітнього процесу.

Поняття «гейміфікація» є порівняно новим, воно з'явилося у 2008 році у сфері цифрових медіа. Аналіз різних його інтерпретацій дозволяє розуміти гейміфікацію як об'єднання компонентів гри та ігрового мислення в активності, іншій, ніж гра.

Дослідженням проблеми гейміфікації освітнього процесу займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як С. Кравець, К. Манзоні, Ж. Аллез, О. Лебедева, О. Горбачук, А. Бершадский, Д. Ламберт та інші. Більшість дослідників під гейміфікацією розуміють процес використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення користувачів до вирішення проблем.

Ігрові складові завжди існували у навчальному процесі. Але останнім часом зростаюча популярність комп'ютерних ігор призвела до їх активного залучення в освітній процес. Гейміфіковане середовище конкурує із стандартним навчальним процесом через застосування в іграх цікавого дизайну, програм лояльності, вражаючий мотиваційний фактор.

Успішна гейміфікація в освіті надає учням чотири свободи:

- свободу від невдачі: ігри дають можливість допускати помилки без значних наслідків;
- свободу експерименту: ігри дають змогу не боятися відкривати для себе нові стратегії чи інформацію;
- свободу «різного погляду»: за допомогою гри на одну й ту саму проблему можна поглянути з різних боків;
- свободу спроб: ігри дають змогу працювати та навчатися періодами, перемежуючи діяльність і відпочинок - учень чи учениця за час паузи можуть поміркувати над завданням, яке вони вже зробили [2].

Гейміфікація – це, насамперед, інструмент, який призначений для покращення якості освіти, полегшення оволодіння знаннями учнями, стимулювання дітей до навчання. Позитивні сторони гейміфікації в навчальному процесі – це справжня зацікавленість школяра, його залучення до освітнього процесу [1].

Гейміфікація може принести багато користі в освітній процес початкової школи, оскільки:

- а) надає вчителю засоби для позитивної мотивації учнів до навчального процесу;
- б) покращує просторову уяву, фантазію, реакцію, розумові здібності;
- в) дає можливість учням навчатися в інтерактивному середовищі, де можна тренуватися, помилятися і виправляти свої помилки;
- в) сприяє опануванню на практиці термінів і правил, які теоретично важко пояснити;
- г) дає можливість вчителю підготувати учнів до самостійної та командної роботи [1].

Сучасні інструменти гейміфікації освітнього процесу не обмежують вибір рольовими, настільними чи відеоіграми. Існує безліч можливостей створювати оригінальний, інтерактивний контент. Це можливо завдяки розробленню засобами ігрових платформ і додатків вікторин, квестів (Kahoot!, Quizlet, Umaigra, LOQUIZ, LearningApps, matific), створенню лепбуків, арт-буків (Bitmoji, Flatlcon, Klipartz), коміксів (Canva, Bitstrips, Write Comics, Pixton, StoryboardThat), командних ігор (Classcraft, MineTest). Все це надає можливість повністю налаштувати ігровий процес на навчання, візуалізувати мету, підвищити видимість результатів роботи у команді.

Отже, незважаючи на те, що впровадження гейміфікації у навчальний процес потребує часу та відповідної підготовки з боку вчителя, результат може перевершити очікування – в учнів підвищується мотивація до навчання та їх пізнавальна активність, що безумовно сприяє покращенню якості навчання та розвитку різноманітних навичок та здібностей учнів.

Список використаних джерел:

1. Дідякова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: <https://mistosite.org.ua/articles/hra-iak-instrumentshcho-take-heimifikatsiia>.
2. Смелкова Д., Данилович К. Гейміфікація в навчанні: грати не можна вчитися? URL: <http://blog.ed-era.com/gamification-in-education/>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Хома Ольга Михайлівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
ORCID: 0000-0002-0778-1431*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4456/>

Ключовим питанням у розвитку початкової освіти є формування ключових та предметних компетентностей. Ключові компетентності, що визначені Законом України «Про освіту», Концепцією Нової української школи, передбачають з-поміж інших: «вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» (Розділ 2, стаття 12) [2]. У зв'язку із цим, володіння молодшими школярами читацькою компетентністю є вкрай важливою проблемою.

Ученими «читацька компетентність» трактується, як:

– сукупність освітніх елементів, яка виявляється у володінні системою літературних знань, умінь і навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості та здатності їх використовувати з метою пізнання навколишньої дійсності, задоволення власних потреб (пізнавальних, естетичних, самоосвітніх та ін.) [1];

– інтегрований результат навчальних досягнень учнів, пов'язаних із читацькою діяльністю, здатність до осмисленого набуття знань і вмінь, передбачених конкретно програмовою темою та шкільним курсом літератури загалом, система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів, а також здатність до цільового застосування комплексу предметних знань, умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях [4];

– оволодіння учнями сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які дають змогу дитині відповідно до її вікових можливостей самостійно орієнтуватися в колі дитячого читання, самостійно працювати з різними видами письмових текстів – їх читати, розуміти знаходити в них потрібну інформацію, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати, застосовувати її для вирішення навчально-пізнавальних завдань, у життєвому досвіді, у стандартних і нових ситуаціях [3].

Дослідження означеної проблеми дало можливість нам сформулювати поняття «читацька компетентність» як здатність молодшого школяра до оволодіння навичками читання, роботи з дитячою книжкою, що спрямовані на розвиток особистості, її соціалізації, формування загальнолюдських цінностей на основі текстів художніх творів.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів читацької компетентності, на наш погляд, передбачає реалізацію таких педагогічних умов:

1) організаційно-методичних: володіння нормативно-законодавчою базою у галузі освіти, Концепцією Нової української школи, засадами й принципами, змістом мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти;

2) компетентнісно орієнтованих: застосування інноваційних методів, прийомів, засобів у процесі викладання дисципліни «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі (читання)» на засадах компетентнісного підходу; створення квазіпрофесійного середовища з елементами моделювання уроку читання у початковій школі;

3) ціннісно світоглядних: формування засобом художнього слова демократичних та загальнолюдських цінностей, що сприятимуть розвиткові світоглядної позиції особистості, її самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Реалізація педагогічних умов здійснювалась за двома напрямками: теоретичному (під час лекційних занять) та практичному (у процесі виконання компетентнісно орієнтованих завдань професійного спрямування, моделювання уроків читання, організації самостійної дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, під час проходження педагогічної практики).

Отже, нами окреслено деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до формування у молодших школярів читацької компетентності.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. В. Зміст і структура читацької компетентності молодшого школяра / О. В. Вашуленко // Компетентнісні засади змісту освіти в 11річній школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28-29 березня 2013 року / Ред. кол.: Федоренко О. А., Єрмаков І. Г. (науковий редактор), Ратушна А. М. К.: Оберіг, 2013. – С. 202-206.
2. Закон України. Про освіту. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Мартиненко В. О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів / В. О. Мартиненко // Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика. Вип. XV. Кам'янець-Подільський, 2013. – С. 145-151.
4. Яценко Т. О. Читацька компетентність учнів як ключове поняття сучасної шкільної освіти. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/718491/1/Читацька%20компетентність%20як%20ключове%20поняття.pdf>.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНІК

Яковишина Тетяна В'ячеславівна

кандидат педгогічних наук, доцент,

Рівненський державний гуманітарний університет

ORCID: 0000-0001-9507-3621

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4443/>

Соціалізація – це процес взаємодії людини з оточуючим середовищем, у якому формується її соціальна поведінка та сприйняття світу. Соціалізація молодших школярів – це процес адаптації дитини до життя в суспільстві та навчання в школі. У цьому процесі важливо, щоб дитина засвоїла соціальні норми та цінності, розвивала вміння спілкування та встановлювала позитивні взаємини з іншими людьми.

Крім шкільного навчання, у соціалізації молодших школярів важливу роль відіграють сім'я та оточуюче середовище. Батьки повинні допомагати дітям розвивати соціальні навички та вміння, вчити їх емпатії та розумінню потреб інших людей. Важливо також забезпечити дітям можливість взаємодії з різними соціальними групами, щоб вони могли засвоїти різноманітність культур та поглядів [1].

До інших важливих засобів соціалізації молодших школярів можна віднести різноманітні виховні заходи та активності, застосування артпедагогічних технік, які сприяють формуванню ціннісних орієнтацій та соціальних навичок у дітей. Наприклад, спільні ігри творчі проєкти, рольові ігри, театралізовані вистави та інші артпедагогічні техніки можуть допомогти дітям розвивати соціальні вміння та здібності, а також формувати їх особистість.

Артпедагогічні техніки є ефективним інструментом для соціалізації, оскільки вони дозволяють розвивати творчість та самовираження учасників, а також сприяють формуванню позитивного ставлення до себе та оточуючих.

У сучасному світі педагогічні технології надзвичайно важливі у роботі з дітьми різного віку. Артпедагогічні техніки вважаються дуже ефективними, оскільки допомагають розвивати креативність, виявляти індивідуальні таланти, сприяють формуванню особистісного зростання та соціалізації молодших школярів.

Артпедагогічні техніки – це система методів та прийомів, що використовуються для розвитку творчості, фантазії, емоційної та інтелектуальної сфери дитини. Арттерапія, мистецтво драми, танці, живопис та інші види мистецтва є основою артпедагогіки [2].

Однією з артпедагогічних технік, що може бути використана для соціалізації, є мистецтво драми. Вона допомагає молодшим школярам розвивати соціальні навички та вміння, такі як співпраця, спілкування та розв'язання конфліктів. Гра в ролі, наприклад, допомагає учасникам емпатії та розуміння точки зору інших людей.

Іншою технікою є мистецтво танцю. Воно допомагає розвивати спільну координацію та сприяє підвищенню самовідчуття учасників. Танець може також допомогти виявити та розвинути різноманітні стилі комунікації та співпраці.

Інші техніки, такі як малювання, скульптура, гра на музичних інструментах, також є важливими компонентами артпедагогічної роботи з молодшими школярами. Ці техніки допомагають розвивати творчу уяву, артистичні здібності та практичні навички.

Артпедагогічні техніки можуть бути використані у різноманітних формах навчання, включаючи індивідуальні та групові заняття. Вони можуть бути застосовані в шкільному освітньому просторі та позашкільному часі.

Один із прикладів використання артпедагогічних технік у школі – це проєкт «Мистецькі гуртки». Діти об'єднуються у гуртки за інтересами, наприклад, театральний, хореографічний, музичний чи художній. Ці гуртки допомагають розвивати творчі та комунікативні здібності дітей [2].

Інший приклад – це використання артпедагогічних технік на уроках. Наприклад, вчитель може запропонувати учням виконати колективний проєкт зі створення афіші на шкільний святковий захід. Цей проєкт може включати роботу з використанням малювання, дизайну та інших артпедагогічних технік.

Артпедагогічні техніки є важливим компонентом навчання та розвитку молодших школярів. Вони допомагають розвивати креативність, соціальну адаптацію та індивідуальні здібності дітей. Застосування артпедагогічних технік в освітньому процесі має також позитивний вплив на психологічний стан молодших школярів. Робота з різноманітними матеріалами та техніками дозволяє дітям відчувати себе успішними та здібними, збільшує їх самооцінку та залученість до освітнього процесу.

Також варто зазначити, що артпедагогічні техніки допомагають розвивати творче мислення та фантазію у дітей. Вони стимулюють дітей до самовираження та розкриття власної індивідуальності.

У процесі застосування артпедагогічних технік важливо враховувати вікові особливості дітей та індивідуальні особливості кожного учня початкових класів. Різноманітність технік дозволяє підібрати інструменти, які найкраще відповідають потребам та можливостям кожного здобувача.

Отже, артпедагогічні техніки є важливим інструментом у роботі з молодшими школярами. Вони дозволяють не тільки розвивати креативність та творчі здібності, але й допомагають виховувати самостійність, впевненість у собі та соціалізацію молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Зозуляк-Слущик Р. Основи соціалізації особистості: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 218 с.
2. Сорока О. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій: теоретико-методичні основи. Тернопіль: Астон, 2015. 350 с.

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Гренюк Лілія Степанівна

кандидат психологічних наук, доцент,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4453/>

Цілеспрямований вплив на розвиток мотивації студентів здійснюється через зміст та технології формування вимови у дітей з порушеннями слуху, які чітко окреслені за кінцевим результатом теоретичного дослідження. Методика формування вимови у дітей з порушеннями слуху, як навчальна дисципліна навчального плану, дає можливість на предметному матеріалі визначити зміст підготовки сурдопедагога, його структурувати, відповідно до встановлених у дослідженні вимог, що виступають системою зовнішнього впливу як засобу ефективного формування у студентів-сурдопедагогів мотиваційної готовності до професійної діяльності. Даний зміст статті описує складну систему постановки, автоматизації і диференціації звуків, в якій досить чітко визначається алгоритм сурдопедагогічного впливу, простежуються помилки сурдопедагога та вади звуковимови у дітей з порушенням слуху, з якими здійснюється корекційна сурдопедагогічна робота з формування звуків української мови.

Формування мотиваційної готовності студентів-сурдопедагогів до професійної діяльності ґрунтувалося на використанні активних методів навчання (АМН), що пов'язане з реалізацією існуючих теоретичних підходів, відповідно яким детермінуючою мотивацією виступає ситуація в цілому, а у навчальній діяльності – структуризація змісту, зокрема. Тобто, прогнозувалось, що зовнішніми детермінантами виступить відмінна від типової організація залучення студентів до опанування змісту формування звуковимови. Окрім того, відповідно до концепції В.І. Бондаря [2] про доцільність залучення до власне фахової теоретичної та практичної підготовки студентів-дефектологів, починаючи з першого курсу, формувальним експериментом охоплені не лише студенти третього курсу (на якому викладається згідно навчального плану дисципліна «Спецметодика формування вимови»), а й студенти всіх інших курсів. Так, на перших двох курсах здійснювався початковий етап навчання, а на четвертому бакалаврата та на першому і другому курсах магістратури у навчання була включена практична реалізація студентами методики формування звуковимови у дітей у вигляді стажування студентів-сурдопедагогів на робочому місці.

Використання активних методів навчання пов'язано зі специфікою фахової підготовки студентів, яка орієнтована на їх активність і включає:

а) систематизацію змісту представленого в імітаційній моделі сурдопедагогічної діяльності;

б) відтворення структури і функцій професійної діяльності сурдопедагога в ігровій моделі;

в) наближення ситуації навчального процесу до реальних умов, у зв'язку з чим, через практичне застосування знань забезпечується перехід студента-сурдопедагога від пізнавальної мотивації до професійної.

Формою подання завдань в експерименті набували змістової наповненості характеристики активних методів, через імітацію оволодіння професійними компетенціями із звуковимови, що включають:

- вибір об'єкта імітаційної гри;
- дослідження закономірностей моделі;
- попередню розробку процедури імітаційної гри;
- розробку системи стимулювання;
- розробку документообігу і числового масиву;
- детальну розробку процесу імітаційної гри;
- експериментальні висновки і коригування.

Результат сутності виділених завдань через форму активних методів навчання контролювався відповідно визначеним психологічним підходам:

1. імітаційного моделювання умов і динаміки сурдопедагогічної діяльності;

2. спільної діяльності учасників за різними завданнями при збереженні єдиної мети;

3. вимушеності діалогічного спілкування студентів для координації дій;

4. творчо спрямованого процесу розгортання професійного сурдопедагогічного змісту;

5. збереження двоплановості діяльності студента-сурдопедагога через імітаційно-ігрову та професійну діяльність.

У формульованому експерименті враховано зміст теорії поетапного формування розумових дій і понять в якій проаналізовано процес і умови переходу зовнішніх, предметних дій у внутрішній інтелектуальний план [5].

При цьому фактичний зміст з формування вимови у дитини з вадами слуху розглядався з точки зору набуття студентами теоретичних знань як основи їх навчальної діяльності, які на думку Ж. П. Вірної, є потребою такої діяльності, а мотиви навчальних дій спонукають до засвоєння способів відтворення теоретичних знань [3].

У дослідженні виходили з позиції О. М. Леонтьєва, відповідно якій мотив та потреба тісно пов'язані між собою: «потреба набуває своєї предметності, а предмет, який сприймається (уявлюваний, мисленнєвий), – свою спонукальну функцію, що спрямовує діяльність, тобто, стає мотивом [8]».

У цьому зв'язку, за теорією О. М. Леонтьєва, «потреба першочергово виступає лише як умова, як передумова діяльності, але, як тільки суб'єкт починає

діяти, відразу відбувається її трансформація, і потреба перестає бути тим, чим вона була «віртуально», «в собі». Чим далі відбувається розвиток діяльності, тим більше ця її передумова перетворюється в результат [5, 7].

Виходячи з постановки завдань, цілей і мотивів ми базувались на позиції відповідно якій «генетично вихідним для людської діяльності є неспівпадіння мотивів і цілей. Їх співпадіння є вторинним явищем: або результатом набуття самостійної спонукальної сили, або результатом усвідомлення мотивів, яке перетворює їх у мотиви – цілі [4]».

Оскільки вищою формою у професійному зростанні виявився показник «особистісне привласнення значимих умінь», у формувальному експерименті в цілому і при розробці методики експерименту зокрема, виходили з того, що «...одні мотиви, спонукаючи діяльність, разом з тим надають їй особистісний смисл (ми будемо називати їх смислоутворюючими мотивами). Інші, співіснуючі з ними, виконуючи роль спонукальних факторів (позитивних або негативних) – іноді гостро емоційних, афективних – позбавлені смислоутворюючої функції; ми будемо умовно називати такі мотиви мотивами – стимулами [5]».

Формування мотиваційної готовності студентів-сурдопедагогів як особистісної якості базувалося на врахуванні підходів, відповідно яким «розподіл функцій смислоутворення і спонукування між мотивами однієї і тієї ж діяльності, дозволяють зрозуміти головні зв'язки, що характеризують мотиваційну сферу особистості: відношення ієрархії мотивів. Ієрархія ця ні в якому разі не будується за шкалою їх близькості до вітальних (біологічних) потреб. Ці відношення визначаються зв'язками, що складаються у діяльності суб'єкта [3, 6, 7, 8]».

Відповідно до зазначених теоретичних позицій методика формувального експерименту базувалась на виявлених у констатувальному експерименті 15 «модифікованих ознаках критеріїв», які, як це було показано у аналізі результатів експерименту, виявились по-різному вираженими і сформованими (поглиблені знання про психічні особливості дитини з слуху; самостійність у вивченні дитини, з наступним порівнянням висновків з об'єктивними характеристиками; оволодіння знаннями, які впливають на професійне та педагогічне зростання; наполегливість в навчанні з високими академічними показниками успішності; ставлення до здобутих знань, як до умови успішності майбутньої професійної діяльності; творчий пошук інноваційних корекційних форм впливу на розвиток дитини; вміння та навички надбання, розширення та переробка інформації; постійність у постановці перспектив, цілей, розвиток нових ідей; позитивна динаміка професійного зростання, яка проявляється в діях; активне звертання до зовнішніх джерел; критичне ставлення до власних помилок; активність у бажанні допомогти дитині з вадами слуху; самостійність при вирішенні складних ситуацій; вільність переходу від теоретичних до практичних знань у навчанні; особисті практичні професійні досягнення, здатність творити).

Аналіз даних експерименту показав, що «модифіковані ознаки критеріїв» між собою за сукупністю є нерівноцінними, а, навпаки, мають логічно-структурну залежність, за якою, саме у формувальному експерименті,

був розроблений алгоритм за яким, можливо було реалізувати системну єдність цілеспрямованого впливу з метою удосконалення мотиваційної готовності студентів-сурдопедагогів до професійної діяльності.

Виходячи із ранжування даних «модифікованих ознак критеріїв» алгоритм формування становив наступне:

- 1) формування знань про психічні особливості дитини з вадами слуху;
- 2) формування вмій та навичок надбання, розширення та переробки інформації;
- 3) формування самостійності у вивченні дитини, з наступним порівнянням висновків з об'єктивними характеристиками;
- 4) формування критичного ставлення до власних помилок;
- 5) формування навичок творчого пошуку інноваційних корекційних форм впливу на розвиток дитини;
- 6) формування вмій оволодівати знаннями, які впливають на педагогічне зростання;
- 7) формування постійності в постановці перспектив, цілей, розвиток нових ідей;
- 8) формування активності в бажанні допомогти дитині з вадами слуху;
- 9) формування наполегливості в навчанні з високими академічними показниками успішності;
- 10) формування позитивної динаміки професійного зростання, яка проявляється в діях;
- 11) формування самостійності при вирішенні складних ситуацій;
- 12) формування вільного переходу від теоретичних до практичних знань у навчанні;
- 13) формування особистісних практичних професійних досягнень, здатність творити;
- 14) формування відповідального ставлення до здобутих знань, як до умови успішності майбутньої професійної діяльності;
- 15) формування активного звертання до зовнішніх джерел.

Вказаний вище алгоритм формування мотиваційної готовності студентів-сурдопедагогів до професійної діяльності був забезпечений блоками конкретних завдань на матеріалі звуковимови.

Слід зауважити, що зміст та технології професійної діяльності сурдопедагога спрямовані на всебічний особистісний розвиток дитини з вадами слуху. На сучасному етапі удосконалення всієї системи освіти в Україні особливої ваги набуває компенсаторно-корекційна діяльність педагога, яка в першу чергу, пов'язана з процесом соціалізації даної категорії дітей. Тому, одне з головних завдань сурдопедагогічної галузі – підготувати професіонала, який володіє теоретико-методологічною базою науки та практичною спрямованістю методик у даній сфері; тобто сурдопедагога, який мотиваційно готовий до професійної діяльності і вбачає пріоритетність підходів, спрямованих на розвиток слухового сприймання та формування вимови й розвитку мовлення у дітей з вадами слуху різних вікових груп як основної умови їх інтеграції в суспільство.

Методика експерименту мала 150 типових завдань, які надавалися у більш об'ємному спектрі студентам першого курсів бакалаврату та другого курсу магістрів стаціонарної та заочної форм навчання під час проведення формувального експерименту.

Наведемо групи завдань з формування знань про психічні особливості дитини з вадами слуху: відвідати спеціальний дошкільний навчальний заклад для дітей з вадами слуху з метою ознайомлення з контингентом дітей даної установи та рівнем володіння ними мовленням; встановити емоційний контакт з дитиною з вадами слуху; ознайомитися з роботою М. Ю. Хватцева та С. М. Шабаліна «Особливості психології глухої дитини» з метою порівняння розвитку мовлення дітей з порушеннями слуху та дітей з нормальним слухом. Розкриємо групу завдань з формування вмій та навичок надбання, розширення та переробки інформації: відвідати кабінет сурдопедагога в спеціальному дошкільному навчальному закладі; ознайомитися з наочним матеріалом для формування вимови в кабінеті сурдопедагога. Наведемо групу завдань з формування самостійності у вивченні дитини, з наступним порівнянням висновків з об'єктивними характеристиками: скласти анамнез розвитку дитини зі слів батьків; отримати дані динаміки засвоєння знань, умій та навичок за узагальненими даними; провести діагностичне обстеження дітей з вадами слуху. Група завдань з формування критичного ставлення до власних помилок складала: перед дзеркалом вимовляти голосні звуки, намагаючись відтворити їх за існуючою класифікацією творення звуків. Наведемо групу завдань з формування навичок творчого пошуку інноваційних корекційних форм впливу на розвиток дитини: порівняти методику формування фонем «А», «Я» української мови. Наведемо групу завдань з формування вмій оволодівати знаннями, які впливають на педагогічне зростання: співвіднести дактилеми, відтворені дитиною, з вимовлянням нею фонем; підібрати малюнки для обстеження вимови приголосних «С», «З», «Ц»; намалювати профіль звука «А»; намалювати профіль звука «О». Наведемо групу завдань з формування постійності в постановці перспектив, цілей, розвиток нових ідей: підібрати мовленнєвий матеріал для диференціації звуків «С – Ц»; підібрати мовленнєвий матеріал для диференціації звуків «Ж – Ч»; схематично зобразити звуки І та ІІ концентрів. Наведемо групу завдань з формування активності в бажанні допомогти дитині з порушеннями слуху: підібрати різні музичні інструменти для проведення індивідуального заняття з розвитку слухового сприймання та формування вимови; підібрати предметні малюнки для постановки різних звуків. Наведемо групу завдань з формування наполегливості в навчанні з високими академічними показниками успішності: провести з дитиною з порушеннями слуху вправи для розвитку дихання; провести заняття з дітьми з порушеннями слуху дошкільного віку з елементами фонетичної ритміки. Наведемо групу завдань з формування позитивної динаміки професійного зростання, яка проявляється в діях: ознайомитися з програмою для розвитку слухового сприймання та мовлення «Видима мова»; підібрати наочний матеріал для

диференціації звуків «С – С'». Наведемо групу завдань з формування самостійності при вирішенні складних ситуацій: провести з дітьми з поорушеннями слуху дошкільного віку артикуляційні вправи для рухливості нижньої щелепи; провести з дітьми з порушеннями слуху дошкільного віку артикуляційні вправи для рухливості язика; проаналізувати заняття з розвитку слухового сприймання і формування вимови. Наведемо групу завдань з формування вільного переходу від теоретичних до практичних знань у навчанні: із запропонованих профілів перед дзеркалом вибрати профілів звуків «З», «С»; із запропонованих профілів вибрати профілів звуків «Д», «Т». Наведемо групу завдань з формування особистісних практичних професійних досягнень, здатності творити: ознайомитися з етапами роботи сурдопедагога з формування звука «К»; виготовити наочний матеріал для постановки звука «К»; провести дискусію на тему «Кохлеарна імплантація: за і проти». Наведемо групу завдань з формування відповідального ставлення до здобутих знань, як умови успішності майбутньої професійної діяльності: підготувати інформаційний стенд для батьків «Дотримання мовленнєвого режиму»; виступити з доповіддю на тему «Особливості розвитку мовлення дітей з порушеннями слуху після кохлеарної імплантації». Наведемо групу завдань з формування активного звертання до зовнішніх джерел: взяти участь у роботі метод об'єднання сурдопедагогів дошкільних навчальних закладів для дітей з вадами слуху; вивчити передовий досвід роботи центрів слухомовленнєвої реабілітації «ВАБОС», «Аврора».

Отже, відповідно до розробленого психологічного підходу, методика формувального експерименту ґрунтувалась на трьох домінуючих мотивах, а саме: пізнавальному мотиві, мотиві досягнення успіху, мотиві запобігання неуспіху; симптомокомплексах, які є взаємозалежними та видозмінюються: інтерес до дитини, активність власного впливу, професійне зростання, трансформація професійних умінь; особистісне привласнення значимих умінь; «модифікованих ознаках критеріїв».

Тобто, формування мотиваційної готовності студентів-сурдопедагогів до професійної діяльності має у структурі такі три групи проявів, що формуються на чотирьох рівнях:

- 1) мотиваційна готовність до пізнання;
- 2) мотиваційна готовність до досягнення успіху;
- 3) мотиваційна готовність до подолання запобігань неуспіху.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вища школа, 2010. – 129 с.
2. Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці. – К.: Наш час, 2009. – 176 с.
3. Моргун В. Ф. Психологічний супровід професійної орієнтації // Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика. – Полтава, 2008. – С. 29-31.

4. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога: монографія. – Луцьк : РВВ Вета, 2019. – 320 с.
5. Фомічова Л. І. Розвиток інтелекту та проектування навчання: чуючі, глухі, слабочуючі дошкільники. – К. : Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 234 с.
6. Atkinson J. W., Feather N. T. (eds.) A theory of achievement motivation. – N.Y.: Wiley, 2016. – 192 p.
7. Essentials of Psychology. Exploration and application, 9th ed /Dennis Coon, 2020. – 196 p.
8. Cattell J. M. Psychometrische Untersuchungen, Zweite Abtheilung. Philosophische Studien 3. – P. 452-492.

ПРОКРАСТИНАЦІЯ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ЕМОЦІЙНИМИ СТАНАМИ І ТРИВОГОЮ

Кириченко Кристина Максимівна

студент, Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник: Шапошникова Ірина Василівна

доктор соціологічних наук, професор

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4507/>

Сучасний світ вимагає швидкого вирішення великої кількості завдань. Загальний фон тривожності, страху, стресу, невизначеності через повномасштабну війну, спричинену росією на території України впливає на те, що люди, перебуваючи в постійній напрузі, відчують бажання відкласти виконання справ на потім. Це призводить до того, що виконання певної частини справ постійно відтермінується, і людина вимушена робити все в останній момент, в критично малі терміни, що, в свою чергу, спричинює додатковий стрес.

У виникненні та формуванні психологічного явища прокрастинації може бути задіяний цілий ряд факторів, зокрема: 1) біологічні фактори (низька концентрація уваги, високий рівень нейротизму); 2) особливості когнітивної сфери (локус контролю, сприймання часу); 3) особливості емоційної сфери (тривожність, страх невдачі, почуття провини); 4) особливості поведінки (несформованість навичок саморегуляції, навичок навчання, ригідність поведінкових патернів, неорганізованість) [1, с. 32]. Враховуючи це, розгляд прокрастинації в контексті взаємозв'язку з емоційними станами людини, рівнем її тривожності, актуальним функціонуванням, розкриває певні особливості дії вищевказаних факторів.

Як зазначала у своїх дослідженнях М. С. Дворник, молодь є суспільно диференційованою соціально-демографічною групою, якій притаманні

специфічні психологічні та соціокультурні характеристики. На відміну від представників інших вікових та діяльнісних груп, молодь як спільнота перебуває у стані формування та становлення, тому зазвичай чутлива до динамічних соціально-психологічних зрушень, досить швидко збагачує спектр власних життєвих практик поширеними формами поведінки і, відповідно, специфічно конструює власне майбутнє [1, с. 21].

Тому нами була досліджена вибірка серед молоді віком від 21 до 31 року, зокрема, 20 респондентів, серед яких було 4 респонденти чоловічої статі та 16 жіночої, які звернулись до Державного закладу «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України» та пройшли опитування за комплексним дослідженням психологічного стану, яке складалося з:

1) визначення психоемоційного стану за Методикою самооцінки емоційного стану А. Уессмана, Д. Рікса [цит. за: 3, с. 94]

2) визначення переживання станів тривоги та депресії за Госпітальною шкалою тривоги і депресії (Hospital Anxiety and Depression Scale, HADS) [цит. за: 2, с. 110]

3) визначення особливостей актуального функціонування респондентів, факторів впливу на їх психоемоційний, психосоматичний стан, соціальну активність – авторські «Анкета актуального функціонування» та анкета «Наявність радості у Вашому житті» (А. Кабанцева) [3].

«Анкета актуального функціонування» спрямована на забезпечення допомоги фахівцю сфери ментального здоров'я. Зміст анкети складається з декілька блоків: особистісний (персональні дані про респондента), інформаційний (вплив, сприйняття і відображення соціально-інформаційних факторів), психологічний (наявність роздратованості, незадоволеності, шкідливих звичок, залежностей), соматичний (больові симптоми, порушення сну). Анкета включає виявлення потреби респондента в актуальній допомозі (психологічна, медична, медико-психологічна або відсутня така потреба), зокрема яку допомогу особа хотіла б отримати та яка допомога є необхідною за показаннями діагностики. Анкета «Наявність радості у Вашому житті» спрямована на вивчення присутності відчуття щастя у респондентів, їх розуміння цього поняття та особисті джерела, що для них є радість та чи є вона взагалі, особливо в умовах тривалого впливу стресових подій.

Також респонденти пройшли додаткове обстеження за:

1. «Шкалою загальної прокрастинації» К. Лея [5, с. 84-94; 7]

Ця методика призначена для визначення рівня прокрастинації у повсякденному житті.

2. «Багатовимірною шкалою перфекціонізму» (Multidimensional Perfectionism Scale, MPS-H), розробленою канадськими вченими П. Гевіттом та Г. Флеттом [4, с. 150-156; 6]

Ця шкала дозволяє визначити структуру перфекціонізму як багатовимірною явища.

За результатами дослідження переважна більшість пацієнтів (80%), які проходили психологічне дослідження і увійшли у вибірку, продемонстрували схильність до прокрастинації середнього рівня.

Досліджуючи вираженість перфекціонізму у респондентів можна прийти до висновку, що в цьому випадку прокрастинація являється скоріше його наслідком, ніж причиною. Респонденти, які продемонстрували схильність до прокрастинації, в 44% випадків схильні до перфекціонізму, а в 56% – ні. Водночас, переважній більшості респондентів, кому притаманний перфекціонізм, притаманна і прокрастинація (88%).

Важливо, що 69% респондентів з числа тих, кому притаманна прокрастинація, продемонстрували погіршений або поганий емоційний стан.

Також половина з осіб, які страждають на прокрастинацію, демонструють виражені симптоми тривоги на субклінічному та клінічному рівні.

Згідно проведених опитувань респонденти часто скаржились на млявість та сонливість, неорганізованість, ускладнення із зосередженням, концентрацією уваги, зниженням радості у житті, концентрацією уваги. Також виявляли стурбованість соціально-економічною та військово-політичною ситуацією в країні, та демонстрували, що це призводить до постійних відволікань на новини, небажання приймати певні рішення та врешті до схильності регулярно відкладати певні справи на потім.

Вираженість рівня прокрастинації у респондентів не продемонструвала суттєву залежність від наявності чи відсутності депресивних симптомів, залишаючись помірною в обох випадках.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок про доцільність розробки та апробування програми психокорекційних заходів, яка буде спрямована на подолання загальної прокрастинації в комплексі з набуттям навичок емоційної саморегуляції та зниження рівня тривожності.

Список використаних джерел:

1. Дворник М. С. Прокрастинація в конструюванні особистісного майбутнього: монографія / М. С. Дворник; Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. – 120 с.
2. Кабанцева А. В. Теоретико-методологічні засади державного регулювання медико-психологічної реабілітації та абілітації : НДР. – К.: 2022. – № ДР 0120U100628
3. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 281 с.
4. Целюк Т. Опитувальник «Багатовимірна шкала перфекціонізму» П. Гевітта та Г. Флетта: процес та результати адаптації // Психологія особистості. – 2017. – Т. 8. – № 1. – С. 150-156.

5. Юдеева Т.Ю. Апробація опитувальника студентської прокрастинації С. Lay / Т.Ю. Юдеева, Н.Г. Гаранян, Д.М. Жукова // Психологічна діагностика. – 2011. – No 2. – С. 84-94.
6. Hewitt, P. L. The Multidimensional Perfectionism Scale: Development and validation / P. L. Hewitt, G. L. Flett // Canad. Psychol. – 1989. – V. 30. – P. 103-109.
7. Lay, C. H. At last, my research article on procrastination / C. H. Lay // Journal of Research in Personality. – 1986. – Vol. 20. – P. 474-495.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ТА РІВНЯ / ТИПУ АДАПТАЦІЇ ОСОБИ ДО СТРЕСУ

Флюнт Мар'яна Орестівна

студент, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
ORCID: 0000-0002-3055-830X

Науковий керівник: Бедан Вікторія Борисівна

кандидат психологічних наук, доцент

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4484/>

Анотація. У статті надано окремі результати емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей прояву емоційних станів людини під впливом стресогенних ситуацій. **Метою статті** є висвітлення результатів дослідження взаємозв'язку тривожності, фрустрації, агресії та ригідності особи з рівнем / типом її адаптації до стресу.

Для досягнення мети було здійснено теоретичний аналіз літератури підібрано комплекс релевантних меті діагностичних методик, розроблено план дослідження, змодельовано окремі процедури дослідження та сформовано вибірку. Так, у ході проведення дослідження було застосовано комплекс методів, підходів та методик, зокрема: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, а також метод моделювання, анкетування, психодіагностичні методики, – тест «Тип темпераменту» (за Г. Айзенком), тест «Нервово-психічна адаптація» (за І.Н. Гурвіч), методика «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком), тест «Способи стрес-долаючої поведінки» (за Р. Лазарусом та С. Фолкманом, в адаптації Л. Вассерман), методика «Стратегії подолання стресових ситуацій (SACS)» (за С. Хобфолл, 1994; адаптація Н.Е. Водоп'янової, Е.С. Старченкової), порівняльно-аналітичний метод, методики системно-структурного аналізу складних об'єктів, методи математичної статистики та метод емпіричного узагальнення.

Висновки. Встановлено загальні групові показники рівнів психічних станів досліджуваної фокус-групи, – з'ясовано, що усі показники відповідають середньому рівню, а також обчислено загальний рівень адаптації досліджуваної фокус-групи, – показник відповідає рівню «легка патологія адаптації». З'ясовано

кількісний та якісний склад досліджуваної фокус-групи у розрізі рівнів адаптації її учасників. Обчислено коефіцієнти кореляції рівнів тривожності, фрустрації, агресії та ригідності особи на здатність особи до адаптації до стресогенних ситуацій. З'ясовано наявність високої позитивної кореляції стану фрустрації та типу адаптації особи, а також стану тривожності та типу адаптації особи. Досліджено та описано динаміки впливу рівня тривожності на адаптацію особи, рівня фрустрації на адаптацію особи, рівня агресії на адаптацію особи та рівня ригідності на адаптацію особи. Виявлено окремі закономірності впливу різних рівнів окремих психічних станів на тип адаптації особи.

Ключові слова: *агресія, дезадаптація, емоційний стан, психологічна адаптація, ригідність, стресогенна ситуація, тривожність, фрустрація*

Вступ. В процесі життєдіяльності людина неодноразово стикається з подразниками, важкими життєвими ситуаціями, труднощами та стресом. Масові страйки, соціально-політичні рухи, кібератаки, булінг в мережі Інтернет, пандемія і карантин, війна та інші події останніх п'яти років кардинально вплинули на психічний стан особистості та змусили людство переглянути підходи до розуміння концепцій психічного здоров'я, емоційного стану, стресостійкості та здатності до адаптації.

Стрес є невід'ємною складовою життя людини та адаптаційного процесу до умов середовища, що невинно змінюються. Так, у широкому розумінні адаптація – це здатність живого організму пристосовуватися до змін навколишнього середовища. Водночас, реакція людини на зовнішні подразники та здатність особи адаптуватися до стресогенних умов тісно пов'язані з низкою суб'єктивних особистісних факторів, зокрема, з: емоціями та психічними станами, настроєм та мотивацією, особистістю та типом вищої нервової діяльності тощо. Усе це призводять до фізичних і психологічних змін, які напряду впливають на мислення, поведінку та якість життя людини; є фоном та мотиватором діяльності будь-якого живого організму.

Проблему адаптації вивчали Г. Сельє, О. М. Леонтьєв, Б. Ананьєв, Ж. Піаже, Г. Балл, В. Чикер, Б. Паригін, В. Енгельгард, М. Кджанян, Н. Татарнікова, О. Бондаренко, В. Невмержицький, Ю. Забродін, Н. Агаєв, А. Маклакова, В. Ягупов та інші.

У психологічній науці предметом вивчення є психологічна адаптація (психічна адаптація, адаптація особистості), яка трактується як зміна, перебудова психіки індивіда (психології особистості) під впливом об'єктивних чинників середовища [8]. Так, проблему психічної (психологічної) адаптації відображено у працях Л. Виготського, Б. Асмолова, Г. Балла, І. Кона, С. Максименко, А. Петровського, П. Просецького, В. Семиченко та інших [2]. Водночас, соціальну адаптацію вивчали А. Налчаджан, А. Реан, С. Максименко, Р. Мертон та інші [3]. Водночас, питання впливу окремих психічних станів на рівень / тип адаптації особи до стресу залишається малодослідженим.

Метою статті є аналіз та опис виявлених за результатами емпіричного дослідження тенденцій та закономірностей впливу психічних станів особисті, зокрема тривожності, фрустрації, агресії та ригідності, на рівень / тип адаптації особи до стресу. Варто зазначити, що дане дослідження є частиною комплексного емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей прояву емоційних станів людини під впливом стресогенних ситуацій.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети було розроблено програму емпіричного дослідження, що передбачає три етапи: підготовчий, діагностичний та аналітичний. Так, на підготовчому етапі нами було здійснено аналіз літературних джерел з досліджуваної проблеми, визначено стан розв'язання досліджуваної проблеми у науковій літературі; сформовано гіпотезу дослідження, а також його мету та завдання; визначено об'єкт та предмет дослідження; на діагностичному етапі нами було визначено та підібрано психодіагностичний інструментарій, – конкретні методики для проведення емпіричного дослідження; розроблено структурно-функціональну модель / дизайн дослідження, результати (емпіричні дані) якого дозволять досягти мету дослідження; сформовано репрезентативну вибірку дослідження; визначено послідовність проведення діагностичного експерименту; на аналітичному етапі нами було здійснено збір емпіричних даних та визначено методи їх аналізу; описано виявлені тенденції та кореляції; сформовано висновки.

У ході проведення дослідження нами було застосовано комплекс методів, підходів та методик, – загальнонаукові методи, зокрема, аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, а також інші підходи та методики, зокрема системний підхід, метод моделювання, анкетування, психодіагностичні методики, – тест «Тип темпераменту» (за Г. Айзенком) [7], тест «Нервово-психічна адаптація» (за І.Н. Гурвіч) [6, с. 208-209], методика «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком) [5, с. 76-78], тест «Способи стрес-долаючої поведінки» (за Р. Лазарусом та С. Фолкманом, в адаптації Л. Вассерман) [4], методика «Стратегії подолання стресових ситуацій (SACS)» (за С. Хобфолл, 1994; адаптація Н. Е. Водоп'янової, Е. С. Старченкової) [1, с. 251-26], порівняльно-аналітичний метод, методики системно-структурного аналізу складних об'єктів, методи математичної статистики та метод емпіричного узагальнення.

При плануванні проведення дослідження було враховано вимоги до формування вибірки дослідження.

Так, емпіричною основою даного дослідження є результати анонімного добровільного онлайн-опитування, проведеного у листопаді-грудні 2022 р. за допомогою інструменту Google форма. Посилання на опитування було розміщено у соціальній мережі Facebook та надано здобувачам вищої освіти старших курсів рівня бакалавр спеціальностей 121 – Інженерія програмного забезпечення, 122 – Комп'ютерні науки та 125 – Кібербезпека (галузь знань «12 – Інформаційні технології») двох закладів вищої освіти у м. Одеса.

До початку опитування усім учасникам було повідомлено про мету дослідження, надано інструктаж щодо роботи з запропонованими методиками. Учасникам опитування також було повідомлено про відсутність для них ризиків від участі в цьому дослідженні, а також те, що отримані результати (їх відповіді) будуть використанні у наукових цілях, – як емпірична основа для кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Варто зазначити, що усі питання були обов'язковими для відповіді, що дозволило отримати максимально повну інформацію від кожного учасника опитування (в розрізі запитуваної нами інформації).

Так, онлайн-форма опитувальника складається з 5 частин:

- перша частина – вступна, що містить питання щодо анкетних даних учасників опитування: вік, стать, сфера діяльності, а також питання щодо їх темпераменту, – учасникам опитування було попередньо надано тест «Тип темпераменту» (за Г. Айзенком), що складається з 57 питань-тверджень з чіткими варіантами відповіді (опитуваний надає по одній відповіді до кожного питання-твердження, кожна відповідь оцінюється окремим балом);

- друга частина – тест нервово-психічної адаптації (за І.Н. Гурвіч), що складається з 26 питань-тверджень з чіткими варіантами відповіді (опитуваний надає по одній відповіді до кожного питання-твердження, кожна відповідь оцінюється окремим балом);

- третя частина – тест «Способи стрес-долаючої поведінки» (за Р. Лазарус, С. Фолкман), що складається з 50 питань-тверджень з чіткими варіантами відповіді (опитуваний надає по одній відповіді до кожного питання-твердження, кожна відповідь оцінюється окремим балом);

- четверта частина – тест «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком), що складається з 40 питань-тверджень з чіткими варіантами відповіді (опитуваний надає по одній відповіді до кожного питання-твердження, кожна відповідь оцінюється окремим балом);

- п'ята частина – тест «Стратегії подолання стресових ситуацій (SACS)» (за С. Хобфолл), що складається з 54 питань-тверджень з чіткими варіантами відповіді (опитуваний надає по одній відповіді до кожного питання-твердження, кожна відповідь оцінюється окремим балом).

Обробка результатів опитування здійснювалась за допомогою інструменту Google форма та програми Excel (зокрема встановлення коефіцієнта кореляції Пірсона), зведення даних та створення об'єктів візуалізації отриманих результатів (анкет-профілів, таблиць, діаграм) – за допомогою програми Word.

Так, в опитуванні всього взяло участь 75 (сімдесят п'ять) осіб. Для проведення більш якісного дослідження індивідуально-психологічних особливостей прояву емоційних станів людини під впливом стресогенних ситуацій вбачалось необхідним скоротити перелік досліджуваних осіб, сформувавши більш вузьку фокус-групу, анкети-профілі членів якої будуть детально вивченими та описаними в цьому дослідженні. Так, нами обрано 2 основні критерії формування фокус-групи для цього дослідження: перший

критерій – вік, – у фокус-групу входять лише опитувані особи віком 17-21 рік, другий критерій – сфера діяльності, – у фокус-групу входять опитувані особи, які навчаються та особи, які навчаються і працюють.

Використавши вказані критерії, нами було скорочено кількість осіб, результати опитування яких враховуватимуться в даному дослідженні. Таким чином, у фокус-групу ввійшло виключно 55 (п'ятдесят п'ять) студентів-бакалаврів, в т.ч. й ті, що поєднують навчання з роботою, з них жінки – 60%, чоловіки – 40%.

Вбачається, що дослідження учасників такої фокус-групи дозволить нам дослідити різноманітні індивідуально-психологічні прояви емоцій у стресових станах, у тому числі, виявити закономірності взаємозв'язків окремих психічних станів та типу / рівня адаптації до стресу осіб, які перебувають в приблизно однорідних соціальних умовах, мають спільну сферу інтересів та знаходяться під впливом схожих стресогенних факторів.

Результати та обговорення. Для досягнення мети цього дослідження, вбачалось за необхідне спершу вивчити загальні / групові кількісні та якісні показники досліджуваної фокус-групи.

Так, застосувавши методику «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком) було отримано дані щодо рівнів тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності фокус-групи загалом. Так, загальні групові показники рівнів психічних станів фокус-групи є такими:

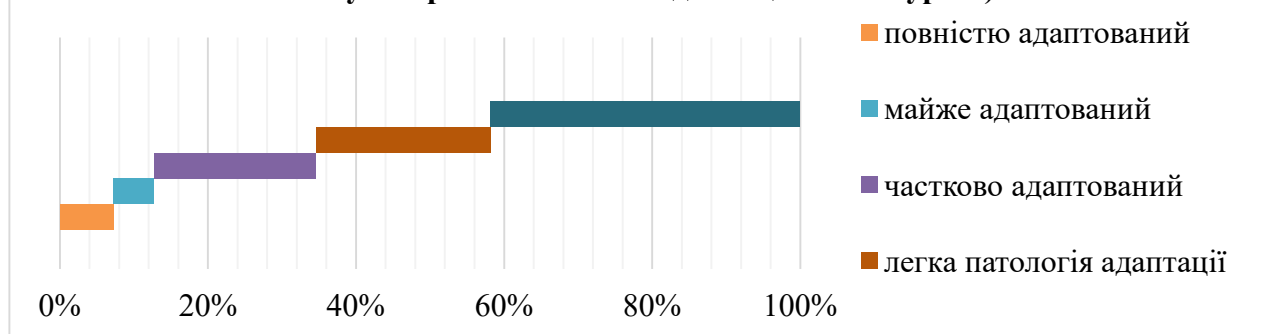
- середній бал стану тривожності фокус-групи становить «10», що відповідає показнику «середній рівень»;
- середній бал стану фрустрації фокус-групи становить «10», що відповідає показнику «середній рівень»;
- середній бал стану агресивності фокус-групи становить «10», що відповідає показнику «середній рівень»;
- середній бал стану ригідності фокус-групи становить «11», що також відповідає показнику «середній рівень».

Водночас, нами з'ясовано, що для досліджуваної фокус-групи характерними є, у переважній більшості, середні показники рівнів тривожності, фрустрації, агресії та ригідності учасників, а також незначна частка учасників з низькими та високими рівнями показників тотожних психічних станів.

Результати тесту «Нервово-психічна адаптація» (за І. Н. Гурвіч) дозволили нам визначити загальний рівень адаптації фокус-групи, – середній бал фокус-групи становить «37,8», що відповідає показнику «легка патологія адаптації». Крім того, нами з'ясовано наступне:

- найбільше, у досліджуваній фокус-групі, осіб у яких явна патологія адаптації – 41,81%;
- майже вдвічі меншими щодо кількості опитуваних з дезадаптацією є частки осіб з легкою патологією адаптації – 23,63% та осіб з частковою адаптацією - 21,81%;
- повністю адаптованими є 7,27% учасників фокус-групи;
- майже адаптованими є 5,45% учасників фокус-групи (див. Діаграма 1):

Діаграма 1. Рівні адаптації учасників фокус-групи (за результатами тесту "Нервово-психічна адаптація" І.Н. Гурвіч)

Наступним підетапом дослідження було з'ясування кореляції та впливу рівнів тривожності, фрустрації, агресії та ригідності особи на здатність особи до адаптації до стресогенних ситуацій. Для встановлення такої кореляції нами було використано показники за результатами тесту «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка та тесту «Нервово-психічна адаптація» І. Н. Гурвіч) та застосовано методику «коефіцієнт кореляції Пірсона». Так, нами було з'ясовано, що коефіцієнт кореляції:

- стану тривожності та типу адаптації особи становить 0,564561 (висока позитивна кореляція);
- стану фрустрації та типу адаптації особи становить 0,744848 (висока позитивна кореляція);
- стану агресії та типу адаптації особи становить 0,025459 (низька позитивна кореляція);
- стану ригідності та типу адаптації особи становить 0,222573 (низька позитивна кореляція) (див. Таблиця 1).

Таблиця 1. Кореляція окремих психічних станів особи та типу/рівня адаптації особи

Ідентифікатор опитуваного	Показник 1 для кореляції тривожності та адаптації, бал кожного учасника опитування за тестом «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка	Показник 1 для кореляції фрустрації та адаптації, бал кожного учасника опитування за тестом «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка	Показник 1 для кореляції агресії та адаптації, бал кожного учасника опитування за тестом «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка	Показник 1 для кореляції агресії та адаптації, бал кожного учасника опитування за тестом «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка	Показник 2 для усіх кореляцій, бал кожного учасника опитування (за тестом «Нервово-психічна адаптація» І.Н. Гурвіч)
ОП 01	12	14	10	13	33
ОП 02	6	10	5	14	37
ОП 03	13	13	13	11	62
ОП 04	7	3	4	8	34

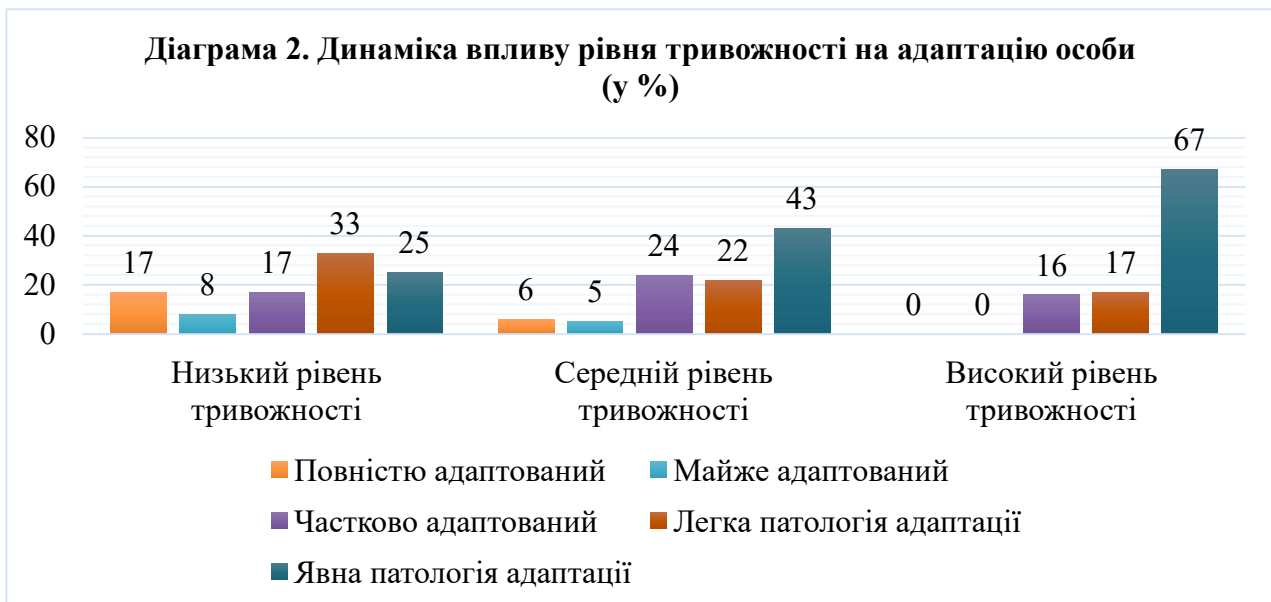
Продовження Таблиці 1.

ОП 05	9	2	10	11	26
ОП 06	11	13	9	11	24
ОП 09	12	16	5	8	51
ОП 11	10	15	15	6	62
ОП 12	8	6	9	13	29
ОП 13	9	8	10	11	25
ОП 15	11	15	8	16	75
ОП 16	11	10	7	12	8
ОП 18	20	18	7	13	73
ОП 19	9	9	15	16	24
ОП 20	7	3	15	11	10
ОП 21	15	12	12	11	38
ОП 23	10	11	5	17	39
ОП 24	14	12	4	9	50
ОП 25	12	15	1	12	45
ОП 26	5	5	6	10	3
ОП 27	7	12	9	12	26
ОП 29	16	16	11	11	62
ОП 30	11	15	6	9	54
ОП 31	9	5	13	12	18
ОП 32	8	7	6	9	26
ОП 33	10	7	10	12	32
ОП 35	6	8	16	12	41
ОП 36	6	7	19	10	42
ОП 39	8	0	11	5	7
ОП 40	7	9	9	8	40
ОП 41	8	8	10	9	29
ОП 43	11	11	13	14	26
ОП 44	7	2	7	10	23
ОП 45	11	13	14	12	50
ОП 46	13	13	13	16	41
ОП 47	9	9	8	8	38
ОП 49	12	13	15	17	46
ОП 51	14	19	12	14	64
ОП 52	10	10	2	11	36
ОП 53	12	13	18	13	44
ОП 55	17	16	5	11	60
ОП 56	12	11	7	13	53
ОП 57	15	9	10	11	25
ОП 58	10	14	13	15	51
ОП 60	6	1	10	11	20
ОП 61	12	13	3	10	28
ОП 62	6	9	12	11	37
ОП 63	4	6	10	9	42
ОП 64	16	19	11	16	55
ОП 65	11	9	17	14	48
ОП 67	10	13	13	12	38
ОП 70	11	9	17	10	48

Продовження Таблиці 1.

ОП 71	9	5	13	11	17
ОП 74	10	8	16	9	32
ОП 75	8	11	10	8	33
Кореляція					
<i>коефіцієнт</i>	0,564561	0,744848	0,025459	0,222573	
<i>рівень</i>	висока позитивна кореляція	висока позитивна кореляція	низька позитивна кореляція	низька позитивна кореляція	

Досліджуючи взаємозв'язок тривожності та адаптації, нами було з'ясовано наступне (див. Діаграма 2):

серед осіб з низьким рівнем тривожності:

- у 33% опитуваних наявна легка патологія адаптації;
- у 25% опитуваних – явна патологія адаптації;
- 17% опитуваних є або частково або повністю адаптованими;
- 8% з цієї підгрупи є майже адаптованими;

серед осіб з середнім рівнем тривожності:

- у 43% опитуваних явна патологія адаптації;
- 24% опитуваних характеризуються частковою адаптованістю;
- 22% опитуваних з легкою патологією адаптації;
- 6% опитуваних є повністю адаптованими;
- 5% опитуваних є майже адаптованими;

серед осіб з високим рівнем тривожності:

- у 66,6% досліджуваних явна патологія адаптації;
- решта 33,3%, - легка патологія адаптації або часткова адаптованість.

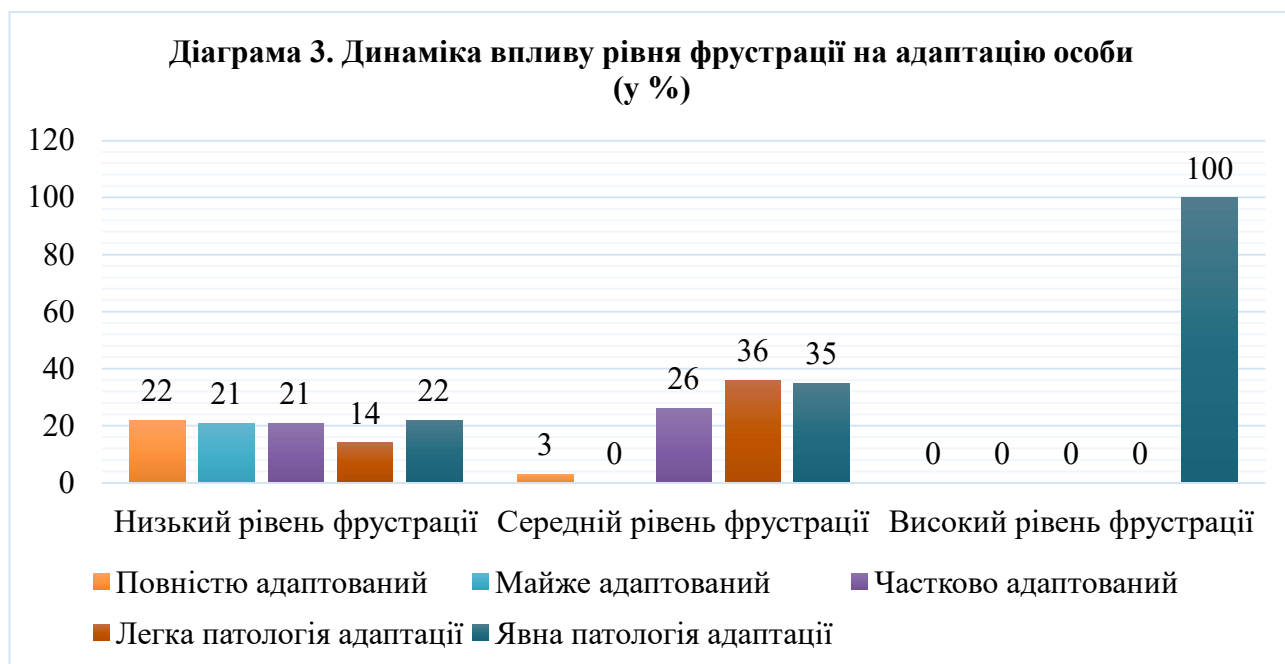
Так, динаміка впливу рівня тривожності на тип адаптації особи характеризується наступними закономірностями (див Діаграма 2):

- для осіб з низьким рівнем тривожності є більш характерними повністю адаптивний та майже адаптивний рівні нервово-психічної адаптації, ніж для осіб з середнім чи високим рівнем тривожності. Так, частки осіб з показником «повністю адаптований» та «майже адаптований» при низькій тривожності становлять 17% та 8% відповідно, при середній тривожності – 6% та 5% відповідно, а при високій тривожності – по 0%;

- при підвищенні рівня тривожності також спостерігається тенденція до зменшення частки осіб з легкою патологією адаптації. Так, для підгрупи «низький рівень тривожності» така частка учасників становить 33%, для «середній рівень тривожності» – 22%, а для «високий рівень тривожності» – 17% учасників опитування;

- при збільшенні рівня тривожності підвищується частка осіб з явною патологією адаптації. Так, серед осіб з низьким рівнем тривожності дезадаптація є характерною для 25% опитуваних, серед осіб з середнім рівнем – 43%, а серед осіб з високим рівнем тривожності – 67%.

Досліджуючи взаємозв'язок фрустрації та адаптації, нами було з'ясовано наступне (див. Діаграма 3.):

серед осіб з низьким рівнем фрустрації:

- у 22% опитуваних явна патологія адаптації або вони є повністю адаптованими;

- у 21% опитуваних – часткова адаптація або майже адаптований тип;

- 14% опитуваних мають легку патологію адаптації;

серед осіб з середнім рівнем фрустрації:

- у 36% опитуваних легка патологія адаптації;

- 35% опитуваних характеризуються явною патологією адаптації;

- 26% опитуваних є частково адаптованими;
 - 3% опитуваних є повністю адаптованими;
- серед осіб з високим рівнем фрустрації:*
- у 100% досліджуваних явна патологія адаптації.

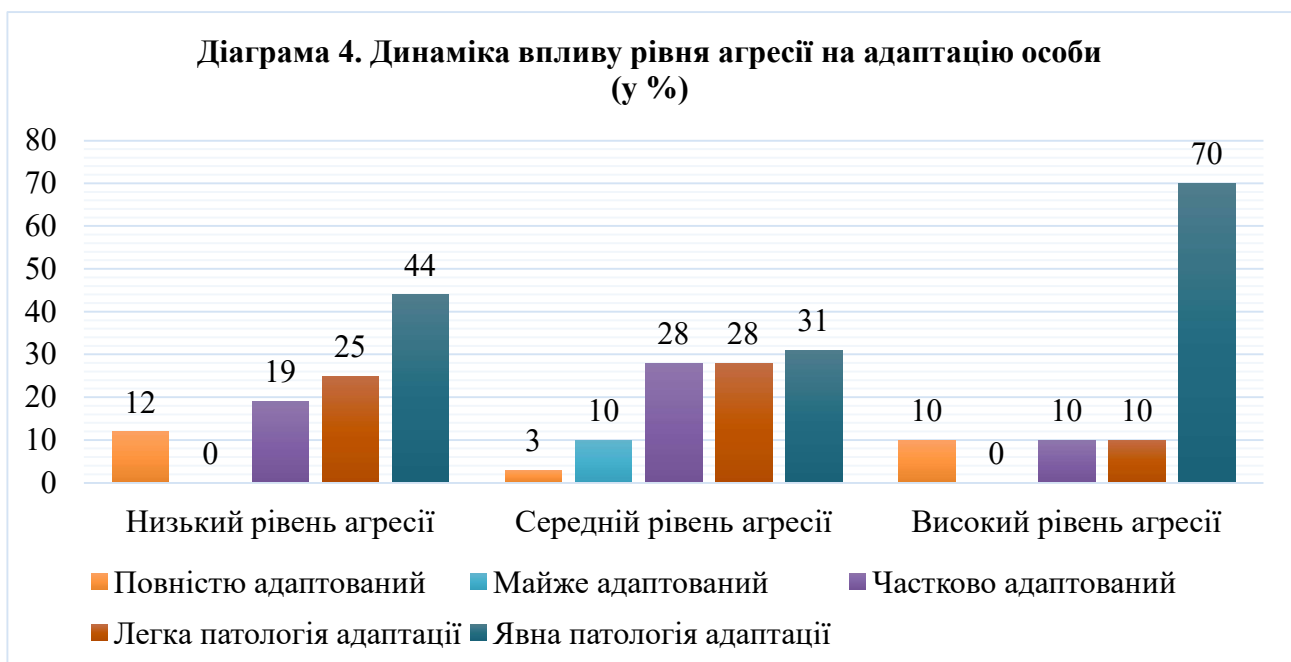
Так, динаміка впливу рівня фрустрації на тип адаптації особи характеризується наступними закономірностями (див. Діаграма 3):

- при збільшенні рівня фрустрації зменшується частка осіб з повною адаптацією та частка майже адаптованих осіб, – при низькому рівні фрустрації 22% та 21%, при середньому рівні – 3% і 0%, при високому рівні фрустрації – 0% і 0% відповідно;

- при збільшенні рівня фрустрації зростає частка осіб з частковою адаптацією та легкою патологією адаптації, 21% та 14% при низькому рівні фрустрації та 26% та 36% при середньому рівні фрустрації відповідно;

- при збільшенні рівня фрустрації підвищується частка осіб з явною патологією адаптації. Так, серед осіб з низьким рівнем фрустрації дезадаптація є характерною для 22% опитуваних, серед осіб з середнім рівнем – 35%, а серед осіб з високим рівнем фрустрації – 100%.

Досліджуючи взаємозв'язок агресії та адаптації, нами було з'ясовано наступне (див. Діаграма 4):

серед осіб з низьким рівнем агресії:

- у 44% опитуваних явна патологія адаптації;
- у 25% опитуваних – легка патологія адаптації;
- 19% опитуваних характеризуються частковою адаптацією;
- 12% опитуваних є повністю адаптованими;

серед осіб з середнім рівнем агресії:

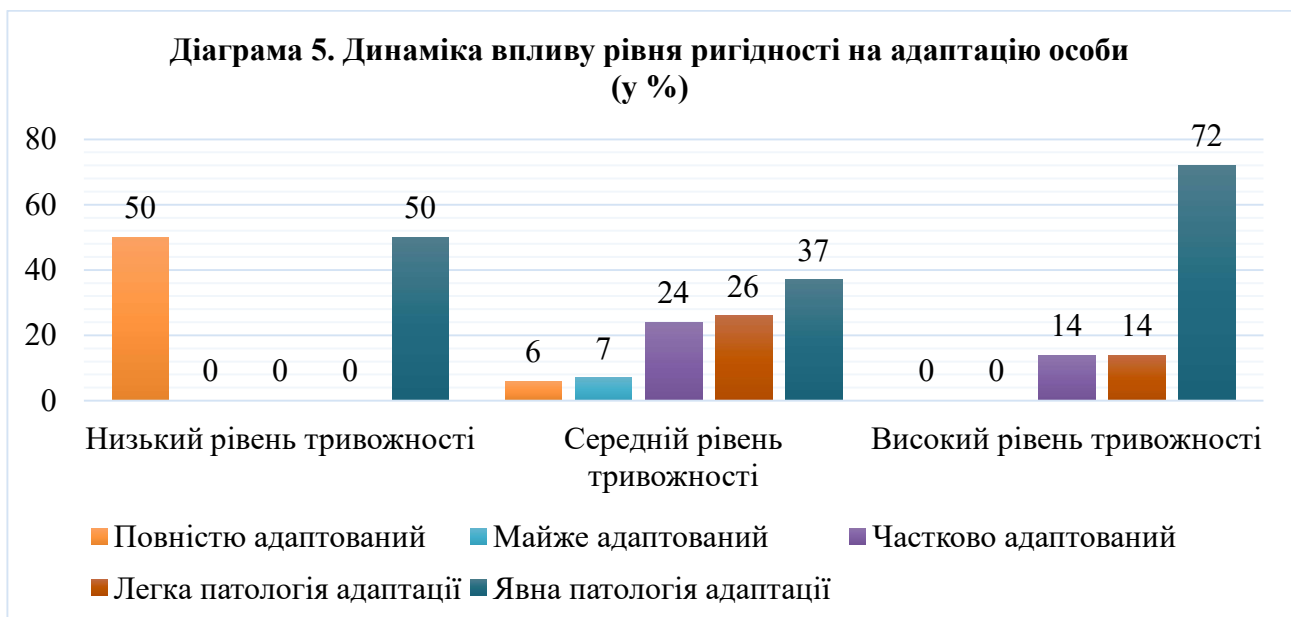
- у 31% опитуваних явна патологія адаптації;
- 28% опитуваних характеризуються частковою адаптацією або легкою патологією адаптації;

- 10% опитуваних є майже адаптованими;
 - 3% опитуваних є повністю адаптованими;
- серед осіб з високим рівнем агресії:*
- у 70% досліджуваних явна патологія адаптації,
 - у решти, – або часткова патологія адаптації (10%), або легка патологія адаптації (10%), або вони є повністю адаптованими (10%).

Так, динаміка впливу рівня агресії на тип адаптації особи характеризується наступними закономірностями (див. Діаграма 4):

- при низькому та високому рівнях агресії частки осіб з повною адаптацією є приблизно однаковими, 12% та 10% відповідно, проте, значно нижчою є частка таких осіб при середньому рівні агресії – 3%;
- частки майже адаптованих осіб (0%), частково адаптованих осіб (19%) та осіб з легкою патологією адаптації (25%) при низькому рівні агресії є нижчими, ніж при середньому рівні агресії (10%, 28% та 28% відповідно), однак вищими, ніж при високому рівні агресії (0%, 10% та 10% відповідно);
- частка осіб з явною патологією адаптації при високому рівні агресії є найвищою та становить 70% опитуваних, трохи нижчою є частка таких осіб при низькому рівні агресії (44%) та середньому рівні агресії (31%).

Дослідження впливу ригідності на стан адаптованості дозволило нам встановити, що лише два учасники фокус-групи характеризуються низьким рівнем ригідності, найбільшою є кількість осіб з середнім рівнем ригідності, меншою – з високим рівнем (див. Діаграма 5).

Так, *при низькому рівні ригідності* один з опитуваних характеризується явною патологією адаптації, інший – повною адаптованістю, – дані показники є абсолютними протилежностями, крайніми точками у шкалі оцінки результатів тесту «Нервово-психічної адаптації». Щодо інших підгруп, – з’ясовано:

серед осіб з середнім рівнем ригідності:

- у 37% досліджуваних явна патологія адаптації ;
- у 26% - легка патологія адаптації;

- у 24% часткова адаптація;
- значно нижчими є частки осіб з майже адаптованим та повністю адаптованим типом – 7% та 6% відповідно;

серед осіб з високим рівнем ригідності:

- у 72% досліджуваних явна патологія адаптації;
- 14% опитуваних з фокус-групи з високим рівнем ригідності характеризуються частковою адаптованістю та легкою патологією адаптації.

Для дослідження динаміки взаємовпливу рівня ригідності на тип адаптації, а також простеження основних закономірностей нами взято за основу показники за середнім та високим рівнями ригідності. Так, в ході дослідження нами з'ясовано наступне (див. Діаграма 5):

- при підвищенні рівня ригідності спостерігається тенденція до зменшення часток осіб з повною адаптованістю, частковою адаптованістю, легкою патологією адаптації та майже адаптованим типом. Так, для підгрупи «середній рівень ригідності» такі частки становлять 6%, 24%, 26% та 7% відповідно, а для «високий рівень ригідності» – 0%, 14%, 14%, 0% відповідно учасників опитування;

- частка осіб з явною патологією адаптації при високому рівні ригідності є найвищою та становить 72% опитуваних, трохи нижчою є частка таких осіб при низькому рівні агресії (50%) та середньому рівні агресії (37%).

Враховуючи високий показник кореляції рівня тривожності та рівня фрустрації на тип адаптації особи, а також враховуючи виявлені тенденції взаємозв'язку вказаних показників, актуальним вбачається перевірка сформованих первинних висновків з даними/інформацією з анкет-профілів окремих опитуваних. Така перевірка здійснюватиметься в декількох розрізах (в контексті рівня тривожності та рівня фрустрації):

- анкети осіб з двома середніми показниками;
- анкети осіб з одним середнім та одним низьким показником;
- анкети осіб з одним середнім та одним високим показником;
- анкети осіб з двома низькими показниками;
- анкети осіб з двома високими показниками.

Досліджуючи результати опитувань з розрізі психічних станів окремих учасників (див. Таблиця 2.), нами було з'ясовано, що у досліджуваній фокус-групі найбільшою є кількість учасників з однаковими середніми показниками по усіх 4х станах, – 10 опитуваних (Опитувані 1, 3, 6, 13, 41, 43, 45, 47, 67, 75) характеризуються водночас середнім рівнем тривожності, середнім рівнем фрустрації, середнім рівнем агресії та середнім рівнем ригідності. Учасники з іншими однаковими рівнями показників у фокус-групі відсутні. У решти учасників встановлено наявність поєднання різних рівнів показників за кожним окремим станом, наприклад: середні рівні тривожності, фрустрації, ригідності та низький рівень агресії (Опитувані 16, 24, 52, 56, 61), середні рівні тривожності і ригідності, високий рівень фрустрації та низький рівень агресії (Опитувані 9, 25, 30), високі рівні тривожності і фрустрації, низький рівень агресії та середній

рівень ригідності (Опитувані 18, 55), низький рівень тривожності, середні рівні фрустрації і ригідності та високий рівень агресії (Опитуваний 35), середній рівень тривожності, високі рівні фрустрації і агресивності та низький рівень ригідності (Опитуваний 11) тощо.

Таблиця 2. Співвідношення рівнів психічних станів до типу адаптації опитуваних

<i>Ідентифікатор опитуваного:</i>	<i>Показники рівнів* тривожності / фрустрації / агресивності / ригідності:</i>	<i>Тип адаптації опитуваного</i>
1	C/C/C/C	Легка патологія адаптації
3		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
6		Частково адаптований
13		Частково адаптований
41		Частково адаптований
43		Частково адаптований
45		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
47		Легка патологія адаптації
67		Легка патологія адаптації
75		Легка патологія адаптації
46		C/C/C/B
58	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)	
16	C/C/H/C	Повністю адаптований
24		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
52		Легка патологія адаптації
56		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
61		Частково адаптований
23	C/C/H/B	Легка патологія адаптації
53	C/C/B/C	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
65		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
70		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
74		Легка патологія адаптації
19	C/C/B/B	Частково адаптований
49		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
5	C/H/C/C	Частково адаптований
12		Частково адаптований
31		Майже адаптований
33		Легка патологія адаптації
71		Майже адаптований
39	C/H/C/H	Повністю адаптований
32	C/H/H/C	Частково адаптований

27	Н/С/С/С	Частково адаптований
40		Легка патологія адаптації
62		Легка патологія адаптації
2	Н/С/Н/С	Легка патологія адаптації
35	Н/С/В/С	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
51	С/В/С/С	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
15	С/В/С/В	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
9	С/В/Н/С	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
25		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
30		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
11	С/В/В/Н	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
21	В/С/С/С	Легка патологія адаптації
57		Частково адаптований
60	Н/Н/С/С	Майже адаптований
63		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
4	Н/Н/Н/С	Легка патологія адаптації
26		Повністю адаптований
44		Частково адаптований
20	Н/Н/В/С	Повністю адаптований
36		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
29	В/В/С/С	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
18	В/В/Н/С	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
55		Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
64	В/В/С/В	Явна патологія адаптації (Дезадаптація)
* Н – низький рівень / С – середній рівень / В – високий рівень		

Так, серед опитуваних з однаковими середніми показниками рівнів тривожності та фрустрації найчастіше має місце явна патологія адаптації (10 осіб), трохи меншою є кількість осіб з легкою патологією адаптації (7 осіб) та частковою адаптацією (6 осіб) та лише 1 особа з повною адаптацією.

Серед опитуваних з одним середнім та одним низьким показником тривожності та фрустрації найчастіше має місце легка патологія адаптації та часткова адаптація (по 4 особи відповідно), меншою є кількість майже адаптованих осіб (2 особи) та одиничні випадки повної адаптації та явної патології адаптації.

Серед опитуваних з одним середнім та одним високим показником тривожності та фрустрації найчастіше має місце явна патологія адаптації, – у 6 опитуваних. Водночас, тут одиничними є випадки легкої патології адаптації та часткової адаптації.

Серед опитуваних з однаковими низькими показниками рівнів тривожності та фрустрації по 2 особи характеризуються повною адаптацією та явною патологією адаптації, одиничними є випадки легкої патології адаптації, часткової адаптації та майже адаптованого типу.

Серед опитуваних з однаковими високими показниками рівнів тривожності та фрустрації у всіх 4 осіб явна патологія адаптації.

Висновки. Виявлено наявність «високої позитивної» кореляції між показниками тривожності та типом адаптації, – коефіцієнт становить 0,564561, а також між показниками фрустрації та типом адаптації учасників фокус-групи, – коефіцієнт становить 0,744848. Водночас, з'ясовано, що кореляція між показниками агресії та типу адаптації та показниками ригідності та типу адаптації є «низькою позитивною», коефіцієнти становлять 0,025459 та 0,222573 відповідно. Підтвердженням наявності таких кореляцій є виявлення наступних закономірностей:

- при збільшенні рівня тривожності підвищується частка осіб з явною патологією адаптації (дезадаптація). Так, серед осіб з низьким рівнем тривожності дезадаптація є характерною для 25% опитуваних, серед осіб з середнім рівнем – 43%, а серед осіб з високим рівнем тривожності – 67%.

- при збільшенні рівня фрустрації підвищується частка осіб з явною патологією адаптації (дезадаптація). Так, серед осіб з низьким рівнем фрустрації дезадаптація є характерною для 22% опитуваних, серед осіб з середнім рівнем – 35%, а серед осіб з високим рівнем фрустрації – 100%;

- враховуючи високий показник кореляції рівня тривожності та рівня фрустрації на тип адаптації особи, а також враховуючи виявлені тенденції взаємозв'язку вказаних показників, було здійснено перевірку сформованих первинних висновків (щодо впливу тривожності та фрустрації та стан адаптації) з даними/інформацією з анкет-профілів окремих опитуваних. Така перевірка здійснювалась в декількох розрізах (в контексті рівня тривожності та рівня фрустрації): (1) анкети осіб з двома середніми показниками; (2) анкети осіб з одним середнім та одним низьким показником; (3) анкети осіб з одним середнім та одним високим показником; (4) анкети осіб з двома низькими показниками; (5) анкети осіб з двома високими показниками. Сформовані первинні висновки щодо впливу окремих психічних станів на адаптацію особи до стресу отримали своє підтвердження.

Список використаних джерел:

1. Галус О.М. Історіографічна основа досліджень процесу адаптації особистості у працях вітчизняних учених-психологів. Педагогічний дискурс. 2013. № 15. С. 140-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_31
2. Деменко О. Ф. Особливості соціальної адаптації особистості в умовах сучасного кризового суспільства. Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства: зб. матеріалів IV всеукр. наук.-практ. круглого столу з міжнародною участю (м. Ірпінь, 24 квіт. 2019 р.). Ірпінь, 2019. С. 18-21.
3. Негативні емоції теж бувають різними: про копінг-стратегії і безумовну любов навіть до самих похмурих думок. URL: <https://alexus.com.ua/negativni-emosi%D1%97-tezh-buvayut-riznimi-pro-koping-strategi%D1%97-i-bezumovnu-lyubov-navit-do-samim-roxmurim-dumkam/> (дата звернення: 14.11.2022)

4. Опитувальник «Стратегії подолання стресових ситуацій (SACS)» С. Хобфолл (1994), адаптований Н. Е. Водоп'янової, Е. С. Старченкової (2001). URL: http://ni.biz.ua/11/11_12/11_129688_oprosnik-strategii-preodoleniya-stressovih-situatsiy-Strategic-Approach-to-Coping-Scale-SACS-s-hobfoll-.html
5. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник [Текст] / [уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]. – Вид. 2-ге, виправл. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.
6. Розов В. І. Адаптивні антистресові технології: навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 278 с.
7. Тест Г. Айзенка для визначення типу темпераменту. URL: <http://surl.li/exivc> (дата звернення: 14.11.2022)
8. Ягупова Ю. В. Психологічні особливості адаптації особистості до екстремальних ситуацій. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса 2022. Вип. 14. Т. 2. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12874>

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ТА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Шишко Б.Р.

*студент, Національний університет
фізичного виховання і спорту України*

Науковий керівник: Толкунова І.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4520/>

Питання стресу у сучасному світі виявилось чи не найважчим з усіх, що стояло перед суспільством. Адже будь-яка діяльність, у яку включається людина, виникає і відбувається під впливом зовнішніх факторів, що її стимулюють [5]. Зокрема, одним з негативних наслідків зіткнення особистості зі складними умовами сучасного життя є поява емоційного вигорання - парадокс дезадаптації, що характеризується втратою індивідуального творчого настрою стосовно своїх вчинків, дестабілізацією міжособистісних стосунків у системі "людина-людина", прояви агресивності (дратівливість, страх, неспокій, тривога, гнів), психосоматичні розлади.

Емоційне вигорання – це один із найвищих наслідків довготривалого професійного стресу [2].

Щоденна робота, іноді без перерв і вихідних, із постійними фізичними, психологічними навантаженнями, ускладнена напруженими емоційними контактами, веде до життя у стані постійного стресу. Людина накопичує

негативні моменти та ситуації і, як результат, це може призвести до серйозних захворювань та емоційного вигорання [3].

За даними досліджень американського Національного інституту проблем здоров'я і професійної безпеки, в наш час понад 35 млн. людей у всьому світі страждають клінічною формою синдрому хронічної втоми, частіше всього це лікарі, вчителі, психологи, соціальні працівники, рятувальники, працівники правоохоронних органів.

У всіх країнах спостерігається тенденція до стрімкого підвищення числа людей, що страждають від цієї проблеми.

Останнім часом спостерігається активне зростання рівня стресу в Україні.

За даними Міжнародного кадрового порталу 64% українців перебувають у стані емоційного вигорання. Синдром емоційного вигорання – це фізичне, емоційне чи мотиваційне виснаження.

К. Маслач [4] вважає, що людина знаходиться в стані емоційного вигорання, якщо вона помічає:

- втома, поганий загальний стан здоров'я;
- фізичне стомлення, виснаження;
- зменшення або збільшення ваги;
- важкий подих, гіпертензія (підвищений тиск);
- що їй все одно – поснідала вона чи ні;
- байдужість до їжі;
- немає часу або енергії для соціальної активності;
- імпульсивна емоційна поведінка;
- відчуття фрустрації й безпорадності, безнадійність;
- зменшення інтересу до нових теорій та ідей у роботі;
- зменшення інтересу до альтернативних підходів у рішенні проблем;

Зовні людина, що перебуває в стані емоційного вигорання, виглядає млявою та пасивною, у неї особливий вираз очей: порожнеча і відчуженість.

Підступність емоційного вигорання полягає в тому, що не відразу починає відчуватися дискомфорт. Але якщо це систематично повторюється, то з часом те, в чому людина була зацікавлена і робила добре, стає їй нецікавим. Ризик значно підвищується на третій-четвертий рік роботи, коли вже відсутня новизна, знижується мотивація, підвищуються власні вимоги, а також вимоги оточуючих [1].

Проблема появи стресу викликає закономірний інтерес дослідників та широких кіл громадськості. Аналіз вітчизняних наукових досліджень з даної теми спонукав до розгляду проблеми впливу стресу на психологічне та фізичне здоров'я особистості.

Стрімке зростання кількості людей з признаками емоційного вигорання та висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання як одного з центральних.

Список використаних джерел:

1. Качур О. Профілактика професійного вигорання у закладах освіти // Психолог, № 40 (424), жовтень, 2010. – с. 3-7.
2. Бещук-Венгерська Н. В. Профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів. Методичний посібник / Бещук-Венгерська Н. В. – Вінниця: ММК, 2015.
3. Емоційне вигорання або синдром двадцять першого століття. URL: <https://delta-med.com.ua/emotsijne-vygorannya-abo-syndrom-dvadtsyat-pershogostolittya>.
4. Форманюк Г. В. Синдром "емоційного згорання" як показник професійної дезадаптації вчителя / Г. В. Форманюк // Запитання психології. – 1994. – № 6. – С. 57-64.
5. Толкунова І. В., Гринь О. Р., Смоляр І. І., Голець О. В. Психологія здоров'я людини : навч. посіб. / за ред. І. В.Толкунової. Київ: 2019. 156 с.

REGARDING THE WAYS TO REFORM GREEN TAXES IN UKRAINE

Anastasiia Dubko

*Postgraduate, Educational and Scientific Institute
of Law Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: 0000-0001-9266-3386*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4516/>

Taking into account the worldwide agenda on climate mitigation through the gradual reduction of greenhouse gas (GHG) emissions and an increase in the share of renewable energy sources (RES), one should understand that all the actions to be taken for reaching the mentioned goal shall be provided with substantial amounts of money sources. Indeed, all the reforming that has a direct impact on the economic sectors undoubtedly leads to subsequent reforming of tax legislative basis and tax relations. Therefore, in order to achieve environmental benefits during the process of solving systematic environmental crisis [1, p. 31] lots of financial sources for investments shall be mobilized.

In our opinion, tax policy together with the present taxation system forms an instrument for reaching both fiscal consolidation tasks and the creation of favorable conditions for economic growth. Nevertheless, the list of functions of such phenomenon does not end with the mentioned two: we strongly believe that nowadays green taxes (as a part of any taxation system) can serve as instruments and mechanisms for reaching climate mitigation and adaptation goals.

In order to fulfill the requirements in the field of environmental protection it must be necessary to use the tools of tax policy. And since state regulation can be ensured by both power-coercive methods and economic methods, the levers of tax policy (such as tax benefits, tax credits, "tax holidays" and reductions in tax rates) shall be rational to use. Moreover, we already know the positive experience of several EU Member States that use tax policy to achieve the goals of climate mitigation and environmental protection generally. Here we can highlight the following examples: using of taxes designed to alter behavior such as carbon taxes or a plastic bag tax, as well as tax incentives for companies to behave in an environmentally responsible manner (for instance – enhanced depreciation allowances for companies that invest in energy-efficient equipment) [2, p. 4].

Talking about Ukraine in particular in the following context, we should mention that, in our opinion, one of the promising areas for the usage of tax levers for environmental purposes would undoubtedly be the field of green taxation.

In Ukraine, under the provisions of the Tax code of the country [3], there are basically two green taxes – environmental tax and carbon tax (taking into account, that carbon tax under the Ukrainian legislation is a component of environmental tax). As for these two taxes, in general, they were supposed to become a tool for influencing

the activities of Ukrainian business entities to preserve the environment, minimize harmful effects, and encourage them to reduce environmental pollution levels. Nevertheless, for now, such taxes in Ukraine do not fulfill their compensatory and stimulating functions, and the business community perceives the increase in green taxes as an additional fiscal burden for them. While, at the same time, the amount of income from environmental and carbon taxes remains insignificant and insufficient to finance the necessary environmental protection measures. In addition to that, unfortunately, the constant change in the proportions of the allocation of funds from the payment of the environmental tax and carbon tax between state and local budgets and between special and general budget funds makes it impossible to form a consistent policy for environmental protection activities.

Therefore, in our opinion, it would be rational to reform the system of green taxation in Ukraine by improving mechanisms for spending funds from environmental and carbon tax payments and financing environmental protection measures. The main idea here would be to partially change the flow of funds accumulated in the form of green taxes payments to the direction of the special fund of the budget.

In addition, we strongly agree with the local experts from the Ministry for environmental protection and natural resources of Ukraine that it would also be rational to establish a few green funds in Ukraine as separate from the budget system legal entities, which would accumulate money from environmental and carbon tax payments or other payments for pollution [4], and then relocate such funds to the Ukrainian private entities that are ready to spend money on environmental modernization of their fixed assets. Therefore, this way it would be possible to fix the problem with the “diluting” of funds in the general state budget fund, as well as stimulate the transition to RES.

References:

1. Green finance as a trigger of sustainable development (2021). Reznikova N. V. The sustainable development goals: priorities for Ukraine. Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Kyiv, November 6, 2021). The National University of Food Technology. Pp. 30-34.
2. Platform for tax good governance. Sustainable finance and tax. European Commission. Pp. 1-6. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/20210615_sustainable_finance_and_tax.pdf
3. Podatkovyi Kodeks Ukrainy (2010): No 2755-VI vid 02 hrudnya 2010 roku (Tax Code of Ukraine). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (in Ukrainian).
4. Improving environmental taxation and financing of the measures of environmental protection. Official website of the Ministry for environmental protection and natural resources of Ukraine. URL: <https://mepr.gov.ua/files/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf>

ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

Бацун Кирило Сергійович

курсант, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна

старший викладач, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4528/>

Пособництво державі-агресору – це одна з найбільш складних та небезпечних проблем, з якими стикаються країни, що переживають військовий конфлікт або війну. Пособництво державі-агресору може мати різні форми, наприклад, надання військової техніки, зброї, бойовиків або фінансової допомоги. Це може бути також підтримка в міжнародних організаціях, блокування санкцій проти держави-агресора або відмова від виконання рішень міжнародних судів. Пособництво державі-агресору порушує міжнародне право та загрожує безпеці регіону та всього світу. Країни, які надають таку допомогу, несуть відповідальність перед міжнародною спільнотою та можуть бути піддані санкціям. Тому важливо зрозуміти наслідки та ризики, пов'язані з пособництвом державі-агресору, та уникати подібних дій в інтересах збереження світового миру та стабільності.

Також потрібно відокремити пособництво державі-агресору людиною або юридичною особою. Дії особи, яка надає підтримку ворогам своєї країни або допомагає вчинити проти неї злочинні дії. Це може бути не тільки збройна агресія, але і інші дії, такі як економічна блокада, спроби дестабілізації ситуації в країні тощо. В цьому випадку пособників можна розглядати як співучасників у злочині проти своєї держави, які сприяють порушенню конституційних прав і свобод громадян. Причини пособництва можуть бути дуже різноманітні. Іноді це стається через ідеологічні переконання, коли особа підтримує ідеї ворогів своєї країни. Іноді пособництво може мати матеріальну основу, коли особа отримує винагороду за надання підтримки ворогам. Є також випадки, коли пособники діють під примусом або під загрозою життя.

Незалежно від причин, пособництво державі-агресору є злочином, який має серйозні наслідки для національної безпеки та стабільності країни. Пособники можуть допомагати ворогам отримувати доступ до важливої інформації, координувати їхні дії, постачати зброю та інше обладнання, а також фінансову підтримку. В результаті цього держава-агресор може отримати перевагу в бойових діях, що призведе до смертей цивільного населення. У випадку, коли пособники високопоставлені чиновники або політики, їхні дії можуть мати серйозний вплив на внутрішню та зовнішню політику країни. Вони можуть пропагувати ідеї, які сприяють посиленню впливу держави-агресора на території своєї країни, створювати підстави для розв'язання конфліктів,

провокувати суспільні конфлікти та розбіжності між різними групами населення. В результаті цього може знижуватися довіра громадян до держави та збільшуватися загроза національної безпеки.

При виявленні випадків пособництва державі-агресору необхідно вживати ефективних заходів для протидії цьому явищу. Політичні та правоохоронні органи мають забезпечувати ефективне розслідування та кримінальне переслідування осіб, які здійснюють пособництво державі-агресору. Також необхідно вживати заходів для запобігання пособництву, зокрема, підвищення рівня свідомості громадян та зміцнення довіри до влади.

Одним із найяскравіших прикладів допомоги державі агресору є громадяни України, які дискредитують власну владу на користь країні-агресору та передають інформацію про об'єкти критичної, цивільної інфраструктури до міністерства оборони Росії, РФ проти України. Відповідно до статті 111-2 Кримінального кодексу України пособництвом державі агресору є “умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та / або окупаційній адміністрації держави-агресора [2], вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та / або дій держави-агресора, збройних формувань та / або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та / або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та / або окупаційній адміністрації держави-агресора”. Внаслідок пособництва агресорам загинуло безліч людей, багато хто був змушений покинути свої будинки, а ситуація в східній частині України залишається дуже напруженою і досі.

Допомога державі агресору є порушенням міжнародного права і може призвести до серйозних наслідків для тих, хто в цьому бере участь. Наприклад, багато країн запроваджують економічні та політичні санкції щодо таких держав та їхніх громадян. Також важливо відзначити, що допомога державі агресору може бути несвідомою. Наприклад, компанії, які продовжують вести комерційну діяльність з державою-агресором, можуть не розуміти, що їхні дії можуть сприяти порушенню міжнародного права та призвести до серйозних наслідків.

З метою запобігання допомогі державі агресору необхідно вести більш жорстку політику щодо таких держав, а також здійснювати моніторинг діяльності компаній та фізичних осіб, які можуть співпрацювати з агресором.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996.
2. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001.

КАТЕГОРІЇ ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА НЕДОБРОСОВІСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Бондаренко Юлія Геннадіївна

помічник заступника голови Одеського апеляційного суду,
аспірант, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

Науковий керівник: Труба Вячеслав Іванович

доктор юридичних наук, професор,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4501/>

Як свідчить судова практика, намагаючись ухилитися від виконання прийнятих на себе обов'язків та / або максимально ускладнити процедуру судового розгляду / виконання судового рішення боржник сторона може вдаватися до поведінки, яка формально відповідає встановленим вимогам закону, проте гальмує процес здійснення судочинства та / або нормального розвитку цивільно-правових відносин. Стимулюючи правомірну поведінку учасників цивільно-правових відносин законодавець розрізняє наслідки правомірної та неправомірної поведінки. Наприклад, у недобросовісного набувача майна власник може витребувати річ в будь-якому випадку, а у добросовісного лише у визначених законом випадках (ст. 388 ЦК України) [1].

Категорія добросовісності може бути оцінена з двох аспектів: суб'єктивного та законотворчого. В першому випадку це сприйняття особою відповідної ситуації, її обізнаність щодо обставин, з настанням яких закон встановлює юридичні наслідки. В другому випадку добросовісність виступає як зовнішнє, об'єктивне мірило, яке береться до уваги законом, судом, використовується законом та рекомендується учасникам цивільних правовідносин [5].

Судова практика визначає добросовісність як певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення [2].

В судовій практиці при вирішенні окремих категорій спорів визначення судом добросовісності або недобросовісності сторони має принципове значення для правильного вирішення спору. Наприклад, після рішень Верховного суду України, якими визнавалися недійсними договори іпотеки через порушення прав малолітньої особи в судовій практиці з'явилися справи-клони, в яких боржники, ухиляючись від виконання прийнятих на себе зобов'язань використовували реєстрацію малолітньої особи для визнання правочинів недійсними. Тобто, користуючись тенденцією судової практики та свідомо зловживаючи своїми матеріальними правами особи подавали до суду позови про визнання недійсними договорів іпотеки з підстави порушення прав дітей з метою уникнення відповідальності за невиконання кредитних зобов'язань, які в свою чергу були забезпечені іпотекою.

Як наслідок Верховний суд України прийняв постанову та акцентував увагу на необхідності здійснення судами оцінки добросовісності / недобросовісності дій боржника. В разі встановлення недобросовісності дій боржника позовні вимоги не підлягають задоволенню. Зокрема Верховний суд України вказав, що власник майна, який є одночасно законним представником неповнолітньої або малолітньої особи та укладає правочини, які впливають на права дитини, повинен діяти добросовісно та в інтересах дитини, а інша сторона договору має право очікувати від нього таких дій. Неправдиве повідомлення батьками, які є одночасно законними представниками неповнолітньої або малолітньої особи, про відсутність прав дитини на майно, яке передається в іпотеку, не може бути підставою для визнання іпотеки недійсною за позовом батьків, які зловживали своїми правами законних представників дитини, а може спричинити інші передбачені законодавством наслідки, які застосовуються органами опіки та піклування [3].

Прийняття цього рішення фактично вирішило проблему зловживання правами особами в цій категорії спорів та знівелювало позитивні очікування осіб, які вдавалися до недобросовісних дій з метою уникнення повернення заборгованості (звернення стягнення на предмет іпотеки).

Так, Одеський апеляційний суд постановою від 10.07.2019 скасував рішення суду першої інстанції та відмовив в задоволенні позовних вимог в справі, за обставинами якої позивач просив визнати недійсним договір іпотеки з підстав порушення прав дітей. В цій справі позивач посилався на відсутність попередньої згоди органу опіки та піклування на укладення договору іпотеки. Апеляційний суд виходив з того, що іпотекодавець, укладаючи договір іпотеки гарантував, що за місцем знаходження предмета іпотеки не зареєстровані та фактично не проживають (не мають права користування) малолітні чи неповнолітні особи та передача спірного будинку в іпотеку не порушує прав та інтересів зазначених осіб, а тому правові підстави для визнання указанного договору іпотеки недійсним та задоволення позову відсутні. Вказана постанова була залишена без змін судом касаційної інстанції [4].

Варто зауважити, що категорія добросовісності, також, є ключовою щодо кваліфікації фродакторних правочинів. Так, в процесі оцінки правовідносин, їх правової кваліфікації суд має визначитися з характером поведінки учасників, де в першу чергу оцінюється критерій добросовісності дій.

Наведене дозволяє стверджувати, що вивчення таких категорій як добросовісність / недобросовісність, а також ролі суду в оцінці поведінки учасників правовідносин складає перспективні напрямки наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.04.2023)
2. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 16 травня 2018 року в справі № 449/1154/14 // База даних «Єдиний держаний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74536892>

3. Постанова Верховного суду України від 10 липня 2017 року в справі № 757/5273/16-ц // База даних «Єдиний держаний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67751777>
4. Постанова Одеського апеляційного суду від 10 липня 2019 року в справі № 509/4470/18 База даних «Єдиний держаний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82990791>
5. Новицький І. Б. Принцип доброї совісті в проєкті зобов'язального права // Вісник Цивільного права. Петроград. – 1916. – № 6. – С. 56-90

НЕСАНКЦІОНОВАНЕ ВТРУЧАННЯ В РОБОТУ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ), АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ, КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ ЧИ МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ

Волошин Максим Юрійович

*курсант, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Чорна Аліна Геннадіївна

*старший викладач, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4517/>

Постановка проблеми. Аналіз криміногенної ситуації в Україні та практики органів досудового розслідування підтверджує тенденцію до збільшення кількості випадків кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом комп'ютерної інформації, а також діянь, у яких комп'ютерні інформаційні системи є засобами та знаряддями їх учинення або ж використовуються для приховування факту і слідів злочинної діяльності, а також спрямування зусиль правоохоронців на хибні об'єкти. Процеси глобальної інформатизації безпосередньо впливають на криміногенну ситуацію, обумовлюють нові способи і технології злочинних посягань в інформаційному просторі й середовищі комп'ютерних мереж. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж, а також мереж електрозв'язку здебільшого високолатентні. Поряд з відсутністю очевидної слідової картини й традиційного «місця події» доволі ускладненим є збирання доказів, що зумовлено як застосуванням засобів віддаленого доступу, так і специфічним, нематеріальним, елементом обстановки – кібернетичним простором.

Стан дослідження. Теоретичним підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних й іноземних учених різних часів, зокрема: Ю. П. Аленіна, В. В. Арешонкова, І. В. Басистої, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, Р. С. Белкіна, Т. В. Варфоломеевої, В. І. Василичука, Г. П. Власової, та інші.

Метою написання є аналіз теоретичних положень кримінальних правопорушень у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Виклад основних положень. Пошуки шляхів підвищення ефективності боротьби зі злочинами, що вчиняються у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, ведуться в різних напрямках. Один з них – наукова розробка проблеми. Інтерес учених до цих питань останнім часом значно зріс. Більш детальне вивчення комп'ютерної злочинності виявляє ряд аспектів цієї проблеми, які найважче піддаються дослідженню. Як правило, вони знаходяться у так званих суміжних галузях науки, на стикові різних наукових дисциплін [3, с. 34-39].

Водночас із позитивними здобутками інформатизація супроводжується побічним негативним явищем криміногенного характеру, до якого належать злочини у сфері ЕОМ (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж або ж «комп'ютерна злочинність» (скорочена назва цього виду кримінального правопорушення). На сучасному етапі технологізації суспільства відбувається перехід від простої поодинокій комп'ютерній злочинності до організованої – складної. Прослідковується динаміка її злиття з міжнародним криміналітетом, що несе відповідну загрозу суспільству загалом [1, с. 43].

Крім того, Т. А. Пазинич акцентує на тому, що особливістю вказаних кримінальних правопорушень є те, що вони можуть бути вчинені в різноманітних сферах суспільного життя, зокрема у побуті, функціонуванні окремих суспільних інститутів, підприємницькій діяльності тощо. Місце безпосереднього вчинення протиправного діяння (місцезнаходження злочинця, засобів вчинення кримінального правопорушення) не співпадає з місцем знаходження потерпілого і настання наслідків кримінального правопорушення, що пов'язано з використанням ЕОМ.

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку є кримінальним порушенням, яке може мати серйозні наслідки для людей та організацій.

Такі дії можуть включати в себе несанкціонований доступ до конфіденційної інформації, пошкодження даних, встановлення шкідливого програмного забезпечення, а також перешкоджання роботі комп'ютерних систем та мереж. Ці дії можуть бути вчинені з різних метою, включаючи отримання конкурентної переваги, шантажування, політичну або ідеологічну мотивацію, а також для задоволення особистої цікавості або задоволення.

Такі порушення кваліфікуються як кіберзлочини і можуть бути карані згідно з кримінальним законодавством країни. Відповідні санкції можуть включати в себе позбавлення волі, штрафи та інші заходи, спрямовані на запобігання подібним діям у майбутньому.

Кіберзлочини є серйозною проблемою в Україні, як і в більшості країн світу. Злочинні дії відбуваються в електронному просторі та можуть бути спрямовані на отримання конфіденційної інформації, фінансових ресурсів,

завдання шкоди або розповсюдження вірусів та шкідливого програмного забезпечення [2, с. 92].

Висновок. Таким чином, несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин, автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку є серйозним порушенням, яке потребує відповідної уваги та заходів з боку органів правопорядку і суспільства в цілому. Органи правопорядку в Україні також активно працюють у сфері боротьби з кіберзлочинами. Вони займаються виявленням та розслідуванням кіберзлочинів, збором доказів та переслідуванням винних осіб. Україна також співпрацює з іншими країнами у сфері боротьби з кіберзлочинами, зокрема, через участь у міжнародних організаціях та роботу з міжнародними експертами.

Список використаної літератури:

1. Амелін О. Ю. Визначення кіберзлочинів у національному законодавстві. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. Вип. № 3. С. 1-10.
2. Білобров Т. В. Міжнародний досвід протидії кіберзлочинності органами кіберполіції. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 96-102. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/20.pdf.
3. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку: спеціальні питання кваліфікації, проведення слідчих (розшукових) дій, призначення комп'ютерно-технічних судових експертиз: наук.-практ. посіб. / Б. Б. Теплицький, Л. Г. Шарай, К. М. Ковальов, С. А. Кузьмін. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2019. 168 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Голодник Юрій Андрійович

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний податковий університет

ORCID: 0009-0000-8051-1473

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4446/>

У процесі своєї діяльності правоохоронні органи, відповідно до визначених нормативно-правовими актами повноважень, використовують юридично визначені способи, форми і засоби, метою яких є визначені на національному рівні права і свободи людини, їх гарантії, відповідальність держави перед людиною за свою діяльність, забезпечення державної безпеки, які покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом та гарантоване Основним Законом України.

При цьому як зазначають О. Світличний та О. Коротун межі адміністративно-правового забезпечення, яке матеріалізується в законодавчих актах нормативного характеру, не є сталими і постійно змінюються. При цьому публічне регулювання не зникає [1, с. 43]. Водночас дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів України потребує наукового осмислення, яке неможливе без дослідження методологічного інструментарію.

Звідси, дослідження будь-якої проблематики потребує обрання філософських, спеціальних та конкретних методів пізнання. Такий підхід дає змогу отримати обґрунтовані висновки та нові наукові положення. Сучасні методи дослідження спрямовані на отримання більш ґрунтовних та повних результатів, оскільки в науковій сфері вже достатньо накопилось знань, а відносини, що виникають, все більш складними для однотипного тлумачення. Для визначення особливостей предмета пізнання необхідно мати цілісний погляд на його структуру, властивості, додаткові характеристики, ретроспективу появи та існування. У сучасному світі особливу увагу приділено і ціннісному підходу, оскільки людина вже сприймає свої права, інтереси через відповідну систему цінностей, що також треба врахувати у наукових роботах [2, с. 11].

Будь-яке наукове дослідження, починаючи від його творчого задуму та постановки проблеми і закінчуючи висновками та оформленням звіту, відбувається за індивідуальними (часто неповторними) рисами та особливостями дослідника, можна виокремити деякі загальні підходи його проведення, які зазвичай називають методологією [3, с. 13]. Наведені думки можуть деталізуватися при визначенні предмета дослідження, яке повинно врахувати вимоги загальної методології при проведенні наукового пізнання поставленої проблеми, зокрема й ту, що вирішує юридична наука, яку П. Рабінович називає систему раціоналізованих соціально значущих знань про закономірності права і держави (право-державні закономірності), хоча позначає це явище іншим ім'ям – праводержавознавство

[4, с. 206]. У свою чергу М. Кельман вказує, що методологія правознавства є системою принципів, способів організації теоретико-пізнавальної діяльності державно-правових явищ [5, с. 35].

Зважаючи на те, що норми адміністративного права України регулюють різноманітність суспільних відносин, у тому числі й адміністративно-правове забезпечення діяльності правоохоронних органів, категорія «адміністративно-правове забезпечення» в теорії адміністративного права та серед дослідників розглядається через призму нормативно визначених дій держави, яка за допомогою апарата управління, правоохоронних органів, забезпечує права та законні інтереси особи, суспільства, держави.

В контексті наведених вище думок, методологічні підходи до вирішення проблем, пов'язаних із адміністративно-правовим забезпеченням діяльності правоохоронних органів полягає у виявленні та створенні адміністративних засад і інструментарію реалізації адміністративно-правових відносин у такій важливій сфері суспільних відносин.

Також, поглиблення вивчення методологічних підходів пов'язаних із адміністративно-правовим забезпечення діяльності правоохоронних органів, охоплюють сукупність як теоретичних, так і практичних навичок дослідника, що потребує не тільки дослідження теорії та методології, але й практичної діяльності [6, с. 234].

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні: монографія / О. М. Коротун, О. П. Світличний. К.: Прінтеко, 2021. 512 с.
2. Муляр Г. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я: монографія. Київ: Видавництво «Людмила», 2020. 428 с.
3. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.
5. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. Психологія і суспільство. 2015. №14. С. 33-46.
6. Голодник Ю. А. Методологія наукового дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів. Наукові записки. Серія «Право». 2022. Вип. 13. С. 232-235.

ПРОБЛЕМА ДЕЗЕРТИРСТВА В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ

Гриб Богдан Валентинович

*курсант, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Чорна Аліна Геннадіївна

*старший викладач, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4524/>

Воєнний стан – це складна ситуація, коли країна знаходиться в стані війни або військової загрози. В такі моменти держава потребує максимальної мобілізації своїх ресурсів, зокрема людських. Але проблема дезертирства може серйозно підірвати цю мобілізацію та підігрівати напруження в армії та суспільстві в цілому. У цьому дослідженні ми розглянемо причини, наслідки та можливі рішення проблеми дезертирства в контексті воєнного стану.

Проблема дезертирства в контексті воєнного стану не тільки порушує військову дисципліну, але й має важливі наслідки з точки зору кримінального права. У цьому дослідженні ми розглянемо причини та наслідки дезертирства

в контексті воєнного стану з точки зору кримінального права та можливі шляхи їх вирішення.

Дезертирство – це військове кримінальне правопорушення а саме, дія військовослужбовця, який неправомірно і без офіційного дозволу залишає військову службу або відмовляється виконувати свої обов'язки під час служби. Це порушення військового законодавства і у більшості країн є кримінальним правопорушенням.

Стаття 408 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за дезертирство. Згідно з цією статтею, дезертирство (тобто неправомірне покидання військової служби, зокрема з метою ухилення від неї) [1].

Дезертирство вважається серйозним порушенням військового законодавства та може мати серйозні наслідки для дезертира. Покарання за дезертирство в різних країнах може варіюватись, але в багатьох воно розглядається як кримінальне правопорушення, яке карається штрафами, ув'язненням або навіть смертною карою. У деяких країнах використовуються спеціальні закони та процедури для дезертирства під час воєнного стану [2].

Покарання за дезертирство є складним питанням, що залежить від законодавства кожної країни. В країнах, де воєнний стан є частим явищем, закони можуть бути особливо суворими, оскільки дезертирство вважається порушенням військової дисципліни та може створювати небезпеку для національної безпеки [3].

Недавно в Україні було підписано законопроект "ЗУ про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності військовослужбовців". Цей закон передбачає підвищення відповідальності за порушення військової дисципліни та вчинення військових кримінальних правопорушень, зокрема, за дезертирство. Збільшення максимального терміну покарання за дезертирство до довічного позбавлення волі є однією з нових змін, які вводить цей закон [4].

Законопроект також передбачає збільшення мінімального терміну військової служби з 12 до 18 місяців, а також збільшення максимального віку прийому на військову службу з 27 до 30 років.

Ці зміни направлені на зміцнення військової дисципліни та забезпечення національної безпеки в Україні. Вони відображають важливість підтримки військовослужбовців, які ризикують своїм життям, захищаючи свою країну в умовах війни.

Зважаючи на те, що це новий законопроект, його ще треба розглянути та прийняти Верховною Радою України. Однак, якщо закон буде прийнятий, це може мати серйозні наслідки для військовослужбовців, які порушують військову дисципліну або вчиняють військові кримінальні правопорушення, зокрема за дезертирство під час воєнного стану.

Використана література:

- 1) Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (Дата звернення 18.03.2023 р.). постанови, інші рішення, роз'яснення судів (Конституційного, Верховного тощо):
- 2) "Дезертирство в армії: причини та наслідки". Веб-перехідник: https://www.academia.edu/33912099/Дезертирство_в_армії_причини_та_наслідки
- 3) "The Psychology of Desertion" (Психологія Дезертирства) / Р.Кінсі 2021. 27 с.
- 4) ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності військовослужбовців» від 12.12.2022

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Грошовенко Богдан Леонідович

*студент, Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4436/>

Розбудова демократичної, правової, соціальної держави актуалізує тематику дослідження громадянського суспільства, зокрема, уточнення теоретичних засад громадянського суспільства та розвитку його в Україні.

Громадянське суспільство, як цілісна демократична система, об'єднує такі інституції як виробництво, економіку, соціум, духовність, політику. Соціальні та духовні сфери разом становлять громадянське суспільство, яке забезпечує суспільство з розвиненими економічними, культурними, юридичними та політичними відносинами між його членами, незалежними від держави, але взаємодіючи з нею. Важливим моментом розвитку відносин у громадянському суспільстві є пошук способів правової взаємодії та взаємного впливу суспільства та держави.

Громадянське суспільство – це структура недержавних зв'язків та сфера самореалізації громадян через різні системи відносин (культурні, духовні, національні, релігійні, соціальні, економічні) [0]. Ідея громадянського суспільства є однією із найцінніших досягнень світової політико-правової думки. У всьому світі групи громадянського суспільства активно вирішують соціальні проблеми. На основі теоретичного аналізу проблеми функцій громадянського суспільства було визначено: інтегральну, інструментальну, дистрибутивну, регулятивну, управлінську, комунікативну, нормативну, ціннісну, контролюючу, функцію протистояння, критичного відображення [2, с. 128]. Особлива роль громадянського суспільства у розвитку держави. Відомі різні моделі громадянського суспільства: *демократичне, посередницьке, виборче громадянське суспільство* [5]. У часи, коли Україна переживає надскладні часи, громадянське суспільство вітражно демонструє свою виняткову місію. Громадянське суспільство свого роду “кардіостимулятор” розвитку держави,

ключова ланка розбудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави. Успішне вирішення завдань модернізації системи можливе лише за активної участі інституціоналізованого громадянського суспільства, яке здатне надати модернізаційним перетворенням органічного характеру, залучити до їх здійснення потенціал самоорганізації. Наділяючи громадянина можливостями, гарантіями, мотивуючи та стимулюючи його громадянськість, соціально-активну поведінку, сприяємо розвитку громадянського суспільства.

Література:

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, Редакторупорядник М. Д. Городок, [автори-упоряд. А. В. Карташов, О. В. Радченко], вид. 11-е, доп. і перероб. Київ.2016. 48с.
2. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 211 с.
3. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку / за ред. М. П. Требіна. Х. Право, 2013. 536 с.
4. Громадянське суспільство: проблеми і напрями інституційного розвитку / за заг. ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. П. Сурміна. К. :Вид-во НАДУ, 2008. 56 с.
5. Rosenblum N / Civil Societies Liberalism and the Moral Uses of Pluralism. Social Research. Vol. 61. №3 (1994). P. 540-557.

СУДОВІ ВИТРАТИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Дяченко Сергій Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права, Державний податковий університет, м. Ірпінь

Інгульська Діана Анатоліївна

студент, Державний податковий університет, м. Ірпінь

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4496/>

Питання витрат на суд завжди залишається важливою темою, оскільки це безпосередньо стосується права людини на доступ до справедливого судового процесу. Цей аспект є ключовим як при відкритті провадження у справі, так і в частині доказування та захисту інтересів у судовому процесі.

Наукові праці з питань дослідження судових витрат були написані такими вченими, як Ю. В. Білоусов, С. С. Богля, Н. Ю. Сакара, Р. М. Мінченко, Р. Л. Сопільник, Л. Є. Зуєва, Л. Г. Глущенко.

У контексті судових засідань, під терміном «судові витрати» маються на увазі витрати, які несуть сторони для захисту своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів, які пов'язані з доказуванням своєї позиції [1]. Ці витрати є необхідними для всіх рівнів суду.

Уперше судові витрати були введені в судочинство Древнього Риму в 573 р. н. е. Сторони повинні були самі оплачувати витрати, пов'язані з доказуванням своїх позицій, такі як виклики свідків, витребування доказів судом, різні клопотання сторін і т. д. Оплата здійснювалася за заздалегідь затвердженими таксами [2].

Судові витрати складаються з двох частин: судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи (будь-яких дій, необхідних для розгляду справи або її підготовки) [3].

Щодо витрат, пов'язаних з розглядом справи особливу увагу потрібно звернути на правову допомогу. Судова практика щодо відшкодування таких витрат не є однозначною через різні підходи суддів до оцінки розміру витрат. Їх розмір встановлюється на підставі доказів, які повинні бути представлені до закінчення судових дебатів або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду. Наприклад, в Постанові Верховного Суду по справі № 759/18148/20 від 05.04.2023 зазначено: «якщо стороною буде документально доведено, що нею понесено витрати на правову допомогу, а саме: надано договір на правову допомогу, акт приймання-передачі наданих послуг, платіжні документи про оплату цих послуг, розрахунок таких витрат, то у суду відсутні підстави для відмови у стягненні таких витрат стороні, на користь якої ухвалено судові рішення. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, акту виконаних робіт, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат» [4].

Розмір витрат, пов'язаних з розглядом справи ґрунтується на договірних умовах, оскільки він не встановлений законодавством, за винятком витрат на сплату судового збору, розмір якого встановлений відповідно до Закону України «Про судовий збір» і є єдиним платежем, який сплачується і включається до загального державного бюджету, тому його розмір встановлюється державою.

Судовий збір діє як процесуальний фільтр, який перешкоджає розгляду малозначних позовів. Його введення є необхідним для запобігання переповнення судової системи. Проте, доступ до правосуддя може бути покращеним, якщо всі судові витрати стягуватимуться лише при ухваленні рішення суду, а не авансово, як це відбувається зараз.

На сьогоднішній день витрати на суд дорожчають. Це має негативний вплив на можливість людей отримати доступ до правосуддя, що підтверджується судовою статистикою. У 2004 році до судів загальної юрисдикції звернулись 2467475 громадян [5], а через 10 років у 2014 році лише 1282700 [6]. У 2022 році справ було ще менше – 985000. Кількість звернень до суду загальної юрисдикції зменшується з року в рік, але це не означає, що спірних відносин між людьми стає менше – скоріше це свідчить про те, що люди не мають можливості оплатити судові витрати через невеликі доходи та зростання судових витрат. Це означає, що доступ до правосуддя не є простим та недорогим, що в свою чергу негативно впливає на ефективність правосуддя.

Збір, що стягується в суді буде відповідати розміру вимог, які були задоволені кожною стороною. Інші витрати, пов'язані з розглядом справи, будуть покладені на відповідача в разі, якщо позов буде задоволений, на

позивача у разі відмови в позові, і на обидві сторони пропорційно до розміру задоволених вимог у разі часткового задоволення позову [1].

Отже, можна зробити висновок, що сучасні високі витрати на послуги адвокатів, свідків, експертів та інших спеціалістів, а також автоматизований режим дії Закону України «Про судовий збір», що збільшує розмір судового збору зі зростанням прожиткового мінімуму громадян, призводить до того, що населення звертається до суду тільки в крайніх випадках. Це може призвести до складнощів у доступі до правосуддя та порушення забезпечення прав та свобод громадян, зокрема, щодо захисту їх інтересів у судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1618-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Ясинок, М. М. (2023). СУДОВІ ВИТРАТИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 47)*: матеріали, 51.
3. Богля С. С. Судові витрати у цивільному судочинстві. автореф. дис... к.ю.н. ХНУВС. Харків, 2005. 20 с.
4. Постанова Верховного Суду від 5 квітня 2023 р., судова справа № 759 / 18148 / 20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995297> (дата звернення: 10. 04. 2023).
5. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції в 2004 р. (за даними судової палати). Вісник Верховного Суду України. 2005. №5. С. 29.
6. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції в 2014 р. (за даними судової палати). Вісник Верховного Суду України. 2015. №7. С.14.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА МВФ

Заєць Роман Богданович

студент, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Науковий керівник: Шевченко О.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4449/>

Після Революції Гідності Україна стикнулася з одним з найсильніших економічних потрясінь за всю історію своєї незалежності. Це зумовило створення кардинальних змін у суспільстві та державному регулюванні у всіх сферах суспільних відносин. Реформа банківської системи є одним із напрямків реформ і обов'язків України щодо виконання умов Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також об'єктивною необхідністю для

ефективного розвитку економічної системи держави, зокрема, банківської системи [1]. З метою проведення структурних реформ у згаданій вище системі необхідно змінювати існуючі або приймати нові нормативно-правові акти в узгодженні з регламентами Ради ЄС та Директивами Європейського парламенту, а також не хтувати рекомендаціями та програмами загальних міжнародних інституцій у сфері інвестування та кредитування. Один із механізмів забезпечення держав коштами у кризових ситуаціях і проведенні реформ – Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ).

МВФ є спеціалізованою установою ООН, створена у 1945 році для сприяння співробітництва держав у сфері монетарної політики та забезпечення фінансового зростання, стабільності фінансових та економічних систем у всьому світі. Україна є повноправним членом фонду з 1992 року і залишається ним до сих пір. З 1994 року Україна активно взаємодіє з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ), користуючись його фінансовими та технічними ресурсами для досягнення макроекономічної стабільності та створення передумов для проведення економічних реформ. Реалізація співпраці закріплюється у рамках 8 спільних програм, зокрема, системної стабілізаційної позики «Stand-By Arrangement», трансформаційної позики (STF), механізму розширеного фінансування (позики на підтримку розвитку) [2]. Співпраця включає в собі надання позик, грантів, а також довгострокових або короткострових кредитів (траншів) від міжнародної організації для України. За допомогою МВФ українська економіка вже змогла отримала загальну допомогу у більш ніж 37 млрд. доларів США, станом на 03. 10. 2022 р. і це число лише зростає. Отримання коштів здійснюється шляхом укладанням між Урядом України, Національним банком України Угод з Міжнародним валютним фондом, в якому зазначаються потрібні реформи та дії, які очікуються від держави у сфері регулювання, зокрема банківської системи, і вимог щодо їх виконання для отримання чергової економічної допомоги. Одним із прикладів такої співпраці є програма «Stand-By Arrangement» (SBA), що включає в себе фінансову допомогу державі, яка знаходиться в стані кризи, рецесії та після кризового відновлення. У цих програмах та Угодах затверджується перелік умов після виконання яких надається грошова допомога (транші) від міжнародної організації Україні, в обмін на проведення реформ щодо подолання корупції, структурних зміни у економіці, та створення умов для зростання і стабілізації фінансового, податкового, банківського сектору.

Відповідно до останнього звіту про виконання програми «Stand-By» від 24.11.2021 р., МВФ надав перелік вимог для отримання чергового траншу макрофінансової підтримки: встановити дефіцит бюджету 2022 року на рівні 3.5%, провести перевірки Вищої ради правосуддя на їх добросовісність, законодавчо оформити програми приватизації державних банків, посилити вимоги відбору кандидатів до Наглядової ради банків державної власності, а також інші вимоги у сфері фінансових та кредитних відносин [3].

Однак, після повномасштабного вторгнення російської федерації, Україна тимчасово припинила свою довгострокову співпрацю з МВФ в рамках програми та меморандумів через неможливість виконання обов'язків,

визначеними Фондом у зазначені строки. Натомість Україна сконцентрувала свою увагу на погодженні короткочасних та термінових програм, як наприклад RFI-програма (Rapid financing instrument), що дозволила отримати термінові 1,4 млрд. доларів без жодних умов як допомога для забезпечення фінансової стабільності та основних потреб державі у правовому режимі воєнного стану [4]. Незважаючи на продовження повномасштабних військових дій між Україною та РФ, 19.12.2022 р. МВФ схвалив нову моніторингову чотиримісячну програму із залученням Ради Фонду для України, яка триватиме 4 місяці, що стане передумовою до укладання нової програми фінансування від МВФ. Для отримання чергового кредитного траншу Фонд вимагає виконати наступні умови: підготувати стратегію розвитку фінансового сектору, що включає в себе діагностику банків та підвищення резервних вимог, створення законопроекту про скасування податкових пільг, про створення плану щодо погашення своїх заборгованостей за певними питаннями. А також продовжувати виконання попередніх програм, що підтримувалися Фондом, які були спрямовані на покращення управління та нагляду за банківською діяльністю, включаючи ухвалення змін до спеціального Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших нормативно-правових актів. За весь час встановлено двосторонні дипломатичні відносини між різними державними інституціями України та Фонду. Такий вид співпраці має подвійний характер: з одного боку створюються передумови для відновлення державою своєї економічної спроможності, подолання корупції у фінансовому спектрі та стабілізації банківської системи, а з іншого боку створюються можливості для подальшої співпраці з іншими інвесторами та міжнародними організаціями у сфері банківської діяльності [5].

Підсумовуючи сказане, можливо визначити, що роль МВФ здебільшого полягає у створенні ефективного контролю за діяльністю банківської і фінансової системи, підтриманні стабільності економічної спроможності держави, створенні передумов до відновлення економіки з метою уникнення серйозних економічних потрясінь у державі під час кризових станів. За часи співпраці між МВФ та Україною були підписані меморандуми про економічну та фінансову політику, започатковані різноманітні програми розвитку для реформування банківської системи, договори щодо поглибленої співпраці у різних секторах економіки.

Список використаних джерел:

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.04.2023р.)

2. «Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями» 01.06.2021р. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhнародnimi-finansovimi-instituciyami>) (дата звернення 02.04.2023р.)
3. First Review Under the Stand-By Arrangement 24.11.2021 р. URL : <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/11/23/Ukraine-First-Review-Under-the-Stand-By-Arrangement-Requests-for-Extension-and-Rephasing-of-509855> (date of access: 02.04.2023р.)
4. Transcript of IMF Media Roundtable on Ukraine 10.02.2022р. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/03/10/tr031022-transcript-of-imf-media-roundtable-on-ukraine> (date of access: 03.04.2023р.)
5. Program Monitoring with Board Involvement-Press Release 21.12.2022р. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/12/21/Ukraine-Program-Monitoring-with-Board-Involvement-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-527288> (date of access: 04.04.2023р.)

РЕАЛІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Поліщук Вікторія Олександрівна

студент, Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна

викладач юридичних дисциплін вищої категорії,

Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4525/>

За останні роки ми можемо спостерігати значне збільшення зацікавленості та появи наукового інтересу до питань розвитку та модернізації інституту громадянського суспільства. Спочатку термін громадянське суспільство (Civil society) використовувався для розмежування суспільства та держави. Тепер він став означенням організацій та інститутів соціального порядку, що відносно незалежні від держави. Громадянське суспільство – це сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Воно включає в себе сім'ю і приватну сферу, тобто «третій сектор» суспільства паралельно з державою та бізнесом. Однією з головних умов забезпечення соціально-політичної стабільності є належний розвиток громадянського суспільства. Саме тому згідно із Законом України “Про основи національної безпеки України” створення громадянського суспільства віднесено до пріоритетних національних інтересів. Це означає, що розв’язання проблеми процесів його становлення як одного із ключових чинників забезпечення суспільно-політичної стабільності є досить актуальним завданням, на що звертає увагу чимало дослідників.

А чи існує сьогодні в Україні громадянське суспільство?

На думку Наталії Беліцер, експерта Інституту демократії ім. П. Орлика, громадянське суспільство все-таки в Україні вже є. Проте його розвитку заважає вкрай недосконале законодавство. Тут можна говорити тільки про створення оптимальних умов соціально-економічного, політико-правового і культурно-ідеологічного середовища для їхнього становлення. Громадянське суспільство в Україні поки що не заявило про себе як центр сили, з яким би мусили рахуватися владні структури, не стало противагою владі.

Взаємодія громадянського суспільства і держави виявляється в тому, що громадянське суспільство:

- 1) слугує соціальною основою держави, а не існує поза нею;
- 2) розвивається в системі взаємодії з державою через партії, вибори, представницькі органи влади, а також через групи та об'єднання за інтересами (лобізм);
- 3) впливає на створення і функціонування державних органів у власних інтересах (частина партій діє в межах держави через парламентські фракції);
- 4) потребує від держави охорони і захисту життя, здоров'я, безпеки громадян, але не допускає її втручання в їх приватні інтереси;
- 5) використовує норми права, встановлені і закріплені державою у джерелах права – нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах, правових прецедентах тощо.

Однією з важливих проблем громадянського суспільства є відчуження людини, тому можна зробити висновок, що в контексті громадянського суспільства важливий кожен громадянин, кожна думка, кожна гіпотеза та кожне волевиявлення. Держава не може забезпечити всім громадянам високий рівень життя. Кожна особа повинна самотійно докладати максимум зусиль для свого добробуту. Громадянське суспільство виступає формою для реалізації самодіяльності, самоорганізації та прояву активної життєвої позиції кожної особи.

Список використаних джерел:

1. Щедрова Г. П. Самоорганізація громадянського суспільства: теоретичні засади і практичні реалії / Г. П. Щедрова // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 114. – с. 341-345.

ТЕРОРИЗМ – ЗАГРОЗА ІСНУВАННЮ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Попович Ольга Станіславівна

кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального права, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4530/>

Тероризм поряд з розповсюдженням зброї масового знищення, регіональними конфліктами та організованою злочинністю визначено в Європейській стратегії безпеки, прийнятій 12 грудня 2003 р., новими глобальними викликами, що постали перед світовим співтовариством і, відповідно, головними загрозами європейській безпеці серед інших.

В світі існує величезна кількість проблем, що мають характер міжнародних. Деякі з них стосуються внутрішньої чи зовнішньої політики, стосунків та взаємозв'язків людини та суспільства, інші – кризових проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем, перенаселенням планети та ін. Усвідомлення того, що такій величезній кількості глобальних проблем в більшості випадків не існує варіантів вирішення, призводить до певного розчарування, однак, разом з тим, якщо подивитись на ситуацію з іншого боку, то без таких проблем нам важко було би скласти реальне уявлення про тенденції розвитку сучасного суспільства.

На сьогоднішній день в світі відбуваються кардинальні зміни у сфері забезпечення міжнародної безпеки. Вона перестала розглядатись лише у військово-політичних категоріях. Пов'язано це з появою нових видів загроз, як на глобальному так і на регіональному рівнях [5, с. 307]. Слід зазначити, що серед всіх економічних, екологічних, політичних та інших проблем, які частіше за все мають характер міжнародних, на важливому місці стоїть проблема тероризму, оскільки несе в собі глобальне значення і велику небезпеку для міжнародного співтовариства. Так, якщо раніше тероризм обмежувався кордонами тієї чи іншої країни, то на сьогоднішній день, в результаті бурхливого розвитку науки та техніки, ці межі стерті і він набув характеру всесвітньої проблеми, з якою, наразі, вже мали змогу зіткнутись практично всі учасники міжнародних правовідносин.

Перша спроба зафіксувати поняття «тероризм» в нормативно-правовому акті була здійснена в проекті Конвенції про попередження тероризму і покарання за нього 1937 року [4, с. 108]. Незважаючи на всі докладені зусилля дана Конвенція не була прийнята.

На сьогоднішній день нараховується близько ста визначень поняття «тероризму» і спільною їх ознакою є наявність такого елемента як насильство, однак, як вказував Р. Соле, тільки одне слово «насильство» потребує десяти сторінок визначень [3, с. 687].

Поняття «міжнародний тероризм» висвітлено у правовій науці, однак і сьогодні ведуться дискусії, щодо правильності дефініції, так як наразі дане поняття визначене на основі характерних ознак цього явища, що взяті з доктринальних джерел.

Тероризм – це соціальне явище, яке виникло внаслідок конкретних дій чи подій та яке несе конкретну мету. Загалом тероризмом можна назвати спосіб досягнення політичних цілей шляхом диверсій і нагнітання страху в суспільстві. Оскільки, будь-який терористичний акт характеризується спробою вплинути на громадську думку чи рішення органів державної влади.

Найбільш тривожним в такій ситуації виявляється те, що на відмінну від повноцінних бойових дій, на теракт не потрібно великої кількості грошей, людей, зброї чи навичок у військовій справі, однак його наслідки можуть бути гіршими, ніж від тих самих військових дій.

І. В. Короп зазначає, що, переважно, теракти здійснюються з метою отримати можливість керувати масами людей, оскільки найпростішим способом маніпуляції є приведення особи в стресовий стан. Зацікавленими в такій маніпуляції можуть бути найрізноманітніші суб'єкти починаючи від терористичних угруповань, закінчуючи урядом якої-небудь держави або безпосередньо країни в якій стався терористичний акт [2, с. 98].

Варто звернути увагу на той факт, що в результаті розвитку сучасного суспільства тероризм видозмінюється як за своїми цілями, так і за способами та методами досягнення поставленої мети. Так, на сьогодні він передбачає вплив не тільки на політичні, а й національні, релігійні основи певної держави.

Говорячи про Україну та її досвід у боротьбі з терористичною діяльністю, то, як зазначає С. Денисов, наразі недостатньо скоординованими є дії Служби безпеки України, інших правоохоронних та державних органів, що в свою чергу суттєво знижує ефективність запобігання таким злочинним діянням [1, с. 96].

Зважаючи на це важливу роль у плануванні та реалізації антитерористичних заходів необхідно відводити: перевірці технічного укріплення споруд; надійності та стійкості роботи засобів охоронної сигналізації; відпрацювання умінь та навичок силових підрозділів стосовно виконання завдань під час нападів; недопущення терористичних проявів; навчальній роботі з населенням; вдосконаленню взаємодії різних правоохоронних органів; використанню досвіду іноземних держав при протидії терористичним актам.

На нашу думку, такі підходи сприятимуть злагодженості роботи різних державних органів у прийнятті дієвих рішень та заходів поетапного запобігання терористичним діям.

Разом з тим, не варто забувати і про те, що все більш актуальним та широко обговорюваним видом тероризму стає інформаційний тероризм. Наразі серед вчених ведеться дискусія стосовно правильного визначення даного поняття, та, на нашу думку найбільш простим і точним визначенням є наступне: «Інформаційний тероризм – це форма і спосіб негативного впливу на людину, суспільство, державу шляхом використання різноманітних видів інформації» [2, с. 98].

З першого погляду такий вид тероризму є менш страхітливим за будь-які інші, оскільки не має великої кількості жертв, однак здійснивши більш глибокий аналіз можемо сказати, що здійснення маніпуляцій з інформацією, її підтасування, подача свідомо помилкових фактів має наслідком залякування населення та впровадження параноїдальних думок.

Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження можемо з впевненістю сказати, що на сьогоднішній день тероризм набув принципово нових ознак, що пов'язано з розвитком засобів масової інформації зокрема та суспільства загалом. З урахуванням цього, з впевненістю можна говорити про те, що він дійсно є реальною загрозою існування сучасного суспільства. В таких умовах необхідним видається приведення роботи правоохоронних органів держави в належний стан, а також поетапне проведення дій, які могли би попередити вчинення терористичних актів.

Список використаної літератури:

1. Денисов С. Тероризм як загроза існуванню сучасного суспільства / С. Денисов // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2016 р.). К.: Національна академія прокуратури України. – 2016. – С. 95-97 / URL: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/50105480/30_09_16_Conference.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D50105480.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20191219%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20191219T090504Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=ca64aa22443f6d75081843ca05adf96759f084095e18b0343a515677d838eed7#page=95
2. Короп І. В. Інформаційний тероризм / І. В. Короп // Альманах міжнародного права. – 2017. – Вип. 18. – С. 96-102 / URL: <http://intlamanet.net/v18/14.pdf>
3. Международное публичное право: учеб. / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекяшев, К. А. Бекяшев, В. В. Устинов [и др.]; отв. ред. К. А. Бекяшев. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 784 с
4. Нигматуллин Р. В. К истории сотрудничества государств в борьбе с международным терроризмом / Р. В. Нигматуллин // Вестник Российского университета дружбы народов. – 2005. – № 1. с. 108-115 / URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-istorii-sotrudnichestva-gosudarstv-v-borbe-s-mezhdunarodnym-terrorizmom/viewer>
5. Стецюк О. В. До питання стрімкого розвитку міжнародного тероризму / О. В. Стецюк // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8-9 лист. 2013 р.) / відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський; Національний університет "Одеська юридична академія". – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 307-310. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6295/Stezyuk%20Do%20pitannya.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Середенко Валерія В'ячеславівна

студентка, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федькович

Науковий керівник: Мойсей Георгій Георгійович

асистент, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федькович

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4474/>

Досудове розслідування є однією з основних стадій кримінального процесу і має чимало особливостей, що свідчать про самостійний характер цієї стадії кримінального процесу. Проте організація досудового розслідування зазнала певних змін у зв'язку з введенням в Україні правового режиму воєнного стану Указом Президента з 24 лютого 2022 року. В умовах тривалої повномасштабної військової агресії надзвичайно важливу роль у збереженні внутрішньої стійкості держави відіграють механізми забезпечення правопорядку, які законодавець формує й удосконалює виходячи з викликів сьогодення. Тому зміни на тлі війни не оминули й Кримінальний Процесуальний Кодекс України.

Так, 1 травня 2022 року набрав чинності Закон №2201-ІХ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». Зокрема, законодавцем було не лише змінено назву розділу ІХ-1 КПК України на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», а й внесено до нього певні зміни, що повинні забезпечити організацію досудового розслідування в умовах воєнного стану [1, п. 14]. У цілому концепція особливого режиму досудового розслідування характеризується звуженням процесуальних гарантій сторони захисту та розширенням процесуальних можливостей сторони обвинувачення. Такий стан справ у свою чергу породжує ризики неправомірного обмеження прав, спровокованого кримінальним переслідуванням в умовах воєнного стану, а тому в таких умовах є необхідною активна й продуктивна участь захисника для фіксації та припинення порушень прав і свобод людини і громадянина у кримінальному провадженні.

Розділ ІХ-1 КПК України встановлює особливості досудового розслідування, які необхідно враховувати у процесі здійснення захисту осіб у кримінальному провадженні. Зокрема, початок досудового розслідування може відбуватися на підставі постанови дізнавача, слідчого, прокурора, а відповідні відомості до ЄРДР вносять за першої потреби. До винесення постанови про початок досудового розслідування дозволено проведення огляду місця події, після чого таку постанову приймають невідкладно.

Фіксація перебігу та результатів проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється наступним чином. Слідчі (розшукові) дії фіксують доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу. Обшук

та огляд без залучення понятих можна проводити виключно в разі забезпечення їх безпеки, за таких умов ці процесуальні дії фіксують доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису.

Дистанційна участь захисника у процесуальній дії теж можлива. Однак під час проведення окремої процесуальної дії дозволяється в разі неможливості його явки. Переклад може здійснити сторона обвинувачення. Дізнавач, слідчий і прокурор можуть здійснювати переклад пояснень, показань або документів підозрюваного, потерпілого за наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні.

Під час дії режиму воєнного стану встановлюється особливий порядок досудового розслідування. Відтак, дозволяється проведення слідчих дій у нічний час (з 22:00 до 6:00). Строк затримання особи безпрецедентно збільшено. Затримати особу можливо на строк до 216 годин (що складає дев'ять діб) із моменту затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану.

В умовах воєнного стану, із моменту затримання особи письмове повідомлення про підозру особі вручають протягом 72 годин (а не до 24 годин, як раніше), в іншому разі затриманого звільняють.

Досудове розслідування може бути зупинено після повідомлення особі про підозру за наявності об'єктивних обставин, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Прокурор має право зупинити досудове розслідування в разі введення воєнного стану та, якщо відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчити досудове розслідування. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою.

Повноваження з обрання та продовження запобіжного заходу на досудовому розслідуванні дещо змінені. Положення Розділу IX-1 КПК наділяють керівників прокуратур повноваженнями щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою строком до 30 днів. Вони ж можуть продовжувати запобіжний захід до одного місяця неодноразово в межах досудового розслідування. Також відтепер підозрюваний, обвинувачений має право клопотати про скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, проте не у всіх випадках. Крім того, нові норми дозволяють особі просити про застосування щодо нього особистого зобов'язання: замість домашнього арешту – у місцях ведення активних бойових дій (з міркувань безпеки); замість застави – якщо особа бажає використати кошти для цілей оборони України.

Пропущений строк у кримінальному провадженні може бути поновлено, якщо особа подала відповідне клопотання не пізніше 60 днів із дня припинення чи скасування воєнного стану, окрім випадку, коли законом встановлено заборону на поновлення строку досудового розслідування, що покликано забезпечити права і свободи осіб, які вже зазнали кримінального переслідування.

Обов'язок вчинення процесуальних дій під час дії воєнного стану. У разі якщо відсутня об'єктивна можливість виконання процесуальних дій у строки, визначені КПК, такі процесуальні дії мають бути проведені невідкладно за

наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану.

Обчислення строку досудового розслідування має певні особливості. Юридичною підставою для початку перебігу строку досудового розслідування, окрім внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, є також винесення постанови про початок досудового розслідування. У кримінальних провадженнях, у яких відсутні підозрювані, строки досудового розслідування з 24 лютого 2022 року фактично зупиняються. Строки почнуть перебіг із дня скасування відповідного стану [2].

Згодом, 25 серпня 2022 року набрав чинності Закон України № 2462-IX "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану" від 27 липня 2022 року, що розширив коло учасників кримінального провадження. Тепер, п.19 ч.1 ст.3 КПК України до сторони захисту додано «особу, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю», а у п.27 ч.1 ст.3 КПК України роз'яснено, що такою особою є «фізична особа, яка не набула статусу підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з її смертю, але стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення».

Враховуючи воєнні реалії сьогодення, змінами до КПК України було спрощено порядок видачі трупа в умовах воєнного стану. Частиною 4 ст. 238 КПК України визначено, що «під час здійснення кримінального провадження у порядку, передбаченому статтею 615 цього Кодексу (Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану), письмовий дозвіл на видачу трупа видається прокурором або слідчим після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причин смерті». У пояснювальній записці до законопроекту необхідність змін обґрунтовувалась тим, що вимогами чинного кримінального процесуального законодавства було передбачено, що після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті, труп особи підлягає видачі родичам виключно з письмового дозволу прокурора. Однак у районах проведення активних бойових дій, або на територіях, що зазнають постійного бомбардування, функціонування органів прокуратури ускладнюється, кількість прокурорів, що можуть виконувати свої обов'язки у цих регіонах обмежена. Таким чином, змінами до частини четвертої статті 238 КПК України передбачено, що якщо прокурор не може надати дозвіл на видачу трупа родичам через активні бойові дії, то цей обов'язок покладається на слідчого після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причин смерті [2].

Таким чином, вищезазначені особливості та зміни у здійсненні досудового розслідування покликані насамперед забезпечити нормальну діяльність правоохоронних органів у надскладних умовах під час війни. Воно проводиться за особливими процесуальними правилами з урахуванням специфіки воєнного стану, зокрема, забезпечення безпеки держави та її громадян, дотриманням прав людини та громадянських свобод, а також забезпеченням ефективного

захисту прав та інтересів держави. Проте варто підкреслити, що специфічні нюанси здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану можуть погіршувати процесуальне становище особи, яка опинилась в центрі кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Закон України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>
2. Сухов Ю., Ткачук А., Резнікова А. Особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану: про що варто знати "Юрист&Закон" №33, 2022 р. ЮРИСТ&ЗАКОН. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015971
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану : Закон України від 27.07.2022 р. № 2462-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#Text>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОГОВОРІВ СТРАХУВАННЯ

Степаненко Вероніка Станіславівна

студент, Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна

викладач юридичних дисциплін вищої категорії,

Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4526/>

Страховання – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів (ст. 1 ЗУ «Про страхування»). Страхові компанії стикаються з низкою специфічних проблем, які характерні лише для них. Річ в тім, що деякі страхові займаються не тільки страхуванням життя, а ще й дають можливість заробляти та накопичувати «бали», які потім можна перевести в грошовий еквівалент. Такі «бали» можна отримати залучивши до страхування нових людей і чим більше страхових полісів на чим більшу суму вони придбають – тим більше «балів» та, відповідно, грошей отримає особа що їх привела. Саме тому тут виникають доволі специфічні проблеми, які пов'язані з бажанням наживи та жадібністю.

Детальніше розглянемо декілька проблемних питань, а саме: введення особи в оману страховим агентом чи брокером для власної вигоди, надання недостовірної інформації страховиком, надання неповної або ж неточної інформації самим страхувальником

Страхові компанії дають можливість своїм клієнтам отримувати бонуси та нагороди за приваблення нових людей, які будуть купувати страхові програми. Чим більше страхових програм візьме людина, тим більші бонуси отримають клієнти, які залучили цих осіб. Клієнти, які хочуть заробляти гроші та бонуси працюють на умовах страхових брокерів та агентів.

Часто вони пропонують оформити страхування життя не заради безпеки, а заради власної вигоди, розповідаючи довірливим страхувальникам про переваги найдорожчих пакетів. Хоча в даний час взагалі не рідкість, коли не тільки страхові брокери та агенти хочуть обманути своїх клієнтів, а й самі страхувальники. В договорі про страхування потрібно вказувати тільки правдиві відомості, що підкріплені документарно. Проте бувають випадки, коли страхувальники навмисно замовчують інформацію стосовно себе або ж застрахованої особи. Але навіщо вони це роблять? Знову ж таки – для власної вигоди. Річ в тім, що в договорі про страхування життя та здоров'я страховим випадком виступає перелік хвороб згідно з яким при їх настанні особа отримує страхову суму. Маючи вже таку хворобу та змовчавши про її наявність, страхувальник змушує страховика виплачувати страхову суму буквально через декілька місяців після укладення договору. Таким чином страховик отримує збитки, а страхувальник збагачується, обманувши страхову компанію. Проте самі компанії мають спосіб як захистити себе від надання неправдивої інформації. Відповідальність, яку несе страхувальник у випадку надання недостовірних відомостей щодо себе, або застрахованої особи міститься в Загальних правилах страхування кожної страхової компанії. Тобто страхова компанія може відмовити у страхових виплатах, якщо страхувальник, застрахована особа або вигодонабувач надають неправдиву та / або помилкову інформацію щодо предмету договору страхування або щодо настання страхового випадку. Також в страхових договорах, особливо медичних, часто прописують окремі випадки коли проводиться страхова виплата: переломи, опіки, перелік певних хвороб, рак жіночих органів та випадок коли ця хвороба призвела до госпіталізації, хірургічне втручання, госпіталізація в зв'язку з іншими захворюваннями тощо. Основна проблема цих договорів полягає в тому, що страхувальник помилково вважає, що його договір повністю покриває страховий випадок, хоча в результаті навпаки страховик не виплачує страхову суму у зв'язку з тим, що даний випадок не був передбачений страховим полісом.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Страхування» 85 / 96-ВР в редакції від 21.03.2023.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Пікус Р.В – підручник; Київ: Знання, 2018. – «Страхування», 1019 с.

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Тарасюк Данило Олексійович

курсант, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Чорна Аліна Геннадіївна

старший викладач, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4519/>

Найбільш складним інститутом правозастосування з боку держави є кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі та довічного позбавлення волі, особливо довічного позбавлення волі, які у світлі сучасних гуманітарних систем на світовій арені мають неоднозначне співвідношення [1, с. 84-91]. Наприклад, зараз в Україні покарання за статтями Кримінального кодексу України, які передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк, можуть бути замінені довічним позбавленням волі.

Необхідність постійного перегляду та використання оптимальних способів боротьби та запобігання злочинності суспільством і владою відбивається на всьому існуванні держави, яка за допомогою обраних законів може забезпечити вдосконалення своєї діяльності [2].

Визначення довічного позбавлення волі в Кримінальному кодексі України відсутнє. Крім цього, немає прогалини в теоретичних і практичних аспектах кримінального права.

За словами Л. О. Мастепанюк, найсуворішим видом покарання в Україні є довічне ув'язнення, тобто позбавлення волі іншої особи (довічно), визнану судом винною у вчиненні тяжкого злочину, ізолювати від спільноти спеціальних колоній [3].

Основними видами покарань є довічне позбавлення волі, яке згідно зі ст. 64 КК України обмежується вчиненням більш тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, чітко визначених цим Кодексом, якщо суд не визнає інший термін позбавленням волі.

У терміні «довічне позбавлення волі» можна виділити такі ознаки:

1) вид покарання у виді довічного позбавлення волі застосовується судом лише у випадках призначення покарання за статтею (частиною статті), включено до особливої частини Кримінального кодексу України;

2) довічне позбавлення волі може бути призначено судом лише за вчинення тяжкого злочину. У ст. 12 Кримінального кодексу України визначає тяжкі злочини як злочини, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років або довічного позбавлення волі (ч.2 ст. 112, ч. 3 ст. 258, 348, 379, 400, 404, ч. 2 ст. 438, 439. Загалом спільним для цих злочинів

є основи національної безпеки України, життя і здоров'я людей, громадська безпека, встановлений режим військової служби, мир, громадська безпека та міжнародний правопорядок, тобто важливі ознаки, що охороняються кримінальним законом;

3) довічне позбавлення волі не може бути призначено окремим категоріям осіб, зазначеним у ч. 2 ст.64 Кримінального кодексу України, а саме:

а) особи, які не досягли 18 років;

б) особи старше 65 років;

в) жінки, які були вагітні на момент скоєння злочину або засудження;

г) відповідно до ч. 4 ст. 68 КК України;

4) засуджені до довічного позбавлення волі з випробуванням або достроково звільнені [4].

Таким чином, сьогодні світова спільнота намагається протидіяти існуванню покарання у вигляді смертної кари. Ретроспектива смертної кари вказує, що вона завжди мала більше ефект залякування, ніж превенції та виховання особи злочинця.

Список використаних джерел:

1. Крикушенко О. Г. Кримінальне покарання у виді позбавлення волі: концептуальні підходи до його сучасного дослідження. Фінанси і право. 2017. № 3. С. 84-91.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/go/2341-14](https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14) (дата звернення: 20.08.2020).
3. Бурда С. Я. Покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні: шлях до гуманізації. 2017. Вип. 4. С. 279-288.
4. Коментар до статті 64 «Довічне позбавлення волі». Юридичні послуги онлайн: вебсайт. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/062.php> (дата звернення: 20.08.2020).

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Форноляк Діана Максимівна

студент, Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Науковий керівник: Голобородько Наталія Володимирівна

викладач юридичних дисциплін вищої категорії,

Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4527/>

Право власності є одним з найактуальніших і найважливіших питань на сьогоднішній день в нашій державі. Одним з його різновидів є право спільної

власності. Майно, що є у власності двох або більше осіб (співвласників), належить їм на праві спільної власності (спільне майно). Таким чином право спільної власності характеризується єдністю об'єкта та множинністю суб'єктів права власності. Право спільної власності може розглядатися в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. В об'єктивному розумінні право власності – це сукупність правових норм, що регулюють відносини, які виникають із приводу володіння, користування та розпорядження спільним майном. В суб'єктивному розумінні право власності складає сукупність правомочностей співвласників майна щодо володіння, користування та розпорядження спільним майном. Право спільної власності не створює окремого його різновиду. Немає сенсу виділяти і так звану змішану форму власності, коли майно на праві спільної власності належить різним за своїм правовим статусом учасникам, наприклад, фізичній та юридичній особам, юридичній особі та державі тощо. У даному разі ніякі форми власності не змішуються, бо кожна особа має право на майно залежно від особливостей свого правового статусу.

Відповідно до чинного законодавства спільна сумісна власність виникає якщо: майно, набуте подружжям за час шлюбу, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 3 ст. 368 ЦК, ст. 60 СК); майно, набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі (ч. 4 ст. 368 ЦК); майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів (ст. 175 СК); земельні ділянки членів фермерського господарства, якщо інше не передбачено угодою між ними (ст. 89 ЗК); квартира (будинок), передані при приватизації з державного житлового фонду за письмовою згодою всіх повнолітніх членів сім'ї, які постійно мешкають у цій квартирі (будинку), у їх спільну сумісну власність (ч. 2 ст. 8 Закону № 2482-ХІІ); приміщення загального користування, опорні конструкції багатоквартирного будинку, механічне, електричне, сантехнічне та інше обладнання, а також споруди, будівлі, які призначені для забезпечення потреб усіх власників квартир, (ч. 2 ст. 382 ЦК); майно, набуте жінкою та чоловіком за час спільного проживання однією сім'єю, які не перебувають у шлюбі (ст. 74 СК).

Найбільш поширеними категоріями справ пов'язаними зі спільною власністю є:

- визнання майна об'єктом спільної сумісної власності;
- виділ частки майна в натурі;
- встановлення порядку користування майном;
- зміна розміру часток у спільній власності;
- припинення права на частку за позовом іншого співвласника ;
- стягнення компенсації за частку в неподільному об'єкті права спільної власності;
- переведення прав покупця при порушенні переважного права купівлі.

З поняттям права спільної власності пов'язані категорії "ідеальна частка" і "реальна частка". Ідеальна частка – це частка у праві на річ. Реальна частка визначається при припиненні права спільної власності і розподілі речі. Співвласники можуть визначити порядок користування спільною річчю без визначення реальних часток. У цьому випадку право спільної власності не припиняється, кожний зберігає свою частку в праві на річ.

Література:

1. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні. – К. – 2019. – 234 с.

ОСНОВНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТ.

Неля Михайлівна Жулканич

*доктор історичних наук, професор, професор кафедри
модерної історії України та зарубіжних країн,*

Державний вищий навчальний заклад

“Ужгородський національний університет”, м. Ужгород

ORCID: 0000-0003-3844-0784

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4432/>

Демографічна ситуація впродовж усіх років української незалежності визнається науковцями кризовою. Витоки демографічних проблем, на нашу думку, варто шукати в радянському минулому. Саме дії, а скоріше бездіяльність влади у вирішенні демографічних проблем стала відправною точкою нинішньої складної ситуації в означеній сфері. В радянський період нашої історії мали місце скорочення тривалості життя і темпів народжуваності; зростання смертності та ознаки «старіння нації». Прослідковується й чіткий зв'язок між рівнем розвитку економіки й демографічними процесами. За наявності кризових явищ в радянській економіці загострювалася й демографічна криза, зростало безробіття, знижувалися доходи населення, особливо сільського.

Для збереження поселенської мережі та, так би мовити «утримання» населення в сільській місцевості важливе значення мало належне функціонування соціальної сфери – наявність шляхів сполучення між містом і селом, забезпеченість медичними, культурно-освітніми закладами та ін. В минулому соціальна сфера села розглядалася як затратна і фінансувалася виключно за залишковим принципом, в перебудовчий період відношення до неї практично не змінилося.

Всю територію України депопуляція сільського населення охопила ще з 1979 р. Тривалий час відносно благополучними, в демографічному відношенні, вважалися області Карпатського регіону, де природний приріст населення становив у середньому 7,4 особи на 1000 населення, тоді як по Україні цей показник становив всього 3,5. Проте, за наступні 20 років ситуація значно змінилася. Щорічне зменшення чисельності сільських жителів впродовж 1980-1990-х рр. – становило 60,2 тис. осіб. [1, с. 41-43; 2, с. 329]

Ще однією проблемою українських сіл стало старіння населення. Сільське населення країни вважалося старим ще з 1974 р., відповідно зі шкалою ООН щодо вимірювання старіння населення. На кінець 80-х рр. майже у

половині областей України частка селян похилого віку наблизилася до третини [1, с. 22; 2, с. 28]. Зростала також кількість непрацевдатних. Так, якщо в середньому на 1000 осіб працевдатного віку в 1990 р. припадало 1026 непрацевдатних, то у 1997 р. це співвідношення становило 1037 на 1000 працевдатних [3, с. 3].

Скорочення кількості сільського населення, зростання числа осіб похилого віку, міграція молоді у міста, приєднання сіл до міських поселень, переведення їх у селища міського типу призводили до значних змін у сільській поселенській мережі. В результаті впродовж 1970-2000 рр. сільська поселенська мережа України скоротилася на 2671 одиницю [4, с. 31; 5, с. 71].

Вирішити вищезгадані проблеми радянському керівництву не вдалося, вони «дісталися» незалежній Україні у спадок від тих часів. Не змогла їх подолати й українська влада за роки незалежності. Кризовість сучасної демографічної ситуації визначається доповненням депопуляції не лише старінням нації, а й значним погіршенням здоров'я як населення в цілому, так дітей і підлітків зокрема. Для покращення ситуації важливо на державному рівні здійснити ряд важливих і затратних кроків, що за нинішніх умов залишається недосяжним.

Список використаних джерел:

1. Народне господарство Української РСР у 1990 р. Стат. щорічник. – К., 1991. – 496 с.
2. Статистичний щорічник України за 2000 р. – К.: Техніка, 2001. – 598 с.
3. Про стан соціального розвитку села (доповідна записка). – К., 1998. – 47 с.
4. Прокопишак К. В. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури та відродження сіл Карпатського регіону. Монографія.– Львів, 1997. – 175 с.
5. Розвиток сільських територій України. – К., 2006. – 740 с.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА РЕЦЕПЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ АНТРОПОЛОГІЇ СОКРАТА ТА АРИСТОТЕЛЯ

Рохман Богдан Михайлович

кандидат філософських наук, доцент,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: 0000-0002-6684-4674

Савчук Олег Ігорович

кандидат філософських наук,

завідувач кафедри, Університет Короля Данила

ORCID: 0000-0002-5855-1628

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4486/>

Пошук оптимальної та головне конкурентної моделі освіти і виховання в Україні безумовно потребує належного змістовного обґрунтування, яке дозволить визначити сутнісні пріоритети процесу виховання, а також диференціювати основоположні і другорядні моменти при його імплементації у суспільну практику. Виходячи із аксіоматичної тези про те, що фундаментом європейської цивілізації є спадщина філософів доби античності вважаємо доцільним здійснити пошук світоглядних сенсів освітньо-виховної моделі Української держави саме у творчій спадщині античних філософів Сократа та Аристотеля. Адже головною передумовою виникнення морально-етичного обґрунтування процесу виховання є практично-життєві проблеми людини. Наше суспільство значною мірою у своєму розвитку залежить від того на яких саме етичних підвалинах відбувається у ньому виховання молодого покоління.

Поняття «антропологія» походить із грецької мови та у дослівному перекладі означає вчення про людину. Вперше цей термін у своїх напрацюваннях використав Аристотель, який вжив його під час дослідження духовної сфери людини. У таких трактатах як «Про душу», «Про пам'ять», «Про сні». Аристотель вперше в історії людства сформулював теоретичну систему базових морально-етичних й антропологічних категорій. Зокрема мислитель запропонував власне визначення поняття «душі», яка є способом організації живої матерії [1, с. 428]. Вона є цілісною субстанцією яка виявляється у чуттєвій, фізіологічній та інтелектуальній діяльності. У свою чергу теоретичним обґрунтуванням виховної парадигми вперше здійснили Фалес, Гераклід, Демокрит, Епікур і Сократ та Аристотель. На аналізі міркувань яких ми зосередимо головну увагу. Зокрема Сократа можна вважати автором першої в Європі педагогічної моделі що була застосована на практиці. В основі філософського методу мислителя є спонукання учнів до самостійного пошуку істини шляхом правильної постановки низки запитань, що з погляду сучасної

людиноцентричної педагогіки є фундаментальним завданням процесу виховання. Оскільки саме з допомогою правильно поставлених запитань Сократ допомагав учням самостійно прийти до пізнання істинних суджень.

Не вдаючись у детальний аналіз філософського методу Сократа нам важливо відповісти на запитання, що Сократівська педагогіка, яка виникла на підставі цього методу може запропонувати «постмодерній школі» та глобалізованому підлітку [2]. Сучасні дослідники філософії освіти небезпідставно вважають, що сократівська модель педагогіки може конкурувати із позитивістськими підходами до сприйняття освітнього процесу, оскільки пропонує чітку ієрархію цінностей.

З допомогою даного методу розв'язуються сучасні завдання філософії освіти, які полягають «по-перше, у проблематизації освіти у стилі нескінченного запитування і критичного мислення; по-друге, у виявленні альтернатив; по-третє, в окресленні можливих тенденцій дослідження проблемної ситуації; по-четверте, у постановці завдань, як передокремим педагогом, так і перед освітніми закладами, при пошуках вирішення вибору шляхів подальшого розвитку освітньо-педагогічного процесу» [3, с. 45].

Таким чином на підставі аналізу кращих зразків педагогічної думки доби античності можна стверджувати, що філософія освіти, враховуючи особливості сучасного глобального світу, має орієнтувати освіту на розуміння смислів життя, зокрема вчити людину перспективам раціонального пізнання й оцінкам ситуації, успішно дисциплінувати емоції, розумом спрямовувати вольові дії. Раціональний підхід повинен враховувати що освіта і життя здійснюються в різних вимірах і площинах, мають різні тенденції. Завдання ж філософії освіти – їх максимально узгодити.

Список використаних джерел:

1. Арістотель 384-322 до н.е. Метафізика/Арістотель; переклад з давньогрецької Олексія Панича. – Київ : Темпора, 2022. – 848 с. 21 см. – Філософія. К.: Містить бібліографію ISBN:9786185695340
2. Andrei Harbatski Idee antropologiczne i pedagogiczne w twórczości Sokratesa i Arystotelesa Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2012 CEEOL – Article Detail
3. Філософія освіти і науки. Методологічні та теоретичні проблеми філософії : навчальний посібник / Я.С.Гнатюк, Б.М.Рохман. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2018 – 114 с. (1) Філософія освіти та науки | Богдан Рохман – Academia.edu

IDENTIFYING UNCERTAINTY IN EXPERIMENTAL LITERATURE ERGODIC TEXTS

Mariia Serhiivna Zavarynska

Postgraduate Student at the World Literature Department

Faculty of Foreign Languages, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: 0000-0002-3734-8989

Науковий керівник: Бабелюк Оксана Андріївна

доктор філологічних наук, професор

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4506/>

The notion of ergodic literature (from the Greek: “ergon” –“work”, “hodos”, “path”) is coined by Espen J. Aarseth in his book “Cybertext – Perspectives on Ergodic Literature” [3]. Ergodic texts imply specific efforts during reading which means involving of active efforts of the reader’s cognitive system.

Uncertainty implies lexical and semantic varying of a word, which demonstrates a slight modification in form with the word's general denotative meaning, and has several aspects of a single meaning [1], [2]. In the comprehension of the composition of a literary text, uncertainty is strongly marked on the content and formal levels of compositional structure.

In the context of ergodic literature, uncertainty can be revealed by means of unusual text division. Such experimental devices include graphic irregularity, illogical sequence of book parts, complicated differentiation of literary elements (exposition, prologue, opening, plot development, climax, ending, postposition, epilogue).

“House of Leaves” by Mark Z. Danielewski can serve as the vivid example of ergodic fiction. Its deconstructed text differs in dozens of footnotes, specific manner of writing which causes a claustrophobic and an agoraphobic effect, multiple narrators, unreliable narrator, numerous text layers, different fonts, colored text. Uncertainty arises from unpredictability of plot and literary form twists. Implication of unreliable narrator defines the reading of the novel “House of Leaves” as an interpretative strategy.

Unreliable narrator is the narrative instance which misinterprets, underplays, and exaggerates facts or events in the plot [4]. The theory of unreliable narrator, developed by W. Booth and supplemented by A. Nünning, relates to narrator and narratator (text recipient) as well. Narratator interprets uncertain places of literary texts in accordance with the schemes embedded in his or her mind which are used for the interpretation of the surrounding world in general. That means the emergence of a numerous interpretations due to the individual empirical experience of each narratator.

List of references:

1. Ullmann, S. (1959). The Principles of Semantics. Blackwell.
2. Kudrevatykh, L. P. (1996). Semiologicheskoye osnovaniya semanticheskikh tipov slov v sovremennom angliyskom yazyke [Semiological basis of semantic types of words in modern English] [PhD Dissertation Abstract].
3. Aarseth, Espen J. (1997). Cybertext-Perspectives on Ergodic Literature. Johns Hopkins University Press. pp. 1-2.
4. Shen, D. (2011). "Unreliability", Paragraph 46. In Hühn, Peter et al. (Ed.): the living handbook of narratology. Hamburg: Hamburg University Press. URL = hup.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php?title=Unreliability&oldid=1057 [view date: 14 May 2011]

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ПРОЗОНІМІВ РОМАНУ ВІЛЬЯМА ГЕДДІСА «АГАПЕ АГОВ»

Варушкіна Юлія Олександрівна

*студентка, Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

Науковий керівник: Рижкова Вікторія Василівна

*кандидат філологічних наук, завідувач кафедри
Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4466/>

Актуальність проведеного дослідження обґрунтовується сталим інтересом до вивчення особових назв в аспекті зв'язку мови та культури. Антропонімія в художньому тексті не лише містить смислову інформацію, а й виражає позатекстові параметри образу автора, бо «добір антропонімів для митця – це вияв його літературної індивідуальності та художньої майстерності на тлі реальної суспільно-історичної дійсності» [1, с. 4].

За нашими спостереженнями, англійські прізвища в романі Вільяма Геддіса «Агапе агов» можна розподілити на лексико-семантичні групи від таких мотивувальних апелятивів: **1. Назв абстрактних понять:** Йоганн-Крістоф-Фрідріх Шиллер (нім. Schiller, укр. «переливи (фарб), гра (квітів)», «іскристе вино»). **2. Назв дій, процесів:** Георг Гендель (нім. Handel, укр. «торгівля»). **3. Назв частин тіла:** Алексіс-Анрі-Шарль Клерель де Токвіль (фр. Токе, укр. «волосся»). **4. Назв конкретних предметів:** Франц Шуберт (нім. Schuber, укр. «футляр»), Амброз Бірс (англ. Beers, укр. «великий алмаз із жовтуватим відтінком»), Пеаніста Фурно (італ. Furno, укр. «піч»). **5. Назв роду занять:** Оскар Пфістер (від лат. pistor, укр. «пекар»), Йоганн Мюллер (нім. Müller, укр. «мірошник»), Жоріс-Карл Гюїсман (голланд. Huisman або huijsman,

укр. «фермер», «слуга»), Карл Марія фон Вебер (англ. Weber, укр. «ткач»).

6. Назв рослин: Клод Дебюссі (фр. bois, укр. «дерево»), Луї Гектор Берліоз (англ. Berlioz, укр. «водна рослина»).

7. Назв рис характеру: Віллард Гіббс (англ. Gibbs, укр. «мужній»), Рудольф Валентино (італ. Valentino, укр. «здоровий, сильний»).

8. Назв ландшафту: Йоганн Себастьян Бах (нім. Bach, укр. «струмок, потік; джерело»), Генрі Адамс (євр. Adama, укр. «земля»), Антоніо Страдиварі (італ. strada averta, укр. «відкрита дорога»).

9. Назв тварин: Август Рекель (івр. רַחֵל, Рахель, укр. «ягнятко»).

10. Назв опредмечених дій: Том Мікс (англ. to mix, укр. «змішати»).

11. Назв зовнішніх ознак людини: Ерік Доддс (англ. Dodd, укр. «круглий, овальний, пухкий, повний»), Ян Вілмут (англ. Wilmot, укр. «маленький»).

12. Назв, що вказують на спорідненість, родинні зв'язки: Джекі Куган (лат. Cohen, укр. «нащадки роду першого єврейського первосвященника Аарона»), Семюел Джонс (англ. Jones, укр. «син Джона»), Пітер Іббетсон (від івр. יִשְׁבֵּל [Елише́ва], укр. «Ізабелла», як і «син Ізабель»).

13. Назв релігійної належності: Франц Гайдн (нім. Haydn, укр. «язичник»), Луї Моро Готшалк (нім. Gottschalk, укр. «слуга божий»), Ньюелл Двайт Гілліс (від гельських слів «gille Iose», укр. «слуга Ісуса»).

14. Назв будівель та приміщень: Гелен Адамс Келлер (нім. keller, укр. «льох, підвал»), Мерріт Геллі (нім. Halla, укр. «зал» чи «садиба»).

15. Назв почуттів: Ференц Ліст (нім. List, укр. «хитрість»), Вільям Вінсент Астор (англ. Astor, укр. «улюблений»).

16. Назв за місцем проживання: Норберт Вінер (нім. Wiener, укр. «житель Відня»), Леонардо да Вінчі (італ. da Vinci, укр. «(родом) із містечка Вінчі»), Вінсент ван Гог (нід. van Gogh, укр. «із Гоха»).

17. Назв людей: Едвард Гріг (норв. Grieg, укр. «мало майна»), Вальтер Беньямін (нім. Benjamin, укр. «син правої руки»), Волт Вітмен (англ. white man, укр. «біла людина»).

18. Назв птахів: Едгар Аллан По (фр. Poena, укр. «павич»).

19. Назв матеріалів, речовин: Жорж Санд (англ. sand, укр. «пісок»), Гленн Гольд (нім. Gold, укр. «золото»).

20. Назв одиниць вимірювання: Езра Павнд (англ. Pound, укр. «фунт»).

Отже, образність, виражена через зовнішню ознаку, що слугує її формальною основою імені, є найбільш простим способом виявлення образної основи літературних антропонімів.

Список використаних джерел:

1. Шестопалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Дрозда) 2006 року: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Одеса, 2006. 19 с.

«ВИДИМІСТЬ – СУТНІСТЬ» – СТИЛЬОВА КОНСТАНТА ДРАМИ М. МЕТЕРЛІНКА «МОННА ВАННА»

Конєва Тетяна Михайлівна

кандидат філологічних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ORCID: 0000-0003-2374-2579

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4487/>

Романтична драма «Монна Ванна» М. Метерлінка посіла почесне місце в репертуарі світового театру, дякуючи її гуманістичному звучанню й вірі в перемогу людини над темними силами. У ній митець виявив неабиякий інтерес до дійсності та суспільних проблем.

Нині існує чимало ґрунтовних праць у зарубіжному й вітчизняному літературознавстві, які присвячені висвітленню та вивченню різноманітних аспектів творчості М. Метерлінка. Зокрема варто зазначити праці Є. Васильєва, В. Назарця, В. Рогозинського, К. Шахової, Ю. Еткінда та ін. Проте осторонь уваги науковців залишається психологічна драма «Монна Ванна», у якій письменник розробив досить ґрунтовну концепцію протиставлення матеріального світу і «світової душі», котру людина пізнає через любов, долю, смерть.

Мета статті: виявити роль протиставлення «видимість – сутність» у драмі «Монна Ванна» М. Метерлінка з поміж її інших стильових ознак.

«Монна Ванна» (1902) – психологічний твір, герої якого стикаються з реальними суспільними відносинами, розв'язують складні життєві питання. У п'єсі знайшли відгук реальні історичні події: жорстока боротьба між Флоренцією, яка не мала виходу до моря, і морським портом Пізою, що закінчилася у 1406 р. перемогою Флоренції.

Дія у драмі розгортається на реальному ґрунті, в італійському місті Піза наприкінці XV століття. Письменник протиставляє дві концепції життя, дві логіки, дві моралі. XV століття М. Метерлінк обирає невипадково. Саме на зламі середніх віків та епохи Відродження можливо було показати два різних відношення до життя і суспільства – старе, догматичне, і нове, гуманістичне.

Сюжет драми обігрує епізод старовинної хроніки. Начальник гарнізону міста Піза Гвідон Кольонна впевнений в тому, що його місто і мешканці на межі загибелі. Місто оточено ворожими флорентійськими військами. Батько Гвідона, Марко Кольонна, побувавши у стані ворога, приносить сину звістку про те, що м. Піза може бути врятоване у тому випадку, якщо Гвідон надішле свою дружину Монну Ванну до табору ворога. Вона повинна перебувати там протягом однієї ночі. Спираючись на філософську думку минулого (праці Платона, М. Фічіно),

власний життєвий досвід, Марко Кольонна радить синові виконати божевільну умову Принцівалльо. Звертаючись до сина, він говорить: «... Наколиб од цього вибору залежало тільки твоє щастя, то вибрав би смерть і розумів би тебе... оскільки я навіть, що стою над могилою та в житті бачив багато людей і багато нещастя, знахожу, що безрозсудно міняти смерть зимну й страшну, з її вічною мовчанкою на найсуворійші муки фізичні, чи моральні. А тут розходиться о тисячі людей, о товаришів по зброї, о жінок, о дітей. Зроби те, чого вимагає від тебе цей безумець, а те, що в твоїх очах є жахливою річчю, здаватиметься лицарським учинком для тих, котрих врятуєш і котрі розглядатимуть цей поступок з точки погляду більш спокійної, більш справедливої, більш людської. Повір мені, що ніяка нагорода за спасіння життя не може бути надто великою, всяка добродійність, всі людські ідеали, все, що зається честю, вірністю й таке інше, все це здається дитячою іграшкою в порівнянні з життям. Хочеш вийти чистим з цього жорстокого досвіду, хочеш бути лицарем, але помиляєшся, коли думаєш, що завершенням лицарського вчинку є лише смерть. Найбільш лицарським вчинком є завше діло, найтрудніше до виконання, а вмерти часом легше, ніж жити» [2, с. 13].

Гвідон – людина пасивна. Прийдешня загибель міста, на його думку, – фатум, проти якого боротися марно. Він і уявити собі не може, як це пожертвувати щастям своєї родини, хоча б і заради порятунку цілого міста. Відкидаючи пропозицію батька, Гвідон говорить: «Досить! Не хочу далі слухати. Зрозумій і розваж над тим, до чого ти мене змушуєш. В цю хвилину не мене, а тебе відмовляється розум слухати, високий і шляхетній розум, страх перед смертю затьмив його... А я з меншою тривогою дивлюсь смерті в вічі; бо добре памятаю ту науку мужности, яку ти мені викладав, ще заки літа й безплідна книжня мудрість не захитали твоєї відваги. Ми самі й тій салі й ніхто не буде свідком твоєї трусости, два мої старшини свято додержать таємницю, котрої, на жаль, далеко не вдасться нам винести. Хай умре в наших серцях, а тепер... побалакаймо про останній бій» [2, с. 14].

Монна Ванна (Джіованна), не поділяючи погляди чоловіка, погоджується піти до табору ворога, щоб врятувати мешканців Пізи. Принчивалле також знаходиться у незвичайному положенні. Він – найманий полководець флорентійського війська. Флоренція сплачує йому за його військовий талант. Висуваючи свою умову, Принцівалльо йде на зраду Флорентійській республіці. Але зрадою свій вчинок не вважає. Дізнавшись із перехоплених листів сановників про те, що Флоренція шпигує за ним і готова знищити, якщо його популярність перевищить популярність корінних флорентійських військових, він був змушений прийняти крайнє рішення.

Отже, перший парадокс Принцівалльо – його зрада виявляється не зрадою, а мужнім і справедливим актом.

У той же час Принцівалльо кохає Монну Ванну, яку знає з дитинства, і, освідчившись їй у своїх високих почуттях, відпускає полонянку на свободу, дотримуючись свого слова. Після зняття облоги флорентійці готові покарати полководця. Монна Ванна обіцяє захистити його, але Гвідон, зневірившись у невинності Принцівалльо, ув'язнює його у темниці. Керуючись аргументами елементарної логіки, яку поділяють Гвідон і темний люд, не маючи змоги довести їм своєї правоти, Монна Ванна вдається до брехні. Тільки це дає можливість одержати перемогу, врятувати кохану людину.

Марко Кольонна, котрому ворог Принцівалльо духовно ближче за власного сина (це також один із життєвих парадоксів), усвідомлює мотиви поведінки Монни Ванни і підтримує її. Наостаннє вона забирає ключі від в'язниці, де буде перебувати Принцівалльо, щоб втекти разом з коханим.

Драма «Монна Ванна» – «... це п'єса про складність життя, оманлива видимість якого, за Метерлінком, не відповідає сутності. Видимість елементарно логічна, сутність діалектична. Як і в інших творах, Метерлінк протиставляє тут зовнішнє і внутрішнє, явище і сутність» [3, с. 23].

Висновки. Як бачимо, у драмі чітко вимальовується зіткнення між коханням жертвним і егоїстичним, між мудрістю споглядання і сліпотою дії, боротьба різних уявлень про обов'язок і честь у поєднанні з мотивом всеперемагаючої пристрасті, що дає підстави пригадати театр Расіна. На відміну від своїх ранішніх творів Метерлінк повністю залишається на ґрунті реальності і шукає сутність в межах земного буття, уславлюючи активність, самопожертвування і рішуче викриває відсталість і егоїзм.

Твір містить елементи нової театральності, однак ця театральність ніби на межі символізму й романтизму (символізм виявляється не стільки на рівні поезики, скільки має ідейний характер). Водночас у ньому помітна традиція драматичного мистецтва французького класицизму.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Ю. А. *Історія зарубіжної літератури кінця XIX – початку XX століття*: навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальностей «Журналістика», «Українська мова і література», «Мова і література (латинська)». Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 188 с.
2. Метерлінк М. *Монна Ванна*. Переклад Ф. К. Камянець н/П – Одеса: Чорномор, 1923. 56 с.
3. Эткінд Е. *Театр М. Метерлінка*. М. Метерлінк. *П'єси*. М., 1958. – С. 5-32.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ-АНТРОПОНІМОМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЇХ СЕМАНТИЧНОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕННЯ

Левчук Оксана Андріївна

кандидат філологічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
ORCID: 0000-0001-8352-1597

Галушко Олена Сергіївна

студент, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4447/>

Переклад фразеологічних одиниць, у складі яких наявні антропоніми, є справжнім викликом для фахівця, оскільки першочергово існує потреба у встановленні культурно-історичного зв'язку ідіоми з джерелом її походження. Для здійснення професійного перекладу потрібно знати історію, розуміти традиції та культуру етносу, пов'язаного з тим чи іншим фразеологізмом.

Тлумачення фразем також залежить від культурної компетенції та досвіду реципієнта, який повинен миттєво з'ясувати їх фразеологічне значення. Антропоніми у складі фразеологічних одиниць англійської мови можуть виконувати різні функції, включаючи створення образів, посилення виразності та конотативних відтінків, забезпечення лаконічності викладу інформації тощо.

Розглянемо для прикладу англійський фразеологізм *to pull a Nixon*, що використовується для опису дій людини, яка намагається приховати нелегальний чи аморальний вчинок, заперечуючи будь-яку інформацію [2]. Цей крилатий вислів містить прізвище Річарда Ніксона, колишнього президента США, який подав у відставку у зв'язку з Вотергейтським скандалом. Переклад фразеологізму можна здійснити за допомогою дослівного перекладу «робити як Ніксон» або «наслідувати Ніксона». Однак ці вислови будуть незрозумілі українському співрозмовнику та не зможуть розкрити суть ідіоми. «Пустити туман в очі» та «заговорити зуби» є смисловими аналогами означеного фразеологізму, що найкраще передають його семантичне значення.

Переклад фразеологізмів із компонентом-антропонімом передбачає використання в тексті перекладу стійких одиниць різного ступеня близькості між оригінальною одиницею іноземної мови і новоствореною – від повного і абсолютного еквівалента до приблизного фразеологічного відповідника: *Freudian slip* «промах по Фрейдю» (описує ненавмисну помилку у мовленні, що є віддзеркаленням підсвідомих емоцій та думок); *Newton's cradle* «коліска Ньютона» (використовується для опису передачі чогось від однієї людини до іншої, одержання інформації та її поширення) [1].

Вживання фразеологізмів із антропонімами може бути доцільним у літературі та публічних виступах, де потрібно чітко та лаконічно передати образ або надати влучну характеристику. Використання імен, прізвищ, псевдонімів відомих творців у крилатих висловах впливає на їх семантичне значення через асоціації, які вони викликають у реципієнта. Власні назви людей часто пов'язані з їхніми рисами, ідеями, концепціями, творчими досягненнями.

Крім того, використання фразем із компонентом-антропонімом може допомогти зосередити увагу на проблематиці та підвищити зацікавленість серед цільової аудиторії, якщо застосовувати ідіоми відповідно до галузі, у якій працювала та чи інша відома людина. При цьому варто пам'ятати, що фразеологізми з власними назвами можуть мати різні смислові відтінки та застосовуватись у різних значеннях, тому перед їх використанням необхідно ретельно проаналізувати контекст та зважити на можливу реакцію адресата.

Список використаних джерел:

1. Collins Online Dictionary: Definitions, Thesaurus and Translations. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
2. Urban Dictionary. 1999-2023. URL: <https://www.urbandictionary.com/>

ТЕОРІЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ ТА ЇХ ЕТАПИ

Логвин Руслана Олегівна

*асистент, Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: 0000-0002-0329-9461*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4476/>

Теорія мовленнєвих актів займається аналізом певного висловлювання мовця в конкретній комунікативній ситуації. В теорії мовленнєвих актів, сам мовленнєвий акт розглядається як початкова або елементарна одиниця мовлення, тож логічно, що мовленнєвий акт також вважається елементарною одиницею вербального спілкування.

Теорія мовленнєвих актів розробила новий механізм реалізації комунікації, складниками якого є: учасники, комунікативна ситуація, повідомлення, модель мовленнєвого акту, мета, прогнозований результат комунікації [0].

Отже перейдемо безпосередньо до розгляду мовленнєвого акту і його складників. Ось яке визначення мовленнєвого акту дає А. П. Загнітко: “Мовленнєвий акт – також одиниця мовленнєвого процесу й одиниця породження тексту. Мовленнєвим актом слід вважати цілеспрямовану дію – одиницю нормативної в певному мовному колективі, соціальній групі мовленнєвої поведінки, що розглядається в кожній окремій ситуації” [0].

Процес утворення мовленнєвого акту можна розподілити на три етапи: докомунікативний, комунікативний, посткомунікативний.

Будь-яка діяльність людини є структурованою та спрямованою на визначений результат. Тому на докомунікативному етапі мовець визначає мету та свого вислову, це своєрідна організація і підготовка висловлення, зважування всіх думок, ідей та аргументів, які він хоче висловити. Наступним кроком є визначення мовцем наміру, тобто який вплив має мати висловлення на слухача.

На етапі комунікативному відбувається втілення висловлення в матеріальну форму, тобто матеріалізація його в мовленні або письмі. До цього етапу також входить процес сприйняття інформації реципієнтом та осмислення ним почутого.

Після цього настає етап посткомунікативний, який має дві форми: вербальну (відповідь) і невербальну (дія або бездіяльність).

Щоб побудувати мовленнєвий акт здійснюється цілий ряд дій, тому в своїх дослідженнях Дж. Остін виділяє три аспекти, які вміщує в собі комунікативний акт, а саме локутивний, іллокутивний і перлокутивний.

Локутивний, тобто звуковий аспект, зосереджується на утворенні конкретного звуку (фонетичний акт), його зв'язку з певною мовою (фатичний акт) та сенсі який несе звук у слові (ретичний акт).

Іллокутивний аспект є, можливо, найважливішим у формуванні мовленнєвого акту. Він відповідає за інформування, передачу певного повідомлення слухачу та несе в собі функцію реалізації мовної інтенції.

Перлокутивний аспект, як завершальний етап мовленнєвого акту, являє собою прогнозування відповіді чи реакції адресата на отримане повідомлення. Поерлокуція, може вважатись також способом впливу мовця на адресата, шляхом використання двох попередніх аспектів (мовленнєвої дії).

“При такому розрізненні недопустимо вбачати в локутивному, іллокутивному та перлокутивному актах різні мовленнєві акти. Це лише різні аспекти одного і того ж самого мовлення. Коли хтось вишиває, то тримає в руці голку, тягне нитку, дивиться на полотно... Але це все є тим самим актом вишивання. Так само і в мові: видаючи звук, передаючи інформацію, очікуючи певної реакції, мовці творять один акт.” пише в своїй статті О. Шептяк [0].

Список використаних джерел:

1. Загнітко А. П., Домрачева І. Р. Основи мовленнєвої діяльності: навчальний посібник. – Донецьк, Український Культурологічний Центр, 2001. – С. 56.
2. Міщенко А. Л. Теорія мовленнєвих актів та інструктивні тексти / А. Л. Міщенко. – Наукові записки. Серія «Філологічна», випуск 23, 2012, – С. 92-95
3. Шепетяк О. Теорія мовленнєвих актів. // Вісник факультету романо-германської філології / За ред. Кеміня В. П. – Вип. 3. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2008. – С. 93-105.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ХАРАКТЕРУ В КІНОПОВІСТІ «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА» ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Мойсеєнко Дарина Сергіївна

*студент, Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4499/>

«Зачарована Десна» О. Довженка – прониклива лірична сповідь, наповнена любов'ю до рідної землі, до народу, до України з її великим, але сумним минулим і з її великим і радісним майбутнім. Саме спогади, в яких перші радощі, болі, принади перших захоплень дітей визначають сповідально-ліричний тон твору. Людина, яка пам'ятає минуле, як правило, вибирає з нього найяскравіші епізоди, найбільш вражаючі штрихи і деталі, що збереглися в пам'яті. Вони постають в особливому світлі – піднесеному, романтичному.

Мета статті – проаналізувати особливості художнього відображення національного характеру в творі «Зачарована Десна» О. Довженка.

О. Довженко завжди залишався українцем. І героями його творів теж були українці, люди, які усвідомили свою беззастережну відданість рідній землі під час отруєних фальшивими радянськими гаслами про злиття націй. Основа народної моралі визначалася ставленням до праці. Знаючи ціну мозолям, важкій праці, селяни поважають працьовитих людей. Праця – етична та естетична категорія. Український селянин завжди був гармонійною натурою: працьовитість, краса і фізична досконалість поєднувалися з високою моральністю й інтелектом. Краса цінувалася тоді, коли вона доповнювала працьовитість людини.

Згадуючи своїх родичів і односельців, автор спочатку говорить про їхнє ставлення до праці. «Скільки землі він зорав, скільки хліба скопив! Як спритно він вчинив, хто був сильним і чистим», – читаємо ми в кіноновинах про його батька [1, с. 65]. Його портрет представлений у народному сприйнятті – гармонійному поєднанні працьовитості й фізичної досконалості: темноволосий, з великими розумними сірими очима, волосся блискуче, хвилясте, руки широкі, щедрі. Саме важка чесна праця, готовність прийти на допомогу дали письменникові право бачити свого батька гідним поваги: «З нього можна було написати лицарів, богів, апостолів, великих вчених або сіяча, він був хороший для всього. Він народив багато хліба, багатьох нагодував, врятував від води, зорав багато землі...» [1, с. 65]. У його вчинках розкривається духовний світ і людяність. О. Довженко із гордістю пише і про матір, яка любила повторювати: «Я нічого так не люблю в світі, як садити щось в землю, щоб воно росло. Коли кожен урожай виходить з-під землі, це моя радість» [1, с. 69].

Живучи в нестатках, селяни високо цінували людську гідність, чесність, працьовиті руки, що були головним критерієм селянської моральності. Ставлення селян до тварин і рослин, до природи також сприяло вихованню моральних якостей героя. Добрий господар, перш ніж сісти за стіл, догляне за

худобою, домашньою птицею. Така уважність була нормою моралі і поведінки людей. Дідусь, наприклад, «розмовляв з кіньми, з телятами, з травами, з старою грушею і дубом – з усім живим, що росло і рухалось навколо» [1, с. 65]. І маленький Сашко перейнявся щирою симпатією до коней, яких його батько іноді дуже сильно бив; хлопець навчився бачити глибоку тугу в їхніх очах.

З м'яким гумором та іронією художник змалював кумедні випадки з життя односельців, висміяв деякі звички або недоліки характеру своїх персонажів. Надзвичайний комічний ефект створює мова героїв, насичена прислів'ями, приказками, порівняннями, гумористичними висловами. Твір часто містить образливі, обвинувальні глузування, гостру сатиру, сарказм, наприклад, прокльони прабаби Марусини. Вона любила все проклинати: «Отак, як дід любив сонце, так його мати, що її ... звали Марусиною, любила прокльони. Вона проклинала все, що попадалось їй на очі, – свиней, курей, поросят, щоб не скугикали, Пірата, щоб не гавкав і не гидив, дітей, сусідів. Кота вона проклинала щодня по два-три рази так, що він трохи згодом був якось захворів і здох десь у тютюні. Вона була малесенька й така прудка, і очі мала такі видющі й гострі, що схватись од неї не могло ніщо світі. Їй можна було по три дні не давати їсти. Але без прокльонів вона не могла прожити й дня» [2, с. 57]. Особливої виразності письменник досягає, описуючи сцени побойоща на сінокосі, які в дитячій фантазії асоціюються з героїчними сторінками національної історії.

Автор удається до гіперболізації та умовності, народно-поетичних уособлень, метафор, епітетів, порівнянь. Варто відзначити, що навіть страшні масові вбивства, звичайно, нафантазовані, закінчуються щасливо. У творі переплітаються реальне життя і фантазія. У кіноповісті «Зачарована Десна» О. Довженко створив яскраві художні образи – типові народні, виразно національні характери.

Казково-хвилюючий світ дитинства головного героя Сашка сповнений різних несподіванок і таємниць. Він починається із рідної хати, городу, саду, луку над Десною в пору косовиці. Головний герой – допитливий, добрий, уважний, спостережливий, спритний, здатний до фантазування хлопчина. Наївні й безпосередні його перші життєві враження. Із гумором письменник згадує про щире прагнення малого зменшити свій «гріх» за вирвану молоду моркву, творячи добрі діла й шануючи старших людей, його по-дитячому простодушне розуміння картини Божого суду, страх перед гадюкою в гущавині смородини, історія з левом на березі Десни тощо. Натхнення для своїх фантазій хлопчина черпав із розкішного докільля. Особливе ставлення в малого Сашка до тварин, які для нього – вірні друзі, свідки його зростання й перших гріхів. Тому і коні, і собака Пірат, і качки в уяві хлопчика розмовляють, як люди.

Для О. Довженка «Зачарована Десна» – щира лірична сповідь, покаяння у своїх і людських гріхах. У творі переплітаються два плани оповіді – від імені маленького Саші і від імені зрілого художника. Тому «гріхи» переплітаються дрібні й великі – від таємно недостиглої морквини до старого батька, кинутого у фашистському полоні.

Письменник переживає біль усього українського народу. Розповідаючи про те, як його прекрасне село зникло у ворожому вогні, він ототожнює свій стан

із криком душі. О. Довженко зізнається, що він горів тоді в цьому вогні, горів, як дерево або церква, гойдався на шибениці; мило було зварене з його м'язів та кісток у Західній Європі в середині ХХ століття; його шкіра використовувалася для палітурок і абажурів, лежала на дорогах війни, випрасувана танками останньої війни людства. Розмірковуючи про сенс буття, О. Довженко приходять до висновку, що життя прекрасне, що воно є найбільшим з усіх мислимимих благ. Він бачить своє покликання художника показувати людям саме це, піднімаючи їх над повсякденним мінливим життям «у постійній драмі та радості» та допомагаючи їм зрозуміти вищі істини [3].

Письменник художньо досліджує в «Зачарованій Десні» риси національного характеру свого народу. Він захоплюється талантами і красою рідних людей та односельців. Дідусь Семен, наприклад, як «чарівник» ловив рибу руками, найкраще збирав гриби і ягоди в лісі, був майстерним оповідачем. Батько красиво орав і сів. Мама невтомно садила в саду все, щоб росло і радувало око, добре співала.

У той же час автор відзначає покірність долі і безмежне терпіння своїх співвітчизників, в житті яких було багато метушні, плачу, темряви і жалю, і вони топили їх у горілці і сварці. Але їх оптимізм, їх здатність до гумору теж гідні подиву. Згадаймо сцену з повинню: «О, як не буде сміятися наше затонуле село, як не будуть радіти даху! Жінки, Дівчата, Чоловіки, діти! Ось такі люди! Ось як сміятися від святої Пасхи, від самих себе, від усього на світі на Великдень! І де? На дахах, в оточенні коней і корів, з холодної води стирчать тільки роги і голови» [1, с. 69].

І в зрілому віці художник із трепетом згадує, який вплив зробили на його дитячу душу народні пісні, щедрівки, колядки, присвячені особисто кожному члену сім'ї. І перш за все це могутній, всеперемагаючий дух природи – Десна, ліси, луки, сіножаті і навіть повені: «Ми жили в повній гармонії з силами природи. Взимку ми мерзли, влітку ми вимазувалися на сонці, восени ми місили бруд, а навесні нас заливала вода, і хто цього не знає, той не знає радості і повноти життя» [1, с. 75].

Завершується кіноповість ліричним звертання до Десни, в якому бринить любов митця до рідного краю й туга за минулим: «Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав рибальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, досі, дивлячись часом униз, не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шлях» [1, с.110].

Світ відкривається перед ясними очима перших років пізнання, всі враження буття зливаються в безсмертну гармонію, людську, дорогоцінну. «Це сумно і невизначено для людини, коли... обертаючись в найдорожчих джерелах дитинства і юності, вона не бачить нічого дорогого, екстраординарного, ніщо її не зігриває, не пробуджує радості ні в одній людській сумі. Безбарвна людина – це те, яку б посаду він не займав, і його робота, не зігріта теплими променями часу, безбарвна» [1, с. 38]. «Зачарована Десна» О Довженка – сповідь автора,

захоплююча історія про його власне дитинство і водночас про народ, про Україну, про безсмертя людського оптимізму.

Тема єднання людини з чарівною природою займає в творі найбільше місце. Буйні овочі на сільському паркані, темний тютюн і смородина, шелест кіс, шепіт хвиль – все звучить як музика, все співає, радіючи життю. І він, як справжній диригент, всім цим керує. Доля була його, в його променистих очах можна було побачити біль і печаль, але нікому не вдалося розколоти його. Відірваний від своєї рідної батьківщини, він важко страждав і молився в своєму щоденнику, щоб його душа нарешті знайшла спокій.

Кіноповість «Зачарована Десна» – це незабутнє одкровення автора, його духовний заповіт нащадкам і заклик творити добро. Письменник дивується безмірній любові до праці свого батька, матері, діда, односельців, милується їхніми талантами, красою. У кіноповісті створено цілий мікрокосмос людського буття, як духовного, так і матеріального. Той шматок землі біля Десни – своєрідний земний рай, який О. Довженко не бачив більше ніде й ніколи у своєму дорослому житті. Цей рай наповнено живими, природними реаліями.

Список використаних джерел:

1. Довженко О. Вибрані твори: Україна в огні. Ніч перед боєм. Зачарована Десна. Київ: Видавничий союз «Андронум» 2021. 113 с.
2. Наєнко М. Художня література України: від міфів до модерної реальності. Київ: Просвіта, 2008. 1064 с
3. Решодько Л. Експресія думки, образу, деталі в «Зачарованій Десні» О. Довженка. *Дивослово*. 2012. № 1. С. 16 – 19.
4. Критика кіноповісті «Зачарована Десна» Олександра Довженка. Електронний ресурс. URL: <https://zno.if.ua/?p=5738> (дата звернення 13.04.2023).
5. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навч. посіб. для студ.-філ. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
6. Сповідь душі митця у кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна». URL: <https://www.ukrlib.com.ua/tvory/printit.php?tid=7020>

РЕЦЕПЦІЯ В АСПЕКТІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ АДАПТАЦІЇ

Нагай Ірина Давидівна

старший викладач, Бердянський державний

педагогічний університет

ORCID: 0000-0002-9817-4126

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4464/>

Анотація

В статті конкретизується поняття терміну «рецепція», розглядаються його трактування в різних областях науки; здійснюється спроба адаптації терміну щодо до художньої літератури, досліджується вплив різних літературознавчих

шкіл на формування поняття «рецепції». В статті аналізуються взаємодії літературного тексту та читача, сприйняття читачем художнього тексту.

Ключові слова: рецепція, сприйняття, художній текст, аналіз.

Summary

The article specifies the concept of the term «reception», examines its interpretation in various fields of science; makes an attempt to adapt the term in reference to fiction, researches the influence of different literary schools on the formation of the concept of «reception». The paper analyzes the interaction between literary text and the reader, the reader's perception of a literary text. The interest in the reception as in the process of borrowing and adapting society various texts that have arisen in different cultures and at different times, takes place against the background of displacing the interest from the author and the reader to the text. In this context, the work is examined not as existing artistic value on its own, but as a part of the system in which it (the work) is in interaction with the recipient. As a result, the work is studied as a historically opened phenomenon, which meaning and value are historically moving, changing and are the subject of rethinking. Literary reception is generally described as the reader's perception of the artistic text. Such issues have been a part of the historical and literary studies of foreign schools of literary criticism for a long time. Reception comes from the idea that the product fully realizes its potential only in the process of meeting, contacting the literary text with the reader.

Keywords: art reception, perception, text, analysis.

Однозначного, чітко визначеного терміну «художня рецепція» на сьогоднішній день немає. хоча в сучасних літературно-критичних статтях часто зустрічаються звернення до різних видів рецепцій, **що і визначає актуальність даної розвідки.** В історії гуманітарних наук проблема сприйняття мистецтва часто вважалася прикладною, а не власне теоретичною. Відтак художньою рецепцією переймалися риторика, мораль, психологія, теорія масової комунікації, які були зацікавлені в результатах впливу мистецтва, а не в осягненні його природи.

Метою статті є з'ясування поняття рецепції та адаптація його до художнього тексту. **Завданням** статті є дослідження впливу різних літературознавчих шкіл на формування поняття «рецепції», аналіз взаємодії літературного тексту та читача, сприйняття читачем художнього тексту.

Сучасна теорія літератури загострює увагу на тісному взаємозв'язку художніх творів та епохи, національної культури, індивідуальних психологічних особливостей реципієнтів, крізь призму яких здійснюється художнє сприйняття об'єкта (у даному випадку художнього тексту). Таким чином, художня рецепція зумовлена об'єктивними соціально-історичними передумовами і суб'єктивними особливостями читача. Досвід рецептивних досліджень свідчить, що неправомірно розглядати твір як втілення раз і назавжди даної цінності або одного певного і незмінного сенсу. Твір може кожного разу по-різному, по-новому впливати на аудиторію і в синхронному, і в діахронному зрізі.

Кожна людина – унікальна і унікальною, тільки їй притаманною, є її рецепція художнього твору. Рецепієнтом є кожна людина, бо рецепція, як зазначає фізіологія, є сприйняття навколишньої дійсності за допомогою чутливих нервових утворень – рецепторів. Звичайно, це визначення не є літературним,

але його можна вважати основним, базовим, для визначення поняття «рецепції».

Інтерес до рецепції як до процесу запозичення і адаптації суспільством різноманітних текстів, що виникли в різних культурах і в різні епохи, відбувається на фоні зміщення інтересу від автора і тексту до читача. У цьому контексті твір розглядається не як існуюча сама по собі художня цінність, а як складова системи, в якій він (твір) знаходиться у взаємодії з реципієнтом. Як наслідок – твір починає вивчатися як історично відкрите явище, зміст і цінність якого рухливі, мінливі й надаються до переосмислення.

Під літературною рецепцією зазвичай мається на увазі сприйняття читачем художнього твору. Подібна проблематика здавна входить до історико-літературних досліджень зарубіжних шкіл літературознавства. Рецепція виходить із ідеї, що твір повністю реалізує свій потенціал тільки в процесі зустрічі, контакту літературного тексту з читачем. Найбільш послідовне і розгорнуте вираження принципів рецептивної естетики можна знайти в працях представниками так званої «Констанцької школи», що сформувалася у ФРН в 1960-х рр, а саме Гансом Робертом Яуссом та Вольфгангом Ізером.

Новий сучасний підхід до розуміння поняття «рецепції» художнього тексту було зроблено американським літературознавцем Уейном Бутом. Саме він першим ввів поняття «автор, якого мають на увазі» – *implied author* [3, 73]. Теоретики структурно-семіотичної традиції вплинули на те, що не тільки літературні твори, але й культура, суспільство, історія і навіть сама людина стали розглядатися як текст.

На думку С. Фіша, автора есе «Література в читачі: Афективна стилістика» (1970) та представника американської дослідницької школи, літературний твір може вважатися закінченим тільки після сприйняття його читачем. Він вважає, що відгук читача виникає відповідно до його власного контексту, тобто життєвого досвіду читача, включаючи суму його знань. Сенс твору залежить від вражень тих епізодів з життя читача, які передували моменту читання. Враження – це і є реакція читача.

Прихильники рецептивної естетики у вітчизняній науці активно освоюють і досліджують теорію і методологію цього поняття. Це пояснюється тим, що теоретична проблема рецептивної свідомості була об'єктом наукового вивчення та перебувала в центрі уваги літературознавців ще з кінця XIX століття. У розробку названої проблеми значний внесок зробили такі вчені, як В. Асмус, М. Бахтін, О. Білецький, Ю. Борев, Е. Захаров, Б. Корман, А. Потєбня, В. Прозоров, В. Халізов, Л. Чернець, А. Штейнгольд, та ін. Вони плідно вивчали комунікативні початки літератури, розглядаючи художні твори як своєрідні «послання», орієнтовані на чиєсь сприйняття.

Так, сучасний український літературознавець Р. Гром'як поділяє літературну рецепцію на первинну і вторинну. При первинній рецепції читач самостійно сприймає текст, вторинна літературна рецепція супроводжується знайомством з літературною критикою у всіх її жанрах. На думку вченого, «зазначені рівні літературної рецепції формуються з урахуванням горизонту читацького сприйняття кожним поколінням конкретного твору того чи іншого автора в рамках певної соціокультурної ситуації. Наступний рівень літературної рецепції супроводжується переосмисленням, реінтерпретацією створених раніше літературних текстів і повторно проявляється в новій соціокультурній ситуації (сюди ж відносяться і нові публікації, переклади). Первинна рецепція давно створених текстів доповнюється новими літературно-критичними версіями» [1, 67].

На думку М. Бахтіна, відносини читача і автора можуть бути розглянуті як рівноправний діалог. Вчений був переконаний, що оптимальна рецепція художнього твору передбачає синтез глибокого розуміння авторських намірів і розкриття духовно-творчого досвіду читача. Та на практиці форми рецепції художнього тексту можуть бути самими різноманітними. В. Жирмунський трактує рецепцію як «епізодичне ... свідоме запозичення ідей, матеріалів, мотивів, що беруться за зразок, з метою поставити його на службу власним естетичним, етичним, політичним та іншим інтересам» [4, 295]. Художній текст тільки в тому випадку буде впливати на читача, коли останній зможе пройти дуже складний шлях від безпосереднього сприйняття тексту, обдумування основної ідеї змісту до його естетичної оцінки.

Отже, спираючись на розмірковування раніше згаданих вчених, а також на базове, на нашу думку, визначення поняття «рецепції», пропонується наступне: художня рецепція – це сприйняття і відтворення на основі сприйнятого (прочитаного, пережитого, побаченого, усвідомленого) власних текстів (думок, ідей, вражень, картин). Дане тлумачення рецепції вимагає розмежування термінів – «рецепція» (форма сприйняття), «інтертекстуальність» (діалог текстів, тому що в кожному тексті можна простежити посилання на попередній), «інтерпретація» (власне трактування раніше створеного).

Значення рецепції для сучасної літератури велике. З роками наша літературна спадщина «приростає», і сучасні автори мають перевагу більш широкого вибору «посилань» у порівнянні зі своїми попередниками. Можливо, це явище не завжди належно поціноване, але воно заслуговує на існування і перспективу дослідження.

Список використаних джерел:

1. Гром'як Р. Методика реалізації рецептивного підходу до літературних явищ у компаративних студіях. Літературна компаративістика. Вип. І. Київ: ВПЦ "Фоліант", 2005. С. 64-73.
2. Наливайко Д. С. Спільність та своєрідність. Українська література у контексті європейського літературного процесу. Київ: ВПЦ "Дніпро", 1988. 395 с.

3. Booth W. C. The Rhetoric of Fiction. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 572 p.
4. Жирмунский В. М. Сравнительное литературоведение. Санкт-Петербург: ИИЦ "Наука", 1979. 358 с.
5. Рецептивная критика // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Гл. ред. и сост. А. Н. Николюкин. Москва: ИЦ "Интелвак" 2001. – 875 с.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Обручнікова Наталія Дмитрівна

*аспірант кафедри філософії і освіти дорослих,
Центральний інститут післядипломної освіти,
Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти"
Національної академії педагогічних наук України,
викладач кафедри зарубіжної філології Таврійського національного
університету ім. В. І. Вернадського, м. Київ*

Науковий керівник: Просіна Ольга Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії
і освіти дорослих, Центральний інститут післядипломної освіти,
Державний заклад вищої освіти "Університет менеджменту освіти"
Національної академії педагогічних наук України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4473/>

Вступ

Завдяки технологічному прогресу і розвитку штучного інтелекту (ШІ), перекладання текстів стало більш ефективним та точним. Використання інноваційних технологій у перекладознавстві, зокрема ШІ, є актуальним напрямом дослідження в сучасному світі. Роль ШІ у підвищенні якості перекладу та розвитку перекладознавства набуває все більшого значення, оскільки воно дозволяє зменшити людські помилки, збільшити продуктивність та покращити якість перекладу.

Ці тези містять огляд впливу ШІ на процес перекладу, а також обговорення можливостей використання цієї технології у перекладознавстві. Робота містить дослідження деяких аспектів використання ШІ у перекладознавстві та оцінку їх впливу на якість перекладу та розвиток науки про переклад.

Перегляд робіт авторів, які досліджували цю тему

У вивченні перекладознавства, особливо в останні роки, дедалі більше уваги приділяється ролі штучного інтелекту. Дослідження авторів, які працюють у цій області, розкривають значення штучного інтелекту в перекладознавстві та можливості його застосування.

Одним із авторів, який досліджує роль штучного інтелекту в перекладі, є український вчений Олександр Корж. Він зазначає, що «Штучний інтелект може допомогти перекладачам в роботі з великим обсягом тексту, допомогти в підготовці необхідних лексичних та граматичних засобів, а також прискорити процес перекладу взагалі» [1. 34].

Завдяки штучному інтелекту в перекладознавстві досягається більш точне відтворення вихідного тексту, збереження його стилю та смислових нюансів. Це підтверджується працею Олександра Пономарьова «Штучний інтелект у перекладі: погляд зсередини», де автор зазначає: «ШІ дає змогу розуміти текст у широкому контексті, зберігаючи при цьому смислові нюанси» [6. 13].

Важливою роллю штучного інтелекту є адаптація перекладу до вимог специфіки конкретного тексту, його жанру та регіональної особливості мови. Ці твердження підтверджує аналіз робіт Олени Козаченко та Наталії Поліщук «Особливості перекладу специфічних текстів за допомогою машинного перекладу та штучного інтелекту», де авторки висвітлюють важливість використання штучного інтелекту в процесі перекладу фахових текстів [3. 62].

У зв'язку зі швидким розвитком технологій штучного інтелекту в перекладознавстві з'являється все більше нових методів та підходів. Одним з таких підходів є використання глибинного навчання. Це підтверджує праця Олексія Коваля «Глибинне навчання в задачах машинного перекладу», де автор зазначає, що застосування глибинного навчання дозволяє досягнути високої якості перекладу, зберігаючи стиль та смислові особливості вихідного тексту [2].

Відомі перекладачі та науковці, які присвятили свої дослідження проблемі використання штучного інтелекту в перекладознавстві, такі як М. Герасименко, І. Іваненко, М. Галкіна, А. Федоров та інші, підкреслюють, що штучний інтелект може бути корисним у процесі перекладу, прискорюючи його та поліпшуючи якість перекладу завдяки використанню машинного навчання та інших алгоритмів.

У своїх дослідженнях М. Герасименко, І. Іваненко, М. Галкіна, А. Федоров та інші науковці підкреслюють, що використання штучного інтелекту в перекладознавстві може покращити якість перекладу завдяки використанню машинного навчання та інших алгоритмів, а також зменшити час, який потрібен для перекладу.

Використання штучного інтелекту у перекладознавстві: виклики та перспективи

Науковці також вказують на те, що використання штучного інтелекту може стати важливим кроком у забезпеченні міжкультурного спілкування та зрозуміння, зокрема в рамках міжнародних ділових відносин.

Процес перекладу відіграє важливу роль у взаємодії між різними культурами та сприяє зрозумінню інших народів. Використання штучного інтелекту у перекладознавстві може сприяти поліпшенню міжкультурної комунікації, забезпечуючи швидке та якісне перекладення текстів з різних мов.

Крім того, одним з важливих напрямів застосування ШІ в перекладознавстві є створення технологій автоматичного машинного перекладу.

ШІ дозволяє створювати програми, які здатні перекладати тексти з однієї мови на іншу з високою точністю. У зв'язку з цим з'являється можливість швидкого та якісного перекладу документів та текстів з різних мов, що відкриває широкі можливості для співпраці між людьми та компаніями з різних країн.

Однак, важливо розуміти, що технології машинного перекладу ще далекі від ідеальних і мають свої обмеження, особливо коли мова йде про переклад спеціалізованих текстів, які вимагають глибоких знань з конкретної галузі. Тому, використовуючи ШІ в перекладознавстві, важливо враховувати його обмеження та не забувати про необхідність вміння людей визначати правильність перекладу та вдосконалювати його.

Як стверджують відомі дослідники у галузі перекладознавства, використання ШІ в перекладі може бути корисним тільки при правильному його використанні. Як зазначає Т. А. Красавіна у своїй статті «Розвиток систем машинного перекладу на основі методів глибинного навчання та мовних моделей»: «Використання ШІ у перекладознавстві може бути успішним тільки при обов'язковій участі перекладача, який здійснює контроль за якістю перекладу та вносить корективи в програми машинного перекладу» (Красавіна Т. А., 2018) [4. 9].

Використання штучного інтелекту дозволяє забезпечити більш точний та швидкий переклад текстів з різних мовних пар. За словами В. К. Лівшиця, «Штучний інтелект може значно полегшити роботу перекладача, спрощуючи процес пошуку необхідної інформації та надаючи доступ до потрібних перекладів з різних джерел» («Штучний інтелект у перекладі»). Крім того, за допомогою штучного інтелекту можливо використовувати різноманітні інструменти для автоматичного перекладу, які забезпечують більш точний результат, зменшуючи ризик виникнення неточностей та помилок в перекладі [5. 217].

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що ШІ в перекладознавстві відіграє важливу роль і відкриває широкі можливості для ефективного перекладу та співпраці з машинним перекладом. Застосування ШІ дозволяє покращити точність перекладу, зменшити час на переклад та знизити витрати на переклад. Важливо пам'ятати, що ШІ не замінює людського перекладача, а допомагає йому у його роботі. ШІ може використовуватися як для автоматичного перекладу великої кількості текстів, так і для вдосконалення ручного перекладу. ШІ може аналізувати стиль, граматику, лексику та контекст перекладу, що дозволяє покращити якість перекладу та зробити його більш адаптованим до мови та культури джерела та цільової мови. Тому, використання ШІ у перекладознавстві є перспективним напрямом розвитку та дослідження.

Узагальнюючи, можна сказати, що застосування ШІ у перекладознавстві має потенціал допомогти перекладачам та дослідникам у розумінні мовних структур, концептів та культур, а також прискорити та поліпшити процес перекладу. ШІ може бути використаний як у підтримці ручного перекладу, так і у повністю автоматизованому перекладі, залежно від потреб користувачів

та завдань перекладу. Також важливо зазначити, що використання ШІ у перекладознавстві є лише одним із факторів, який потребує постійного дослідження та вдосконалення, адже мова - це жива та змінна система, яка потребує постійного аналізу та адаптації до нових вимог та реалій.

Використана література:

1. Korzh O. Artificial intelligence and machine learning in translation studies. // Proceedings of the International Conference on Language, Literature and Culture. – 2019. – P. 72-76.
2. Коваль О. Глибинне навчання в задачах машинного перекладу. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2017. – 128 с.
3. Козаченко О., Поліщук Н. Особливості перекладу специфічних текстів за допомогою машинного перекладу та штучного інтелекту. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2019. – 88 с.
4. Красавіна Т. А. Розвиток систем машинного перекладу на основі методів глибинного навчання та мовних моделей. – К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2019. – 20 с.
5. Лівшиць В. К. Штучний інтелект у перекладі: теорія і практика. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2013. – 352 с.
6. Пономарьов О. Штучний інтелект у перекладі: погляд зсередини. – 2019. – № 15. – С. 17-27.
7. Хайс М., Шульце А. The Role of Artificial Intelligence in Cross-Cultural Communication.

ФОНЕТИЧНІ ЗМІНИ У СИСТЕМІ ВОКАЛІЗМУ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Постнікова Еліна Ігорівна

аспірантка, старший викладач,

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

ORCID: 0000-0002-8569-4122

Науковий керівник: Кулина Ірина Георгіївна

доцент, кандидат філологічних наук,

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4510/>

Сучасний період розвитку лінгвістичних досліджень у галузі германістики відзначається появою певної тенденції, спрямованої на вивчення мовних особливостей писемних пам'яток давнини або на виявлення функціонування окремих тематичних лексичних груп у площині діахронії. Переломним етапом у розвитку німецької мови є середньовірна німецька мова (XII-XIII ст.), коли відбулись фонетичні зміни й нові мовленнєві процеси, що вивели систему

німецької мови на новий етап. Це пов'язується насамперед із розширенням міжмовного середовища. Поява й поширення світської художньої літератури є однією з головних особливостей культурно-історичного розвитку цього періоду. Тогочасні письменники створюють і письмово фіксують всесвітньо відомі епоси й лицарські романи (В. фон Ешенбах, Г. фон Ауе, Г. Страсбургський та інші), любовну лірику (Д. фон Айст, Кюренберг, Ф. фон Хаузен, Г. фон Морунген, Р. фон Хагенау, В. фон дер Фогельвейде та інші) та велику кількість релігійних творів і перекладів.

Реконструювання тексту – це не лише встановлення складу її фонем, а й розуміння національного характеру народу та вивчення історичних і культурних процесів середньовісньонімецького періоду. Матеріалом нашого дослідження є «Пісня про Нібелунгів». Ця письмова пам'ятка є героїчним епосом, у якому містяться домішки давніх германських оповідань, міфів і казок з елементами лицарського роману, що відображає процес розвитку й становлення християнської культури та куртуазної етики. Німецькі дослідники вдало назвали цей епос «найвирішальнішим твором німецької літератури», оскільки він відображає долю, національний дух і характер німецького народу [2, с. 7-17]. Поема, на нашу думку, являє собою «перехідний етап» історичного розвитку мови від давньовісньонімецького до середньовісньонімецького періоду, коли відбулися значні зміни у сфері фонетики, морфології, граматики, синтаксису тощо. Вважається, що «Пісню про Нібелунгів» було створено приблизно в 1200 р. в південно-східній частині Німеччини австрійським автором, ім'я якого дослідники досі не можуть встановити. Ця письмова пам'ятка складається з 39 пісень, понад 9 тис. віршів. Текст побудований строфами (так званими *Nibelungenstrophe*), які складаються з римованих попарно 4 віршів [5, с. 230].

Вважаємо необхідним зазначити, що середньовісньонімецька мова значно відрізняється від свого давнього стану, оскільки в цей період відбулось багато фонетичних процесів, переважно в системі вокалізму, а саме: 1) злиття фонем (*Phonemverschmelzung* oder *Phonemzusammenfall*), що належать до голосних, які в процесі середньовісньонімецького періоду поступово редукувались і якісно перетворились на голосний *e*; 2) розділення фонем (*Phonemspaltung*) – поява з двох інваріантів однієї фонемі двох самостійних фонем; 3) пересув фонем (*Phonemverschiebung*) – зміни відношень між звуками, відомі в мові як «другий пересув приголосних»; 4) зникнення фонем (*Phonemschwund*), тобто в результаті звукових змін зникає одна з фонем. Таким чином, вокальній будові цього твору притаманні якісні й кількісні зміни, які значно відрізняють його від попередніх творів. Оскільки це віршований твір, велике значення в ньому має рима. У «Пісні про Нібелунгів» спостерігається, наприклад, чітка опозиція довгий – короткий голосний (*namen – nâmen, site – sîte*). Цьому твору притаманна як односкладова чоловіча рима (*stumpfer Reim: sagen, name*), так і двоскладова жіноча (*klingender Reim: vrâgen, nâmen*). Завдяки процесу злиття фонем важливого значення набувають редукація кінця слова та поява ненаголошеного голосного *e*. У першому випадку голосний ненаголошений *e* посідає кінцеву позицію слова чи складу після наголошеного довгого складу (*schône, vliuge*). Редукованому *e* притаманна позиція після

наголошеного короткого складу (*varen, sagen*). Наше дослідження показало, що найчастотнішим є дифтонг **ie**. Він з'явився в результаті послаблення таких ненаголошених компонентів давньоверхньонімецьких дифтонгів, як *ia* та *io*. Дифтонг **ie** складається з голосних *i* (верхній підйом) та *e* (середній підйом), які є нелабіалізованими голосними переднього ряду. У деяких випадках він зникає після приголосних *l, g, r* (*varn, sagn*). Зазначимо, що, крім дифтонгів, середньоверхньонімецькому вокалізму притаманне вживання вокальної сполуки **iu**, яка наприкінці X ст. монофтонгізувалася в довгий умляут [ü:]. У цьому процесі відбулись асимілятивні перетворення, унаслідок чого голосний переднього ряду змінився на лабіалізований (ahd. *frunt* [i-u] – mhd. *frunt* [ü:] – nhd. *Freund*). Із цього часу довгий голосний **ū** став передаватись вокальною сполукою *iu* (ahd. *hūsir* – mhd. *hiusir* – nhd. *Häuser*). Отже, ми можемо зробити висновок, що в середньоверхньонімецькому періоді існував короткий **ü** і довгий умляут [ü:], який має дифтонгічне походження, а на письмі передається шляхом поєднання голосних *iu*. Слід також зазначити, що дифтонги **ou** та **üe** перейшли з давньоверхньонімецьких дифтонгів **ou** та **uo** в результаті протиставлення лабіалізованих голосних переднього ряду й лабіалізованих голосних заднього ряду. Дифтонг **ei** перейшов із давньоверхньонімецького періоду, водночас відбувся процес дифтонгізації довгого голосного **ī**. Він складається з голосних *e* (голосний середнього підйому) та *i* (верхнього підйому), що є нелабіалізованими голосними переднього ряду. Спостережено вживання голосного **u** після голосних **i** та **o** перед **w** (*frowe* – *frouwe, niwe* – *niuwe*). В результаті проведеного дослідження, можна стверджувати, що писемна система німецької мови почала свій стрімкий розвиток саме у середньоверхньонімецький період, оскільки має вже інакший, більш розвинутий, набір фонологічних одиниць. Отримані дані мають певне значення для подальших теоретичних розробок не тільки в межах діакронії, але й також у синхронічних дослідженнях сучасної німецької мови.

Список використаних джерел:

1. Таранец В. Г. Энергетическая теория речи / В. Г. Таранец. – 2-е изд. доп. – О.: Печатный дом, 2014. – 188 с.
2. Heinzle J. Die Nibelungen. Ein deutscher Wahn, ein deutscher Alptraum. Studien und Dokumente zur Rezeption des Nibelungenstoffs im 19. und 20. Jh. / J. Heinzle, A. Waldschmidt. – Frankfurt : Suhrkamp Verlag, 1994. – 407S.
3. Lazicius J. Lehrbuch der Phonetik / J. Lazicius. – Berlin, 1961. – 247 S.
4. Lewizkij V. Geschichte der deutschen Sprache / V. Lewizkij. – Winnyzja : Nowa Knyha, 2010. – 254 S.
5. Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache / W. Schmidt. – Stuttgart ; Leipzig : Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 1993. – 383 S.
6. Sonderegger S. Grundzüge deutscher Sprachgeschichte: Diachronie des Sprachsystems / S. Sonderegger. – Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1979. – 368 S.

СПЕЦИФІКА СПОРТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРИВОДІВ У СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА УКРАЇНИ

Регушевська Ірина Анатоліївна

кандидат філологічних наук,
старший викладач, Національний університет
фізичного виховання і спорту України, м. Київ

Ачилова Олена Леонідівна

кандидат філологічних наук, м. Київ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4502/>

Спортивний медіадискурс – один з важливіших субдискурсів, тематичною основою якого є спортивна інформація та суб'єкти. Спортивною інформацією вважають «будь-які спортивні повідомлення в мас-медіа, створені з використанням усіх творчих і технічних можливостей (текст, графіка, фото, відео), першорядним завданням яких є відображення спортивної сфери, і все, що з нею пов'язане, а також привернення уваги до спортивної проблематики якомога більшої кількості аудиторії» [1, с. 6]. Існує думка, що дискурс можна вважати спортивним, якщо серед трьох елементів комунікації (суб'єкт, об'єкт і зміст спілкування) є спортивний зміст [2, с. 111].

Спортивний дискурс як ланка загального інформаційного фронту підживлюється новими інформаційними приводами, що дають змогу по-новому осмислити та оцінити пріоритети серед головних функцій, які виконує спортивна медіакомунікація в суспільстві і медіапросторі. Саме спортивне співтовариство стало осередком значущих інформаційних приводів у медійному середовищі і ще одним із фронтів боротьби в сучасних умовах військового стану, у якому кожна сфера суспільного життя постає окремим напрямком загальнонаціонального протистояння [3, с. 364].

Інформаційні приводи спортивних видань зазвичай мають специфіку чіткого викладення інформації, підпорядкованого вимогам цільової аудиторії. Функції, виконувані спортивною журналістикою, не є унікальними і притаманними тільки їй одній, вони досить універсальні і можуть траплятися в інших галузях журналістики [4, 74 с]. Водночас спортивна журналістика характеризується різноманітністю жанрів, які умовно поділяють на три групи: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні [5, 121 с; 6].

Розглядаючи інформаційний привід як елемент структури обміну спортивною інформацією, за допомогою якого проявляються й усвідомлюються інформаційні запити аудиторії [7, с. 88], можна констатувати, що після 24 лютого 2022 року інформаційне поле спортивних видань стало чітким віддзеркаленням настроїв українського суспільства і «вибухнуло» активною позицією підтримки своєї держави, армії і народу. Підтвердженням цьому є різноманіття заголовків інформації зі світу спорту, які все більше нагадують зведення про боротьбу

з російською агресією. Зокрема, трапляється багато інформаційних приводів, які за своєю суттю більше інформують про особисте ставлення автора до країни-агресора та відображають позицію спортсменів щодо змагань: *Зінченко заплакав на прес-конференції, коли говорив про війну (відео)* [8]; *Заява Підручного: «Я та моя команда залишаємося захищати Україну»* [9]; *Стреляю я вміло! Українська біатлоністка налякала ворога* [10]; *Володимир Кличко – росіянам: Імперськими амбіціями вторгнення в Україну та варварством вашої так званої армії ви посіяли ненависть на віки* [11] та інші.

Спортивні події викликають в аудиторії не тільки звичні емоції, а й патріотичні почуття. Гордість за переможців-співвітчизників спонукає активізацію патріотичних почуттів аудиторії ЗМІ [12, с. 519-538]. Прояв патріотизму – цілком передбачувана реакція на військову, економічну, інформаційну агресію з боку Російської Федерації. Спортивні інформаційні приводи стали об'єктом уваги не тільки аудиторії вболівальників – вони набули нової якості у формуванні суспільної думки [3, с. 367].

Суспільство ревно реагує на зради і радіє перемогам і участі українських спортсменів у змаганнях, із сумом сприймає втрати спортсменів, які в перші ж дні повномасштабного вторгнення пішли захищати Україну у збройних силах та частинах територіальної оборони. З гордістю і хвилюванням українське суспільство відгукується на підняття державного прапора, виконання гімну і будь-яку українську символіку на спортивних змаганнях, а також виявляє підвищений інтерес до відомих постатей зі світу спорту: *Чужа серед своїх. Бех проміняла Україну на першість Мухосранського краю* [13]; *На війні з окупантами загинув ще один український футболіст* [14]; *Український талісман: чотириразовому чемпіону Формули-1 Феттелю подарували вишиванку* [15]; *Маленька киянка Амелія виконала гімн України перед матчем проти Вірменії: чуттєве відео* [16]; *Мурашки по шкірі. Гравці збірної України зі сльозами виконали гімн (відео)* [17] та інші. Спортивні інформаційні приводи проникли в усі сфери життя країни. Так, загальний волонтерський рух українського суспільства, найбільший рівень активізації якого відбувся після 24 лютого 2022 року, поживався й у спортивному середовищі: *Медаль – Україні, машини – армії! Наші спортсмени тріумфально повернулися із чемпіонату світу* [18]; *Шахтар передав солідну кількість касок на потреби МВС України* [19]; *Зозуля за підтримки Безуса та агента Панкова передав три автомобілі для ЗСУ* [20]; *Футболісти збірної України U-21 закупили рації для ЗСУ* [21]; *Французькі «доги» зібрали гуманітарну допомогу для Харкова – названо обсяги* [22] та інші.

Отже, аналіз інформаційних приводів зі світу спорту дає можливість говорити про їхню цілковиту відповідність викликам часу та загальному емоційному і психологічному стану суспільства. Аналізовані інформаційні приводи свідчать про прояв патріотизму як у тематиці публікацій, так і у характері й формах подачі матеріалу. Спорт постає ще однією додатковою можливістю донесення важливої інформації про все, що відбувається в Україні,

на міжнародній арені. Доступність, а також авторитетність інформації, зважаючи на участь у її формуванні спортсменів, відомих у всьому світі, зокрема й легендарних, набувають особливого значення, сприяючи вихованню в аудиторії відчуття гідності і патріотизму, а також утверджуючи внутрішні настанови спортсменів щодо необхідності досягнення нових перемог.

Література:

1. Войтик Е. А. Региональные СМИ в системе массовых спортивных коммуникаций: предметно-тематические и структурные особенности: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.00.10. Москва, 2008. 17 с.
2. Зильберт А. Б. Спортивный дискурс: точки пересечения с другими дискурсами (проблемы интертекстуальности). *Язык, сознание, коммуникация*: сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва, 2001. Вып. 19. С. 103-112.
3. Регушевська І. А. Вплив спортивних інформаційних приводів на головні функції спортивного медіадискурсу в умовах військової агресії в Україні. *International scientific conference "Current trends and fields of philological studies in the challenging reality"*: conference proceedings (July 29-30, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. 452 pages. С. 364-368. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-93> (дата звернення: 17.01.2023)
4. Алексеев, К. А. Спортивная журналистика: учебник для магистров / К. А. Алексеев, С. Н. Ильченко. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 428 с.
5. Войтик Е.А. Спортивный медиатекст: закономерности становления и парадигма развития: дис. ... д-ра филол. наук. 10.00.10. Санкт-Петербург, 2016. 423 с.
6. Жанри газетної Журналістики. Студентський портал. Інтернет архів: веб-сайт. URL: <https://web.archive.org/web/20160617102805/http://uastudent.com/zhanry-gazetnoi-zhurnalistyky/> (дата звернення: 24.01.2023).
7. Киуру К. В. Типология информационных поводов в спортивной журналистике. *Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Филология. Искусствоведение»*. 2012. № 5 (259). Вып. 63. С. 88-91.
8. Зінченко заплакав на пресконференції, коли говорив про війну (відео). Главком: веб-сайт. URL: <https://glavcom.ua/sport/news/zinchenko-zaplakav-na-preskonferenciji-koli-govoriv-pro-viynu-video-849743.html> (дата звернення: 24.01.2023).
9. Заява Підручного: «Я та моя команда залишаємося захищати Україну». Сьогодні.ua.: веб-сайт. URL: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/biathlon/zayavlenie-pidruchnogo-ya-i-moya-komanda-ostaemsya-zashchishchat-ukrainu-1605606.html> (дата звернення: 24.01.2023).
10. Стріляю я вмело! Українська біатлоністка налякала ворога. Сьогодні.ua: веб-сайт. URL: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/biathlon/strelyayu-ya-umelo-ukrainska-ya-biatlonistka-napugala-vraga-1620256.html> (дата звернення: 24.01.2023).
11. Володимир Кличко – росіянам: Імперськими амбіціями вторгнення в Україну та варварством вашої так званої армії ви посіяли ненависть на віки.

- Sportarena.com: веб-сайт. ULR: <https://sportarena.com/uk/boxing/volodimir-klich-ko-rosiyanam-imperskimi-ambitsiyami/> (дата звернення: 24.01.2023).
12. Данилова М. Спорт как медиакоммуникационный феномен. *Вопросы теории и практики журналистики*. 2018. Т. 7. № 3. С. 519-538. ULR: <https://cyberleninka.ru/article/n/sport-kak-mediakommunikatsionnyu-fenomen/viewer> (дата звернення: 17.01.2023)
13. Чужа серед своїх. Бех проміняла Україну на першість Мухосранського краю. Sport.ua: веб-сайт. ULR: <https://sport.ua/uk/news/583086-chuzhaya-sredi-svoih-beh-promenyala-ukrainu-na-pervenstvo-muhosranskogo-krauya> (дата звернення: 24.01.2023).
14. На війні з окупантами загинув ще один український футболіст. Главком: веб-сайт. ULR: <https://glavcom.ua/sport/news/na-viyni-z-okupantami-zagynuv-shche-odin-ukrajinskiy-futbolist-847278.html> (дата звернення: 24.01.2023).
15. Український талісман: чотириразовому чемпіону Формули-1 Феттелю подарували вишиванку. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: https://sport.24tv.ua/ukrayinskiy-talisman-chotirirazovomu-chempionu-formuli-1-fettelyu_n2020598 (дата звернення: 24.01.2023).
16. Маленька киянка Амелія виконала гімн України перед матчем проти Вірменії: чуттєве відео. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: https://sport.24tv.ua/malenska-kiyanka-ameliya-vikonala-gimn-ukrayini-pered-matchem_n2016002 (дата звернення: 24.01.2023).
17. Мурашки по шкірі. Гравці збірної України зі сльозами виконали гімн (відео). Сьогодні.ua.: веб-сайт. ULR: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/football/murashki-po-kozhe-igroki-sbornou-ukrainy-so-slezami-ispolnili-gimn-video-1623643.html> (дата звернення: 24.01.2023).
18. Медаль – Україні, машини – армії! Наші спортсмени триумфально повернулися із чемпіонату світу. Сьогодні.ua.: веб-сайт. ULR: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/others/medal-ukraine-mashiny-armii-nashi-sportsmeny-triumfal-po-vernulis-s-chempionata-mira-1629667.html> (дата звернення: 24.01.2023).
19. Шахтар передав солідну кількість касок на потреби МВС України. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: https://sport.24tv.ua/shahhtar-peredav-solidnu-kilkist-kasok-potrebi-mvs-ukrayini_n2075058 (дата звернення: 24.01.2023).
20. Зозуля за підтримки Безуса та агента Панкова передав три автомобілі для ЗСУ. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: https://sport.24tv.ua/zozulya-za-pidtrimki-bezusa-agenta-pankova-peredav-tri-avtomobili_n2031060 (дата звернення: 24.01.2023).
21. Футболісти збірної України U-21 закупили рації для ЗСУ. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: https://sport.24tv.ua/futbolisti-zbirnoyi-ukrayini-21-zakupili-ratsiyi-dlya-batalyonu_n2052967 (дата звернення: 24.01.2023).
22. Французькі «доги» зібрали гуманітарну допомогу для Харкова – названо обсяги. 24 канал. Спорт: веб-сайт. ULR: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/football/francuzskie-dogi-sobrali-gumanitarnuyu-pomoshch-dlya-harkova-nazvany-obemy-1629496.html> (дата звернення: 24.01.2023).

СПЕЦИФІКА АКТОРСЬКОГО ІСНУВАННЯ В СИМВОЛІСТСЬКІЙ ДРАМІ НА ПРИКЛАДІ ВИСТАВИ «ПО ДОРОЗІ В КАЗКУ» ГАННИ СЕРЕБРЯННІКОВОЇ ЗА ДРАМАТИЧНИМ ЕТЮДОМ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

Жигалко Богдан Юрійович

*студент, Харківський національний університет
мистецтв імені І.П. Котляревського*

Науковий керівник: Хуторська Анна Йосифівна

*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
сценічної мови, Харківський національний університет
мистецтв імені І.П. Котляревського*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4518/>

Символізм, як поняття і метод вираження думок у мистецтві, з'явився наприкінці XIX століття, як протиставлення натуралізму, що зображувався в мистецтві надто прямолінійно. Символізм, як стильова течія модернізму, створював нові грані реальності, показуючи звичні речі під іншим кутом. Символ – це умовне вираження якогось явища чи поняття більш стислим значенням. За допомогою лише одного слова думки поета, композитора, драматурга набувають більшої змістовності. З точки зору символістів (Ж. Морєас, С. Малларме, П. Верлен та ін..) не треба описувати якісь події змістовним текстом, достатньо дібрати влучне слово. Але, своєю чергою, один художній образ-символ може мати дуже багато значень, що дає змогу розширити коло його інтерпретацій та тлумачень. Серед вітчизняних вчених теми символізму досліджували: Г. Веселовська, яка висвітлює історичні реалії українського символізму, С. Хороб, що досліджував значення символізму в контексті зіставлення Заходу та Сходу, Н. Акулова, яка порівнювала твори Г. Гауптмана та О. Олеся, Н. Муширивська – робота з онтологічним і естетичним підґрунтям символізму, Т. Ганжа, та її порівняння М. Метерлінка і Лесі Українки та ін.

Однією з важливих складових символістської вистави є актор, який може являти собою якийсь окремий символ, що передається через акторську гру (пластику, міміку, костюм тощо), або послідовно репрезентувати різні грані образу. Одним із варіантів втілення акторського існування у символістській виставі є пластика. Так, швейцарський композитор, педагог Е. Жак-Далькроз вважав, що мелодії, тембри, глибина та ритм музики можуть бути втілені в рух тіла, щоб доповнити музичне оформлення. Він прагнув розвивати музичну складову в поєднанні з актором, щоб втілювати не тільки звукову палітру, але й візуальну. «Для мене роль танцівника полягає в тому, аби втілити пластичне у музиці, це пластичне начало перетворити у фразу, яка має єдиний ритм,

єдині мелодичні контури, гармонічний розвиток; танцівник повинен кожним м'язом відгукуватися на динамічні зміни в музиці і намагатись зробити їх видимими оку» [2, с. 31]. Ці ідеї і досі приваблюють режисерів, що шукають втілення сценічного рішення драматичної вистави через пластику, рух, міміку, маску, грим, художнє оформлення тощо.

Жанрове позначення твору Олександра Олеся «По дорозі в Казку» доволі неоднозначне. Сам автор охарактеризував новий для себе жанр, як психологічний етюд або драматичний етюд. Текст був написаний 3-7 грудня 1908 р. в Петербурзі. За життя автора твір видавався у 1910, 1914, 1921, 1934 рр., при чому два останні – вже за кордоном. Драматичний етюд складається з трьох картин. I картина – початок твору, знайомство з дійовими особами, заклик вирушити у новий і чудовий світ, переконання юрби, що світла «Казка» справді існує. II картина – безпосередньо сама дорога, важкий і тернистий шлях, який долає юрба на чолі з хлопцем. III картина – фінал у якому все повертається на «круги своя», юрба більше не хоче нікуди йти і вбиває хлопця.

Даний твір неодноразово потрапляв у поле зору українських науковців: Р. Пархомик, В. Школа, Н. Акулова, О. Когут, Т. Івахненко та інші дослідники аналізували його значення для творчості автора та надавали критичну оцінку у різних ракурсах. В драматичному етюді «По дорозі в Казку» автор вирішує проблемно-тематичні питання за допомогою символіки, зображуючи персонажів без імен та зосереджуючись на абстрактних поняттях, таких як «казка», «червоні маки», «дорога» тощо. Абстрактність дозволяє автору передати глибокі філософські ідеї та концепції, які можуть бути пристосовані до реального життя, проте вирішуються на вищому, символічному рівні. Тема взаємин особистості (індивідууму) та колективу, ідеалу та реальності, є важливою та актуальною як для української, так і для зарубіжної літератури. Практично всі дослідники розглядають творчість О. Олеся в контексті співставлення з символістськими драмами М. Метерлінка. С. Хороб виявив типологічну спорідненість у відтворенні образного світу драматургами, що дозволяє стверджувати єдність лірико-міфологічної ланки символізму, плідним джерелом якої був фольклорно-міфологічний, чуттєво-образний, архетипно-містичний, світ поетичного бачення. «Реальний світ і світ фантастично-містичний не просто співіснують в одній художньо – естетичній площині, а вільно зміщуються в той чи інший бік за допомогою уяви, вигадки, сну тощо... Зрештою, весь оцей мінливо-містичний світ поступово «зодягається» в шати української національної історії...» [5, с. 291]. Також символізм О. Олеся, який поєднувався з неоромантичними тенденціями, мав аналогії з загальноєвропейськими модерністськими течіями. Н. Акулова порівнює О. Олеся з Г. Гауптманом: «Український автор, як і німецький драматург, звертаючись до романтичної символіки, використовував символ «іншої країни» для створення контрастного світу – порівняння реальності й «Казки» [1, с. 7].

У творчому доробку українського театру нам відомо про декілька постановок за цим твором О. Олеся: Дніпровський драматичний молодіжний театр «Вірино», режисер В. Петренко, м. Дніпро, 1996 р.; Молодіжний експериментальний театр аматорів «Мета», режисер З. Грегорійчук, м. Львів,

2013 р. та дипломна робота студентки кафедри режисури драматичного театру Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського Ганни Серібряннікової, м. Харків, 2018 р., на якій ми власне і зупинимось у даному дослідженні. «Так як я шукала якийсь матеріал, який мені було б зручно адаптувати під пластичне виконання, символізм як найкраще підходив мені. І я, звичайно, звернулась до Олександра Олеся» [4]. Пластичне рішення є унікальним, через те що це універсальна мова, яка може бути зрозумілою в будь-якій частині світу. Але поєднати пластичний жест та драматургію, і зробити так аби вони не заважали, а доповнювали один одного – це не найлегше завдання. Г. Серібряннікова вирішила це подібним чином: драматична складова мала передавати сюжет і фабулу п'єси, а пластика – внутрішній, духовний стан героїв. Для більш зрозумілішого прочитання Г. Серібряннікова додала персонажа «Ватажка», який уособлював собою панування над «юрбою». Він був залучений, щоб підкреслити недолугість маси, якою можна керувати через страх. В тексті є слова неозначених персонажів, тому для «ватажка» були обрані дуже різкі слова, що завжди суперечили ідеям головного героя: «Ватажок готовий вбити, аби не робити так, як хтось скаже» [4]. Аби створити символістську виставу, просто пластики і слова недостатньо, тому режисерка вирішила звернутися до предметів, які б символізували дії, місце, стан персонажів (дерево, канати, оберіг, яблуко). Наприклад «дерево» характеризує місце дії – ліс. Це символ, який в змозі осягнути тільки головний герой, у виставі він залазить на нього і дивиться на «Сонце», інші ж навіть голови не підіймають догори. Таким чином Г. Серібряннікова демонструє неспроможність «юрби» вірити і прагнути до чого світлого.

При відборі акторського складу режисерка звертала ключову увагу на пластику, але і драматична частина також була для неї дуже важливою. Тому інколи, як наголошує режисерка, доводилося жертвувати гарними акторами, які недостатньо добре рухалися і навпаки. Таким чином створювалася особлива команда, до якої було складно потрапити і легко втратити роль за недостатню кваліфікованість. У різних версіях вистави (I склад – 2 курс ХНУМ ім. І.П. Котляревського, м. Харків, 2017 р., II склад – 2 курс ХНУМ ім. І.П. Котляревського, м. Харків, 2018 р., III склад – мішаний, м. Краків, Польща, 2019 р.), герої виходили кардинально не схожими на попередніх. Режисерка відштовхувалася саме від акторів, а не від конкретного образу, який вона намалювала і хотіла б бачити. Важливим завданням, щодо вирішення образу головного героя, було показати різні сторони його особистості і надати глядачу можливість самому сформулювати власну точку зору, а не нав'язувати якесь рішення. Режисерка скоріше бачила його очима «ватажка» (хтось не зрозумілий, вискочка), «дівчини» (герой-месія), «юрби» (неоднозначне відношення, дивлячись, як сам актор вибудує свою лінію ставлення).

Вистава Г. Серібряннікової «По дорозі в Казку» була учасником польського фестивалю «ITSelf Festival» м. Краків, Польща, 2019 р., де Анастасія Глушак (виконавиця ролі «дівчини») отримала нагороду за «Найкращу жіночу роль». «Коли є сенс в якійсь дії, це значно цікавіше, люди тоді розуміють, навіщо ти це робиш» [3, с. 2]. Загалом вистава справила гарне враження на

глядачів і журі, увійшла у «десятку» кращих вистав фестивалю. Знаковим є те, що покази у різних країнах (Україна та Польща) не були схожими один на одного. Якщо в Україні, одразу після фіналу зал наповнився бурхливими оплесками, то в Польщі навпаки – театр опанувала тиша. «Не буду приховувати, що знаючи трохи раніше про виставу за драмою Олександра Олеся, я трохи злякався. Однак «По дорозі в Казку» вийшла чи не найбільш ліричною пропозицією серед конкурсних вистав з використанням простих і розбірливих метафор» (переклад мій – Б.Ж.) [6], зазначав польський театральний критик Я. Каров.

Висновки

Поява символізму сильно вплинула на усю сферу культури, зокрема й на літературу і театр. З ХІХ століття митці шукали все нових форм і методів, які б влучно підкреслювали їхні думки і мотиви. З приходом символу на сцену, багато що почало змінюватися – художнє оформлення, слово і навіть акторська гра. Одним з варіантів акторського існування в символістській виставі є пластика. Цей засіб дозволяє відобразити внутрішній стан персонажа зрозумілою усім мовою тіла, але за для цього акторові потрібна дуже гарна підготовка, як у фізичному, так і в емоційному плані.

Драматичний етюд «По дорозі в Казку» посідає важливе місце в культурній спадщині України, зокрема в драматургічному напрямку. О. Олесеві вдалося створити не просто історію, а цілий світ, інший світ, який існує в паралельному всесвіті, наповнивши його своїми правилами, рисами, ознаками, притаманною лише йому атмосферою. Олександр Олесь навмисне позбавляє твір місця і часу дії, бо його тема актуальна в будь-якому часі та просторі. Адже в нашому повсякденні рідко, але все ж можна зустріти головного персонажа твору, трохи частіше трапляється персонаж «дівчини», який розуміє, що щось не так і йому потрібен поштовх до дій. Але найбільше серед нас людей, які належать до категорії «юрба» – пливуть за течією і нічого не хочуть змінювати, ні на гірше – ні на краще.

Не дивлячись на малу кількість постановок в українському театрі, є роботи, як варті уваги, зокрема й вистава Г. Серібрянникової. Режисерці вдалося досягти емоційного градусу завдяки синтезу усіх театральних засобів виразності у тому числі й складними акробатичними елементами, які відображали сильну внутрішню боротьбу персонажів. Завдяки власній інтерпретації і введенні ще однієї дійової особи («ватажка») вдалося загострити конфлікт, що сприяло яскравішому розкриттю тему й ідею твору.

Постановка за мотивами твору О. Олеся є дуже важливою у наш час, адже його тема та ідея залишаються актуальними навіть через сто років з дня написання твору. Тема відносин героя, митця, особистості та юрби не одноразово ставала наріжним каменем соціального запитання у різних мистецьких стилях, але й зараз, як показує мистецька практика, не втратила своєї актуальності.

Список використаних джерел:

1. Акулова Н. Ю. Мотив пошуку «іншої країни» в драмах Гергарта Гауптмана «Затоплений дзвін», Олександра Олеся «По дорозі в Казку»: дві версії антиутопії. // Science and Education a New Dimension: Philology. 2013. Issue 11, I (2). P. 7-11.
2. Веселовська Г. І. Український театральний авангард. Київ: Фенікс, 2010. 365 с.
3. Глушак А. Інтерв'ю від 30.03.2023. Інтерв'ю брав Б. Жигалко. Дніпро. 2023. Архів автора. 7 с.
4. Серебряннікова Г. Інтерв'ю від 28.03.2023. Інтерв'ю брав Б. Жигалко. Дніпро. 2023. Архів автора. 14 с.
5. Хороб С. І. Драматургія Олександра Олеся і Моріса Метерлінка: типологія символістської ідейно-естетичної свідомості. // Теорія літератури. Компаративістика. Україністика: Зб. наук. праць з нагоди 70-річчя професора Романа Гром'яка. – Тернопіль, 2007. – С. 287-294.
6. Karow J. Piosenka jest dobra na wszystko? W głębi ciemnego lasu. Krakow. // сайт фестивалю ITSelf Festival. 2019. 03-08 жовтня. Режим доступу: <https://festiwal.at.edu.pl/piosenka-jest-dobra-na-wszystko/> (дата звернення 17.04.2023).

ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛА ГУТИ В ОКОЛИЦЯХ УНІВСЬКОЇ СВЯТО-УСПЕНСЬКОЇ ЛАВРИ КІНЦЯ XVI – ПОЧАТОК XVII СТОЛІТТЯ

Лосик Марія Василівна

кандидат технічних наук, доцент,

Львівська національна академія мистецтв

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4470/>

Скло на території Галичини з'явилося на початку 1-го тисячоліття до нашої ери. Скляні вироби були у вжитку населення Пшеворської, Зарубинецької, Лужицької культур в перших століттях нової ери.

У 50-х – 60-х роках минулого століття Дністерською археологічною експедицією, яку очолював професор Львівського університету Смішко М. Ю., досліджувалося давньоримське поселення III-IV ст.н.е. біля с. Комарів Чернівецької обл., де було виявлено ряд об'єктів, які пов'язані з функціонуванням скляного виробництва. Матеріалам досліджень присвячено ряд публікацій.

Виробництво скла на території Західної України виникло на межі XI-XII ст. Цим періодом датується скло з археологічних досліджень літописного Звенигорода на ріці Білці, що проводились у 1982-1992 р.р. XX ст. професором Свешніковим І.К.

Перші письмові згадки про гутництво на західних українських землях відносяться до другої половини XV ст. Існують відомості, що у Львові та інших містах існували цехи, де майстри-склярі займалися заскленням вікон, отже, віконне скло у вигляді дисків (оболонь) набуло такого поширення, що викликало появу нового ремесла.

Про динамічний розвиток скловиробництва у XVI ст. свідчать відомості про одинадцять гут, що діяли в цей час в Галичині: Потеличі, Самбір, Сокаль, Унів. Скляні вироби входять у вжиток широких верств населення, що, в свою чергу, викликало ріст кількості скляних гут, які поступово набували рис товарних виробництв. Лісові гуті виробляли віконне скло у вигляді шиб-оболонь, різноманітний столовий посуд, аптекарське начиння. Яскравим підтвердженням цього є матеріал з археологічних досліджень на площі Старий Ринок у Львові.

Необхідно визнати, що гутництво в Галичині за час свого тривалого розвитку не існувало ізольовано. Зміни, що відбувалися у європейському скловиробництві, впливали на розвиток галицьких гут. Протягом століть гуті з території Німеччини і Богемії поширювалися на схід до Польщі, Чехії, Словаччини. Для розвитку та функціонування лісових гут умови були надзвичайно сприятливими. В Галичині працювали майстри з Європи, які сприяли вдосконаленню технології виготовлення скла. Однак, в галицькому гутництві зберігалася самобутність та місцеві традиції, що тривали століттями і залишалися основою розвитку виробництва скла, незважаючи на зміни технологій та стилів.

У 1997р. канд. історичних наук М.Филипчуком і канд. історичних наук І.Мацьком був відкритий комплекс гутного скловиробництва кінця XVI – поч. XVII ст. в околицях Унівської Свято-Успенської Лаври (урочище Суходіл). Археологічні дослідження скляної гуті проводилися у 1998 та 2000 рр. спільними експедиціями Інституту українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича (М. Филипчук), кафедри археології Національного університету ім. І. Франка (Р. Берест), кафедри художнього скла Львівської національної академії мистецтв (С. Мартинюк). Враховуючи той факт, що скляна гута в Уневі існувала понад 400 років тому назад, і з мистецтвознавчої та технологічної точок зору викликала велику зацікавленість, доц. кафедри художнього скла ЛНАМ Лосик М. В. були проведені комплексні дослідження (хімічний, рентгеноструктурний, електронномікроскопічний) скла та вогнетривів скловарної печі. Це дало можливість достовірно проаналізувати технологічний процес скловиробництва і зробити вагомі висновки.

В процесі проведення археологічних робіт на території гуті було виявлено велику кількість скляних виробів, що вражала своїм різноманіттям. Колекція знайденого скла була класифікована за формою, кольором, способом виготовлення, декорування та призначення.

В таблицях 1 і 2 висвітлені результати хімічного аналізу найбільш характерних видів скла, знайдених на території гутища. Для хімічного аналізу були відібрані зразки безколірного прозорого, прозорого синьо-зеленого, прозорого синьо-голубого, прозорого фіолетового, а також непрозорого білого (заглушеного) і непрозорого червоного.

Сучасні відомості про властивості та вплив природних матеріалів і окремих хімічних елементів на процеси склоутворення дозволяють теоретично і практично обґрунтувати механізм їх спільної взаємодії та відтворити технологію скловиробництва.

Аналізуючи результати хімічного аналізу різних шихтових складів скла можна зробити висновок про їх близьку подібність. Кольорове скло відрізняється від безколірного лише присутністю у своєму складі барвників – окислів металів. Прозоре скло, а також прозоре кольорове за хімічним складом (а, отже, і за складом склошихти) є однотипними і їх можна віднести до однієї групи кремнеземно-калієво-кальцієвих. Скло виготовляли безсвинцеве, у хімічному складі скла відсутні сполуки свинцю.

Склад склошихти не відзначався стабільністю хімічного складу і однорідністю, що було характерним для лісових гут. Це впливало на прозорість і чистоту кольору у склі. Пісок поблизу гуті, який використовували для виготовлення скла є неоднорідний, шари білого чистого піску чергуються із жовто-червоним, що впливало на якісні показники скла.

Поряд із чистим прозорим склом зустрічається скло із зелено-жовтим відтінком, інколи з вкрапленнями чорного кольору. Хімічний аналіз вказує на присутність у склі сполук заліза, що перевищує допустимі норми і впливає на прозорість скла, частково забарвлює його у небажаний зеленкавий колір.

З давніх часів пісок був і залишається основним склоутворюючим компонентом у склі. Він надає склу прозорості, чистоти, міцності, твердості, щільності. Однак, висока температура розтоплення (понад 17000С), швидке застигання та висока в'язкість скломаси не дають змоги використовувати пісок в якості єдиного компонента для виготовлення скла. Для зниження температури скловаріння і надання скломасі необхідних в'язко-пластичних властивостей до складу склошихти додають матеріали, що роблять скломасу придатну до виробництва. На сьогоднішній день такими речовинами є поташ, сода, крейда та інші вапняково-крейдяні суміші. З історії скловиробництва відомо, що до складу склошихти додавали попіл, який отримували від спалювання листяних дерев. У попелі, як і в поташі, є сполуки калію, які не лише впливають на зниження температури варіння скла, а й покращують його прозорість, блиск і чистоту кольору. В попелі присутня незначна кількість сполук натрію, що доповнює якісну характеристику скла. Це підтверджується результатами хімічного аналізу (табл.1).

Хімічний склад скла Унівської гуті

Таблиця № 1.

№	Назва зразка	Хімічний склад скла, %													
		SiO ₂	K ₂ O	N ₂ O	CaO	MgO	Al ₂ O ₃	Fe ₂ O ₃	PbO	CuO	MnO	CoO	P ₂ O ₅	S заг.	%
1.	Безколірне скло, прозоре	61,18	9,95	0,23	20,19	1,61	0,82	0,30	прис.		- \			0,16	94,44
2.	Синьозелене скло, прозоре	66,85	9,91	0,20	18,15	1,20	0,91	0,20		1,64				0,23	99,29
3.	Синьоголубе скло, прозоре	65,72	9,82	0,28	19,10	1,85	0,90	0,20		0,80		0,25		0,22	99,37
4.	Фіолетове скло, прозоре	62,77	10,62	0,35	19,15	2,44	0,80	0,29	-	-	1,06	сл.	-	0,06	97,64

Хімічний склад склоемалей Унівської гуті

Таблиця № 2/

№	Назва зразка	Хімічний склад скла, %													
		SiO ₂	K ₂ O	Na ₂ O	CaO	MgO	Al ₂ O ₃	Fe ₂ O ₃	PbO	MnO	CoO	CuO	P ₂ O ₅	S заг.	%
1.	Біла емаль	63,97	9,51	0,35	19,11	1,37	0,80	0,29	-	-	-	-	3,65	0,07	99,20
2.	Червона емаль	63,87	9,45	0,32	19,12	1,32	0,80	0,25	-	0,75	-	-	3,60	0,07	99,55

Присутність у склі сполук кальцію і магнію (табл. 1) свідчить про те, що до складу шихти додавали природну вапнякову (можливо, з домішками крейди) сировину, до складу якої входять сполуки кальцію і магнію. Як тепер можна стверджувати, сполуки кальцію і магнію доповнюють якісні властивості скла, роблять його міцним, щільним і чистим.

Однак, чистота, однорідність і прозорість не завжди домінує в археологічному склі, тобто аналізований склад шихти часто не відзначається стабільністю складу і якістю. Таке явище було характерним для лісових гут. Поряд із чистим склом зустрічаються зразки неочищеного з вкрапленнями різних забруднюючих матеріалів, з повітряними бульбашками, з небажаним зелено-жовтим забарвленням. Пісок використовували непромитий, неочищений і непросіяний від природних домішок. Попіл використовували також без попереднього промивання і просіювання. Проте, незважаючи на ці недоліки, технологічний процес скловиробництва в Уневі був добре налагоджений, про що свідчить знайдене різноманіття виготовлених скловиробів як прозорих, так і кольорових.

Скляниця. Фрагмент денця

Карafka. Фрагмент вінець

Пляшки. Різновиди горловин

Фрагмент келиха

Кольорове скло, а відтак і вироби на його основі, виготовляли, як підтверджують результати хімічного аналізу, з додаванням окислів кольорових металів кобальту, міді, марганцю, а також їх комбінації (табл.1).

Синьо-зелене прозоре скло (колір морської хвилі) отримували при додаванні у склошихту окису міді (1,64%). Чисті смарагдові відтінки присутні на фрагментах скла з додаванням окису міді.

Окис кобальту у комбінації з окисом міді надавали склу інтенсивного синього кольору. Кобальтове скло різних відтінків зустрічається серед уламків найчастіше. Склонитку із синьо-зеленого і кобальтового скла використовували для декорування гарячих скловиробів, для виготовлення філігранного скла, для наліпів різної форми. Окремі вироби декорували світлоголубою дрібнозернистою скляною крихтою.

Барвником для пурпурово-фіолетового скла був окис мангану (табл.1). Частинок скловиробів фіолетового кольору знайдено мало. Майстри-гутники використовували фіолетовий колір для виготовлення скляних ниток. Фіолетові склонитки використовували для декорування скловиробів з білого та прозорого скла. На тонкостінних виробках (до 2мм) марганцеве скло стає напівпрозорим, а в заливах набуває темного коричнево-фіолетового кольору.

Серед знахідок присутнє скло жовтого з відтінками медового кольору. Такий колір склу надають сполуки заліза. У цьому випадку окис заліза присутній у склошихті як спеціальна кольорова добавка-барвник.

Серед численних знахідок присутня велика кількість непрозорого білого та червоного скла – склоемалі. На території гуті знайдені частини словарних тиглів із залишками склоемалей різних кольорів. Хімічний аналіз зразків склоемалі вказує на присутність сполук фосфору у кількості 3,65% P₂O₅. У скловиробництві сполуки фосфору використовують для надання склу непрозорості, тобто для виготовлення склоемалі. Рентгеноструктурний аналіз підтвердив присутність у склі фосфору, а саме фосфорнокислого кальцію (рис.1, характерні максимуми на дифрактограмі 4,67, 3,40, 3,46, 2,81, 2,79, 2,71,

2,38 Å та ін.). Сполуки фосфору вводили до складу склошихти з використанням кісткової муки, яку отримували від спалювання кісток тварин. Для отримання кольорових склоемалей до складу склошихти додавали відповідні окисли металів.

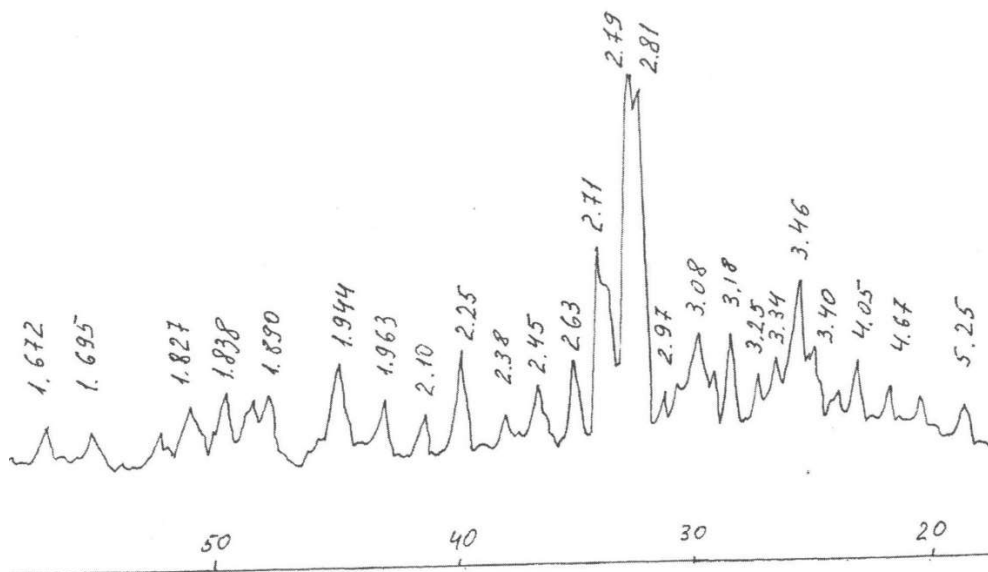

Рис. 1. Дифрактограма білої склоемалі.

Склоемалеві маси використовували не лише для виготовлення окремих виробів (знайдено фрагменти скловиробів), але й для малювання на склі. Знайдено зразки мальованого скла рослинним орнаментом (на білому склі розпис кобальтовою емаллю). Очевидно, технологія варіння кольорового скла і склоемалі була запозичена від візантійських майстрів.

Практикувалася техніка декорування гарячих скловиробів емаллями безпосередньо при їх виготовленні, біля гутної печі. Значна кількість фрагментів скляних кольорових стержнів вказує на їх використання у техніці виготовлення та декорування філігранного скла. Окремі частини стержнів виконані із складним сітчастим малюнком різних кольорів. Техніка виготовлення і нанесення сітчастих візерунків на скло є однією із найскладніших способів оздоблення скла. Важливо, що цією технікою досконало володіли унівські майстри-гутники. На цей час техніка виготовлення філігранного скла була відома лише у Венеції.

Знайдений археологічний матеріал на території Унівської гуті є багатокількісний та інформативний. Переважна більшість знайденого скла представлена фрагментами різного посуду: склянки, бокали на ніжках, штофи, кухлі, накривки, ручки, глечики, оболоні та ін. Археологічні знахідки та їх опрацювання дозволяють зробити висновок про особливе значення та існування цього давнього, як на той час, промислового об'єкту з точки зору розвитку вітчизняного скловиробництва. Виготовлення численних різновидів скловиробів та володіння складними техніками їх декорування свідчить про високий

рівень майстерності гутників. Багато зразків співзвучні із європейськими скловиробами, що свідчить про існування певного взаємозв'язку між майстрами. Скловироби поширювалися у всіх сферах тогочасного суспільного життя та побуту нашого краю. Археологічні знахідки скловиробів Унівської гуті знаходяться у музейних колекціях Львова.

Список використаних джерел:

1. Лосик М. В. Фізико-хімічні дослідження вогнетривів і скла гуті Свято-Успенської Лаври кінця XVI – поч. XVII ст. *Вісник Львівського національного університету ім. І.Франка. Серія "Археологічні дослідження"*. 2002. Вип. 5. с. 362-378.
2. Мартинюк С. Л. Давнє скло України. *Скло України* // ред. Олійник Д. М. Київ, 2004. С. 176-196.
3. Голод І. В. Художнє склоробство у західноукраїнських містах XVI – XVII століть: *Скло в Україні. Історія та сучасність*: матеріали наук. конф., Львів, 2018 р. / Зах. наук.центр НАН України, 2018. с. 32-35.
4. Свешніков І. К. Давньоруське скло із Звенигорода на р. Білці: *Скло в Україні. Історія та сучасність*: матеріали наук. конф., Львів, 2018 р. / Зах. наук. центр НАН України, 2018. с. 7-19.
5. *Polske szkło do połowy XIX wieku* / Redactor H. Limanowska – Noskowska. Wydanie drugie, uzupełnione. Zakład Narodowy imienia Ossolinskich Wydawnictwo. Wrocław: 1987. 193 s.
6. *Technologia szkła*. Redactor naukowy Plonski I. Warszawa, 1962. 963 s.
7. *Wyrobisz. Szkło w Polsce od XIV do XVII w.* Wrocław, 1968. 223 s.

МОЛОДЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СТУДЕНТСЬКИХ ЕСЕЇВ

Мацко-Демиденко Ірина Вікторівна

*кандидат соціологічних наук, науковий співробітник
відділу соціології культури та масової комунікації,
Інститут соціології Національної академії наук України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4514/>

Ситуацію, в яку потрапляє суспільство після початку повномасштабної російсько-української війни, соціологи кваліфікують як ситуацію надзвичайності, винятковості. Українці опиняються перед новими викликами, які ніколи раніше за часів незалежності не поставали [Українське суспільство в умовах війни, 2022: с. 20]. Дата 24 лютого 2022 року не тільки змінила життя мільйонів українців, а й увійшла в світову історію.

Соціологи у своїх роботах предствалюють інтерпретації різних аспектів наслідків війни для суспільства. Особливої уваги заслуговує тема отримання даних соціологічних досліджень в умовах війни. Оскільки проведення репрезентативних опитувань стає неможливим (бо є території, де ведуться бойові дії; тимчасово окупованій території; відбуваються переміщення населення через війну), то дослідникам стає у нагоді дистанційне отримання даних – телефонні та інтернет-опитування. А також актуалізується використання якісних методів соціологічних досліджень (спостереження, глибинні інтерв'ю, аналіз щоденників та інших письмових звітів респондентів та ін.), що дозволяє вивчати проблематику, пов'язану з війною.

У нашому дослідженні були проаналізовані студентські есеї про пережитий досвід перших місяців війни. У даному проекті брали участь студенти факультету соціології НГУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» різних курсів навчання. Студенти у довільній формі мали можливість описати свої почуття, переживання та повсякденні практики з моменту початку пономасштабаного вторгнення Росії на територію України. Зазначимо, що наше дослідження спирається на відповіді інформантів, які знаходились у відносно безпечних ситуаціях.

В студентських есеях представлено зображення ситуації війни через досвід пережитих подій молодими людьми. Виокремлені типові сюжети, які показують трагічні події перших місяців війни очима студентів.

Війна – це завжди ситуація хаосу, яка фіксується як на мікро-, так і на макрорівні суспільства, особливо в перші дні та тижні. Молоді люди, описуючи

свої відчуття після початку повномасштабного вторгнення, згадують про шок, страх, емоційний ступор, неможливість сконцентруватись на будь-чому, відчай, тривогу. Також студенти писали про стан розгубленості; не знали, що робити, і не могли до кінця збагнути, що відбувається, і не розуміли, які рішення приймати в цій ситуації.

Прослідковується розрізнення часу на «до» і «після» початку війни, на довоєнний період – коли існував порядок, визначеність і воєнний час – коли розпочинається війна і життя перестає бути таким, як раніше. Життя до початку вторгнення представляється як нормальне, звичайне, натомість після – переломне, надзвичайне.

Для студентської молоді (як і для переважної більшості населення нашої країни) пережиті події – це абсолютно новий, невідомий раніше досвід. Це і досвід втрат, і переживання трагічних подій, і нових адаптаційних практик.

Коли шок перших днів минув, молоді люди починають поступово повертатись до звичного життя і звикають жити в умовах війни. Допмагають їм у цьому повсякденні заняття, які вони практикували до війни, навчання та улюблені хобі. Виникає ситуація «нової нормальності» і поступове звикання до неї або ж «одомашнення винятковості» [Українське суспільство в умовах війни, 2022: с. 20], коли люди звикають до життя під час повітряних тривог та інших атрибутів війни.

Один з аспектів життя, який також зазнає змін внаслідок війни – це соціальні мережі респондентів. Через вимушені переїзди людей, евакуацію та міграцію відбуваються розриви соціальних контактів. Тобто з одного боку, з мереж спілкування випадає та частина людей, яка виїжджає після початку війни. З іншого ж боку, відбувається розширенням горизонтальних мереж за рахунок участі у спільних діях – взаємодопомоги і взаємопідтримки під час війни, участі у волонтерстві. Студенти констатують у своїх есеях, що відбувається зближення з багатьма людьми, з якими раніше вони рідше спілкувались. Так, наприклад, комусь довелось переїхати до батьків чи інших родичів у більш безпечні місця. Або ж інформанти просто починають частіше дзвонити і переписуватись в меседжерах зі своїми родичами, знайомими та друзями, щоб підтримати їх або ж отримати таку підтримку від них. У випадках деяких респондентів фіксується навіть розширення кола спілкування через війну.

Будь-яка війна – це безумовно деструктивна подія. Але крім негативних наслідків воєнних дій у студентських есеях йдеться і про такі позитивні процеси, як консолідація української нації, піднесення патріотизму, формування чітко визначеної національної ідентичності. Тобто внаслідок війни населення утверджується у своїй українській самоідентифікації і, як зазначає Є. Головаха, «українці нарешті прийняли свою державу» [Головаха, 2022: с. 27].

Список використаних джерел:

Головаха, Є. І. (2022) Високий рівень національної стійкості. Інтерв'ю. 9 червня 2022 р. – отримано з: <https://life.nv.ua/ukr/socium/chim-vidriznyayutsya-rosiyani-ta-ukrajinci-sociolog-pro-te-shcho-viyavila-viyuna-novini-ukrajini-50248594.html>
Українське суспільство в умовах війни: 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Черненко Наталія Іванівна

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-6697-3089*

Консул Тетяна Сергіївна

студент, Херсонський державний аграрно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4450/>

Волонтерство є важливою складовою сучасного суспільства з давньою історією. У стародавньому Римі жителі міста добровільно допомагали пожежникам боротися з вогнем. У середньовічній Європі волонтерство було поширеним в середині церковних організацій. У XIX столітті, волонтерство розповсюдилось на благодійність та громадські ініціативи, а Флоренс Найтінгейл стала визначним прикладом волонтерської діяльності. У XX столітті волонтерство стало більш організованим і розповсюдженим [1].

Сьогодні, волонтерство є необхідною складовою соціального розвитку та благополуччя суспільства, допомагаючи в різних сферах, таких як природні катастрофи, воєнні конфлікти, бідність, освіта, медицина, культура та інші. Це соціальне явище виникло ще в давнину та має глибокі корені в культурі й традиціях народів світу. Воно є різноманітним: соціальним, у сфері охорони здоров'я, екологічним, культурно-мистецьким.

Це є дієвим інструментом підтримки розвитку соціального та громадянського суспільства, що сприяє зміцненню демократичних процесів та розвитку громадської свідомості. Волонтерство є важливим джерелом допомоги та підтримки для різних категорій населення, зокрема, дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю та інших уразливих груп. Крім того, воно стало важливим чинником підтримки під час військових подій та конфліктів

у різних країнах світу, що сприяє зменшенню людських втрат та поліпшенню умов життя для населення. Світовий досвід волонтерської діяльності під час військових подій свідчить про те, що волонтери можуть виконувати різні функції, зокрема, забезпечення гуманітарної допомоги, підтримки миротворчих операцій, надання психологічної підтримки тощо [2].

Україна не є винятком, оскільки волонтерський рух зародився під час Революції Гідності та підтримки військових дій на Сході України. Це стало важливим кроком у формуванні громадського суспільства та зміцненні національної ідентичності. З того часу волонтерський рух в Україні активно розвивається і виконує різноманітні функції, зокрема, забезпечення військових підрозділів необхідними речами, допомога воїнам та їх сім'ям, організація та проведення різноманітних благодійних акцій та проектів, підтримка осіб з інвалідністю та інших уразливих груп.

Волонтерство в Україні також має значний потенціал для зміцнення громадської свідомості та розвитку громадянського суспільства. Волонтери можуть стати активними учасниками різних громадських ініціатив та проектів, сприяти зміцненню демократичних процесів та формуванню громадської думки.

Таким чином, волонтерство є важливим соціальним явищем, яке має великий потенціал для підтримки соціального розвитку та зміцнення громадського суспільства. Україна має великий потенціал для розвитку волонтерського руху та його використання для підтримки різних сфер життя країни [3]. Волонтерська діяльність у сучасному суспільстві представляє унікальний потенціал для розв'язання соціальних проблем. Це чудова нагода для будь-якої людини відчувати себе громадянином, який приносить користь, здійснити внесок у розвиток суспільства, задовольнити свої особисті та соціальні потреби через надання допомоги іншим.

Список використаних джерел:

1. Буздуган Я., Никонович О. (2013). Еволюція світового волонтерського руху. Віче, С. 7-10.
2. Калениченко Р. А. (2008). Волонтерство в соціальній роботі: навчальний посібник. Київ: Київський міжнародний університет, 86 с.
3. Безпалько О. В. (2005). Соціальна робота в громаді: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр навчальної літератури.

Політичні науки

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА УКРАЇНА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ

Щепетко Богдан Миколайович

студент, Херсонський державний аграрно-економічний університет

Науковий керівник: Черненко Наталія Іванівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4459/>

Поняття інтеграція – є у розумінні кожного. В першу чергу, – це процес поєднання, взаємопроникнення. Більше розкрито можна охарактеризувати це твердження як, стан взаємозближення й утворення взаємозв'язків, згуртування, об'єднання політичних, економічних державних і громадських відносин в межах держави чи країни. Сам термін «інтеграція», латинського походження. Перекладається, як «влиття» до єдиного цілого.

«Інтеграція» – то є, поповнення, відновлення. Термін має різні напрями: екологічна, економічна, міжнародна, міжетнічна, природна та інші .

Більше за все цікавить питання інтеграційних відносин Європи та України. Більшість дослідників вважають, що процес європейської інтеграції, не мають єдиного поступу та концепції. Свої відтоки формування історичної тенденції то тісної співпраці народів Європи, це події від Першої світової війни. Євросоюз об'єднує собою 27 держав-членів які саме розташовані в Європі та межі альянсу не є закритими.

Отже, процес єднання тільки набирає свої оберти. Питання України як Великої, вільної та дружньої держави та партнера має велике значення. Україна плідно працює над створенням нових стандартів розвитку українського народу до всіх європейських напрямів і це вірна ціль.

Відносини між Україною та Альянсами точаться ще з 1991 року. Головною метою керівництва та народу України є максимальне наближення до поставленої мети яка з року в рік має свої відтінки. Такі як «Майдан Незалежності» чи агресивна війна проти нашої держави.

Україна вже кандидат на вступ до Євросоюзу і це маленька перемога. Загальними перевагами увійшли: єдність, спільна праця, більш відкритий ринок,

обмін кадрами різних верств праці, пізнання ближче до культур, звичаїв обох сторін.

З огляду на більшість особливостей питання, якщо Україна вступить до Європейського Союзу, держава зможе розірвати ланцюг війни з Росією і наблизитись до стратегічної мети – бути членом ЄС і НАТО. Це – унікальний, історичний момент. І перед Україною стоїть надзвичайно амбітна ціль. Це реальна можливість розірвати цей ланцюг війни з російською федерацією і наблизити Україну до її стратегічної мети – бути членом Європейського Союзу і НАТО. Понад 91% громадян України виступають за вступ України до Альянсу. Україна заслужила стати членом Європейського Союзу, бо Збройні сили України захищають не лише нашу незалежність і свободу, але й країни Європейського Союзу. Тож Україна впевнено тримає курс на свої політичні, економічні, культурні напрями зростання, над чим плідно працюють обох боків як держава-кандидат так і сам союз. Ця мета буде досягнута [1].

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. (2023). Європейська інтеграція – https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція

Державне управління

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Герман Катерина Вікторівна

*студент, Харківський національний
економічний університет ім. Семена Кузнеця*

Науковий керівник: Соболев Вадим Григорович

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
державного управління, публічного адміністрування
та економічної політики, Харківський національний
економічний університет ім. Семена Кузнеця*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4481/>

Постановка проблеми. В даний час система державного управління має низку складних проблем, які є перешкодою стабільному розвитку. Основними з яких є: корумпованість, низький професійний рівень держслужбовців, маса бюрократичних процедур, відсутність можливості оперативно вирішувати нагальні питання, криза довіри суспільства до влади, наростання соціальної напруженості в суспільстві.

Актуальність. Найважливішим аспектом управління державою є інформаційно-комунікаційні технології. Поточний стан державного управління тісно взаємодіє з вирішенням його проблем у напрямку зростання якості та ефективності державного менеджменту. ІКТ дозволяють бути адмініструванню більш прозорим у роботі та надати населенню послуги вчасно та з граничною точністю, отже підвищити інформаційну транспарентність, партисипативність та результативність діяльності інституту влади у системі державного управління, який має відкритий для суспільства механізм прийняття рішень, узгоджений з його ж інтересами.

Дослідники: А. В. Ліпінська, А. А. Волосюк, І. П. Міщенко, В. Бакуменко, Л. Донець, В. Дорофієнко, Я. Клейнер, Г. Климовицька, Т. Куценко, В. Степанов, Р. Абдеев, Т. Дейнеко, О. Іванов та ін.

Мета. Дослідження процесу використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері управління на ефективність.

Виклад основного матеріалу. В епоху світової інформатизації інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ) – це величезний інформаційний потенціал, який постійно удосконалюється та зростає.

У роботі служб державного управління ключову роль відіграє участь ІКТ, які значно спрощують процес захисту, контролю та управління стандартними операціями, що стосуються як громадянина індивідуально, так і держави загалом.

Наприклад, громадянин, за допомогою елементарного домашнього гаджета та інтернету, не виходячи на вулицю, може здійснювати будь-які дії: оплачувати послуги, купувати, продавати, мати будь-яку інформацію, як особисту, так і громадську і маніпулювати нею.

Основними пріоритетами ІКТ у системі державного управління є зниження адміністративних кордонів, зростання ефективності державного та муніципального обслуговування, налагодження стандартних процедур, удосконалення єдиних стандартів у роботі з населенням.

ІКТ у сфері управління проявляються у вигляді:

- внутрішнього адміністрування, що включає офіційне представництво, взаємодія з контрагентами, договірний супровід, ведення документообігу, справа провадження, що дозволяє цілеспрямовано мобілізувати ресурси для розробки та застосування сучасних підходів, роблячи акцент безпосередньо на громадян;

- планування та прийняття рішень, що означає спрощення ведення записів, їх передачу та контроль, на підставі чого паралельно прискорюючи процес прийняття рішень;

- надання громадянам послуг, таких як: реєстрація на прийом до лікаря, запис до навчального закладу, відстеження штрафів, посилок, заборгованостей чи будь-яких судових рішень, оформлення деяких документів тощо.

Вирішення проблеми професійного рівня державних службовців супроводжується організацією курсів щодо навчання роботі з новітніми розробками ІКТ та надання послуг дистанційно населенню, у тому числі з обмеженими можливостями.

Ключовим завданням залишається розробка нових методик забезпечення кіберзахисту. Поряд з використанням логіну, пароля та СМС-підтвердження, можливе впровадження контрольного автоматичного дзвінка від міжнародної організації захисту ІКТ та пов'язаної з ним ресурсністю.

Висновки. Роль ІКТ у житті населення та у роботі держави значно зростає, паралельно збільшується споживча здатність у її розвитку, контролі та захисті. Однією з головних проблем залишається кіберзахист ІКТ та інтересів населення, процес пошуку рішень якого у постійному русі. Основними досягненнями в галузі наростання прогресії ефективності використання ІКТ у сфері управління є прозорість та комфортність, що дозволяє адміністрації триматися на висоті.

Список використаних джерел:

1. Бакуменко, В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики [Текст]. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
2. Брожик, Л. Інформаційні технології та ефективність державного управління [Текст] // Персонал. – 2007. – № 8. – С. 81-84.
3. Гнатцов О. Політико-управлінські аспекти інформаційних ресурсів у системі забезпечення державної безпеки / О. Гнатцов // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 3. – С. 485-492.

4. Матвієнко, О. В. Інформаційне забезпечення державного управління [Текст]: навч. посібник. / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 152 с.
5. Нижник Н. Р. Інформаційні технології в структурах державної служби / Нижник Н. Р., Леліков Г. І. // Інформаційні технології та захист інформації : збірник наукових праць. – Запоріжжя, 1998. – С. 97.
6. Петруня, Ю. Є. Прийняття управлінських рішень [Текст]: навч. посіб./ Ю.Є. Петруня, В. Б. Говоруха, Б. В. Літовченко. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

ПРОБЛЕМАТИКА НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Клименко Соф'я Ростиславівна

*студент, Харківського національного
університету ім. Семена Кузнеця, м. Харків*

Науковий керівник: Соболев Вадим Григорович

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
державного управління, публічного адміністрування
та економічної політики, Харківський національний
економічний університет ім. Семена Кузнеця*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4483/>

Нові реалії сучасного життя поставили перед публічним адміністрування України багато викликів, котрі все більше стають пріоритетними напрямками діяльності органів державної влади. Одним з таких є наближення адміністративних послуг до громадян. Реформа децентралізації передбачає формування центрів надання адміністративних послуг, що забезпечить доступність послуг до громадян.

Метою даної статті є дослідження сфери надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах та пошук проблем і шляхи їх вирішення.

Для того щоб досягти поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- дослідити сферу надання адміністративних послуг та особливості цього процесу;
- проаналізувати наявні проблеми в сфері надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах;
- виявити особливості надання адміністративних послуг в умовах воєнного стану.

Основою побудови демократичної та правової держави є створення умов в яких органи місцевого самоврядування можуть надавати послуги своїм громадянам. Це важливо, оскільки органи місцевого самоврядування є максимально наближені до громадян, вирішуючи їх проблеми соціальної, господарчої, культурної та житлової сфери. Такі науковці, як В. Авер'янова, К. Афанасьєва, В. Тимощука, С. Ківалова, М. Ославського досить давно досліджують інститут адміністративних послуг у своїх наукових роботах.

Реформа надання адміністративних послуг має на меті створення систему послуг, які є доступними, швидкими та простими для населення. Така система може бути не лише за допомогою створення сприятливого середовища, але усунення існуючих проблем. [1] З метою спрощення процесу надання адміністративних послуг в містах розбудовують мережу центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Принципи організації роботи та робота центрів надання адміністративних послуг унормовано в Законі України «Про адміністративні послуги» від 19 грудня 2022 року №5203-VI [2] та нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України.

Наразі в Україні активно розвивається мережа центрів надання адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах. Проте під час створення таких ЦНАПів перед органами місцевого самоврядування постає багато викликів організації роботи.

Найголовнішою проблемою надання адміністративних послуг є складність процедур та їх час отримання. Так щоб громадянину отримати одну послугу треба звернутися до різних установ, які найчастіше знаходяться в різних районах міста.

Ще однією проблемою з якою стикається більшість споживачів адміністративних послуг – це низький рівень інформованості населення щодо тримання послуг. Громадяни стикаються з тим, що не можуть знайти необхідну інформацію на сайті центру надання адміністративних послуг.

До того ж виникає багато проблем з процесом надання адміністративних послуг такі, як: наявність необґрунтованих та непотрібних видів послуг, поділ послуг на безоплатні та платні, дуже часто ціна адміністративних послуг є завищеною.

Третьою проблемою з якою стикається багато громадян є час отримання адміністративної послуги. Буває, що оформлення довідки чи документу може тривати від однієї доби до декількох місяців, що спричиняє прояви корупції від громадян по відношенню до працівників, щоб «пришвидшити» процес отримання послуги [3].

Особливо ці проблеми постали гостро перед громадянами у період воєнного часу, коли кожен хоче швидко та якісно скористатися необхідною послугою від центру надання адміністративних послуг та отримати бажаний документ або довідку.

Варто зазначити, що у період воєнного часу лише на деякий час призупинилася роботи ЦНАПів у особливо небезпечних областях країни.

Під час війни додаток «Дія» допоміг втилити більшість креативних та швидких рішень Уряду. Так за допомогою «Дія» громадяни могли автоматично оформити та продовжити отримувати соціальні виплати, було подовжено термін дії внутрішнього та закордонного паспортів України, водійських посвідчень. Кожному користувачу «Дії» було оформлено «єДокумент» на випадок надзвичайної ситуації, який пересвідчував особу та міг бути повноцінним документом для засвідчення особи. Так в телефоні громадянин міг підтвердити статус безробітного. За допомогою «Дії» громадяни можуть оформити шлюб за добу без додаткових доплат. Було збережено та перенесено в хмару усі дані громадян.

Не зважаючи на те, що громадяни під час воєнного стану стали більше користуватися онлайн-послугами все ж таки залишилися невідірені проблеми, які є нагальними для населення. Так, зокрема, було закрито доступ до Державного реєстру актів цивільного стану та послуги «Малютко».

Найбільше проблем було пов'язано з взяттям на облік фізичних осіб, як вимушено переселених осіб (ВПО). Уряд зазначив, що особа може звернутися до ЦНАПу для отримання статусу ВПО.

Проте все ж таки головною проблемою доступності адміністративних послуг для громадян оффлайн чи онлайн є недостатній рівень цифровізації населення [4].

Отже, проблеми у сфері надання адміністративних послуг є достатньо, які треба негайно вирішувати для того, щоб створити систему адміністративних послуг, яка буде доступною та зрозумілою для кожного громадянина і він зможе нею скористуватися без зайвих проблем та бути задоволеним роботою держави.

Список використаної літератури:

1. Вороніна А. Проблеми надання адміністративних послуг в Україні / Вороніна А., Копил О. 2015. с. 279 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/reader/197246662>
2. Закон України «Про адміністративні послуги» від 19 грудня 2022 року №5203-VI. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
3. Гальцов А. Проблеми правового регулювання надання адміністративних послуг в Україні / Гальцов А. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/20641.pdf>
4. Тимошук В. Вплив війни на сферу адміністративних послуг та рекомендації на майбутнє / Тимошук В. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uplan.org.ua/analytics/vplyv-viiny-na-sferu-administratyvnykh-posluh-ta-rekomendatsii-na-maibutnie/>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Ковтун Владислава Вадимівна

студент, Харківський національний
університет імені Василя Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Самофалова Тетяна Олександрівна

кандидат наук з державного управління,
доцент, Харківський національний
університет імені Василя Каразіна, м. Харків

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4471/>

Етика – це наука про мораль. Етика визначається як систематичне досягнення нашого особистого та суспільного морального досвіду з метою встановлення правил, які керують людською поведінкою, вироблення цінностей, які слід підтримувати, і просування людських якостей, які є для них корисними [2].

Практичний інтерес мікроетики спрямовується на питання типології корпоративної етики, прийоми підвищення етичного рівня установи, функцій менеджменту в установі, морально-етичні правила в налагодженні суспільних комунікацій.

Виділення особливих професійно-етичних принципів, у яких закріплюються загальнолюдські моральні принципи, пов'язані з професійною діяльністю, ґрунтується на ряді факторів: унікальності місця та діяльності професійного колективу в суспільстві; особливості особистих взаємин у професійній діяльності; підвищені моральних вимог, особливої напруженості, складності реалізації етичних норм у певних професіях. Ці вимоги мають вирішальне значення для професійної діяльності державних службовців.

Ці фактори призводять до особливих етичних проблем у професійному житті державних службовців (проблеми захисту державної таємниці, боротьби з корупцією, захисту конфіденційної інформації громадян, політичної неупередженості, обмеження деяких їхніх політичних, природних прав тощо). Таким чином, етика державної служби виявляє специфічні вимоги до морального духу державної служби, які пов'язані з особливостями професії [3].

Лише усвідомлення загальнолюдської, загальнокультурної значущості професійних цілей робить професійну дію морально осмисленою. Гармонізація вимог загальної моралі та професійної моралі державних службовців можлива через форми та методи незалежного громадського контролю за діяльністю окремих спеціалістів та професійної групи в цілому, шляхом прозорості, усунення зайвих заборон та обмежень, громадського діалогу та налагоджена громадська комунікація [2].

Ключовим моментом у формуванні професійної етики є усвідомлення призначення професії в суспільстві, соціальних функцій, які повинні виконувати професіонали, іншими словами – усвідомлення місії професії. Основним

завданням державного службовця є: якісне та сумлінне виконання свого професійного призначення.

Визначення та чітке формулювання місії державної служби є основою для побудови всієї системи професійної етики державних службовців та чинником забезпечення моральних відносин між владою та громадянами. Професійне призначення формує розуміння позиції професійної групи в суспільстві, є ядром для розвитку професійних основ і відповідних вимог до фахівців, орієнтиром для оцінки їх діяльності. Принцип служіння народові України в Законі України «Про державну службу» проголошується одним з основних принципів державної служби нашої країни [3]. Державний службовець повинен дотримуватись принципів: верховенства права; законності; патріотизму; професіоналізму; добросовісності; стабільності; політичної неупередженості; рівного доступу до державної служби; прозорості. При цьому слід мати на увазі, що чиновник служить людям, але через державну організацію

Лояльність до демократично обраної, легітимної влади є невід'ємною частиною феномену служіння державних службовців народу. Сьогодні існують різні стратегії держави, різне розуміння професійної місії державних службовців, у тому числі «традиційні», спрямовані на служіння людям, і «сучасні», спрямовані на надання послуг громадянам. І перший, і другий підходи мають свої плюси і мінуси. Поєднання двох представлених підходів було б найбільш продуктивним. У цьому випадку моральне призначення державної служби виражалось б у формулі: «Посадові особи служать народу України та задовольняють його потреби в державних послугах» [4].

Наразі йде така тенденція переходу від концепції державного менеджеризму до якісного регулювання в системі державної служби, тому головними орієнтирами демократичної державної служби є солідарність, справедливість, життя і гідність людини та повага до неї тощо. До необхідних якостей державного службовця належать патріотизм, громадянськість, законослухняність, людяність, повага до честі та гідності інших, відданість справі, професіоналізм, чесність, відповідальність, принциповість, послідовність, порядність, дисциплінованість, моральна та фінансова порядність тощо.

Список літератури:

1. Василевська Т. Е. Етика в державному управлінні: опорний конспект з дистанційного курсу. Київ : Вид-во НАДУ, 2004.
2. Василевська Т. Е. Особистісні виміри етики державного службовця: Монографія. Київ : НАДУ, 2008.
3. Про державну службу : ВВР, 2016, № 4, ст.43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
4. Рудакевич М. І. Етика державного службовця. Київ : Вид-во НАДУ, 2021. С. 32-53, 147-321.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Мачульська Марина Миколаївна

студент, Хмельницький університет

управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Ваганова Людмила Василівна

кандидат економічних наук,

доцент, Хмельницький університет

управління та права імені Леоніда Юзькова

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4475/>

Грунтом для регулювання антикорупційної діяльності на правовому рівні є перелік головних законів, що регулюють таку діяльність: «Про запобігання корупції»; «Про Національне антикорупційне бюро України»; «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», «Про прокуратуру» та низка інших законів. Тоді називаючи основний напрям антикорупційної діяльності можна вказати саме напрям запобігання корупції в усіх її проявах, таких як заохочення, подяка чи інші [0].

Значення поняття «запобігання корупції» доречно прикріплювати до запобігання правопорушень, так як корупційні вчинки, які окреслено в антикорупційному законодавстві, є правопорушеннями (злочинами і проступками залежно від обсягів та суспільних наслідків) [0].

Головною задачею антикорупційної політики було і є введення заходів, які відповідають міжнародним шаблонам і загальному європейському досвіду.

Міністерством інтеграції окреслено такі пріоритетні лінії антикорупційної діяльності на 2023-2025 роки:

1. Моніторинг та оцінка ризиків. Має посилитися роль робочих груп з оцінки корупційних небезпек, яка підпорядковується Мінреінтеграції. Основним завданням цієї групи є дослідження причин та умов, які провокують виникнення ризиків корупції маючи на меті їх запобігання.

2. Відкритість і прозорість. Для цього ведеться активна робота з залучення представників громадськості та незалежних експертів до процесу оцінки корупційних небезпек.

3. Обізнаність. Проведення навчань антикорупційної тематики у формі семінарів та тренінгів. Підвищення рівня обізнаності у галузі антикорупційного законодавства. Це сприятиме формування правової свідомості і, в подальшому, неприйнятності відношення до корупції в усіх її проявах чи спробах [0].

В загальному антикорупційна діяльність здійснюється в нашій державі здебільшого у напрямку запобігання (попередження) корупції. Цей напрям уточнюється шляхом визначення поняття корупційних дій та ознак корупційних відносин, а також акцентування сфер корупційних ризиків (наприклад це

можуть бути відносин публічного керівництво, де висока ймовірність розвитку корупції) [0].

Окреслимо 7 основних напрямів антикорупційної діяльності, враховуючи основні лінії Міністерства:

1. Профілактика – попередження, інформування, навчання з метою недопущення розвитку корупційних ситуацій.

2. Формування неприйняттого ставлення громадськості до корупції та корупціонерів шляхом проведення серед суспільства агітації в засобах масової інформації.

3. Створення «переліку посад» підвищеного корупційного ризику. Та запропонувати цим працівникам перейти на строкові контракти з «компенсаційним пакетом», який буде становити часткову виплату з бюджетних коштів, які чиновник втратить у разі корупційного діяння.

4. Підняття для держслужбовців ефективності правил етичної поведінки в напрямку забезпечення добросовісної поведінки, уникнення конфлікту інтересів та деталізувати поняття «інституту правового компромісу».

5. Підвищення якості надання адміністративних послуг та розроблення критеріїв її оцінювання. Максимально перевести адмінпослуги у форму технічного процесу, дистанційно, обмеживши безпосереднє спілкування працівника і отримувача даних.

6. Створення в органах державної влади окремих структур для проведення внутрішнього проведення слідства корупційних вчинків.

7. Створення дієвого механізму захисту людей, які повідомлятимуть про корупцію та приховування їх даних від корупціонера [0].

Отже, антикорупційна політика спрямована на введення заходів, які відповідають міжнародним шаблонам і загальному європейському досвіду. Міністерство інтеграції виділило такі пріоритетні лінії антикорупційної діяльності в Україні на 2023-2025 роки, як обізнаність, моніторинг та оцінка ризиків, відкритість та прозорість. У ході наукового дослідження також було сформульовано сім основних напрямів антикорупційної діяльності України.

Список використаних джерел:

1. Житар М. О., О. О. Шевченко. "Боротьба з корупцією в Україні як одна з актуальних проблем сьогодення." 2018, С. 226 -227.
2. Кравчук Микола, Петровська Ірина. "Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання." *Актуальні проблеми правознавства*. 2021 С. 49-56.
3. Пріоритетні напрями антикорупційної діяльності на 2023-2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minreintehratsii-vyznachylo-priorytetni-napriamy-antykoruptionsiinoi-diialnosti-na-2023-2025-roky> (дата звернення: 08.04.2023).
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ЯК ЧИННИКА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Ярош Дмитро Сергійович

студент, Харківський національний
університет імені Василя Назаровича Каразіна

Науковий керівник: Самофалова Тетяна Олександрівна

кандидат державного управління,
доцент, Харківський національний
університет імені Василя Назаровича Каразіна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4503/>

Децентралізація – це процес передачі влади та повноважень з центрального рівня влади до місцевих органів самоврядування. У контексті України цей процес почався у 2014 році та продовжується до цього часу. Метою децентралізації є збільшення відповідальності місцевих органів влади за розвиток своїх територій, поліпшення якості та доступності послуг для громадян, а також забезпечення більш ефективного використання бюджетних коштів. Основні інструменти децентралізації – це передача повноважень та фінансових ресурсів місцевим органам влади, а також реформування територіального устрою країни [1].

Місцевий розвиток – це процес покращення якості життя та забезпечення розвитку територій на місцевому рівні. В рамках місцевого розвитку місцеві органи влади спрямовують зусилля на розвиток економіки, інфраструктури, соціальної сфери та культури на своїх територіях. Метою місцевого розвитку є забезпечення рівномірного розвитку територій, зменшення соціально-економічних відмінностей між різними регіонами та забезпечення сталого розвитку країни в цілому [2].

У сучасних умовах децентралізація та місцевий розвиток є необхідними умовами для забезпечення ефективного функціонування держави та створення умов для розвитку країни в цілому. Розширення повноважень місцевих органів влади та покращення механізмів місцевого розвитку є важливими кроками для забезпечення сталого розвитку України в майбутньому [3].

Важливо зазначити, що децентралізація та місцевий розвиток взаємопов'язані та взаємозалежні. Децентралізація забезпечує місцевим органам влади більше повноважень та ресурсів для реалізації проектів та програм, спрямованих на розвиток територій. З свого боку, місцевий розвиток стає результатом використання цих повноважень та ресурсів для реалізації проектів та програм на місцевому рівні [4].

У 2014 році Україна зазнала змін у політичній системі та управлінні, а саме в результаті Революції Гідності та подій на Майдані. Однією з ключових реформ, які були започатковані в результаті цих подій, стала децентралізація влади [5].

Також важливим етапом децентралізації влади в Україні є реформування місцевих державних адміністрацій (МДА). Зокрема, у 2020 році було прийнято Закон України "Про державну регіональну політику", який передбачає реформування МДА та створення регіональних державних адміністрацій (РДА) [6].

У результаті реформи децентралізації в Україні було створено потужну територіальну основу для місцевого розвитку та підтримки рівномірного розвитку регіонів. Однак, щоб забезпечити сталість та ефективність роботи ОТГ та місцевих органів влади, важливо продовжувати вдосконалювати законодавство, залучати інвестиції та підвищувати кваліфікацію працівників місцевої влади [7].

На сьогоднішній день, процес децентралізації в Україні продовжується. Зокрема, у 2020 році було створено більше 1400 об'єднаних територіальних громад, що є рекордним показником за весь час реформи. Також зростає кількість повноважень, які передаються на місцевий рівень, зокрема у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та благоустрою територій [8].

Україна здійснює децентралізацію влади як один з ключових реформаторських кроків для забезпечення ефективної державної влади на рівні місцевого самоврядування. Для забезпечення реалізації цієї реформи була створена законодавча база децентралізації влади в Україні [9].

Іншим важливим законом "Про засади державної регіональної політики", прийнятий у 2015 році. Цей закон передбачає розвиток регіональних стратегій, які б враховували специфіку кожного регіону та встановлювали пріоритетні напрямки його розвитку. Ці стратегії повинні бути розроблені з урахуванням думки громадськості та забезпечувати збалансований розвиток регіонів [10].

Отже, можна стверджувати, що децентралізація влади є важливим елементом реформування держави та забезпечення її сталого розвитку. Законодавча база, яка була прийнята в Україні, створює необхідні умови для реалізації децентралізації та підвищення ефективності місцевого самоврядування [11].

Список літератури:

1. Орловська, Ю. В., & Кірюхін, Р. О. (2021). ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Економічний простір, (172), 87-92.
2. Сталий розвиток місцевих громад в умовах децентралізації: монографія \ Ортіна Г. В., Сокіл О. Г., Прус Ю. О., Застрожнікова І. В., Єфіменко Л. М. – Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. – 171 с.

3. Державне регулювання структурних змін в економіці України: проблеми та перспективи : монографія / І. Б. Назаркевич. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 356 с.
4. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів України: теорія і практика: монографія / Керецман В. Ю. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 512 с.
5. Конституція України (1996). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.03.2023).
6. Інформаційно-аналітичний портал про децентралізацію в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2023).
7. Сучасна освіта України: державно управлінський аспект: монографія / Л. М. Грень, С. А. Вавренюк, П. І. Алієва. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2021. – 238 с.
8. Польова, О. (2022). Децентралізація у забезпеченні стійкого економічного та соціального розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-53> (дата звернення: 15.03.2023).
9. Доповідь Всесвітнього банку "Україна: Регіональний розвиток та децентралізація в умовах конфлікту" від 14.12.2016. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/regional-development-and-decentralization-in-the-context-of-conflict> (дата звернення: 15.03.2023).
10. Закон України "Про засади державної регіональної політики" № 156-VIII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>(дата звернення:15.03.2023).
11. Система публічного управління в умовах децентралізації влади: механізми горизонтальної взаємодії : монографія / Л. Л. Приходченко, С. Є. Саханенко, П. І. Надолішній та ін. ; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 332 с. ISBN 978-966-394-087-8

THE USE IRRIGATION OF CITRIC ACID FOR A STAGE OF ROOT CANAL TREATMENT

Oleksij Petrovych Kostyrenko

*PhD in Medicine, Department of Therapeutic Dentistry,
Poltava State Medical University
ORCID: 0000-0002-4092-8319*

Tatiana Dmitrivna Bublik

*PhD in Medicine, Associate Professor,
Department of Therapeutic Dentistry,
Poltava State Medical University
ORCID: 0000-0003-1796-612X*

Natalia Vasylivna Kotelevska

*PhD in Medicine, Department of Therapeutic Dentistry,
Poltava State Medical University
ORCID: 0000-0002-7095-653X*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4444/>

Introduction. The use of irrigation solutions for cleaning the root canal system is one of the most controversial topics in endodontology [1, 2]. During the preparation and endodontic treatment (manual, rotary, ultrasonic techniques) of the root canals, micro-layering is produced on the treated dentin surface in the form of a so-called smear layer, which is formed from organic and inorganic components, preventing their further full obturation. Removal of the smear layer from the walls of the root canal and cleaning of the deltoid branches of the root apex should be considered the most important stage in the treatment of complicated caries, which will minimize the number of complications.

Recently, an additional use of chemical solutions (gels) has been proposed for maximal root canal system cleansing from dentin debris (chips) during the treatment [3, 4]. In modern literature, the feasibility of using citric acid with this purpose is actively discussed.

The purpose of the work. Therefore, the purpose of our research was to study the mechanism of the chemical interaction of citric acid solutions with the mineral and fibrous (collagen) structures of the tooth root for the effective removal of the smear layer from the root canal wall and cleaning of its apical deltoid branches.

Research material and methods. 28 teeth of different types, extracted for orthodontic and surgical indications in patients aged from 28 to 60, were used as the material in this study. The roots were used to simulate endodontic treatment (in vitro). In order to do this, the stage retrieval of root canals was carried out with the step-back

technique from size 15 to 30 accompanied with constant irrigation of a certain citric acid solution. Instrumentation ended at 1 mm from the root apex with master file No. 30. Then, after irrigation with the certain citric acid solution, a turunda soaked in the same solution was left in the canal for 2 days. In the experiment we used 7%, 10%, 15%, 25% citric acid solutions. Then each tooth was cut lengthwise with a water-cooled diamond blade and the changes in the root canal system were examined.

Results and discussions. As it turned out, the effect of citric acid on the tissues of the tooth root has certain characteristics. After a 48-hour contact with a 7% citric acid solution, a cleaned surface with moderately gaping and dilated dentinal tubules is clearly observed on the root canal wall. Prolonged contact with the citric acid irrigant leads to the appearance of insoluble crystals of calcium citrate on the canal wall. According to our observations, the concentration of the citric acid solution is of decisive importance in this process.

In the root canal treated with 10% citric acid we register an increasing degree of calcium citrate formation as compared to the above-mentioned case. Thus, on the canal wall there is a thin granular layer of calcium citrate, bordering on lumpy granular layers of calcium citrate. The latter tend to interfuse with or are close to each other.

With an increase in the citric acid concentration up to 15%, the side effect of an insoluble calcium citrate salt formation also increases. The lumen of the root canal is almost completely filled, only in rare cases solitary cavities buried in the formation are determined.

This process is plainer to see when using a 25% citric acid solution. The root canal along its entire length is filled with a white substance adhering tightly to the surface of the peri-pulpal dentin. On its surface there are small pits of various shapes and sizes.

Analysis of the reasons for the failure of endodontic treatment has made us somehow rethink the meaning of its individual stages. Biological prerequisites, such as the complexity of the internal morphology of the tooth, as well as the intracanal biofilm, force us to search for new effective methods of root canal cleansing. And in this regard, the problem of high-quality root canal irrigation comes to the fore as a guarantee of successful root canal treatment. Before filling, we have one last chance to remove the smear layer and disinfect the root canal system; the combined use of sodium hypochlorite solution with EDTA or citric acid is usually recommended for this purpose. The efficacy of the final irrigation depends on the chemical properties and concentration of the solution, as well as on the total volume of solutions and the duration of their exposure in the canal.

Conclusion. In conclusion, we would like to note once again that the results obtained indicate that the selected concentrations of citric acid solutions (7%, 10%, 15%) turned out to be effective to a certain extent. This refers to the process of demineralizing the smear layer. Since citric acid solution is rapidly inactivated in the presence of mineralized dentin chips, it must be renewed from time to time, especially if it is cloudy or begins to dry out. With an increase in the citric acid concentration, its destructive effect on the hard tissues of the tooth increases. The use of a 25% citric

acid solution was characterized by the formation of calcium citrate not only on the root canal walls, but also along its entire surface. After applying acids, it is recommended to rinse the root canal with distilled water as there is a tendency for crystallization and sediment formation.

References:

1. Prado M, Gusman H, Gomes BP, Simão RA. Scanning electron microscopic investigation of the effectiveness of phosphoric acid in smear layer removal when compared with EDTA and citric acid. *J Endod* 2011; 37: 255-258.
2. Scelza MF, Pierro V, Scelza P, Pereira M. Effect of three different time periods of irrigation with EDTA-T, EDTA, and citric acid on smear layer removal. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod* 2004; 98: 499-503.
3. Basrani B, Haapasalo M. Update on endodontic irrigant solutions. *Endod Top* 2012; 27: 74-102.
4. Tsenova-Ilieva I, Karova E. Effect of endodontic irrigants on root dentin microhardness – A systematic review. *Int J Sci Res* 2020; 9: 491-6.

A CLINICAL CASE OF HERPETIC INTERCOBAL NEURALGIA

Valeriia Vynnykova

student, Kharkiv National Medical University

Katerina Makarova

student, Kharkiv National Medical University

Supervisor: Liudmyla Tykhonova

Associate Professor of the Department of Neurology,

Candidate of Medical Sciences,

Kharkiv National Medical University

ORCID: 0000-0003-1028-3553

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4493/>

Herpetic neuropathy is a condition in which the herpes simplex virus affects the nerves, causing inflammation and damage. The disease usually affects the cranial nerves, which are nerves that originate in the brain and control functions such as vision, hearing, and facial movements. Herpetic intercostal neuralgia, also known as herpes zoster or shingles, is a condition caused by the reactivation of the varicella zoster virus in the sensitive nerve fibers that supply the skin of the chest and abdomen [1].

Symptoms of herpetic neuralgia may vary depending on the affected nerves. Clinical manifestations of herpetic intercostal neuralgia can vary, but usually manifest with the following symptoms: pain, which is the most common symptom, skin rash, sensory changes, and flu-like symptoms [2].

The pain is characterized as severe, burning or stabbing pain that is usually unilateral and localized to a specific area of the chest or abdomen. The pain may be constant or intermittent and may be aggravated by touch or movement. In most cases, the pain is accompanied by a skin rash consisting of small blisters that usually follow the path of a single nerve. The rash may be itchy or painful and usually lasts 2-4 weeks before healing. The affected skin may be hypersensitive to touch or changes in temperature, or in some cases it may become numb, which is a manifestation of sensory changes. Some patients may also experience flu-like symptoms, such as fever, headache, fatigue, and muscle aches [2, 3].

Herpetic intercostal neuralgia is more common in people over the age of 50, and the risk increases with age. It is also more common in people with weakened immune systems, such as those with HIV/AIDS, cancer, or those taking immunosuppressive medications. In general, the prevalence of herpetic intercostal neuralgia depends on the population and geographic location. Studies have reported different incidence and prevalence rates in different countries and regions, with higher rates reported in some regions with a larger aging population [4, 5].

Clinical case: A 67-year-old woman visited a doctor with complaints of severe pain that appeared after hypothermia and a rash on the right chest. She reports that the pain started several days ago and has become increasingly severe, with a burning sensation and sensitivity to touch. She also reports feeling tired and subfebrile.

Examination reveals a cluster of small blisters along the right side of the patient's chest and a red, swollen area in the area. The rash was limited to the area supplied by the intercostal nerves running along the Th2-Th4 ribs. A diagnosis of herpetic intercostal neuralgia was made and a laboratory test was ordered to confirm the diagnosis.

The test results confirmed the presence of the virus. The patient was prescribed antiviral drugs, acyclovir drugs. Painkillers were also prescribed and the patient was advised to avoid contact with others to prevent the spread of the disease. Topical gels and ointments were prescribed for the rash areas.

Over the next few weeks, the patient's condition gradually improved, although she continued to experience pain and increased sensitivity in the affected area.

In this case, the patient's herpetic intercostal neuralgia manifested as severe pain and a skin rash along the intercostal nerves on the right side of the chest in the Th2-Th4 innervation zone. Prompt diagnosis and treatment with antiviral drugs helped reduce the severity and duration of symptoms and prevent long-term complications.

Conclusions.

It is important to note that herpetic intercostal neuralgia can in some cases lead to chronic pain and disability, especially in elderly patients or those with a weakened immune system. Early diagnosis and treatment with antiviral drugs can help reduce the severity and duration of symptoms and prevent long-term complications.

List of references:

1. Camila K Janniger, MD; Chief Editor: Dirk M Elston Herpes Zoster: Practice Essentials, Background, Pathophysiology. Medscape. 2021
2. Saguil A, Kane S, Mercado M, Lauters R. Herpes Zoster and Postherpetic Neuralgia: Prevention and Management. Am Fam Physician. 2017;96(10):656-663
3. Bollea-Garlatti ML, Bollea-Garlatti LA, Vacas AS, Torre AC, Kowalczyk AM, Galimberti RL, et al. Clinical characteristics and evolutions of a population with herpes zoster disseminado: a cohort study. Actas Dermosifiliogr. 2017; 108: 145-152.
4. Ankit, S., Zeng, T., Chen, Y., Gupta, H., Shah, K. and Wang, X. (2018) The Current Treatment and Prevention of PostHerpetic Neuralgia. Yangtze Medicine, 2, 28-38.
5. Cao X, Zhang X, Meng W, Zheng H. Herpes Zoster and Postherpetic Neuralgia in an Elderly Patient with Critical COVID-19: A Case Report. J Pain Res. 2020; 13: 2361-2365

NEGLECT AS A MANIFESTATION OF CHILD ABUSE WITH OVERWEIGHT AND OBESE CHILDREN

Yuliia Tsyunchyk

*MD, Associate Professor, Department of Family Medicine,
Odesa National Medical University
ORCID: 0000-0002-8048-234X*

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4511/>

European and international integration of Ukraine requires intensification of socio-legal, medical and social work on child protection, with special attention to vulnerable groups [1, c. 198].

The aim of the study was to identify the frequency and causes of neglect among children with overweight and obesity based on the analysis of personal experience of respondents – children and their parents.

Materials and methods

The study was performed on the outpatient department and endocrinology department of the Odesa Regional Children's Clinical Hospital from 2011 to 2021, taking into account all standards of Good Clinical Practice and the requirements of the Helsinki Declaration of the World Medical Association “Ethical principles for medical research involving human subjects”.

An anonymous survey of 948 children aged 6 to 18 years was conducted. The first group included 328 children with overweight, the second group – 364 obese children, the control group – 256 children. Signs and analysis of the causes of neglect were identified by survey and anonymous questioning of children (948) and their parents (1286). Statistical processing of the received data was performed using programs Excel 2010, Statistica 10, Internet-calculator SISA (Simple Interactive Statistical Analysis).

The results of the study and their discussion.

Surveys and questionnaires of respondents allowed to establish a statistically significant predominance of neglect among children with overweight and obesity: deprivation of medical care (odds ratio (OR) in overweight girls was 3.00 (95% CI 1.81–5.00%), in obese girls – 11.16 (95% CI 6.61–18.86%), in overweight boys – 1.69 (95% CI 1.03–2.77%), in obese boys – 7.54 (95% CI 4.45–12.77%)), untimely seeking of medical care (OR in overweight girls was 1.86 (95% CI 1.13–3.06%), in obese girls – 11.22 (95% CI 6.67–18.88%), in overweight boys – 1.64 (95% CI 0.99–2.72%), in obese boys – 17.40 (95% CI 9.53–31.78%)), inconsistent medical care (OR in overweight girls was 3.53 (95% CI 2.09–5.95%), in obese girls – 28.41 (95% CI 15.60–51.75%), in overweight boys – 2.82 (95% CI 1.67–4.76%), in obese boys – 25.15 (95% CI 13.34–47.40%)), insufficient adherence to treatment (OR in overweight girls was 1.76 (95% CI 1.08–2.86%), in obese girls – 15.73 (95% CI 9.07–27.29%), in overweight boys – 2.45 (95% CI 1.47–4.11%), in obese boys – 13.50 (95% CI 7.66–23.82%)), failure to provide healthy food (non-healthy nutrition) (OR in overweight girls was 2.23 (95% CI 1.41–3.55%), in obese girls – 2.78 (95% CI 1.76–4.39%), in overweight boys – 2.74 (95% CI 1.68–4.46%), in obese boys – 3.84 (95% CI 2.34–6.29%)), failure to ensure healthy lifestyle (OR in overweight girls was 1.66 (95% CI 1.05–2.61%), in obese girls – 2.52 (95% CI 1.61–3.96%), in overweight boys – 2.38 (95% CI 1.46–3.87%), in obese boys – 4.10 (95% CI 2.50–6.72%)), and the refusal of vaccination as a child abuse did not have statistical differences in overweight and obese children compared with the control group.

Analysis of the causes of child abuse with overweight and obese children allowed us to identify the most significant socio-economic, family and personal factors. The significance of socio-economic factors has been detected for poverty (OR in overweight girls was 1.95 (95% CI 1.05–3.64%), in obese girls – 3.66 (95% CI 2.03–6.58%), in overweight boys – 1.48 (95% CI 0.80–2.71%), in obese boys – 2.76 (95% CI 1.55–4.90%)) and isolation (OR in obese girls was 5.84 (95% CI 2.67–12.75%), in obese boys – 6.57 (95% CI 2.86–15.12%)). The unemployment, unsatisfactory living condition, and insufficient social support had no statistically significant differences. The significance of family factors has been established for single-parent (incomplete) families (OR in overweight girls was 2.60 (95% CI 1.60–4.22%), in obese girls – 3.71 (95% CI 2.30–5.96%), for boys, no statistical difference was found), conflictive families (OR in overweight girls was 1.87 (95% CI 1.13–3.11%), in obese girls – 2.60 (95% CI 1.59–4.24%), in overweight boys – 1.45 (95% CI 0.86–2.44%), in obese boys – 1.96 (95% CI 1.18–3.26%)), overload of parents (OR in overweight girls was 1.72 (95% CI 1.07–2.75%), in obese girls – 4.80 (95% CI 2.99–7.70%), in overweight boys – 1.35 (95% CI 0.83–2.18%), in obese boys – 3.39 (95% CI 2.08–5.53%)), low cultural level (OR in overweight girls was 1.59 (95% CI 0.97–2.62%), in obese girls – 1.79 (95% CI 1.11–2.90%), in overweight boys – 1.39 (95% CI 0.83–2.33%), in obese boys – 1.66 (95% CI 1.00–2.75%)). The mental illness of parents, drug/alcohol addictions, and violence during childhood had no statistical differences in overweight and obese

children compared with the control group. Among personal factors, the significance of inflated expectations from the child was revealed only in obese children: OR in obese girls was 3.73 (95% CI 1.86–7.48%), in obese boys – 4.73 (95% CI 2.22–10.11%). The child rejection (unwanted child) and the adopted child did not have statistically significant differences.

Conclusions.

The obtained data testify to the incomplete detection and registration of neglect among children in Ukraine. Children with overweight and obesity are potentially vulnerable to violence, stigma, social isolation, are at risk of neglect and need close monitoring.

References:

1. Risk factors for child neglect: A meta-analytic review / T. M. Mulder et al. *Child Abuse Negl.* 2018. Mar. (Vol. 77). P. 198-210. PMID: 29358122. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.006>.

ПЛАНОВЕ ХІРУРГІЧНЕ ЛІКУВАННЯ ВАГІТНИХ З ПЕРВИННИМ СИМПТОМНИМ ХРОНІЧНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ ВЕН НИЖНІХ КІНЦІВОК ТА ПРОМЕЖИНИ З КОРОТКОТЕРМІНОВИМ ПЕРЕБУВАННЯМ В АКУШЕРСЬКОМУ СТАЦІОНАРІ

Антонюк-Кисіль Володимир Миколайович

*кандидат медичних наук, судинний хірург,
комунальний заклад “Обласний перинатальний центр”
Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0003-4080-3775*

Єнікеєва Вікторія Миколаївна

*кандидат медичних наук, заслужений лікар України,
головний лікар, комунальний заклад “Обласний перинатальний центр”
Рівненської обласної ради*

Лічнер Степан Іларіонович

*заступник головного лікаря з лікувальної роботи,
комунальний заклад “Обласний перинатальний центр”
Рівненської обласної ради*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4454/>

Медицина в багатьох випадках консервативна , особливо по відношенню до неакушерських оперативних втручань під час вагітності. Існує майже як догма про недоцільність і небезпеку планового оперативного втручання при первинному симптомному хронічному захворюванню вен (ПСХЗВ) в басейні сафенових і/ або несафенових вен під час вагітності. Проте в останні роки з'явилися публікації про можливість і безпечність планового хірургічного

лікування ПСХЗВ нижніх кінцівок, промежини та зовнішніх статевих органів або в поєднанні в стаціонарних умовах. Окрім того у світі мається чітка тенденція перенесення планових хірургічних втручань в тому числі флебологічного профілю в амбулаторних умовах. Це стосується і вагітних. Літературних джерел присвячених цій тематиці не так і багато.

Мета дослідження. Оцінити безпечність, як для вагітної так і плоду, планового хірургічного лікування ПСХЗВ в умовах короткотермінового перебування в стаціонарі (до 72 годин по термінології IAAS).

Матеріал і методи дослідження. На базі комунального закладу «Обласний перинатальний центр» Рівненської обласної ради за період з початку 2013 р. по четвертий квартал 2022р. прооперовано 256 вагітних в 11-111 триместрах з ПСХЗВ з клінічними проявами захворювання C2s-C4sEpAr, p.Pr (згідно нерозгорнутої класифікації SEAR від 2002р.). Показами до оперативного втручання: у 196 вагітних (76.56%) наростали явища хронічної венозної недостатності нижніх кінцівок, зовнішніх статевих органів, промежини не дивлячись на проведену консервативну терапію; у 34 пацієнток (13.28%) з ціллю підготовки пологових шляхів до природніх пологів при варикозному розширенні вен зовнішніх статевих органів та промежини, зменшуючи ризик кровотеч при розриві варикозних вузлів тим самим звужували покази до хірургічних пологів; у 26 хворих (10,16%) за їх побажанням для покращення косметичних проблем, які обумовлені варикозним розширенням вен зовнішніх статевих органів і/або на відкритих частинах нижніх кінцівок. Всім оперованим вагітним виконано дуплексне сканування вен з картографуванням патологічних зон (рефлюкси, варикозні конгломерати), кардіотокографії (КТГ), фетометрії (ФМ), як до так і після операції.

Результати дослідження та їх обговорення. Оперативні втручання виконували тільки при згоді вагітних, при відсутності протипоказів до оперативного втручання, як з боку соматичного так і акушерського статусів в умовах акушерського стаціонару. Всі оперативні втручання виконувались без премедикації. Використовували для знеболення тумесцентну анестезію і хірургічну методику по типу CHIVA при низхідному розвитку ПСХЗВ. а при висхідному – поєднання методик CHIVA і ASVAL. У 100% вагітних під час оперативного втручання, в післяопераційному періоді порушень соматичного статусу, тону мати у вагітної, серцебиття плоду (дані КТГ, ФМ) не зафіксовано. По суб'єктивній оцінці вагітними, порушень кількості і якості рухів плоду не відмічено і ними ж відмічено у 98% випадках позитивний клінічний результат хірургічного втручання. Оперовані у 11 та на початку 111 триместрів у 85% знаходились на протязі 24 годин, 10% – на протязі 48 годин в умовах стаціонару, після чого виписувались під спостереження акушер-гінеколога по місцю проживання, 5% оперованих при кінці 111 триместру залишались в стаціонарі до пологів.

Висновки. Проведене планове хірургічне лікування ПСХЗВ в умовах короткотермінового перебування в акушерському стаціонарі під тумесцентною анестезією з використанням хірургічних методик по типу CHIVA при низхідному розвитку ПСХЗВ. а при висхідному – поєднання методик CHIVA

і ASVAL, методики що «консервують стовбури сафенових і / або несафенових вен», чітко по індивідуальних показах, з врахуванням соматичного і акушерського стану вагітних в 11-111 триместрах є безпечним у 100% оперованих, як для перебігу вагітності, розвитку плоду, пологів і післяпологового періоду, коротким періодом реабілітації і не потребує післяопераційної медикаментозної підтримки. У 98%, по суб'єктивній оцінці оперованих, отримано позитивний клінічний результат в післяопераційному періоді. Рекомендоване носіння еластичного трикотажу клас компресії 2 при фізичних навантаженнях.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФОТОТЕРАПІЇ В КОМПЛЕКСІ З МІКРОСТРУМАМИ НА ЛІКУВАННЯ ПСОРІАЗУ

Берлим Ірина Сергіївна

студент, Полтавський державний медичний університет

Наукові керівники: Макаренко Володимир Іванович

*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізики,
Полтавський державний медичний університет*

Сідаш Юлія Володимирівна

*кандидат медичних наук, доцент,
Полтавський державний медичний університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4512/>

На сьогодні псоріаз є одним із найпоширеніших дерматозів у всьому світі, зокрема і на території України. Етіологія псоріазу досі залишається невідомою, з кожним роком кількість хворих зростає, і тому псоріаз є актуальною медико-соціальною проблемою. Так, наприклад, у Кропивницькому обласному шкірно-венерологічному диспансері у лютому 2022 року на обліку перебувало 3500 хворих на псоріаз, а вже на початку 2023 року кількість пацієнтів зросла до 4500, більшість з яких діти [7].

Псоріаз є неінфекційним хронічним захворюванням шкіри, що постійно прогресує у вигляді бляшок червоного або рожевого кольору в ділянці яких виникає свербіж та печія. Ефективність сучасної терапії хворих на псоріаз є недостатньою, як для контролю над самою хворобою, так і стосовно впливу на якість життя пацієнтів [2].

Зазвичай для лікування цього захворювання призначають гормональні препарати місцевої дії, але вони мають багато побічних ефектів і протипоказань. Після створення псоралену – першого фотосенсибілізатора для лікування псоріазу, з'явився термін фотохіміотерапія, під час якої застосовують випромінювання ультрафіолетового діапазону з довжинами хвиль 315-400 нм. Дана методика передбачає первинне системне застосування препаратів із групи фотосенсибілізаторів із подальшим призначенням сеансу фототерапії [6].

Негативним аспектом даної методики є канцерогенний ефект ультрафіолетового випромінювання.

Механізм дії фототерапії при псоріазі є багатограним, під час такої процедури індукується низка біологічних ефектів, які забезпечують протизапальну та цитостатичну дію [1].

В косметології практикують використання мікрострумів, які стимулюють метаболізм клітин, завдяки чому відновлюється активність ушкоджених клітин. Завдяки їм покращуються лімфо дренаж і циркуляція крові, що сприяє виведенню токсичних речовин, синтезу колагену та еластину, стимуляції кисневого обміну клітин [3]. Тому метод комплексної фототерапії є ефективним, для регенерації шкіри.

Метою нашого дослідження є аналіз якісних змін шкірного покриву/епітелію хворого на псоріаз, у наслідок лікування псоріатичних бляшок з використанням мометазону та фототерапії в комплексі з мікрострумами.

Експериментальне дослідження було проведено на хворому, який з 2017 року знаходиться на обліку в Полтавському шкірно-венерологічному диспансері за його згодою та під контролем лікаря. Лікарем було призначено пацієнту гормональний лікарський препарат місцевої дії «Мометазон», який є синтетичним глюкокортикостероїдом, що чинить протизапальну, протисвербіжну, анти ексудативну та судинозвужувальну дії. Цей препарат використовується при дерматозах, які супроводжуються гіперкератозом, наприклад, атопічний та себорейний дерматити, псоріаз, хронічна екзема [4].

Під час щоденного використання цього засобу тривалий час ремісії не спостерігалось, загострення перебігу хвороби відбувалися регулярно в залежності від пори року (період осінь – весна).

Нами була запропонована методика лікування псоріатичних бляшок з використанням мометазону та фототерапії в комплексі з мікрострумами.

Для дослідження використовували прилад для мезотерапії із функцією RF+EMS+Фототерапії. Завдяки мікрострумам відбувається електрофорез, при якому внутрішні та зовнішні молекули клітин обмінюються більш інтенсивно, що сприяє поглинанню різноманітних засобів, колагену та інших компонентів, які містять великі молекули. Мікроструми радіочастотного діапазону здатні глибоко проникати в біологічні тканини і нагрівати їх. Підвищення температури в зоні впливу стимулює вироблення колагену, покращує мікроциркуляцію крові та лімфи, зменшує прояви запалення. Крім того, даний прилад може випромінювати світло в діапазоні від 567 до 589 нм (жовтого кольору), яке здатне стимулювати лімфо дренаж і кровообіг, володіє протизапальним, антисептичним, анти грибковим ефектом. При цьому шкіра насичується киснем [5].

Курс терапії містив 10 процедур з проміжком в 3 дні, під час курсу призначений препарат не відміняли. Спостереження за змінами на шкірному покриві здійснювалися регулярно.

Під час здійснення процедури на очищену шкіру наносили контактний гель, вмикали апарат на 3 рівень потужності (з третьої процедури потужність збільшили до 4, а з шостої вже працювали на максимальному 5 рівні) і діяли

на плями протягом 10 хвилин. Через деякий час, після закінчення процедури, плями ставали світлішими і менше лущилися.

Після додавання в лікування процедури фототерапії у комплексі з мікрострумами була помічена позитивна динаміка, у вигляді зменшення почервоніння і лущення шкіри (Рис. 1).

Рис. 1.

На рис. 1 зображено проблемну ділянку на початку лікування, після першої процедури та в кінці експерименту. Пацієнт починаючи з третьої процедури помітив, що свербіж зник, а печія стала турбувати менше, загальний стан шкіри покращився. Після п'ятої процедури повністю зникла і печія.

Таким чином, аналіз якісних змін шкірного покриву хворого на псоріаз, у наслідок лікування з використанням мометазону та фототерапії в комплексі з мікрострумами, показує позитивну динаміку процесу ремісії. Слід зауважити, що дана методика дає можливість уникнути негативних аспектів впливу ультрафіолетового випромінювання. Звичайно дана проблема потребує більш детального та масового дослідження з варіюванням фармпрепаратів, діапазонів спектру світлового випромінювання та величини мікрострумів.

Список використаних джерел:

1. Застосування фототерапії при псоріазі <https://www.bsmu.edu.ua/blog/2379-zastosuvannya-fototerapii-pty-psoriazi/>
2. Мельник В. В., Бондар С. А., Мельник В. В., Мельник О. О. Терапія псоріазу: проблеми та перспективи. Вісник Вінницького національного медичного університету, 2020. Т. 24. №2. С. 261-265. <https://reports-vnmedical.com.ua/index.php/journal/article/download/758/733>
3. Мікрострумова терапія (лікування мікрострумами). <https://lediestetik.ua/ua/poslugi/mezoterapiya-kiiv-doglyad>
4. Мометазон. Нормативно-дерективні документи МОЗ України. <https://mozdocs.kiev.ua/likiview.php?id=20977>
5. Прибор для мезотерапии в домашних условиях с функцией RF+EMS+ФТ. <https://dermex.com.ua/p1387911905-pribor-dlya-mezoterapii.html>
6. Рябова О. О., Жаботинська Н. В., Литвиненко Г. Л., Карабут Л. В. Сучасні методи фізичної терапії в лікуванні пляшкового псоріазу. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини. Харків: НФУ. С. 64-68. <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/27948/1/64-68.pdf>
7. Суспільне, новини. <https://suspilne.media/407661-stres-vplivae-najbilse-na-kirovogradsini-zrosla-kilkist-hvorih-na-psoriaz/>

ЗАЛЕЖНІСТЬ ТЯЖКОСТІ ПЕРЕБІГУ ГЕМОЛІТИЧНОЇ ХВОРОБИ НОВОНАРОДЖЕНИХ ВІД ФАКТОРІВ ПЕРИНАТАЛЬНОГО РИЗИКУ

Васильченко Лілія Вікторівна

*кандидат медичних наук,
Одеський національний медичний університет*

Кравченко Тетяна Юрївна

*кандидат медичних наук,
Одеський національний медичний університет*

Лотиш Надія Григорівна

*кандидат медичних наук,
Одеський національний медичний університет*

Папінко Роман Мар'янович

*кандидат медичних наук,
Одеський національний медичний університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4485/>

Під час обстеження дітей з гемолітичною хворобою новонароджених була встановлена залежність тяжкості перебігу захворювання від факторів ризику перинатальної патології у матерів.

Клініко-параклінічні особливості сучасного перебігу гемолітичної хвороби новонароджених у ранньому неонатальному періоді вивчені у 92 новонароджених. У 37 дітей хвороба була викликана несумісністю крові матері та плода за резус-конфліктом і у 55 новонароджених причиною захворювання була несумісність материнської та плодової крові за системою АВО.

Під час вагітності у всіх матерів обстежених дітей за бальною системою була проведена клінічна оцінка факторів ризику перинатальної патології.

Високий ступінь ризику перинатальної патології (понад 10 балів) спостерігали у 53,3% жінок, серед яких 59,1% народили дітей з АВО-ГХН і 40,9% – з Rh-ГХН. У 46,7% – визначався середній ступінь ризику (5-9 балів) (60,4% – з АВО-ГХН і 39,6% – з Rh-ГХН). Матерів з низьким ступенем перинатального ризику в наших спостереженнях не було.

Зі зростанням ступеня ризику перинатальної патології зростала тяжкість гемолітичного процесу. Так, при легкому перебігу ГХН високий перинатальний ризик зустрічався у 27,7% матерів, середній – у 72,3% жінок. За середньотяжким перебігом хвороби відсоток високого ступеня ризику зростав до 51,8% та середнього – до 48,2%. Значно частіше високий ризик перинатальної патології визначали при тяжкому перебігу захворювання – у 83,3% жінок, тоді як середній спостерігався лише у 16,7% матерів.

При зіставленні визначених показників у дітей з різним видом серологічного конфлікту встановлено, що з АВО- та Rh-ГХН високий та середній ступені ризику перинатальної патології зустрічалися приблизно з однаковою частотою:

АВО-ГХН – високий ризик мали 52,7% матерів, середній – 47,3%, а за Rh-ГХН – 54,2% та 45,4% матерів відповідно.

Серед загальної кількості дітей 14 народжені від першої вагітності, причому у всіх хвороба викликана тільки АВО-ізоімунізацією. У 5 з них діагностований легкий ступінь захворювання, у 8 – середньотяжкий та у 1 дитини – тяжкий. Переважна кількість дітей народилася від повторної вагітності (78), серед яких 41 новонароджена дитина мала АВО-ГХН і 37 – Rh-ГХН. Легкий перебіг хвороби визначався у 13 немовлят, середньотяжкий – у 48, а тяжкий – 17 дітей.

Таким чином, Rh-обумовлена гемолітична хвороба мала місце у дітей, які народилися виключно від повторної вагітності, тоді як за АВО-несумісністю ізоімуний конфлікт розвивався вже під час першої вагітності. За АВО-ГХН легкій, середньотяжкий та тяжкий ступені тяжкості захворювання діагностувалися майже з однаковою періодичністю як під час першої, так і під час повторної вагітності, тобто не залежали від паритету у матерів. При Rh-несумісності за збільшенням паритету у матерів зростала частота тяжких форм хвороби. Провідне значення серед причин та факторів ризику захворювання та ступеня тяжкості ГХН мала материнська патологія.

Список використаних джерел:

1. Неонатологія: підручник у 3 т. / Т.К. Знаменська, Ю.Г. Антипкін, М.Л. Аряєв та ін.; за ред. Т.К. Знаменської. Львів: Видавець Марченко Т.В., 2020, Т. 1. 407 с.; Т. 2. 455 с.; Т. 3. 379 с.
2. Імунологічна несумісність крові матері та плода: метод. вказ. для самост. роботи студентів / упор М. О. Щербина, О. П. Ліпко, Д. І. Демиденко. – Харків: ХНМУ, 2015. – 20 с.

ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ЛІКУВАННЯ МІГРЕНІ

Винникова Валерія Жанівна

студент, Харківський національний медичний університет

Макарова Катерина Максимівна

студент, Харківський національний медичний університет

Тихонова Людмила Володимирівна

доцент, кандидат медичних наук,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0003-1028-3553

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4490/>

Мігрень є поширеною проблемою, що зустрічається в неврології. Вона вражає 18% жінок та 6% чоловіків, тоді як хронічна мігрень вражає 2% світового населення. Мігрень є основною причиною інвалідності на робочому місці, а

також займає друге місце серед світових причин втрати працездатності і це надзвичайно обтяжує стан пацієнтів, їхніх сімей та суспільства [1].

Мігрень – судинно-нервовий розлад, що має повторювальний, нападаподібний характер, який супроводжується хворобливими симптомами, включаючи напади інтенсивного пульсуючого головного болю, які часто супроводжуються нудотою, блювотою та чутливістю до світла та звуку, так і іншими сенсорними симптомами, такими як втома, оніміння та алодинія [2].

Існують фактори, що можуть спровокувати розвиток головного болю, найпоширеніші – стрес, гормональні зміни в 65% під час менструації, овуляції та вагітності, зміна погоди, надмірний або недостатній сон, різні запахи. Патофізіологія мігрені все ще до кінця не вивчена, проте є три основні теорії, що запропоновані щодо механізмів виникнення даного стану, а саме судинний (через розширення судин головного мозку), неврологічний (аномальне неврологічне збудження, яке спричиняє поширення депресії і мігрені) та нейрогенне запалення твердої мозкової оболонки (запальних нейропептидів) [1, 2, 3].

Напади мігрені зазвичай тривають від чотирьох годин до трьох днів. Деякі симптоми можуть виникнути приблизно за 24 години до появи головного болю та закінчитися приблизно через 24 години після того, як головний біль припиниться. Більшість людей не мають жодних симптомів між нападами мігрені. Найпоширеніші типи мігрені діляться на дві категорії: мігрень без аури та мігрень з аурою. Мігрень з аурою також охоплює деякі рідкісні типи мігрені, такі як геміплегічна мігрень і мігрень з аурою стовбура мозку [2].

Варіанти лікування залежать від типу початку: гострий або хронічний. Неадекватне лікування нападу мігрені має величезні соціально-економічні наслідки, а також підвищує ризик переходу мігрені в її хронічні форми. Лікування мігрені складається з нефармакологічних і медикаментозних методів [1, 4].

Лікування гострої мігрені можна розділити на специфічне, неспецифічне та допоміжне лікування. Існують дослідження, що підтверджують ефективність використання ацетамінофену, нестероїдних протизапальних препаратів (НПЗП), таких як ацетилсаліцилова кислота (АСК), ібупрофен [1].

Допоміжними препаратами є, перш за все, протиблювотні/нейролептики, антагоністи рецепторів дофаміну D2, які необхідні пацієнтам із нудотою або блюванням, що також сприяє засвоєнню решти лікування [1, 2].

Триптани є специфічними препаратами проти мігрені, ефективність і безпека яких доведена кількома клінічними випробуваннями, однак через їх вазоконстрикційний ефект вони протипоказані пацієнтам з неконтрольованою гіпертензією, коронарними, цереброваскулярними та периферичними судинними захворюваннями [1, 3]. При застосуванні слід контролювати можливі екстрапірамідні побічні ефекти та занепокоєння щодо потенційно постійної пізньої дискінезії, седатії та ортостатичної гіпотензії. Зараз доступно 7 триптанів і вибір того чи іншого має бути індивідуальним, виходячи з часу початку мігрені (вночі чи вдень), тяжкості початку (швидко чи прогресуюче),

наявності та часу нудоти чи блювання, рівня інвалідності та частоти та характеру нападів [1, 5].

Також можна комбінувати триптани з НПЗП або ацетамінофеном або використовувати альтернативні способи введення, такі як ін'єкції чи назальний спрей, що може бути пов'язано з кращими результатами, ніж стандартні дози триптану в таблетках. Дексаметазон може зменшити рецидив ранніх головних болів, але не забезпечує негайного полегшення [6].

Сучасне лікування мігрені передбачає поєднання профілактичної та невідкладної терапії. Профілактична терапія спрямована на зменшення частоти та тяжкості нападів мігрені, тоді як гостра терапія забезпечує полегшення під час нападу мігрені. Профілактичні методи лікування: препарати, що є схваленими для профілактики мігрені, включаючи бета-блокатори, блокатори кальцієвих каналів, антидепресанти та протисудомні засоби. Ці препарати призначаються на основі історії хвороби пацієнта, симптомів і загального стану здоров'я [1]. Також ін'єкції ботулінічного токсину виявилися ефективними для запобігання хронічній мігрені у деяких пацієнтів [6].

Немедикаментозне лікування можна застосовувати як допоміжне лікування, що включає зміну способу життя, регулярні фізичні вправи, йогу, тренування релаксації, когнітивно-поведінкову терапію, в залежності від бажання та можливостей пацієнта [1, 7].

Висновки

Актуалізація інформації про терапевтичний менеджмент мігренозного головного болю є важливим у роботі лікарів. Немає єдиного підходу до лікування мігрені. Кожен випадок має бути індивідуальним відповідно до його супутніх захворювань. Мультидисциплінарна команда забезпечує комплексний підхід в догляді та лікуванні за хворим, що може допомогти досягти найкращих можливих результатів у вирішенні проблем пацієнтів, що страждають на мігрень.

Список використаних джерел:

1. Aguilar-Shea AL, Membrilla Md JA, Diaz-de-Teran J. Migraine review for general practice. *Aten Primaria*. 2022 Feb;54(2):102208. doi: 10.1016/j.aprim.2021.102208. Epub 2021 Nov 16. PMID: 34798397; PMCID: PMC8605054.
2. Pescador Ruschel MA, De Jesus O. Migraine Headache. 2023 Feb 13. In: *StatPearls* [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2023 Jan–. PMID: 32809622.
3. Negro A, Koverech A, Martelletti P. Serotonin receptor agonists in the acute treatment of migraine: a review on their therapeutic potential. *J Pain Res*. 2018 Mar 8;11:515-526. doi: 10.2147/JPR.S132833. PMID: 29563831; PMCID: PMC5848843.
4. Dresler T, Caratozzolo S, Guldolf K, Huhn JI, Loiacono C, Niiberg-Pikksööt T, Puma M, Sforza G, Tobia A, Ornello R, Serafini G; European Headache Federation School of Advanced Studies (EHF-SAS). Understanding the nature of psychiatric comorbidity in migraine: a systematic review focused on interactions and treatment implications. *J Headache Pain*. 2019 May 9;20(1):51. doi: 10.1186/s10194-019-0988-x. PMID: 31072313; PMCID: PMC6734261.

5. Yang CP, Liang CS, Chang CM, Yang CC, Shih PH, Yau YC, Tang KT, Wang SJ. Comparison of New Pharmacologic Agents With Triptans for Treatment of Migraine: A Systematic Review and Meta-analysis. JAMA Netw Open. 2021 Oct 1; 4 (10): e2128544. doi: 10.1001 / jamanetworkopen.2021.28544. PMID: 34633423; PMCID: PMC8506232.
6. Bhattacharjee, S., Maitra, S., Rakshit, S., & Mandal, R. (2020). Effectiveness and safety of botulinum toxin type A in chronic migraine: A systematic review and meta-analysis. Journal of the Neurological Sciences, 417, 117053.
7. Varkey, E., et al. "Physical activity and migraine: A randomized controlled trial." Headache, vol. 60, no. 3, 2020, pp. 539-548.

ЕТАПНІСТЬ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З НАСЛІДКАМИ СУЧАСНИХ БОЙОВИХ ТРАВМ

Гуца Сергій Геннадійович

кандидат медичних наук, доцент,

Державна установа «Український науково-дослідний

інститут медичної реабілітації та курортології

Міністерства охорони здоров'я України», м. Одеса

ORCID: 0000-0003-3097-5258

Балашова Ірина Віталіївна

кандидат медичних наук, старший науковий співробітник,

Одеський національний медичний університет, м. Одеса

ORCID: 0000-0002-7529-4045

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4441/>

Бойовий травматизм та його наслідки – є сучасною поширеною та складною проблемою системи реабілітації військовослужбовців. Особливостями сучасної бойової травми та її наслідків є одночасна дія на організм неоднорідними факторами, залучення у патологічний процес різних органів і систем. Такий стан значно знижує якість життя хворих, призводить до обмеження професійної діяльності та боєздатності. Впровадження сучасних принципів надання реабілітаційної допомоги учасникам бойових дій є невід'ємною складовою підвищення якості медичної допомоги. Тому, актуальним є визначення найкращих підходів щодо реабілітації військовослужбовців з наслідками бойового травмування для ефективного відновлення їх боєздатності та запобігання інвалідизації. Забезпечення скоординованості принципів проведення реабілітації можливе за умови впровадження принципів етапності, послідовності, індивідуального підходу. Неодмінною складовою в розробці системи надання реабілітаційної допомоги

є регламентація правових, економічних, соціальних умов проведення реабілітації з урахуванням функціональних можливостей осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, впровадження інтегративних міжнародних стандартів реабілітації та психологічної допомоги, заснованих на принципах доказовості.

Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці ефективних практичних рекомендацій щодо вдосконалення реабілітаційної допомоги військовослужбовцям з наслідками сучасної бойової травми на різних етапах та рівнях. Розробка організаційно-методичних основ етапної реабілітації військовослужбовців. Розробка та впровадження диференційних стратегій з урахуванням реабілітаційного періоду, стану пацієнта, виду та тяжкості наслідків бойового поранення, тощо.

Методи дослідження: загальнонаукові: аналіз, синтез, класифікація, оглядово-аналітичний метод вивчення наукової спеціалізованої літератури щодо теми дослідження, аналіз нормативно-правової документації щодо організації реабілітаційної допомоги військовослужбовців, систематизація та узагальнення даних.

Розробка організаційно-методичних основ системи етапної реабілітації військовослужбовців з наслідками сучасних бойових травм в умовах мультидисциплінарного та індивідуального підходу буде сприяти підвищенню ефективності відновлювального лікування зазначеного контингенту хворих, покращенню якості життя та відновленню праце- та боєздатності.

Список використаних джерел:

1. Організація етапної реабілітації військовослужбовців з вогнепальними дефектами м'яких тканин на рівнях надання медичної допомоги. К. Д. Бабов, І. П. Хоменко, С. В. Тертишний, І. К. Бабова, Р. С. Вастьянов. Медичні перспективи. 2021. Т. 26, № 4. С. 188-195. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2021.4.248228>
2. Реабілітація військовослужбовців з травмами опорно-рухового апарату та черепно-мозковою травмою в умовах санаторно-курортних і реабілітаційних закладів: методичний посібник/за заг. ред. Заболотної І. Б., Бабової І. К. – Одеса: КП ОМД, 2022. – 57 с.
3. Реабілітація військовослужбовці з наслідками легкої черепно-мозкової травми в умовах санаторно-курортних і реабілітаційних закладів: методичні вказівки/за заг. ред. Балашової І. В., Футрук О. В. – Одеса: ДУ «Укр. НДІ МР та К МОЗ України», 2022. 22 с.
4. Крук І. М., Григус І. М. Фізична терапія військовослужбовців з наслідками вогнепальних поранень. *Rehabilitation and Recreation*. – 2022. – №12. – С. 44-51. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.12.6>

ВИКОРИСТАННЯ ЛАЗЕРНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ В МЕДИЦИНІ

Доценко Ольга Максимівна

студент, Харківський національний медичний університет

Погорєлова Ольга Олександрівна

студент, Харківський національний медичний університет

Бондаренко Марина Анатоліївна

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Харківський національний медичний університет*

ORCID: 0000-0002-0203-0161

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4457/>

Вступ. Лазерне випромінювання – це індуковане (вимушене) електромагнітне випромінювання оптичного діапазону, яке має унікальні властивості. Лазерне випромінювання характеризується монохроматичністю, часовою та просторовою когерентністю та поляризацією, що забезпечує високий ступінь спрямованості потоку, значну інтенсивність та яскравість. Лазерне випромінювання може поширюватись на великі відстані без розсіювання та втрати енергії. При цьому кут розходження променів менший за 0,01 хвилини, що дає змогу сфокусувати лазерне випромінювання практично в точку. Джерелом лазерного випромінювання є лазери, або оптичні квантові генератори.

Результати та обговорення. Вплив лазерного випромінювання на організм людини має складний характер. Він обумовлений як безпосередньою дією лазерного випромінювання на клітини організму, так і вторинними явищами, які виникають внаслідок опромінення. Дія лазерного випромінювання на тканини може призвести до теплової дії, ударної дії світлового тиску, електрострикції (механічних коливань біологічних молекул під дією електромагнітного поля), перебудови внутрішньоклітинних структур та інше. Дія лазерного випромінювання залежить, з одного боку, від потужності, довжини хвилі випромінювання, тривалості імпульсу, частоти повторень імпульсів, часу взаємодії, та з іншого боку, від біологічних та фізико-хімічних особливостей біологічної тканини, яка піддається опроміненню [1].

Існуючі в теперішній час в медицині лазерні установки можна за потужністю умовно розділити на дві групи. До першої групи відносять потужні лазери, які викликають у тканинах виражені деструктивні зміни термічного характеру (лазери на неодимі, рубіні, вуглекислому газі, аргоні, парах металів і інші); ця група лазерів застосовується здебільшого в хірургії. Друга група включає лазери, які генерують випромінювання малої потужності у видимій та ультрафіолетовій областях оптичного спектру (гелій-неонові, гелій-кадмієві та інші) і не викликають в органах і тканинах помітних морфологічних змін, але значно змінюють активність обмінних процесів [2].

Лазери отримали широке застосування в багатьох галузях науки і техніки, зокрема, у медицині: дерматології, офтальмології, онкології, стоматології, косметології тощо. Використання лазерів в медицині дозволяє знизити ризик ускладнень, скоротити тривалість операцій та забезпечити швидше одужання пацієнтів.

Лікування захворювань шкіри: акне, пігментація, рубці, розширені пори, папіломи та інше. Лазерна терапія для лікування акне полягає в тому, що світло лазера впливає на бактерії, які викликають акне. Це може допомогти знизити запалення, зменшити кількість акне і покращити вигляд шкіри. Для лікування акне застосовуються різні типи лазерів, включаючи ербієві, діодні та інші. Також можуть використовуватися комбіновані методи лікування, коли лазерна терапія поєднується з іншими методами, такими як лікарські препарати або механічна очистка шкіри. Лазерне випромінювання може використовуватися для знищення аномальних клітин або руйнування зайвої тканини при лікуванні гіперпігментації, видаленні рубців, папілом, розширених пор шкіри та інших дефектів шкіри, які видаляються з високою точністю та мінімальним ризиком ушкодження навколишніх тканин.

Офтальмологічні лазерні процедури включають діагностику, корекцію зору, лікування глаукоми, катаракти тощо.

Лазерна корекція зору (LASIK) – це процедура, яка використовується для виправлення вад зору, таких як далекозорість, короткозорість та астигматизм. Лазери використовуються для зміни кривизни рогівки і оптичної сили ока, що дозволяє покращити зір за рахунок точного фокусування зображення предмета на сітківці.

Лазерна трабекулопластика – процедура, яка застосовується для лікування глаукоми. При цьому лазер використовується для зниження внутрішньоочного тиску за рахунок покращення відтоку водянистої вологи з очей.

Лазерна факоемульсифікація – це процедура, яка використовується для лікування катаракти. За допомогою лазера помутнілий кришталік перетворюється в емульсію, яка потім відсмоктується емульсифікатором і замінюється на імплантовану штучну лінзу (інтраокулярну лінзу, ІОЛ), або штучний кришталік.

Лазерні процедури в офтальмології зазвичай вважаються безпечними та ефективними, але вони можуть мати певні ризики та побічні ефекти. Перед проведенням будь-якої процедури необхідно проконсультуватися з офтальмологом, який проведе детальний медичний огляд та визначить, чи є лазерна процедура оптимальною для пацієнта.

Лікування раку. Лазери можуть використовуватися для знищення ракових клітин як основний метод лікування або в поєднанні з іншими методами, такими як хірургічне втручання або хіміотерапія. Процес руйнування ракових клітин відбувається за рахунок перетворення енергії лазера в теплову енергію, що знищує трансформовані клітини. Окрім того, лазери можуть використовуватися для знищення клітини, які перебувають у передраковому стані, що запобігає процесу онкогенезу. Але використання лазерів в онкології також має свої

обмеження та певні ризики, які пов'язані з травматизацією навколишніх здорових тканин. Тому перед використанням лазерної терапії лікар має врахувати всі фактори та підібрати оптимальний метод лікування для кожного пацієнта окремо.

Лікування судинної патології. Ще одним напрямом використання лазерів є лікування захворювань кровоносних судин, наприклад, варикозної хвороби та атеросклерозу. Для лікування варикозної хвороби використовують лазерну коагуляцію, або лазерну фототерапію. Процедура спрямована на знищення пошкоджених вен, що приводить до зменшення болю та запобігає утворенню тромбів. Лазерна атеректомія – метод, який використовується для лікування атеросклерозу. Процедура направлена на видалення «жирових нальотів», які накопичуються на стінках артерій та зменшують їх просвіт. Це дозволяє покращити кровообіг та запобігти серцево-судинним захворюванням. Перед використанням лазерної терапії для лікування захворювань кровоносних судин лікар має врахувати всі фактори, такі як розмір та глибина ураження судини, та підібрати індивідуальний та оптимальний метод лікування.

Лікування болісних станів. Лазерна терапія може бути використана для зменшення болю при таких захворюваннях, як артрит, мігрень та інші хвороби, які пов'язані зі зниженням функцій нервової та м'язової системи. Лазери використовуються для зменшення запалення та болю в уражених ділянках, що досягається за рахунок зменшення здатності нервових закінчень до передачі імпульсів.

Лазерне лікування зубів. Лазери в стоматології використовуються для таких процедур, як лікування карієсу, хвороб пародонту, стерилізації поверхонь ясен та каналів, відбілювання зубів без пошкодження емалі та багато інших. Наприклад, під час лікування карієсу за допомогою лазерного випромінювання можна видалити пошкоджений шар зуба без використання дрилі та інших інструментів, що зменшує біль під час процедури. Лазерна терапія дозволяє знищити патогенні бактерії, зменшити запалення та знизити ризик втрати зубів при лікуванні пародонтиту – захворювання, що виникає через запалення ясен та оточуючих тканин. Отже застосування лазерів в стоматології має багато переваг, включаючи меншу кількість болю, меншу кровотечу та скоріше відновлення після процедур.

Лазерна косметична хірургія. В косметології лазерне випромінювання використовується для видалення небажаного волосся (епіляції), видалення татуювань, родимок та папілом. Лазерне випромінювання здатне знищувати волосяні фолікули, запобігаючи подальшому росту волосся. Під час видалення татуювань за допомогою лазера скупчення пігменту розбиваються на такі фрагменти, які з часом можуть бути еліміновані із шкіри лімфатичною системою. При такому видаленні фарби рубців на шкірі не залишається. Лазери також можуть використовуватися для зменшення зморшок (омолодження шкіри), лікування небажаної пігментації та інших косметичних дефектів шкіри.

Лазерна терапія може бути використана як окремий метод лікування або в поєднанні з іншими методами лікування, такими як фізіотерапія, масаж та інші.

Висновки. Застосування лазерного випромінювання в медицині має перспективний характер, оскільки значно розширює можливості діагностики і терапії багатьох захворювань. Завдяки використанню лазерів часто інвазивні методики замінюються на неінвазивні, знижується ризик ускладнень, скорочується тривалість операцій та реабілітаційний період тощо.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова Т. В., Олар О. І. Використання лазерного випромінювання в медицині. // Український журнал медицини, біології та спорту. 2017. № 6 (8). С. 171-174. <https://jmbs.com.ua/pdf/2/6/jmbs0-2017-2-6-171.pdf>
2. Musstaf RA, Jenkins DFL, Jha AN. Assessing the impact of low-level laser therapy (LLLT) on biological systems: a review. Int. J. Radiat. Biol. 2019 Feb; 95(2):120-143. doi: 10.1080/09553002.2019.1524944.

МАРКЕРИ ЗАПАЛЕННЯ У ЩУРІВ В УМОВАХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ

Кузьміна Ірина Юріївна

*доктор медичних наук, професор, професор кафедри
загальної та клінічної патофізіології ім. Д.О. Альперна
Харківського національного медичного університету, м. Харків
ORCID: 0000-0003-4180-2045*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4515/>

Вступ. При метаболічних порушень, що супроводжуються артеріальною гіпертензії (АГ) та абдомінальним ожирінні (АТ) є інсулінорезистентність. Активація локальної та системної запальної відповіді, а також протромботичні зміни при АГ та АТ є основою для органних уражень, прогресування атеросклеротичного процесу та розвитку ускладнень.

Мета дослідження. Вивчення взаємозв'язку між маркерами запальної відповіді, показниками гемостазу та станом органів-мішеней у щурів в умовах експериментального моделювання метаболічного синдрому.

Матеріали и методи. Проведено комплексну оцінку взаємозв'язку рівнів адипокінів, цитокінів та показників гемостазу зі станом органів-мішеней у 360 нелінійних білих щурах, які були поділено на 3 основні групи за віком: молоді (статевонезрілі), зрілі (статевозрілі) та старі (пострепродуктивного віку). В кожній групі в залежності від терміна моделювання МС виділили підгрупи: контрольна група (інтактні тварини); експериментальна група із моделюванням МС протягом 1 місяця (1 група); моделювання МС протягом 3-х місяців (2 група); моделювання МС протягом 6 місяців (3 група).

Статистичний аналіз проводився за допомогою пакету прикладних програм SPSS 17.0. Моделі лінійної регресії використовувались для визначення асоціацій між НЛІ та антропометричними показниками. $P < 0,05$ вважали статистично значущим.

Результати. У щурах з комбінацією АГ та АТ виявлено підвищення лептину та інтерлейкіну-6, зниження адипонектину та протромботичні зміни гемостазу порівняно з пацієнтами з ізольованими АГ, АТ та практично здоровими. У групі хворих з комбінацією АГ та АТ з більшою частотою виявлялися гіпертрофія лівого шлуночка та збільшення комплексу інтима-медіа сонних артерій порівняно з пацієнтами, які мали лише АГ та лише АТ. Виявлено позитивні лінійні кореляції індексу маси міокарда лівого шлуночка з концентрацією інтерлейкіну-6 та товщини комплексу інтима-медіа з рівнем інтерлейкіну-1 β , негативний зв'язок цих показників з рівнями адипонектину та інгібітору активатора плазміногену 1 типу. Також співвідношення нейтрофілів і лімфоцитів (НЛІ) мають значення як маркери субклінічного запалення у щурів в умовах експериментального моделювання метаболічного синдрому.

Проведені дослідження показали наявність вірогідних статевих та вікових відмінностей значення НЛІ в контрольній ($p=0,027$ та $p=0,048$) і 1 групах ($p=0,002$ та $p=0,006$).

Висновки. При поєднанні АГ з АТ у молодому віці найчастіше виявляється субклінічне ураження органів-мішеней; встановлено більш високий вміст глюкози, загального холестерину, холестерину ліпопротеїнів низької щільності, тригліцеридів, лептину, інтерлейкіну-6, фібриногену, інгібітору активатора плазміногену 1 типу та інгібітору шляху тканинного фактора. Наявність певних особливостей значення НЛІ у інтактних щурів в залежності від віку та статі, що необхідно враховувати при розвитку ожиріння. Подальші дослідження необхідні для встановлення механізмів високого рівня НЛІ і оцінки його клінічної значущості як маркера субклінічного запалення.

Список використаних джерел:

1. Pecht T., Gutman-Tirosh A., Bashan N., Rudich A. Peripheral blood leucocyte subclasses as potential biomarkers of adipose tissue inflammation and obesity subphenotypes in humans. *Obes Rev.* 2020. Vol. 15. P. 322–337.
2. Боярінова М. А., Ротар О. П., Конрад А. О. Адіпокіни та кардіометаболічний синдром. *Артеріальна гіпертензія.* Том 2020, випуск 4 (72), С. 422-432.

МНЕМОТЕХНІКА – ЯК МЕТОД ШВИДШОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТА

Перешивайлова Ірина Олександрівна

асистент, Харківський національний медичний університет

Томілін В'ячеслав Геннадійович

кандидат медичних наук, доцент,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-1305-8397

Кричка Наталя Василівна

кандидат медичних наук, доцент,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-7911-0522

Дюдіна Ірина Леонідівна

кандидат медичних наук, доцент,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-4025-2371

Мовчан Ольга Володимирівна

кандидат медичних наук, асистент,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0003-3036-4246

Науковий керівник: Янішен Ігор Володимирович

доктор медичних наук, професор,

Харківський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4448/>

Ми живемо в інформаційну епоху, а тому кожен з нас в навчанні, роботі і побуту стикається з необхідністю сприймати, структурувати та запам'ятовувати великий об'єм інформації. Незважаючи на те, що можливості людського мозку майже безмежні, вміти користуватися ним максимально ефективно – це окрема наука.

Коли студент готується до презентації, доповіді або іспиту, працює з великою кількістю джерел інформації або займається будь-якою іншою справою від якої повільно «закипає мозок», важливо знати особливу техніку, яка допомагає запам'ятовувати та структурувати інформацію. Завдяки перевіреним мнемотехнікам, прийомам аналізу і структуризації даних студент зможе максимально розвинути здібності свого мозку і набагато легше справлятися з рідного роду завданням.

Мнемотехніка – це система, що покращує і допомагає пам'яті. Цей метод навчання широко використовується у різних галузях. Вивчення стоматології не є винятком для використання цієї техніки.

Назва цього методу походить від грецької богині пам'яті. Мнемосини (гр. Μνημη – пам'ять і technē – мистецтво). Мнемотехніка – найстаріша з прикладних дисциплін. Перші письмові роботи з мнемотехніки датуються 86-82 рр. до н.е. Незважаючи на значний вік даної дисципліни, в ХХІ ст. інтерес до мнемотехніки збільшується час от часу. У медичній літературі зустрічається велика кількість публікацій щодо застосування мнемотехніки, а в інтернет-просторі створюються сайти, де можна вивчати мнемотехніку. Цьому є розумне пояснення: студентам-медикам необхідно швидко та ефективно запам'ятовувати і обробляти великі обсяги інформації, а мнемоніка допомагає їм у цьому.

У даній статті ми використовували наступні мнемотехнічні прийоми.

Мнемотехніка за першими літерами або акроніми. Цей метод складається з того, що береться перша літера з назви кожного слова в ланцюжку, яку потрібно запам'ятати в певній послідовності, і складається нове слово або фраза. Для найкращого результату при відтворенні в пам'яті фраза повинна мати сенс; вона також повинна бути дотепною і не надто довгою.

Мнемотехніка методом римування. Складання римованих фраз або невеликих віршів, в яких є необхідна інформація.

Зорова мнемоніка. Знаходження яскравих незвичайних асоціацій (картинка, образ), які поєднуються з інформацією, що запам'ятовується.

Метод римської кімнати. Суть методики : об'єкти запам'ятовуються таким чином, що треба подумки розставляти їх в добре знайомому приміщенні в строго певному порядку.

Після цього вам буде досить згадати це приміщення, щоб відтворити необхідну інформацію. Наприклад, ви можете представити свою кімнату, навіть знайому вулицю або робочий стіл. Головне, щоб вибраний простір був вам дуже добре знайомий.

Метод ментальних карт Бьюзена. Ще один популярний метод структуризації запом'ятання нової інформації полягає в зображенні структури інформації за допомогою блок-схем. Цей спосіб називають по-різному, наприклад, методом ментальних карт, майндмеппингом, діаграмою зв'язків, ментальною і асоціативною картою.

Для правильної побудови ментальної карти необхідно зробити наступне: взяти матеріал, який треба вивчити (статтю, підручник, текст, таблицю і т.д.), аркуш паперу, ручки і кольорові фломастери, у центрі листа намалювати будь-який символ з назвою або змістом усього матеріалу від центру до країв листа, накреслити лінії (ланцюжки зв'язків), які повинні відображати структуру матеріалу, що вивчається.

Таким чином: замість списків або неорганізованого тексту з масою зайвих даних у вас вийде структурована схема з головною ідеєю в центрі листа і логічними ланцюжками інформації.

Використання різноманітних прийомів мнемотехніки дозволяє студентам засвоїти потрібну інформацію значно краще та зберегти її на довгий термін, а пригадування її не викликає у студента значних зусиль. Тому даний метод можна використовувати в процесі навчання студентів стоматологічного факультету.

Література:

1. McCabe, J. A., Osha, K. L., Roche, J. A., & Susser, J. A. (2013). Psychology Students' Knowledge and Use of Mnemonics. *Teaching of psychology*, 40 (3), 183-192.
2. Ranzini, A. C. (2017). The anterior complex: A visual mnemonic to aid in identification of normal structures. *J. Clin. Ultrasound*, 45 (8), 477-479.
3. Sarah, Bellham (2019). Histology-world <http://www.histology-world.com/>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН СИСТЕМИ ОКСИДУ АЗОТУ ПРИ АДРЕНАЛОВОМУ ПОШКОДЖЕННІ МІОКАРДА ТА ЇХ КОРЕКЦІЯ L-АРГІНІНОМ

Сало Володимир Вікторович

*студент, Львівський національний медичний
університет ім. Данила Галицького*

Науковий керівник: Семенців Наталія Григорівна

*кандидат медичних наук, доцент,
Львівський національний медичний
університет ім. Данила Галицького*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4488/>

Актуальність: Серцево-судинні захворювання на сьогоднішній день займають провідне місце в медицині, адже частка смертності від даного виду патологій є надзвичайно високою. Особливу увагу слід приділити інфаркту міокарда, що вважається найрозповсюдженішою хворобою у нашій країні протягом останніх років. Впродовж останніх кількох місяців ми можемо спостерігати тенденцію до зростання ІХС в Україні, причина якого – стрес, котрий став невід’ємною частиною життя українців, що проживають в умовах війни.

Відомо, що при стресі відбувається накопичення в крові продуктів вільнорадикального окиснення та активних форм кисню, зниження буферної ємності крові відносно підтримання оптимальних параметрів інтенсивності вільнорадикальних реакцій, та перш за все зростають стресові гормони, зокрема адреналін [9, 10, 11]. Катехоламіни є важливими нейротрансмітерами, які беруть участь у регуляції функцій всіх систем організму, зокрема серцево-судинної. У фізіологічних концентраціях вони стимулюють функцію та метаболізм міокарда, не викликаючи патологічних змін [9, 10, 11]. Проте відомо, що значне

і тривале підвищення рівня катехоламінів у крові призводить до порушення структури та функцій кардіоміоцитів. Адреналін у високих концентраціях призводить до порушення кровопостачання, провокує метаболічний дисбаланс. Водночас було встановлено, що більшість вазорегуляторних речовин діє на судинну стінку за допомогою універсального механізму – синтезу ендотелієм NO, який утворюється шляхом дії ферменту ендотеліальної NO-синтетази із L- аргініна [1, 4, 9].

Роль оксиду азоту в серцево-судинних захворюваннях пов'язана з вазодилатацією, пригніченням агрегації і адгезії тромбоцитів та цитопротекторним ефектом [4, 7, 9, 10, 11]. В той же час підвищення вмісту NO у крові при інфаркті міокарда, міокардиті і кардіоміопатіях призводить до порушень скорочувальної функції серця та розвитку серцевої недостатності. За фізіологічних умов NO синтезується в низьких концентраціях конститутивною NOS у ендотеліоцитах кровоносних судин. Згодом дифундує до гладких м'язів судин, де реагує з гемом розчинної гуанілатциклази (sGC), внаслідок чого утворюється вторинний месенджер – циклічний гуанозинмонофосфат (цГМФ). Циклічний гуанозинмонофосфат діє через протеїнкіназу G та призводить до релаксації гладкомязових клітин, вазодилатації і посиленню кровотоку органів [1, 2, 3, 4, 6].

З іншого боку, окрім ефектів пов'язаних з дією стабільних метаболітів, оксид азоту бере участь в утворенні пероксинітриду, котрий характеризується високою оксидантною властивістю, активуючи таким чином реакції пероксидного окиснення ліпідів. Як результат - активуються механізми апоптозу, зумовлюючи пошкодження як ендотелію, так і кардіоміоцитів. Водночас за фізіологічних умов активність ферменту супероксиддисмутази є достатньою для перетворення пероксинітриду в нітрат, що має такі ж ефекти, як і оксид азоту. Проте в умовах стресу, зокрема зумовленим дією адреналіну, утворення оксидазоту перевищує концентраційні здатності супероксиддисмутази, внаслідок чого оксидазоту проявляє цитотоксичну дію [4, 8].

Відомо, що L-аргінін застосовується у практичній охороні здоров'я. Цей препарат має антигіпоксичну, мембраностабілізуючу, захисну, антиоксидантну, антирадикальну, дезінтоксикаційну активність, є активним регулятором проміжного обміну і процесів енергозабезпечення, відіграє певну роль у підтриманні гормонального балансу в організмі [5, 6].

L-аргінін може впливати на серцево-судинну систему, завдяки його властивостям регулювати тонус судин (їх м'язової стінки), має антитромботичну та антиатеросклеротичну дію, гіпотензивний та антиішемічний ефекти [5, 6, 7]. Отже, багатогранність дії цієї амінокислоти та особливості впливу на організм підтверджують необхідність підтримання його постійної концентрації в організмі людини.

На сьогодні недостатньо вивченим залишається питання, яке стосується особливостей порушень показників системи азоту та аргініну в крові та міокарді в динаміці розвитку адреналінового пошкодження міокарда (АПМ), до та після застосування L-аргініну з коригуючою метою.

Мета: оцінити динаміку змін системи оксиду азоту та рівень L-аргініну в крові та міокарді на 1 та 5 добу розвитку інфаркту міокарда при адреналовому пошкодженні міокарда. Вивчити вплив L-аргініну на обрані показники.

Матеріали та методи: Експериментальні дослідження проводили на білих щурах-самцях лінії Вістар з середньою масою 0,2 кг. Для цього ми розділили щурів на 3 групи по 10 тварин: 1 контрольна група; 2 група, що піддавалась адреналіновому пошкодженню, шляхом внутрішньовенного введення 0,18% розчину адреналіну, масою 0,2 мг; та 3 група, якій спочатку вводили адреналін, а згодом проводили коригування L-аргініном, шляхом його внутрішньом'язового введення в обсязі 30 мг.

Визначення вільного аргініну за методом Алейникова Т. Л., Рубцова Г. В., Павлова Н. А. [12]. Визначення сумарних продуктів оксиду азоту (нітрит і нітрат йонів) у біологічних рідинах за методом Schmidt Н.Н. [13].

Визначення сумарної активності синтази оксиду азоту за методом Сумбаева В. В., Ясинской В. В. [14]. Числові результати досліджень піддавали статистичному опрацюванню з використанням середньої арифметичної (M), похибки середньої арифметичної (m), критерію Стьюдента "t". Розрахунки виконані з використанням Microsoft Excel пакету програм Microsoft Office.

Результати: В ході лабораторних досліджень було визначено активність стабільних метаболітів NO у крові в ранні (1-а доба) етапи, АПМ активність яких була вищою на 76,8 % ($p < 0,05$), порівняно з контрольною групою. Вміст стабільних метаболітів був вищим від інтактної групи тварин на 35,1 % ($p < 0,05$) експериментального адреналінового пошкодження міокарда, на 5-у добу розвитку.

В наступному дослідженні при визначенні сумарної активності NO синтаз, в крові визначили їх рівень на (1-а, і 5-а доби). Досліджуваний показник відповідно зріс на 100,0% ($p < 0,05$), та 49,2 % ($p < 0,05$) вище від контрольної групи.

Для розуміння особливостей порушень показників системи NO при АПМ має їх вивчення не лише в крові, але в міокарді. Рівень стабільних метаболітів NO на 1-у добу АПМ в міокарді зростає на 76,6 % ($p < 0,05$) відносно контрольної групи. При дослідженні 5-ї доби експерименту спостерігали зростання стабільних метаболітів NO на 46,6 % ($p < 0,05$) порівняно з контрольною групою тварин. Рівень сумарної активності NO синтаз на 1-у добу АПМ зріс на 80,0 % ($p < 0,05$), відносно інтактної групи. На 5-у доби дослідження активність NO синтаз була вищою на 60,0 % ($p < 0,05$) відносно проти контрольної групи. Це може свідчити про пошкодження ендотеліальних клітин та вихід із них у кров NOS.

Отримані нами результати досліджень вказують, що відбувається різке надмірне зростання вмісту стабільних метаболітів NO та сумарної активності NO синтаз, на тлі суттєвого зниження рівня L-аргініну в крові і міокарді, що може вказувати на посилення ушкодження ендотелію судин та ішемії міокарда, яке має важливе значення для їх патогенезу.

Рівень L-аргініну в крові щурів, протягом 1-ї доби АПМ зріс в крові на 15,2% ($p < 0,05$), а пізніше на 5-у добу експерименту навпаки зменшився на

30,0 % ($p < 0,05$) порівняно з контрольною групою тварин. При дослідженні L-аргініну в міокарді щурів, протягом 1-ї доби експерименту показник зріс на 40,0% ($p < 0,05$), а пізніше на 5-у доби навпаки зменшився відповідно на 38,0 % ($p < 0,05$) порівняно з контрольною групою.

Використання L-аргініну у дозі 150 мг/кг маси тіла внутрішньом'язово впродовж 5 днів (з 1-ї по 5-у доби) розвитку АПМ призвело до зниження вмісту стабільних метаболітів NO на 30,8% ($p < 0,05$) і сумарної активності NO синтаз на 36,6%. Виявили зростання вільного L-аргініну в крові на 46,8 % ($p < 0,05$) відносно групи тварин з цими експериментальними моделями хвороби на 5-у добу до лікування, що свідчить про його коригуючий вплив на порушені показники системи NO. Застосування L-аргініну впродовж 5 днів спричинило зниження вмісту стабільних метаболітів NO на 21,5 % ($p < 0,05$) і сумарної активності NO синтаз на 35,2%, та зростання рівня L-аргініну на 66,6 % ($p < 0,05$) в міокарді при АПМ на 5-у добу експерименту у порівнянні з групою тварин до використання даного лікарського препарату.

Висновки: Проведені нами експериментальні дослідження вказують на порушення метаболічних процесів в крові, ушкодження плазматичної мембрани й ушкодження ендотеліальної функції судин при АПМ котрі проявляються зростанням продуктів NO та сумарної активності синтаз в крові, зниженням рівнів вільного аргініну. Застосування препарату L-аргініну з коригуючою метою призвело до зменшення рівня продуктів NO і вільного аргініну, що свідчить про позитивний вплив препарату на ці показники.

Література:

1. Bauer V., Sotníková R. Nitric oxide—the endothelium-derived relaxing factor and its role in endothelial functions. *General physiology and biophysics*. 2010. Vol. 29, № 4. 319-340.
2. Hydrogen sulfide and nitric oxide are mutually dependent in the regulation of Angiogenesis and endothelium-dependent vaso relaxation / C. Coletta et al. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2012. Vol. 109, № 23. P. 9161-9166.
3. Martínez-Ruiz A., Cadenas S., Lamas S. Nitric oxide signaling: classical, less classical, and non classical mechanisms. *Free Radical Biology and Medicine*. 2011. Vol. 51, № 1. P. 17–29.
4. Vascular actions of relaxin: nitric oxide and beyond / C. H. Leo et al. *British journal of pharmacology*. 2017. Vol. 174, № 10. P. 1002–1014.
5. Lundberg J. O., Gladwin M. T., Weitzberg E. Strategies to increase nitric oxide Signalling in cardiovascular disease. *Nature reviews Drug discovery*. 2015. Vol. 14, № 9. P. 623-641.
6. Napoli C., Ignarro L. J. Nitric oxide and pathogenic mechanisms involved in the Development of vascular diseases. *Arch. Phrm. Res*. 2009. Vol. 32. P. 1103-1108.
7. Уровень оксида азота в тканях, сыворотке крови, мононуклеарных и мезенхимальных стволовых клетках / Комаревцева И. А., Орлова Е. А., Тарасова М. В., Соловьева И. В., и др. // *Український журнал клінічної та лабораторної медицини*. – 2009. – №4. – С. 133-137.

8. Хаврона О. П. Вплив подвійного інгібітору ЦОГ-2/5-ЛОГ на функціонування системи L-аргінін / NO у сироватці крові щурів при експериментальній виразці шлунка / О. П. Хаврона // Буковинський медичний вісник. – 2014. – №2. – С. 249-251.
9. Хара М. Р., Сатурська Г. С., Юріїв К. Є. Вплив адреналіну на активність системи оксиду азоту в серця щурів різної статі. *Бюлетень Х читань ім. В.В. Підвисоцького*. Одеса. 2011. С. 83-84.
10. Кардіологія сімейного лікаря: навчальний посібник. В. М. Ждан [та ін.]. Полтава, 2006. 257 с.
11. Коваленко В. М., Корнацький В. М. Стан здоров'я народу України та медичної допомоги третинному рівню. Київ: ДУ НДІ Інститут кардіології імені акад. М. Д. Стражеско; 2019. 223 с.
12. Aleinikova T. L., Rubtsova N. V., Pavlova N. A. Guide to Practical Classes in Biochemistry. Moscow: *Meditina*. 2000. 128 p.
13. Schmidt H, Hofmann H, Schindler U. NO from NO synthase USA: *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 1996. Vol. 93. P. 14492-14497.
14. Sumbaiev V. V., Yasinskaya I. M. Influence of DDT on the activity of nitric oxide synthase in the liver, lungs and brain of rats. *Modern Problems of Toxicology*. 2000. Vol. 3. P. 3-7.

РОЛЬ ВІТАМІНУ В₉ У РОСТІ ТА РОЗВИТКУ КЛІТИН ЗАВДЯКИ УЧАСТІ У МЕТАБОЛІЗМІ АМІНОКИСЛОТ ТА НУКЛЕОТИДІВ

Стандричук Олена Андріївна

студент, Львівська медична академія імені Андрея Крупинського

Федорович Уляна Михайлівна

*заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри,
Львівська медична академія імені Андрея Крупинського*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4495/>

Вітамін В₉ (фолієва кислота, фолацин) за фізико-хімічними властивостями відноситься до групи водорозчинних вітамінів. Молекула фолієвої кислоти складається із похідної птеридину, п-амінобензойної кислоти та глутамінової кислоти.

Фолієва кислота відіграє життєво важливу роль у рості та розвитку клітин завдяки участі у метаболізмі амінокислот та нуклеотидів, необхідних для синтезу, відновлення та метилювання ДНК. За участі вітаміну В₉ відбувається синтез азотистих основ, нуклеотидів та нуклеїнових кислот, гліцину, креатину, метіоніну. Найбільш виражено фолацин стимулює еритропоез, тромбопоез, сприяє нормальному утворенню і функціонуванню білих кров'яних тілець,

допомагає оновленню білків у тканинах, які швидко регенерують, позитивно впливає на продуктивну роботу мозку, підтримує імунну систему, допомагає засвоювати інші вітаміни групи В, сприяє природній пігментації шкіри [1].

Вітамін В9 запускає ріст та нормальний розвиток нових клітин в людському організмі і зберігає цілісність ДНК. Порушення цих процесів можуть призвести до росту злоякісних пухлин, тому фолацин здатний запобігати розвитку онкохвороб [2]. Також фолієва кислота відіграє важливу роль при вагітності, особливо на ранніх термінах. У плода відбувається інтенсивний поділ клітин, закладаються майбутні органи і тканини, особливо важлива правильна закладка нервової трубки. Збої цих процесів призводять до вад розвитку майбутньої дитини – відхилення нервової системи (аненцефалії, гідроцефалії), порушення формування кінцівок, пороки серця. Крім того, дефіцит вітаміну В₉ при вагітності може викликати порушення формування плаценти і навіть переривання вагітності [3].

При гіповітамінозі синтез ДНК сповільнюється та утворюються аномальні варіанти ДНК, що швидко руйнуються. При цьому, в першу чергу, страждають клітини і тканини, які часто оновлюються – кров та епітелій. Наслідком цього є розвиток мегалобластної анемії, яка проявляється блідістю шкірних покривів тіла, загальною слабкістю, швидкою стомлюваністю. Також можливий розвиток макроцитарної анемії, спру, анемії Аддісона – Бірмера.

Окрім цього, знижується кількість інших елементів крові – тромбоцитів і лейкоцитів, можливий розвиток лейко- і тромбопеній, що пов'язано з пригніченням проліферації кровотворних клітин.

Фолієва кислота є важливою для утворення нових клітин крові, біохімічних реакцій, функціонування нервової системи, репродуктивного здоров'я. Для підтримки оптимального рівня вітаміну В₉ в крові необхідно його щоденне надходження в організм. Незбалансоване харчування, вживання алкоголю, порушення всмоктування організмом негативно позначається на засвоєнні поживних речовини. Щоб уникнути серйозних проявів авітамінозу, необхідно повноцінно харчуватися і приймати фолієву кислоту в складі біологічно активних препаратів [4].

Список використаних джерел:

1. <https://belok.ua/blog/ua/foliyeva-kyslota-v-chomu-koryst/>
2. <https://www.csdlab.ua/analyzes/vitaminy/foliyeva-kyslota-vitamin-b9>
3. <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4766-vitamin-v9-abo-dlya-chogo-potribna-folievaya-kislotass/>
4. <https://naurok.com.ua/dzherela-vitaminiv-fiziologichni-procesi-na-yaki-vplivayut-vitamini-284278.html>

TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF COMPLEX EXTRACT AND PRODUCTION OF MEDICINAL FORM ON ITS BASIS

Alona Tsisak

*Candidate of Biological Sciences,
Odesa Mechnikov National University, Odesa
ORCID: 0000-0003-3766-5156*

Lidiia Eberle

*Candidate of Biological Sciences,
Odesa Mechnikov National University, Odesa
ORCID: 0000-0002-3466-8653*

Lilia Faryba

Student, Odesa Mechnikov National University, Odesa

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4460/>

Introduction. Medicinal products based on plant raw materials have always been in great demand, they were the first medicinal products and do not lose their popularity to this day, as in most cases they have a number of advantages over their possible synthetic counterparts.

Therefore, the expansion of research devoted to the search for new sources for obtaining safe and effective herbal medicinal is an urgent direction of modern pharmacology.

Research can be focused both on the search for new sources of active pharmacological ingredients, and on the implementation of extended research on plant materials already known for their pharmacological activity. In the second case, in turn, there are also a lot of urgent, still unresolved problems. In particular, there is always a need to carry out technological optimization of various stages of drug development (extraction of active substances from plant raw materials, development of various dosage forms, research of their pharmacokinetic and pharmacodynamics features) and establishment of both the spectrum of their pharmacological activity and concomitant and side effects.

The object of the research was plant raw material – large-flowered jasmine, which belongs to the genus Jasmine, the Olive family.

The aim of the work was the technological development of a complex extract of large-flowered jasmine and its standardization.

Materials and methods. For the study, dry plant material was used – the flowers of large-flowered jasmine, for which the residual moisture indicators were additionally determined according to the standard method (it was 6.97%).

To obtain the extract, the raw materials were ground to a particle size of 2-3 mm. The Soxhlet apparatus was filled with crushed raw materials (pre-weighed). As an extractant in the first case, 50% ethyl alcohol was used, in the second case, 50% methyl alcohol in a ratio of 1:5. Each series of extractions was carried out for 3 hours. After that, the extracts were poured into measuring cylinders, the resulting volume was noted, transferred to a rotary evaporator, the extractants were driven off, and the obtained extract-concentrates were weighed.

After that, the obtained extracts were combined and a complex extract-concentrate was obtained. Standardization of the extract-concentrate was carried out according to the content of the sum of polyphenolic compounds in terms of gallic acid, using the Folin-Chocolteau method.

Results and their discussion. According to the results of the research, it was established that the concentration of the sum of polyphenolic compounds is 35.52 mg/ml (or 32.72 mg/g) of the obtained complex extract of large-flowered jasmine flowers.

In the future, the obtained results can be used in the development of a recipe for medical and cosmetic products, using the obtained standardized extract as an active ingredient.

Conclusions. Thus, the technology of obtaining a complex extract-concentrate was presented and its standardization was carried out according to the content of the sum of polyphenolic compounds.

Keywords. Extraction, Soxhlet apparatus, complex extract.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАРМАЦЕВТА

Бутко Любов Анатоліївна

кандидат фармацевтичних наук, доцент,
завідувач кафедри, Київський медичний університет
ORCID: 0000-0003-4899-7877

Демінська Ганна Юріївна

асистент, Київський медичний університет

Бутко Аліна Юріївна

кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-3985-6765

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4505/>

Вступ. Підготовка висококваліфікованих фахівців, безперечно, є одним із найголовніших завдань вищих навчальних закладів. Час потребує нових підходів до навчання, щоб підготувати кваліфікованих конкурентноспроможних спеціалістів у фармацевтичній галузі шляхом набуття відповідних професійних компетенцій, які відповідають національним та міжнародним вимогам. Слід

відмітити, що в жодній іншій сфері ціна помилки не є такою високою, як у медицині та фармації. Крім того, нині відбувається стрімкий процес інтеграції українського фармацевтичного співтовариства у світове, фармацевтичний сектор України неухильно розвивається, підвищуються вимоги до рівня підготовки висококваліфікованих фахівців, до якості обслуговування відвідувачів аптек, тому велику увагу слід приділяти професійній придатності фармацевтичного працівника [1].

Мета: аналіз сутності та структури професійної компетентності фармацевта, впливу чинників на формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Фармація, промислова фармація».

Матеріали та методи: для досягнення поставленої мети нами проведено анонімне анкетування здобувачів вищої освіти фармацевтичного факультету Київського медичного університету, а також використані методи системного підходу, структурно-логічного аналізу та узагальнення.

Результати: умови сьогодення ставлять особливі вимоги до професіоналізму та фахової підготовки фармацевтів відповідного рівня, який має бути компетентним, відповідати своєму профілю, вільно володіти здобутою професією та орієнтуватися в суміжних галузях. З позиції психологів, які займаються цим питанням, проблема професійної компетентності є складним інтегрованим процесом. Поняття «професіоналізм фармацевта» можна тлумачити, як інтегровану якість особистості, яка буде включати в себе, насамперед, професійну компетентність, комунікативність, підприємництво, гуманітарний та критичний стиль мислення, професійну культуру та позитивне ставлення до своєї професії [2]. Професійна компетентність – це комплексне явище, яке поєднує не тільки знання, уміння і навички, а й здатність особистості виконувати професійні обов'язки як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішне освоєння нових знань та швидку адаптацію до умов, що змінюються. У сучасних умовах, коли вимоги до підготовки фахівців стали більш жорсткими, необхідно основну увагу приділяти формуванню комунікативної компетентності у фармацевтів як домінуючої складової їх професійної компетентності. Також значну роль відіграють професійні знання та навички, набуті під час навчання. Формування професійної компетентності майбутніх фармацевтів безпосередньо залежить від усвідомлення сутності майбутньої професії [3].

Освітній процес, який проводиться в Київському медичному університеті, спрямований на передачу, засвоєння і використання знань, умінь та інших компетентностей осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. Навчальний заклад забезпечує здатність розв'язувати типові, складні задачі та практичні проблеми у професійній фармацевтичній діяльності, а також діяти соціально відповідально, проявляти ініціативу, абстрактно мислити.

З метою аналізу професійної придатності фармацевтів у 2021 / 2022 навчальному році нами було проведено анкетування здобувачів вищої освіти першого та п'ятого курсів спеціальності 226 Фармація, промислова фармація, ступеня вищої освіти – магістр денної форми навчання. Загальна кількість

анкетованих становила 90 осіб. Під час опитування студентів першого курсу (на початку навчального року) пріоритетними позиціями у виборі професії фармацевта були: комфортні умови праці (70%), можливість працевлаштування після закінчення навчального закладу (51 %), престижність професії (43%), поради батьків (20%), інтерес до професійної діяльності фармацевта (19%),

Таким чином, можна зробити висновок, що першокурсники при виборі професії фармацевта в першу чергу прагнуть задовольнити власні потреби та не мають професійної спрямованості, або професійної орієнтації в майбутній професії. Але в процесі навчання, особливо, після проходження навчальних та виробничих практик на фармацевтичних підприємствах, їх пріоритети та відношення до спеціальності змінюються.

З метою виявлення пріоритетних позицій у майбутній професійній діяльності було проведено опитування студентів п'ятого курсу фармацевтичного факультету. Аналіз анкет учасників дослідження продемонстрував наступні результати: комфортним виробничим умовам віддали перевагу 80 % анкетованих, високій заробітній платі та можливості швидкого працевлаштування після закінчення навчального закладу – 66 %, престижності професії – 55%, можливості створення власного бізнесу – 44 %. Цікавим виявився факт, що у здобувачів вищої освіти на п'ятому році навчання інтерес до професійної діяльності фармацевта став визначальним, це підтверджено анкетами 66% осіб.

Можна зробити висновок, що розвиток професійної компетентності в процесі навчання мотивує здобувачів вищої освіти до пізнавального інтересу, самовдосконалення, самореалізації, використання власного творчого потенціалу.

Слід окреслити чинники, які впливають на формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Це: особистісно-ціннісні орієнтири здобувачів вищої освіти на професійно-пізнавальний процес, професійна компетентність викладачів навчального закладу, професійна спрямованість процесу навчання. З метою формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти мотиваційним чинником є позитивне ставлення до обраної професії, вміння визначати власні цілі, переборювати труднощі в діяльності, а також здатність навчатися протягом життя.

Висновок: Таким чином, слід зауважити, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців здійснюється протягом всього періоду навчання в навчальному закладі, щорічно поглиблюється та неможливе без власного досвіду. Професійна компетентність фармацевта формується на основі базисних навичок, наукового знання і морального розвитку, а також поєднує теоретичну підготовку та готовність випускника до здійснення професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Пестун І. В. Огляд сучасних тенденцій професійної діяльності провізорів (фармацевтів) в Україні та за кордоном. [online] Соціальна фармація в охороні здоров'я, 2017. Т. 3, № 1, с. 52-59.

2. Алексеева І. М. Компетентності: категоріальний апарат вищої фармацевтичної освіти Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2017. – Т. 10, №1(23). С.112-115.

3. Козаченко, Г. В. Особливості професійної діяльності фахівців-фармацевтів. Якість вищої освіти: сучасний стан та шляхи забезпечення: матер. всеукр. наук.-метод. інтернет-конференції педагогічних працівників вищих навчальних закладів І-ІІ р.а., 17-18 квітня 2017/ред.кол.: Т.С. Прокопенко та ін.. – Х.: Коледж НФаУ, – с. 148-153.

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КАШЛЮ У ДІТЕЙ

Гадяк Соломія Богданівна

студент, Івано-Франківський національний медичний університет

Гадяк Ірина Василівна

кандидат фармацевтичних наук, асистент,

Івано-Франківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0001-8818-4868

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4508/>

Відомо, що кашель – це один із найпоширеніших симптомів, з яким має справу педіатр. Запорукою ефективного лікування кашлю є усунення його причини, що передбачає коректне і своєчасне встановлення діагнозу. Як правило, метою призначення протикашльової терапії у дітей є розрідження мокротиння та зниження його адгезивних властивостей.

Лікування кашлю слід починати якомога швидше, оскільки полегшення відділення в'язкого секрету дозволить уникнути обструкції дихальних шляхів. Широко застосовуються у боротьбі з кашлем муколітичні засоби, що показані при захворюваннях органів дихання, які супроводжуються продуктивним кашлем з густим, в'язким мокротинням.

Муколітичні препарати (ацетилцистеїн, бромгексин, амброксол) впливають на гель-фазу бронхіального секрету й ефективно розріджують мокротиння, не збільшуючи суттєво його кількість.

Аналіз проводився в м. Івано-Франківськ серед аптек як державної так і приватної форми власності.

При чому асортимент муколітичних засобів був поділений на дві групи, а саме лікарські засоби, що показані до застосування у дітей віком від 2 до 6 років, та у дітей 6-14 років.

На день проведення дослідження, кількість позицій, які зареєстровані в Україні встановлювали згідно Державного реєстру лікарських засобів України.

Результати проведеного нами аналізу продуктового асортименту лікарських засобів групи R 05 СВ за фармакотерапевтичними групами в 20 аптеках м. Івано-Франківськ представлені у вигляді таблиці.

Група лікарських засобів		Кількість позицій, груп				Глибина продуктового асортименту, %	
		Згідно ДР		Фактично у 20 аптеках			
АТХ класифікація	МНН	Діти, років		Діти, років		Діти, років	
		2-6	6-14	2-6	6-14	2-6	6-14
R 05 СВ 01	Ацетилцистеїн	16	21	12	16	75	76
R 05 СВ 02	Бромгексин	7	10	4	6	57	60
R 05 СВ 06	Амброксол	15	16	13	11	87	69
R 05 СВ 10	Комбінації	2	6	1	5	50	84

Як видно з таблиці найбільшою глибиною товарного асортименту відзначаються Амброксол – 87% (що показані дітям 2-6 років) та 69% (що показані дітям 6-14 років) та Ацетилцистеїн – 75% та 76% відповідно.

В групі R 05 СВ 01 серед препаратів, які показані дітям від 2 до 6 років відсутні такі лікарські засоби як Асиброкс таб. 200 мг № 24, Рапіра 100 порош. д/ор. р-ну по 100 мг/0.5 г №20 у саше, Санорин-бронхо табл. шип. по 200 мг №6 у тубах, Ацетал С пор. д/ор. р-ну 100 мг/3 г по 3 г №10 у пак. Серед лікарських засобів, які показані дітям від 6 до 14 років відсутні такі препарати як Асиброкс таб. 200 мг № 24, Санорин-бронхо табл. шип. по 200 мг №6 у тубах, Ацетилцистеїн пор. д/ор. р-ну 200 мг по 3 г №20 у саше, Вертекс, Ацетилцистеїн Сандоз амп. розчин д/ін. 100 мг/мл по 3 мл №10 в амп., Ацетал С пор. д/ор. р-ну 100 мг/3 г по 3 г №10 у пак. Препарат Ацетал Солюбл табл. шип. по 200 мг №20 (2x10) у стрип. присутній тільки у 18 досліджуваних аптечних закладах.

Щодо групи R 05 СВ 02 серед лікарських засобів муколітичної дії в аптеках відсутні такі препарати: Бромгексин Гріндекс сироп 4 мг/5 мл по 100 мл у флак, Бронхомуцин сироп 2 % по 120 мл у флак., Амкесол уно сироп 2 % по 100 мл у бан. При чому дані лікарські засоби показані дітям від 2 до 14 років. Решта препаратів присутні у всіх досліджуваних аптечних закладах міста.

У групі R 05 СВ 06 не представлені на досліджуваному ринку лікарський засіб Амброксол сироп 15 мг/5 мл по 100 мл у флак. (бан.) Юніфарма, ТОВ (Тернофарм) та Амброхем сироп 15 мг/5 мл по 100 мл у пляш.

Щодо групи R 05 СВ 10, то лікарський засіб Мілістан від кашлю сироп по 100 мл у флак. відсутній у досліджуваному сегменті. А лікарські засоби, які показані до застосування дітям від 6 до 14 років, а саме Мілістан від кашлю таблетки, в/о №20 (10x2) присутній у 4 аптеках із 20, Мілістан гарячий чай від кашлю порошок д/ор. р-ну по 6 г №10 у пак. наявний у 3 досліджуваних аптеках.

Проведено моніторинг продуктового асортименту 20 аптечних закладів м. Івано-Франківськ на прикладі муколітичних лікарських засобів для лікування кашлю у дітей. Встановлено, що найбільш доступними препаратами даної групи є Амброксол та Ацетилцистеїн.

Список використаних джерел:

1. О. Р. Левицька, Г. Д. Гасюк, І. В. Любимська. Дослідження місцевого ринку лікарських засобів для лікування хронічного обструктивного бронхіту. *Фармацевтичний журнал*. 1, 2009. С. 27-31.
2. Державний реєстр лікарських засобів України / МОЗ України, 2023. URL: <http://www.drlz.com.ua/>.
3. Державний формуляр лікарських засобів. Випуск чотирнадцятий. МОЗ України, 2022. К. : ДП «Державний фармакологічний центр». URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20170403_363.html

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ НЕСТЕРОЇДНИХ ПРОТИЗАПАЛЬНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Демченко Вікторія Олександрівна

*кандидат фармацевтичних наук, Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет
ORCID: 0000-0001-9117-0467*

Демченко Валерій Олегович

*кандидат фармацевтичних наук, Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет
ORCID: 0000-0001-5142-6296*

Лакрарі Ель Мехді

*студент, Запорізький державний
медико-фармацевтичний університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4498/>

Позбутися болю і запалення – нагальна проблема людства. Важливе місце в лікуванні цих процесів займають нестероїдні протизапальні лікарські засоби (НПЗЛЗ), які належать до найбільш вживаних препаратів у світі [1, 2].

Ця група препаратів є унікальною, тому що вона поєднує протизапальні, анагетичні, жарознижуючі й антитромботичні властивості, що дозволяє впливати на характерні симптоми. Через це НПЗЛЗ вже понад 100 років широко використовуються як у ревматології, так і в кардіології, неврології, онкології тощо [3].

З кінця ХХ століття і дотепер відмічається тенденція до збільшення вживання НПЗЛЗ у 2-3 рази кожні 10 років. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), близько 20% населення нашої планети регулярно їх приймають, при цьому переважає безконтрольне (безрецептурне) їх застосування. Лише 1/3 пацієнтів застосовує їх за призначенням лікаря [2, 4].

В арсеналі сучасних лікарів і фармацевтів всього світу – величезна кількість ефективних НПЗЛЗ, проте їм всім властиві загальні побічні ефекти. Навіть нетривале застосування НПЗЛЗ може спричинити розвиток побічних ефектів загалом у 25% випадків, а у 5% хворих побічні ефекти можуть бути серйозною загрозою для життя [5].

Використання НПЗЛЗ зумовлює актуальність своєчасного і оптимального забезпечення хворих ефективними лікарськими препаратами (ЛП) із хорошим профілем безпеки. У зв'язку з цим інформація щодо формування необхідного асортименту зазначених препаратів, представлених на фармацевтичному ринку є необхідною як для фахівців, так і для кінцевих споживачів.

Тому, метою дослідження стало проведення комплексного аналізу українського ринку НПЗЛЗ.

У роботі були застосовані наступні методи дослідження: системний, порівняння, вимірювання, аналізу, синтезу, методи моніторингу, логічного узагальнення та групування.

Для оцінки ситуації на ринку були проведені дослідження асортименту НПЗЛЗ відповідно до АТС-класифікації з використанням контент-аналізу даних Державного реєстру лікарських засобів України станом на квітень 2023 р. [6, 7].

Встановлено, що на українському фармацевтичному ринку зареєстровано 360 торгових найменувань НПЗЛЗ (монокомпонентні препарати) у 1008 пропозиціях на основі 30 діючих речовин. Найбільша кількість торгових найменувань припадає на *Ібупрофен* – 67 торгових найменувань у 178 пропозиціях, що складає 18,61% та 17,66% відповідно. Друге місце займає *Диклофенак* – 60 торгових найменувань у 170 пропозиціях (16,67% та 16,87% відповідно). На третьому місці посів *Мелоксикам* з 36 торговими найменуваннями у 102 пропозиціях, що складає 10,00% та 10,12% відповідно.

У результаті аналізу НПЗЛЗ відповідно до хімічних груп було встановлено, що найбільшу частку даного сегменту займають похідні пропіонової кислоти (*Ібупрофен*, *Напроксен*, *Кетопрофен*, *Флурбіпрофен*, *Дексипрофен*, *Декскетопрофен*), яка становить 33%. На другому місці посіли препарати, похідні оцетової кислоти і споріднених сполук (*Індометацин*, *Диклофенак*, *Етодолак*, *Кеторолак*, *Ацеклофенак*, *Амтолметин гуацил*) з 24%. Третє місце займають препарати, які віднесені до групи оксикамів (*Піроксикам*, *Теноксикам*, *Лорноксикам*, *Мелоксикам*) з 13% відповідно.

Як свідчать результати дослідження, НПЗЛЗ представлені значною різноманітністю лікарських форм, де більшу частину (64%) серед них займають тверді лікарські форми. Аналіз показав, що НПЗЛЗ представлені у 19 лікарських формах, серед яких найбільшу частку складають таблетки – 42%, розчини для ін'єкцій займають 19% номенклатури, капсули – 12%.

Необхідно відзначити, що 38% НПЗЛЗ відпускаються без рецепта лікаря, а на більшість їх асортименту (62%) споживачі повинні отримати рецепт лікаря.

Аналізуючи фірмову структуру даного сегменту ринку, було встановлено що НПЗЛЗ постачаються на український фармацевтичний ринок з 30 країн світу. Разом з тим, в Україні виробляється 412 (40,87%) досліджуваних препаратів з урахуванням усіх лікарських форм, а 596 (59,13%) НПЗЛЗ представлені закордонними виробниками.

Найбільша кількість препаратів, зареєстрованих в Україні, представлена країнами Європи, що у сукупності складає 36,90 % загального асортименту. Достатньо велику частку займають препарати індійського виробництва, що становить 10,52% та Туреччини (6,55%).

Україна займає перше місце серед країн-виробників НПЗЛЗ на вітчизняному ринку, де 28 українських виробників випускають препарати досліджуваної групи на основі лише 20 діючих речовин. Тобто, ЛП з *Етодолаком*, *Ацеклофенаком*, *Амтолметин гуацилом*, *Теноксикамом*, *Лорноксикамом*, *Рофекоксибом*, *Парекоксибом*, *Набуметоном*, *Авокадо* и *соєвою олією*, *необмилюваною* та *Фенілбутазоном* відсутні, що становить 33,33% від загальної кількості діючих речовин НПЗЛЗ, зареєстрованих на ринку України.

Лідерами на ринку серед українських виробників є ТОВ "Фармацевтична компанія "Здоров'я" (м. Харків) з 79 пропозиціями НПЗЛЗ (19,17%), ПАТ «Фармак» (м. Київ) та ПрАТ "Лекхім-Харків" (м. Харків) мають по 40 пропозицій (9,71%) і ПрАТ «ФФ «Дарниця» (м. Київ) виробляє 35 пропозицій (8,51%).

Отримані результати дослідження можуть послужити створенню вдосконаленої системи забезпечення населення України ефективними НПЗЛЗ, раціонального їх використання та виявленню перспективних напрямків українського виробництва в даному сегменті ринку. Щодо подальших досліджень, потрібно провести аналіз цінової кон'юнктури фармацевтичного ринку України НПЗЛЗ, що дозволить визначити доступність їх для споживачів в період воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Панчишин Ю. М. Нестероїдні протизапальні препарати: відомі і нові проблеми. *Раціональна фармакотерапія*. 2014. № 4(33). С. 14-18.
2. Яковлева Л. В. Дослідження асортименту групи лікарських засобів НПЗЛЗ на фармацевтичному ринку в Україні за період 2014-2018 років. *Фармацевтичний журнал*. 2019. № 4. С. 41-51. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pharmazh_2019_4_7
3. Іваніцька Л. М. Побічні ефекти нестероїдних протизапальних препаратів та місце диклофенаку. *Біль. Суглоби. Хребет*. 2018. №3, Т.8. <http://www.mif-ua.com/archive/article/46659>
4. Бобрук В.П. Благун О.Д. Маркетингові дослідження фармацевтичного ринку нестероїдних протизапальних лікарських засобів Вінниччини. *Фармацевтичний часопис*. 2015. № 1. С. 80-84.

5. Яковлева, Л. В. Тітова А. А. Аналіз асортименту НПЗЗ на фармацевтичному ринку України, їх об'ємів споживання, доступності та наявності в міжнародних та вітчизняних медико-технологічних документах протягом 2014-2018 років. *Актуальні питання клінічної фармакології та клінічної фармації* : матеріали наук.-практ. internet-конф., 22-23 жовт. 2019. Харків : НФаУ, 2019. С. 160-168.
6. Компендіум – лікарські препарати. URL : <https://compendium.com.ua/uk/>
7. Державний реєстр лікарських засобів України. URL: <http://www.drlz.com.ua/>

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ РОЗЛАДАХ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ

Литвиненко Ольга Веніамінівна

кандидат фармацевтичних наук, доцент,

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4479/>

Фітотерапія, або лікування лікарськими засобами рослинного походження – один з важливих напрямів терапії, широко вживаний при лікуванні різних захворювань. Фітотерапію використовують і як самостійний вид лікування, і як допоміжний у комплексі з іншими лікарськими засобами. Особливе місце вона займає у комплексі лікувально-профілактичних заходів у гастроентерологічній практиці, зокрема, у відновлювальному періоді і для профілактики рецидивів при їх хронічному перебігу [1].

Сьогодні захворювання органів травлення за поширеністю займають друге місце серед найбільш серйозних проблем сучасної системи охорони здоров'я в цілому світі поруч з серцево-судинними та онкологічними хворобами та потребують особливої уваги у зв'язку зі збільшенням кількості гастроентерологічних хворих. Функціональні розлади шлунково-кишкового тракту – одна з розповсюджених патологій органів травлення [2].

У зв'язку з цим своєчасне і оптимальне забезпечення хворих ефективними лікарськими препаратами для лікування дисфункцій шлунково-кишкового тракту та вивчення сегменту лікарських засобів рослинного походження (ЛЗРП) даної фармакотерапевтичної групи на фармацевтичному ринку України є актуальним.

Проаналізувавши інформаційні джерела [3, 4, 5], вдалося сформувати асортиментну групу сегменту ЛЗРП для лікування функціональних розладів шлунково-кишкового тракту, які зареєстровані в Україні.

Вищезазначені лікарські засоби відрізняються між собою складом, лікарською формою, країною-виробником та ін. [6, 7].

Для оцінки ситуації на ринку були проведені маркетингові дослідження з використанням контент-аналізу даних реєстрації ЛЗРП, що застосовують у гастроентерології станом на січень 2023 року.

На теперішній час, на вітчизняному фармацевтичному ринку зареєстровано 43 торгових найменування ЛЗРП для лікування функціональних розладів шлунково-кишкового тракту. На монопрепарати рослинного походження припадає 70% всіх торговельних назв, тоді, як комбіновані складають 30%.

В асортименті досліджуваних ЛЗРП представлені різні лікарські форми. Найбільша кількість представлена у вигляді лікарської рослинної сировини (28%). Другу позицію займають збори (16%). На третьому місці таблетки (14%). Краплі займають четверту позицію (12%).

Менш розповсюдженими є препарати у вигляді екстрактів – (7%). Супозиторії, капсули, настойки представлені в однакової кількості, що в відсотковому співвідношенні дорівнює 5% на кожену позицію. Далі йдуть гранули, кубики фруктові та олія - по 1 лікарському засобу (по 2%).

Аналіз зареєстрованих на фармацевтичному ринку України торговельних назв лікарських засобів за фірмами-виробниками показав, що 84% препаратів досліджуваної групи, виробляють на території України.

Досліджуючи компонентний склад, було визначено, що до їх складу входять 49 різноманітних лікарських рослин. Ромашка лікарська (*Matricaria recutita*, або *Matricaria chamomilla*, або *Chamomilla recutita*) виявилася найбільш поширеною лікарською рослинною сировиною досліджуваної фармакотерапевтичної групи (21% від загального об'єму). Другим за вживаністю є сенна (*Senna alexandrina*) – (14% від загальної кількості препаратів). Третє місце займають солодка гола (*Glycyrrhiza glabra* L.) та звіробій звичайний (*Hypericum perforatum* L.), їх ЛРС застосовують для виготовлення 5 асортиментних позицій, що у відсотковому співвідношенні становить 12% відповідно. Кривавика дводомна (*Urtica dioica* L.) та беладона звичайна (*Atropa belladonna*), представлені у 4 лікарських засобах кожна (9%). Більша частина визначених лікарських рослин, а саме дягель лікарський (*Angelica archangelica* L.), календула лікарська (*Calendula officinalis*), чистотіл звичайний (*Chelidonium majus* L.), горобина (*Sorbus*) та багато інших використовуються лише в декількох препаратах досліджуваної фармакотерапевтичної групи і сумарно складають 9% від загальної кількості лікарських засобів.

Проведений аналіз дає можливість зробити наступні висновки: дослідження вітчизняного ринку лікарських засобів для лікування органів

травлення дозволило встановити превалювання ліків рослинного походження, але спостерігається обмеженість асортименту препаратів на основі виділених з лікарської рослинної сировини рослинних субстанцій, що є підставою для пошуку перспективних рослинних об'єктів з метою одержання нових рослинних субстанцій і створення на їх основі нових лікарських засобів.

Список використаних джерел:

1. Захворювання органів травної системи [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://tkoz.sumy.ua/zahvorjuvannja-organiv-travnoi-sistemi/>.
2. Степанов Ю. М., Скирда І. Ю., Петішко О. П. Хвороби органів травлення – актуальна проблема клінічної медицини // Епідеміологія хвороб органів травлення. – 2019. – № 1. – 6 с.
3. Компендіум [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://compendium.com.ua>.
4. Державний реєстр лікарських засобів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.drlz.com.ua/>.
5. База даних лікарських засобів, що зареєстровані в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mozdocs.kiev.ua/>.
6. Яковлева Л. В., Закорко Д. В. Аналіз асортименту та показників доступності спазмолітичних лікарських засобів, що застосовуються в Україні при лікуванні функціональних розладів шлунково-кишкового тракту // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації, № 2 (54) 2018. – С. 61-67.
7. Саханда І. В. Маркетингові дослідження сучасного стану ринку лікарських засобів рослинного походження. Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П. Л. Шупика. 2016. Вип. 26. С. 250-254.

ВИВЧЕННЯ ЕТІОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ТА ЕПІЗООТОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗА ЛЕПТОСПІРОЗУ СОБАК

Карчевська Тетяна Миколаївна

кандидатка ветеринарних наук, доцент,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський

ORCID: 0000-0002-5693-916X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4442/>

Актуальність. Лептоспіроз є зоонозним захворюванням, для якого характерні ендемічні спалахи. Останніми роками за даними міжнародного епізоотичного бюро відмічається тенденція до зростання цього захворювання як серед тварин, так і серед людей (особливо серед міських жителів). Україна перебуває в групі країн із складною епізоотичною ситуацією щодо цього захворювання. Це пов'язано із збільшенням кількості антропоургічних вогнищ, переважно серед різних видів тварин, а також із збільшенням безпритульних тварин, хронічних або атипових форм захворювання [1, 2].

В умовах сьогодення проблема лептоспірозу в Україні набуває все більшого значення. Ензоотичні та епізоотичні території з лептоспірозу розташовані практично в усіх областях. В останні роки спостерігаються зміни етіологічної структури лептоспірозу і також підвищується роль собак у розповсюдженні лептоспірозу як додаткового резервуару [3, 4]. Тому постійний моніторинг етіологічного спектру лептоспір, що викликають захворювання собак та потенційно здатні спричинити захворювання у людей, а також епізоотичної ситуації щодо цієї хвороби залишається актуальним питанням сучасності.

Мета: вивчити етіологічну структуру а також сезонну, вікову та породну динаміку за лептоспірозу собак.

Матеріали і методи дослідження. В роботі використовували дані реєстраційного журналу та звітності за 2021 рік Нікопольської районної державної лікарні ветеринарної медицини Херсонської області. Дослідження проводились до повномасштабного військового російського вторгнення на територію України.

Результати досліджень. Згідно даних реєстраційних журналів та документації ветеринарної звітності всього за 2021 рік було клінічно і серологічно досліджено 65 голів собак різних порід з підозрою на лептоспіроз.

Було вивчено сезонну, вікову та породну динаміку лептоспірозу. Сезонну динаміку вивчали помісячно за реєстраційним журналом прийому тварин у 2021 році, враховуючи підтверджені діагнози на лептоспіроз. При вивченні вікової динаміки тварин розділили на 4 групи: I – собаки до одного року, II – 1-3 роки, III – 4-10 років і IV – старше 10 років. При цьому також використовували дані реєстраційного журналу прийому тварин в 2021 році, враховуючи підтверджені діагнози на лептоспіроз.

В результаті проведеної роботи встановлено, що в 2021 році лептоспіроз лабораторно підтвердився у 27 собак із 65 обстежених. Як виявилось, серед собак домінували серовари *L. Icterohaemorrhagiae* (33,33%) і *L. Canicola* (44,44%). В одному випадку було зареєстровано серовар *L. Grippityphosa* (3,71%). Кількість змішаних сероварів склала 18,52% (рис.1).

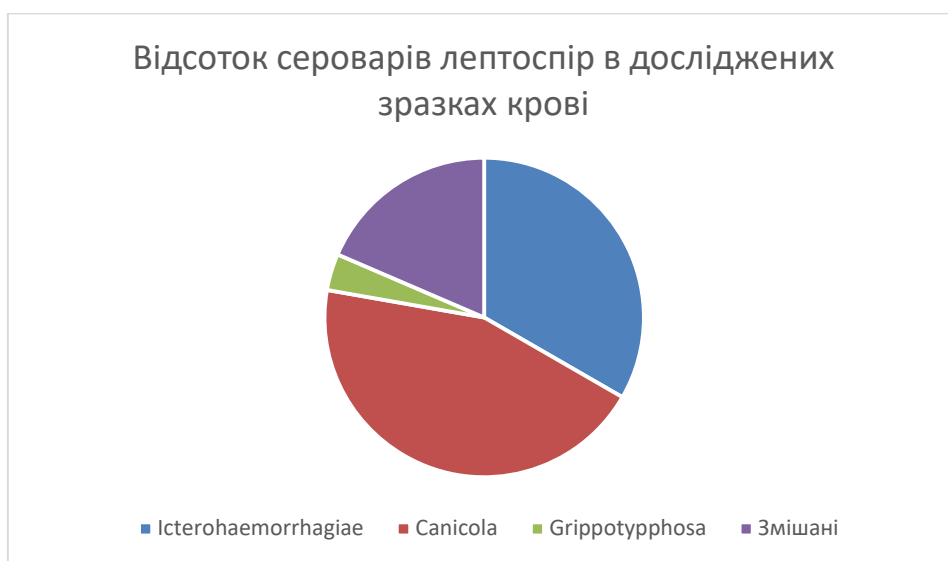

Рис 1. Етіологічна структура лептоспірозу собак в м. Нікополь за 2021 р. (%)

Щодо сезонної динаміки хвороби, ми зробили висновок, що лептоспіроз собак частіше реєструється у весняно-літній період з переважаючою кількістю випадків в травні (9 (33,34%)) і червні (7 (25,94%)) місяці. Деяко менше випадків лептоспірозу було зареєстровано в липні (3 (11,12%)), серпні (2 (7,40%)) і листопаді (2 (7,40%)) місяці. Найнижчими показниками були в березні, квітні, вересні і грудні місяці, відповідно по 1 випадку (3,70%). Жодного випадку лептоспірозу не було зареєстровано в січні, лютому і жовтні місяці.

При вивченні вікової динаміки хвороби виявили, що найбільше випадків лептоспірозу було зареєстровано у собак віку 1-3 роки (48,15%), деяко менше випадків лептоспірозу було зареєстровано у віковій групі 4-10 років (37,04%), у віковій групі тварин до 1 року було зареєстровано 3 випадки захворювання (11,11%). І лише один випадок (3,70%) був зареєстрований у віковій групі старше 10 років.

Щодо породної динаміки, найбільше випадків лептоспірозої інфекції було зареєстровано у собак породи пекінес (18,54%), дещо менше (14,84 %) – у породи пудель, 3 випадки лептоспірозу (11,12%) було зареєстровано серед метисів, по 2 випадки (7,40%) було у азіатської вівчарки, ротвейлера і лабрадора-ретривера. І лише по одному випадку (3,70%) було зареєстровано у собак інших порід.

Висновки. Отже, лептоспіроз є досить поширеною інфекційною патологією серед собак різних порід та різного віку, в зв'язку з чим потребує постійної уваги як зі сторони власників тварин, так і фахівців ветеринарної медицини, а вивчення епізоотичної ситуації та етіологічної структури збудників дасть можливість розробляти карти поширення лептоспірозу собак з подальшим підбором ефективної вакцини щодо відповідної серогрупи лептоспір.

Список використаних джерел:

1. Мельник О. А., Голубятников М. І., Доан С. І. та ін. Епізоотична ситуація з лептоспірозу та спільні етіологічні риси у людини і тварин у сучасний період.: Вісник морської медицини. 2019. № 4. С. 89-99.
2. Уховський В. В., Пискун А. В., Скалига М. Л. Серологічний моніторинг лептоспірозу у собак: Ветеринарна біотехнологія. 2014. № 24. С. 266-272.
3. Білик С. А., Корнієнко Л. Є., Ярчук Б. М., Тирсін Р. В. та ін. Епізоотологія, діагностика, лікування та профілактика лептоспірозу собак у приватній ветеринарній клініці у м. Вінниця в 2015-2016 рр.: Науковий вісник ветеринарної медицини. 2018. № 1. С. 77-85.
4. Турченко О. М., Зон Г. А. Лептоспіроз собак у м. Суми: Епізоотичний моніторинг, діагностика та лікування: Ветеринарна біотехнологія. 2018. Вип. 32(2). С. 545-550.

ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОЇ ФІТОБІОТИЧНОЇ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ РОСЛИННИХ ОЛІЙ НА ПРОДУКТИВНІ І ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ

Опара Віктор Олексійович

кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-8917-4423

Попсуй В'ячеслав Васильович

кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-3487-0923

Корж Ольга Василівна

кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-9134-5148

Рубцов Ігор Олександрович

кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-7591-5905

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4491/>

Двадцять століття відкрило еру антибіотиків. Їх використовували і продовжують, на жаль, застосовувати не тільки у схемах лікування захворювань людей і тварин, а і з іншою метою – стимуляції росту тварин, профілактики кормових отруєнь, збільшення тривалості збереження харчових продуктів і. т. ін., що спровокувало появу стійких до них штамів бактерій мікроорганізмів, багато з яких є патогенними для людини [1]. Тому сьогодні в законодавствах багатьох країн закладені статті, які обмежують застосування антибіотичних засобів у сільськогосподарському виробництві, у тому числі регламентують їх використання у продуктивному тваринництві.

Однак сьогодні одночасна повна відмова від антибіотиків неможлива. Інтенсивні промислові технології виробництва продукції тваринництва, впроваджені в останнє десятиліття, спрямовані не стільки на природну стійкість тварин і птиці до захворювань, а більше на стартову енергію росту, забійні та м'ясні якості. Швидка спрямована селекція спонукає виробників, з метою утримання енергії росту молодняка і його збереженості у критичні вікові періоди, застосовувати альтернативні і доступні замінники антибіотиків, які б стримували розвиток небажаних патогенних мікроорганізмів [2]. У зв'язку

з цим все більше набирають популярність речовини органічної, фітогенної природи. Фітобіотичні засоби, як правило, це метаболіти вторинних рослин і вважаються природними засобами, які забезпечують профілактику від хвороб, збільшують тривалість господарського використання, є додатковим джерелом антиоксидантів та інших речовин, покращують травлення та стимулюють обмін речовин організму тварин у штучних біоценозах. Головне – на відміну від кормових антибіотиків, навіть при тривалому застосуванні вони не викликають резистентності бактерій, не провокують виникнення дисбактеріозу у тварин і птиці, не акумулюються в організмі та швидко виводяться з організму після припинення використання. Вченими та практиками доведено, що значну кількість фітогенних засобів з успіхом можливо використовувати у виробництві органічної продукції.

Ефективність використання фітогенів залежить від їх складу та взаємодії окремих компонентів, дозування, складу раціону, генетичних особливостей птиці, умов утримання, технології застосування [3]. Ефективність деяких фітобіотичних кормових добавок пов'язують із збільшенням споживання корму завдяки покращенню смакових якостей, а також є докази дієвої модуляції мікрофлори кишечника. Антимікробні властивості пояснюються тим, що біологічно активні сполуки здатні проникати через клітинні мембрани бактерій та руйнувати їх. Встановлено, що такі біогенні засоби покращують травлення і засвоєння поживних елементів корму за рахунок поліпшення вироблення слини, жовчі і слизу, а також травних ферментів.

Комерційна пропозиція фітобіотичних засобів сьогодні різноманітна за складом, рекомендованими дозами та особливостями застосування. Деяким кормовим фітобіотикам притаманна одночасно антимікробна, антиоксидантна та протизапальна активність [4, 5]. У кожної такої кормової добавки є своя специфіка застосування, яка залежить від виду, генотипу птиці, умов утримання або специфіки технології годівлі.

Встановлено, що кожному біогенному засобу притаманний унікальний протисклеротичний, імуномодельючий або антимікробний потенціал. Наприклад, ефірним оліям розмарину, кмину, тим'яну притаманні бактерицидні та антивірусні властивості. Олія кмину також може застосовуватись як гепатопротектор, часнику – як антидепресант, а кунжуту – для стимуляції кровотворення, зокрема підвищення тромбоцитів. Кукурудзяна олія є не тільки наповнювачем та розчинником для ефірних олій – їй притаманні ще і антисклеротичні властивості. Фізіологічний ефект зазначених олій інтенсифікує панкреатичну дію, стимулює секрецію травних соків та ферментів у шлунково-кишковому тракті [6, 7, 8].

Тому існує потреба у проведенні досліджень з визначення доцільності застосування фітобіотиків в конкретних кормових та технологічних умовах. У зв'язку з цим, в умовах навчально-наукової лабораторії птахівництва Сумського національного аграрного університету з метою визначення

доцільності застосування складного багатокомпонентного кормового фітогенного засобу проведено науково-господарські дослідження на курчатах-бройлерах. Основою рослинної кормової добавки є меляса бурячна (55%), барда (10%), борошно ячмінне (10%), а в якості біологічно активних речовин виступає багатокомпонентний мікрокапсульований склад рослинних олій (25%). До цього комплексу входить комбінація олії кукурудзи, кмину, кунжуту, розмарину, часнику і чебрецю. Мікрокапсульований склад олій фітогенного засобу не є смаковою добавкою, оскільки використовується з водою. Також слід зазначити, що вплив діючої речовини фітогенного комплексу на процес росту курчат не залежить від його поживних характеристик, оскільки споживання проводиться з водою і в мінімальній концентрації. Його біологічна дія – каталіз фізіолого-біохімічних процесів тваринного організму.

Для проведення дослідів відібрали 200 голів курчат-бройлерів кросу “Кобб-500” в добовому віці, яких розділили за принципом аналогів на 2 групи – контрольну і дослідну. Кожна група передбачала також поділ на підгрупи за статтю. Курчата дослідної групи разом з водою, *in vitro*, отримували фітобіотичний засіб. Під час проведення дослідів визначалися витрати корму на кожну групу і підгрупу, особливості і характер росту і розвитку курчат-бройлерів різної статі, а також динаміка змін фізіологічних процесів за гематологічними показниками.

Умови утримання курчат всіх груп були ідентичними та відповідали існуючим зооветеринарним нормам. Годівлю курчат-бройлерів обох груп, протягом всього періоду вирощування, здійснювали повнораціонними комбікормами відповідно періодам вирощування (стартерний, ростовий та відгодівельний періоди).

Про інтенсивність росту курчат-бройлерів судили за їх живою масою у різні вікові періоди, з 1 і до 42 доби. За результатами наших досліджень доведено наявність стимулюючої дії комплексу рослинних олій на ріст та розвиток курчат, а також можливість застосування препарату як альтернативи антибіотикам та іншим синтетичним стимуляторам росту.

Конверсія корму є одним з основних факторів, які впливають на собівартість приросту. Емпірично встановлено, що за рахунок кращої енергії росту і збереженості бройлерів дослідної групи спостерігалось зменшення витрат корму на одиницю приросту на 7,7 %. Починаючи з 7-добового віку, дослідні курчата мали майже на 2,5 % вищу живу масу порівняно з аналогами із контрольної групи. Стимуляція активації транспортних механізмів поживних речовин сприяє не тільки покращенню конверсії корму, але і інгібуванню процесів окислення у проміжному метаболізмі, наприклад амінокислот, що частково пояснює прискорене накопичення м'язової тканини у процесі росту бройлерів. За шість тижнів спостереження середня жива маса курчат з дослідної групи майже на 8,5% ($P < 0,001$) була вищою, ніж у бройлерів контрольної групи. Зазначена тенденція була характерна і для статевих підгруп.

Виключення з технології вирощування застосувань хіміотерапевтичних засобів, які зазвичай використовуються з протибактеріальною метою або

як кокцидіостатик, не збільшило падіж курчат. Бройлери обох груп характеризувалися високим рівнем статевого диморфізму за живою масою, який перед забоем досяг у курчат дослідної групи 205,9 г (7,98 %), тоді як у ровесників контрольної групи статеві відмінності в живій масі були меншими – 154,2г (6,44 %).

Проведені гематологічні дослідження не виявили суттєвих міжгрупових відмінностей ($P < 0,05$). Значення вивчених морфологічних та біохімічних показників крові всіх курчат перебував у межах фізіологічних норм. Міжгрупові відмінності за більшістю показників є незначними та були в межах похибки і можуть використовуватися тільки для тенденційних висновків. В цілому, гематологічні спостереження підтверджують припущення, що загальний спосіб дії фітобіотичних засобів полягає в модуляції мікрофлори кишечника та зниженні тиску патогенів на нього, що покращує засвоюваність поживних речовин без кардинальних морфофізіологічних порушень в організмі курчат. Таким чином, фітобіотичний комплекс, основною діючою речовиною якого є комплекс рослинних олій, можливо застосовувати для покращення показників продуктивності курчат бройлерів – енергії росту та конверсії корму, без погіршення їх життєздатності.

Список використаних джерел:

1. Hao H., Cheng G., Iqbal Z., Ai X., Hussain H.I., Huang L., Dai M., Wang Y., Liu Z., Yuan Z. Benefits and risks of antimicrobial use in food-producing animals. *Front. Microbiol.*, 2014, 5: 288. doi: 10.3389/fmicb.2014.00288.
2. Ripon MMR, Rashid MH, Rahman MM, Ferdous MF, Arefin MS, Sani AA, Hossain MT, Ahammad MU, Rafiq K. Dose-dependent response to phytobiotic supplementation in feed on growth, hematology, intestinal pH, and gut bacterial load in broiler chicken. *J Adv Vet Anim Res.* 2019 May 20;6(2):253-259. doi: 10.5455/javar.2019.f341. PMID: 31453200; PMCID: PMC6702877.
3. Si W., Gong J., Tsao R., Zhou T., Yu H., Poppe C., Johnson R., Du Z. Antimicrobial activity of essential oils and structurally related synthetic food additives towards selected pathogenic and beneficial gut bacteria. *J. Appl. Microbiol.*, 2006, 100: 296-305. doi: 10.1111/j.1365-2672.2005.02789.x.
4. Saeed M., Abd El-Hack M.E., Alagawany M., Arain M.A., Arif M., Mirza M.A., Naveed M., Chao S., Sarwar M., Sayab M., Dhama K. Chicory (*Cichorium intybus*) Herb: chemical composition, pharmacology, nutritional and health applications. *Int. J. Pharmacol.*, 2017, 13(4): 351-360 doi: 10.3923/ijp.2017.351.360.
5. Delaquis P.J., Stanich K., Girard B., Mazza G. Antimicrobial activity of individual and mixed fractions of dill, cilantro, coriander and eucalyptus essential oils. *Int. J. Food Microbiol.*, 2002, 74(1-2): 101-109 doi: 10.1016/S0168-1605(01)00734-6.
6. Chrubasik S, Pittler MH and Roufogalis BD (2005) Zingiberis rhizome: A comprehensive review on the ginger effect and efficacy profiles. *Phytomedicine* 12: 684-701. doi:10.1016/j.phymed.2004.07.009.

7. Jamroz D, Orda J, Kamel C, Wiliczekiewicz A, Wertelecki T, Skorupińska J. The influence of phytogenic extracts on performance, nutrient digestibility, carcass characteristics, and gut microbial status in broiler chickens. *Journal of Animal and Feed Sciences*. 2003;12(3):583-596. doi:10.22358/jafs/67752/2003.
8. Mitsch P, Zitterl-Eglseer K, Köhler B, Gabler C, Losa R, Zimpf I. The effect of two different blends of essential oil components on the proliferation of *Clostridium perfringens* in the intestines of broiler chickens. *Poult Sci*. 2004 Apr;83(4):669-75. doi: 10.1093/ps/83.4.669. PMID: 15109065.

ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Опара Віктор Олексійович

*кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-8917-4423*

Попсуй В'ячеслав Васильович

*кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-3487-0923*

Корж Ольга Василівна

*кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-9134-5148*

Рубцов Ігор Олександрович

*кандидат сільськогосподарських наук,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-7591-5905*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4492/>

Однією з важливих проблем, які виникають при вирощуванні молочної і комбінованої худоби є питання направленою вирощування молодняка. Це в першу чергу пов'язано з тим, що отримати тварину з високим рівнем продуктивності можливо лише при чіткому виконанню всіх технологічних особливостей, які пов'язані з питаннями вирощування. Лише в такому випадку можна отримати висоцінних за продуктивністю тварин, здатних максимально використовувати корми, отримувати молочну продукцію високої якості з максимально економічною ефективністю. Для різних порід в залежності від напряму продуктивності, віку настання статевої зрілості, живої маси у дорослому стані та інших ознак, розробляються певні схеми вирощування. Але всі вони на сьогоднішньому етапі використовують мінімальну кількість

незбираного молока і раннє привчання телиць до вживання високоякісних комбікормів. Тільки направлене вирощування дозволить збільшувати генетичний потенціал, на формування якого впливає достатньо велика кількість факторів різного походження як генетичних так і господарських. Засновники вітчизняної зоотехнічної науки доказали, що направлене вирощування молодняку великої рогатої худоби в практичних умовах господарства не можливе без чітко розроблених параметрах добових приростів в окремі вікові періоди. Чітко визначитись з кормовою базою, яка забезпечить дані параметри вирощування. Але більшість дослідників вважають, що прирости повинні бути достатньо інтенсивними в перші періоди життя, коли йде приріст за рахунок м'язової та кісткової тканини, з подальшим зниженням в старші вікові періоди, коли починається нарощування живої маси за рахунок жирової тканини. Вважається оптимальними приростами до 6-ти місячного віку на рівні 750-900 г при подальшому зниженні до 800 г. у 12 місяців і до 700 г у більш старших тварин.

Вивчення окремих факторів, які можуть суттєво впливати на показники вирощування слід приділяти певної уваги. Тому нами було поставлене завдання визначити вплив генеалогічного походження тварин української чорно-рябої молочної породи на показники абсолютних, добових та відносних приростів.

Дослідження проводились у ПОСП (приватне орендне сільськогосподарське підприємство) «Хдібороб» Ічнянської громади Чернігівської області. Визначення основних показників росту від народження до 18 місяців, з подальшим розрахунком добових та відносних приростів. Всі тварини були поділені на 5 груп в залежності від лінійного походження при загальній кількості 213 голів. Утримувались в подібних умовах утримання і були клінічно здорові протягом періоду вирощування.

В різні вікові періоди окремі органи і тканини мають неоднакові показники напруженості росту і при незадовільній годівлі у утриманні в першу чергу страждають ті органи і тканини, які в цей період повинні були більш інтенсивніше нарощувати живу масу. В перші періоди це кістяк, м'язи і кишково-шлунковий тракт, а у подальшому це органи відтворення. Тому головним завданням направленою вирощування ремонтного молодняку – це постійне забезпечення сталого рівня годівлі, задовільними умовами утримання, які б максимально задовільнили фізіологічні потреби тварини. Це дає можливість досягти господарської зрілості в оптимально короткій термін і без завдання шкоди для здоров'я тварин при достатньо ранньому заплідненні.

При аналізі отриманих результатів встановлено, що при народженні коливання живої маси знаходились в межах від 33,1 кг л. Старбака 352790 до 34,4 кг у телиць л.Чіфа 1427381. Вірогідної різниці між показниками за цей період не встановлено.

У віці 3 місяців також мінімальна жива маса спостерігалась у телиць л. Старбака 352790. Це єдина група в якій в цей період маса знаходилась нижче 100 кг. Тварини даної групи поступалися решткам груп Валіанта 16504147315

на 8,0 кг ($P>0,99$), Белла 166736674 – 3,5 кг, Чифа 1427381 – 5,9 кг ($P>0,95$), Елевейшна 1491007 – 4,0 кг.

У піврічному віці тенденція попередніх періодів також зберіглась. Нижчу живу масу мали також телиці л. Старбака 352790. Перевага становила від 7,3 до 13,7 кг з вірогідною перевагою тільки у лінії Валіанта 1650147315 ($P>0,95$). У 9 місяців ця тенденція зберіглась

У 12-ти місячному віці ми спостерігаємо дещо вирівнювання за живою масою. Вірогідних різниць між групами вже не виявлено. У тварин групи Валіанта 1650147315 та Чифа 1427381 спостерігаються вже однакові показники. До 18-ти місячного віку всі тварини досягли живої маси вище 400 кг. В господарстві останні роки прийнято проводити перше осіменіння при досягненні живої маси 360-370 кг тобто у 15-16 місячному віці, що вважається більш економічно доцільним у зв'язку з суттєвими витратами на вирощування ремонтних телиць.

Таким чином, розвиток тварин був досить динамічним. У всі вікові періоди ремонтні телиці мали перевагу над показниками стандарту породи, але слід зазначити, що ці стандарти на нашу думку вже застаріли.

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МАТКИ ТІЛЬНИХ КОРІВ ЧОРНО-РЯБОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ

Присяний Сергій Борисович

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський

ORCID: 0000-0002-4464-2908

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4435/>

Вступ. Індивідуальний розвиток тварин обумовлений спадковістю, яка складалася внаслідок їхнього пристосування до умов існування впродовж багатьох поколінь. Цей процес проходить шляхом закономірних змін організму в напрямку постійного ускладнення його будови та функцій. Вивчення біологічних закономірностей ембріонального та постембріонального розвитку сільськогосподарських тварин дозволить більш активно впливати на процеси відтворення і керувати формуванням конституції та продуктивності тварин [1, 2, 3].

Проаналізувавши доступні нам літературні джерела, ми дійшли висновку, що в даний час досить поверхнево вивчені питання морфогенезу маток тільних корів, особливо української чорно-рябої молочної породи. Дослідники [4] акцентують увагу на тому, що маса плода, усієї матки з вмістимим, а також неплідних утворень матки і плаценти, навколоплідні рідини і сама матка та їх добовий приріст з віком плода збільшуються за експоненціальним законом.

При проведенні досліджень, за принципом аналогів було сформовано чотири групи тільних корів чорно-рябої породи по 15 голів у кожній. В I (контрольній) групі були плоди чистопородні чорно-рябої породи, II – плоди генотипу 5/8 чорно-рябої (Ч) х 3/8 голштинської (Г), III – плоди генотипу 7/16 Ч х 9/16 Г і IV – плоди генотипу 5/16 Ч х 11/16 Г. Плоди з матками відбирали в спеціально змонтований контейнер. Далі проводили зважування матки з вмістимим.

Результати дослідження. Нами встановлено, що маса матки у корів II групи на 3 місяці тільності більша на 14,57 %; III – на 8,04; IV – на 18,59 ($P < 0,05$) і в середньому по II-IV групах – на 13,57 % порівняно з тваринами I групи (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка маси матки у корів різних генотипів чорно-рябої худоби,
 $M \pm m$, кг

Місяць тільності	Група тварин (n = 5 у кожній групі у кожному періоді тільності)				В середньому по II-IV групах у кожному періоді тільності (n = 15)
	I	II	III	IV	
3	1,99±0,09	2,28±0,10	2,15±0,06	2,36±0,10	2,26±0,05
5	10,60±0,17	11,47±0,87	11,08±0,19	12,02±0,59	11,52±0,31
7	26,04±0,62	29,80±0,54	27,16±0,42	28,47±0,49	28,14±0,30

На 5 місяці тільності корови контрольної групи за масою матки поступалися тваринам II групи на 4,65 %; III – на 1,09; IV – на 9,67 і в середньому по II-IV групах – на 8,68 %, а на 7 місяці тільності відповідно на 10,60 %; 2,88; 9,33 і 8,06 %. Різниця за наведеним показником між тваринами I та II і I та IV груп була вірогідною при $P < 0,02$, а між I та в середньому по II-IV групах – при $P < 0,01$. Отже, із збільшенням кровності за голштинською породою, у корів спостерігається тенденція щодо збільшення маси матки.

Відповідно до інформації [5], ріст провізорних органів у великої рогатої худоби інтенсивніший у першій половині тільності, ніж у другій. Результати наших досліджень свідчать, що маса матки у корів I групи з 3 до 5 місяця тільності збільшилася в 5,51 рази; II – в 5,03; III – в 5,15; IV – в 5,09 і в середньому по II-IV групах – в 5,10 рази, з 5 до 7 місяця тільності – відповідно в 2,38; 2,51; 2,45; 2,37 і 2,44 рази, а за період з 3 до 7 місяця тільності – в 13,09; 12,63; 12,63; 12,08 і 12,45 рази. Інтенсивність збільшення маси матки у корів з 3 до 5 місяця тільності, на відміну від періоду з 5 до 7 місяця, була в 2,00-2,32 рази вищою.

Таким чином, абсолютний ріст маси матки впродовж тільності відбувається нерівномірно і з різною інтенсивністю. Найбільш інтенсивно збільшення маси матки проходить з 3 до 5 місяців тільності (залежно від частки крові за голштинською породою в 5,03-5,51 рази) і менш інтенсивно з 5 до 7 місяців тільності (залежно від частки крові за голштинською породою в 2,37-2,51 рази).

Список використаних джерел:

1. Сірацький Й. З., Просяний С. Б.. Ембріональний ріст і розвиток тварин різних генотипів : *Тваринництво України*. 2000. № 3-4. С. 17.
2. Гончаренко І. Ембріогенез і наступна продуктивність молочної худоби : *Тваринництво України*. 2005. № 2. С. 11-14.
3. Сичова О. О. Інтенсивність росту молодняку великої рогатої худоби залежно від його морфо-функціонального статусу в неонатальний період. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. К., 2009. Вип. 138. С. 47-51.
4. Mc. Neill D. M., Kelly R. W., Williams I. H. The partition of nutrients in ewes maintained in a moderate compared with a lean body condition in late pregnancy : *Austral. J. Arg. Res.* 1997. Vol. 48, № 6. P. 743-752.
5. Макаренко Н. П. Влияние разного уровня кормления нетелей в первую половину стельности на развитие их плодов. *Исследование в животноводстве*. Киев, 1968. С. 84-90.

УРОЖАЙНІСТЬ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ І ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Шепель Андрій Васильович

кандидат сільськогосподарських наук,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID: 0000-0002-9955-4569

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4463/>

З появою високоолійних гібридів соняшнику виявилось, що при рекомендованих ранніх строках сівби їх насіння довго не проростає і частково псується. За даними В.С. Пустовойта [1] при ранньому строці сівби насіння соняшника з високим вмістом жиру і тонким гігроскопічним лушпинням, знаходячись тривалий час в сирому та холодному ґрунті, більшою мірою страждає від впливу несприятливих умов, ніж низькоолійне насіння, яке має меншу гідрофільність.

Метою наших досліджень було формування одновидового фітоценозу шляхом повного знищення бур'янів екологічно безпечними заходами та одержання високого виходу продукції із стандартною якістю.

Аналіз експериментального матеріалу дає підстави для висновку про перевагу другого строку сівби при температурі ґрунту 8-10°C (табл. 1).

Таблиця 1

Урожайність насіння соняшнику залежно від строків сівби і протруєння насіння, 2021 р.

Строк сівби		Передпосівне протруєння насіння	Урожайність насіння, т/га
температура ґрунту, °С	календарна дата		
5-7	12 квітня	+	2,18
		-	1,76
8-10	21 квітня	+	2,70
		-	2,78
12-14	2 травня	+	2,54
		-	2,68
-	-	НІР ₀₅ , ц/га	0,13

З наведених даних видно, що оптимальною є сівба соняшнику, коли ґрунт на глибині 10 см прогріється до 8-10°C. В цьому разі урожай насіння в 2021 році становив в середньому 2,74 т/га, що перевищує показник раннього строку на 40,6%, а пізнього – на 5%. Але за середніми показниками ховається особливість реакції рослин на протруєння насіння. В нашому досліді такі специфічні прояви реакції на такі умови мали місце. Протруєння насіння перед сівбою препаратом Дерозал ефективно тільки за умови ранньої сівби (температура ґрунту 5-7°C). В разі використання більш пізніх строків, протруєння насіння позитивного впливу не мало. І все ж таки, навіть всупереч одержаним результатам, треба відзначити обов'язковість протруєння, яке гарантує захист рослин від інфекції на випадок її з'явлення.

На підставі даних цього досліді можна констатувати доцільність сівби при температурі ґрунту 8-10°C. Рекомендації, в яких пропонується пізній посів (кінець квітня – перша декада травня), не можна вважати прийнятними, бо вони не забезпечують ані збільшення урожаю, ані виходу олії. Протруєння насіння перед сівбою найбільш ефективно у разі використання ранніх строків сівби, але для стабільності виробництва соняшнику його треба застосувати як обов'язковий захід.

Список використаної літератури:

1. Пустовойт В. С. Избранные труды. – М.: Колос, 1966. – 368 с.
2. Ленюк М. М. Оптимізація елементів технології вирощування соняшнику в Степовій зоні України: Автореф. дис... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / Національний аграрний ун-т. – К., 2002. – 20 с.
3. Бондаренко М. П. Вплив агротехнічних прийомів на урожайність і якість насіння соняшнику в умовах Північно-Східного Лісостепу України: Автореф. дис... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / ІЗГ УААН. – Дніпропетровськ, 2003. – 20 с.
4. Нікітенко М. П., Аверчев О. В. «Впровадження елементів біологізації в рослинництві як чинник підвищення кваліфікації в умовах глобальних змін клімату». Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції «Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти» – Україна, м. Київ (21 квітня 2021р.). С. 193-196. <http://dspace.ksau.kherson.ua/handle/123456789/6389>

ТРАВМАТИЗМ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Москаленко Микола Павлович

кандидат біологічних наук, доцент,

Сумський державний педагогічний

університет імені А.С.Макаренка

ORCID: 0000-0002-0580-9314

Приходько Максим Вадимович

студент, Сумський державний педагогічний

університет імені А.С.Макаренка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4468/>

Під час виконання роботи ми спиралися на статистичні та інші матеріали Головного управління статистики в Сумській області та обласних лікарняно-профілактичних закладів [1, 2].

Нами було проаналізовано чисельні статистичні матеріали щодо травм і отруєнь категорії «доросле населення» за 2017-2019 роки. Це особи 18 років і старші. Обраний часовий інтервал для дослідження обумовлений територіально-адміністративною реформою, яка відбулася в Україні у 2020 році. Саме в цей рік змінилися межі районів, яких тепер 5 замість 18. Окрім цього було змінено звітні статистичні форми у всіх галузях суспільного та економічного життя регіонів. Тому коректне порівняння даних за прийнятні мінімально необхідні три роки дослідження процесів і явищ, було можливим лише за останні перед реформою 2017-2019 роки.

У відповідних статистичних матеріалах щодо травматизму населення представлені категорії «підлітки», «доросле населення», «дорослі та підлітки» і «все населення». Необхідно відмітити, що всі розрахунку травматизму – кількості випадків травмувань та отруєнь населення певної території за певний період часу здійснюється на 10 тис. населення певної категорії. Винятком категорія «підлітки» (15-17 років), для якої всі абсолютні дані відносяться до 1 тис. населення цього віку. Це може бути пов'язано з

Травматизм – кількість випадків травмувань та отруєнь населення певної території за певний період часу в розрахунку на 10 тис. населення. Зауважимо, що для вікової категорії «підлітки» (вік 15-17 років) здійснюється перерахунок на 1 тис. населення даної вікової категорії. Очевидно такий підхід

обумовлений відносно невеликою часткою підлітків серед всього населення певного регіону.

Ми проаналізували статистичні матеріали щодо категорії «доросле населення» (рис. 1). Віковий інтервал людей з цієї групи – 18 років і старші. Це категорія людей, яка об'єднує активне у економічному та соціальному плані населення старше 18 років і людей пенсійного віку.

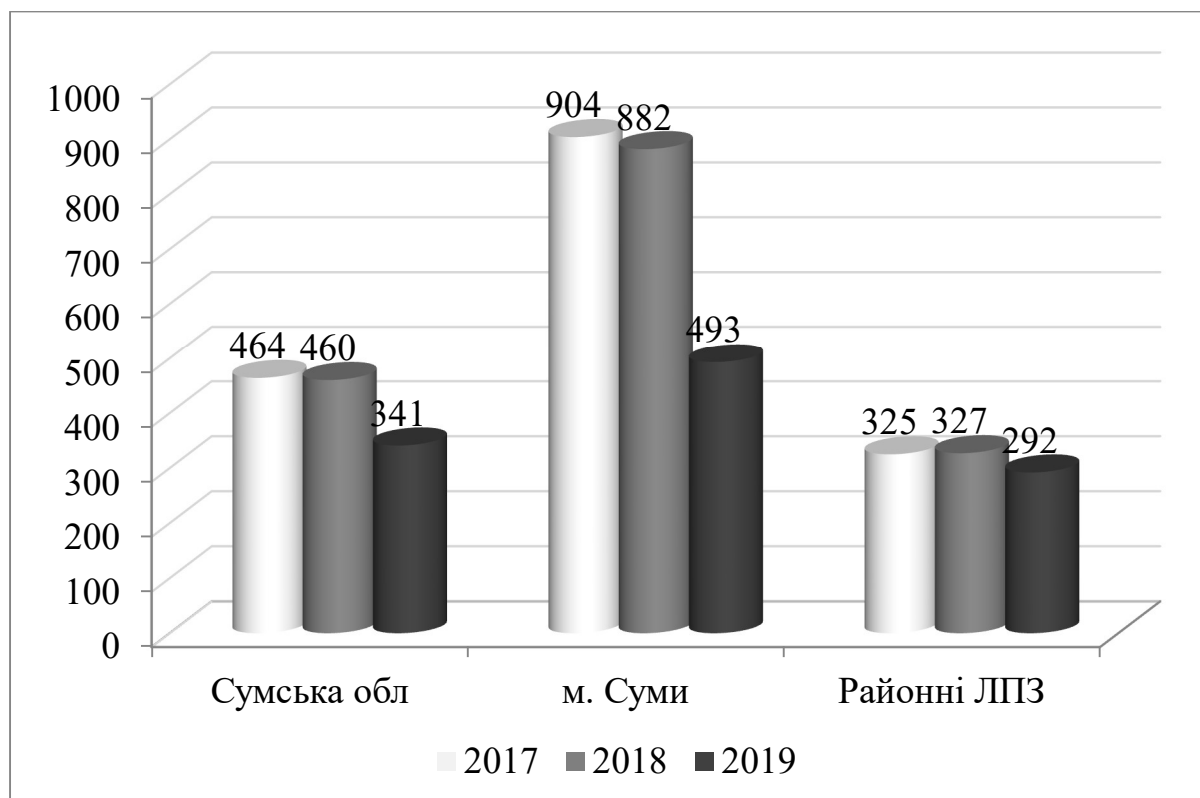

Рис. 1 Травматизм дорослого (18 років і старші) населення Сумської області у 2017-2019 роках (випадків травм на 10 тис. населення)

Ситуація із травматизмом дорослого населення Сумської області загалом повторювала загальну ситуацію із травматизмом всього населення Сумської області за 2017-2019 роки. Це є цілком природним, так як частка дорослого населення в структурі населення нашої області кожного року дослідження сягала 80% і вище. Тим не менше, для створення повної картини із травматизму населення області загалом, аналіз щодо даної вікової групи був необхідним.

Отже, травматизм дорослого населення Сумської області протягом 2017-2018 років залишався на рівні біля 460 випадків на 10 тис. осіб відповідної вікової групи. У 2019 році відбулося значне падіння даного показника до 341 випадки на 10 тис. населення даної вікової категорії. Це зменшення на 27% (для всього населення нашої області зниження відбулося на 23%).

В м. Суми також було зафіксовано різке зниження травматизму дорослого населення - на 45% (для всього населення обласного центру зниження відбулося

в межах 38%). І, нарешті, серед мешканців районів нашої області із вікової категорії дорослих встановлено відносно незначне зниження травматизму – на 10% (для всього населення районів – також на 10%). Можемо зробити проміжний висновок про те, що зниження травматизму для населення Сумської області загалом у 2019 році відбулося в першу чергу за рахунок дорослого населення обласного центру, де темпи падіння даного показника були вищими, ніж в середньому по області. В той же час темпи зниження рівня травматизму для дорослого населення в районах області були однаковими із загальнообласними показниками.

Аналіз травматизму дорослого (старші 18 років) населення Сумської області в районах області виглядає доцільним лише з точки зору виявлення найгірших та найкращих районів з точки зору даного показника та з'ясування, чи співпадають вони з даними щодо всього населення в цих районах.

Ми проаналізували зміни рівня травматизму дорослого населення в кожному районі області за три роки дослідження. Встановлено, що для дорослого населення зміни травматизму по різних районах відбулося більш-менш пропорційне: у восьми районах – зниження його рівня, в решті – ріст. Таким чином ми отримали підтвердження того, що зменшення рівня травматизму дорослого населення на рівні області відбулося головним чином через аналогічні зміни даного показника саме в обласному центрі.

Найвищий рівень травматизму серед дорослого населення всіх районів у 2017 та 2019 роках був зафіксований у Кролевецькому та Шосткинському районах, причому відмінності по роках були мінімальними. Ці ж райони продемонстрували найгірші показники і для всього населення загалом, що було підкреслено вище. Найнижчий рівень травматизму дорослого населення був зафіксований у Великописарівському районі (для всього населення області загалом також фігурував даний район).

Для отримання повної картини травматизму дорослого населення необхідно було порівняти ще і показники травматизму певних частин тіла або органів. До таких в статистичних матеріалах відносять:

- переломи кісток черепа та обличчя;
- переломи верхніх кінцівок;
- переломи нижніх кінцівок;
- вивихи, розтягнення;
- рани, поверхневі пошкодження;
- внутрішньочерепні травми;
- наслідки проникнення стороннього тіла через природні отвори;
- термічні та хімічні опіки;
- розтрощення та ампутація травмованих ділянок;

- травми ока та очиці;
- токсична дія речовин немедичного призначення;
- наслідки травм та отруєнь.

Необхідно відзначити, що практично по всіх пунктах було зафіксовано зменшення травматизму дорослого населення області у 2019 році в порівнянні з 2017. Особливо значним воно було в категорії травм – «рани, поверхневі пошкодження» через найвищі значення показника для цієї групи травм. Лише у групі травм «вивихи, розтягнення» було зафіксовано збільшення рівня травматизму в 2019 році в порівнянні з 2017. Ця категорія була другою за рівнем травм в розрахунку на 10 тис. дорослого населення після «рани, поверхневі ушкодження». Треті за таким негативним рейтингом переломи верхніх кінцівок.

Таким чином, зниження травматизму всього населення Сумської області загалом отримало своє підтвердження і під час дослідження травматизму дорослого населення нашої області (старші 18 років), зокрема травматизму різних частин тіла дорослих людей.

Список використаних джерел:

1. Рейтингова оцінка стану здоров'я населення Сумщини. URL: <http://www.medycyna.sm.gov.ua/index.php/uk/1152-rc> (дата звернення: 16.03.2023).
2. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідеміологічну ситуацію. Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України. Київ, 2019. 430 с.

3D-ДРУК У БУДІВНИЦТВІ: ПОГЛЯД НА ПЕРСПЕКТИВИ

Дмитрик Оксана Анатоліївна

викладач, Сумський будівельний коледж

Васильєв Кіріл Олексійович

студент, Сумський будівельний коледж

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4494/>

Використання технології 3D-друку в будівництві викликає інтерес з початку 2000-х років. За останні роки ця технологія настільки просунулася, що зараз її використовують у різних сферах застосування, від створення архітектурних моделей до будівництва цілих будівель. У цій статті буде досліджено потенціал 3D-друку в будівництві та обговорено його поточні та майбутні перспективи.

Найбільш очевидною перевагою використання 3D-друку в будівництві є його здатність зменшити витрати та час, пов'язані з традиційними методами будівництва. Завдяки автоматизації певних процесів, таких як формування стін та інших компонентів, 3D-друк може значно скоротити трудовитрати, а також прискорити процес будівництва. Крім того, 3D-друк також можна використовувати для створення складних форм, які було б важко або неможливо створити традиційними методами. Це потенційно може відкрити нові можливості для архітекторів і дизайнерів, коли справа доходить до створення інноваційних структур.

Ще однією перевагою використання 3D-друку в будівництві є можливість створювати конструкції, які є більш енергоефективними, ніж ті, що створюються традиційними методами. Використовуючи такі матеріали, як бетон або метал, які можна друкувати тонкими шарами, можна будувати конструкції з більшою ізоляцією та міцністю, ніж ті, що створюються традиційними методами. Це може призвести до значної економії на рахунках за електроенергію з часом. Крім того, оскільки 3D-друковані конструкції часто виготовляються з перероблених матеріалів, вони мають набагато менший вплив на навколишнє середовище, ніж ті, що побудовані традиційними методами.

Нарешті, 3D-друк також можна використовувати для створення нестандартних компонентів для конкретних проектів або потреб. Наприклад, якщо архітектору потрібен певний тип віконної рами або стінової панелі, яку неможливо легко отримати звичайними засобами, він може замість цього надрукувати її. Це потенційно може заощадити час і гроші порівняно з постачанням цих компонентів звичайними засобами.

Загалом виглядає так, що перспективи використання технології 3D-друку в будівництві дійсно дуже багатообіцяючі. Завдяки здатності скорочувати витрати та час, пов'язані з будівельними проектами, а також забезпечувати більш енергоефективні рішення, ця технологія має великий потенціал для революції в тому, як ми будуємо наші будинки та інші споруди в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. ДБН В 2.2 – 15: 2019 «Житлові будинки» URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/IB_8-19.pdf (дата доступу 03.04.23)

СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ПОГЛЯДОМ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ЕЛЕКТРООКУЛОГРАМИ

Коцюбайло Антон Васильович

студент, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Лисенко Олександр Миколайович

доктор технічних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4513/>

Електроокулограма (ЕОГ) є результатом реєстрації та запису біопотенціалів, які генеруються м'язами очей під час їх рухів. Око можна представити як диполь, тобто у вигляді електричної системи, яка має два протилежних електричних заряди (позитивний та негативний) у двох різних точках (рис. 1). При цьому позитивний заряд знаходиться на передній поверхні ока (рогівці), а негативний - на задній його поверхні (сітківці). Під час руху очей заряди на поверхні ока змінюють своє положення, що в свою чергу створює електричні сигнали, які можна зареєструвати, застосувавши метод електроокулографії [1].

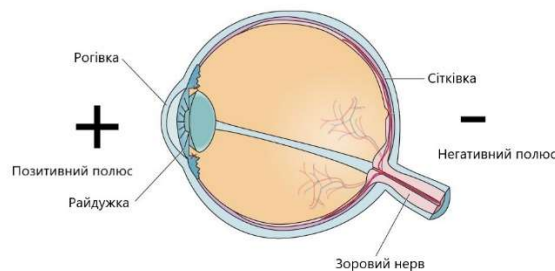

Рисунок 1.1 – Диполь ока

Метод електроокулографії використовує цю електричну активність очей для визначення їх позиції та руху. Для його реалізації використовується система керування поглядом, основу якої складають 6 електродів, розміщених на шкірі навколо очей, які реєструють електричні сигнали, що генеруються м'язами очей. На рис. 1.2 показано розміщення електродів. Потім зазначені сигнали ЕОГ піддаються аналізу для визначення руху та позиції очей.

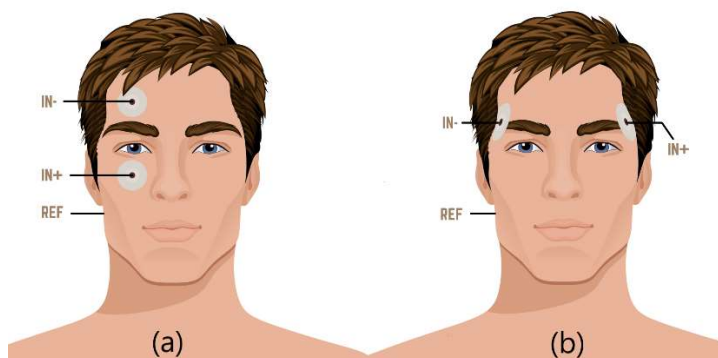

Рисунок 1.2 – Схема розміщення електродів для реєстрації ЕОГ:
 (а) – розміщення електродів для вимірювання вертикального руху очей,
 (б) – розміщення електродів для вимірювання горизонтального руху очей

З метою обробки зареєстрованих сигналів ЕОГ запропоновано структурну схему електронного тракту системи керування поглядом, яка складається із 7 блоків (рис 1.3):

1. Інструментальний підсилювач з коефіцієнтом підсилення 21, який використовується для підсилення слабких сигналів ЕОГ.
2. ФВЧ з частотою зрізу 0,1 Гц, призначений для фільтрації шумів та інших паразитних ВЧ сигналів, не пов'язаних з ЕОГ.
3. Режекторний ФНЧ 2-го порядку з частотою зрізу 6,2 Гц та коефіцієнтом підсилення 3, що використовується для видалення шумів та інших НЧ сигналів.
4. Блок нормалізації та підсилення сигналу з коефіцієнтом 3, який забезпечує зсув сигналу ЕОГ до центру динамічного діапазону з подальшим підсиленням.
5. АЦП, який аналоговий сигнал ЕОГ препапує у цифровий для подальшого аналізу та обробки обчислювальним компонентом.
6. Інтерфейсний перетворювач USB-UART.
7. Обчислювальний компонент, який виконує цифрову обробку та класифікацію сигналів керування.

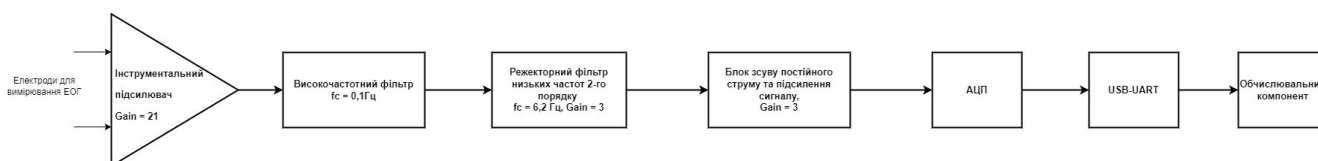

Рисунок 1.3 – Структурна схема електронного тракту системи керування поглядом

Для класифікації зібраних даних ЕОГ та визначення рухів вліво, вправо, вгору, вниз та кліпання очей в роботі використано методи машинного навчання. Кожен із них має свої особливості, але загалом полягає у навчанні алгоритмів на підставі даних з метою автоматичного прогнозування або виконання класифікації нових даних.

На рис 1.4 наведено результати визначення напрямку ока шляхом проведеного моделювання використання 12 методів класифікації. Встановлено, що найбільш точним із них є метод «випадкового лісу» (Random Forest) [5], точність визначення якого сягає 0.904 та який буде покладено в основу алгоритму класифікації в запропонованій системі керування поглядом.

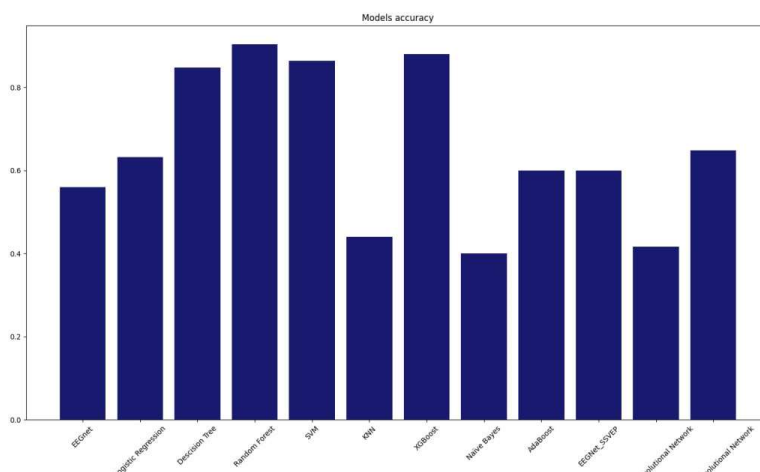

Рисунок 1.4 – Гістограма точності визначення напрямку ока за результатами моделювання використання різних методів класифікації

Список використаних джерел:

1. EOG-based visual navigation interface development [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0957417412004770>.
2. EOG-based Human-Computer Interface system development [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0957417409008835>.
3. Robust Eye Movement Recognition Using EOG Signal for Human-Computer Interface [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-22191-0_63.
4. EOG-based eye movement detection and gaze estimation for an asynchronous virtual keyboard [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1746809418301757>.
5. Comparison of Classification Algorithms in Machine Learning [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://thecleverprogrammer.com/2021/10/02/comparison-of-classification-algorithms-in-machine-learning/>

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ТЕРМО ТА ГАЗОДИНАМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ТУРБІНІ БЕЗ ЧАСТИНИ СОПЛОВИХ ТА/АБО РОБОЧИХ РЕШІТОК

Усатий Олександр Павлович

доктор технічних наук, Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

ORCID: 0000-0002-8568-5007

Кльоб Антон Петрович

аспірант, Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4467/>

Враховуючи той факт, що на сьогодні близько 80% електроенергії в нашій країні генерується на теплових і атомних електростанціях. За даними [Дис. Бахмутської] в 2018 році на великих ТЕС і ТЕЦ України працювали 42 блоки потужністю 300 МВт і 43 – потужністю 200 МВт. У 60-80 роках минулого століття в Україні введені в експлуатацію 104 енергоблоки ТЭС. З них 76 блоків (64 %) знаходяться на межі фізичного зносу, пропрацювавши нині понад 220 тис. годин. Наближаються до граничної межі зносу 17 енергоблоків (28 %) і до розрахункового ресурсу (100 тис. годин) 11 блоків (8 %). Враховуючи ці факти постає важливе питання щодо підвищення вірогідності можливого виходу з ладу лопаток окремих соплових та / або робочих лопаток у таких турбін. В свою чергу це призводить до підвищення актуальності задач моделювання та оцінки можливості продовження роботи турбін, які зазнають аварійних пошкоджень соплових та / або робочих лопаток. Особливо гостро постає це питання в період воєнного стану коли не можливо забезпечити термінову заміну деталей та вузлів турбіни, що вийшли з ладу, а генерацію потрібно підтримувати в належному стані. Тому для оцінки можливості продовження роботи турбіни при відсутності частини соплових та / або робочих решіток потрібна розробка відповідної математичної моделі термо та газодинамічних процесів, що протікають в таких турбінах.

Для розв'язання цієї задачі були використані напрацювання [] щодо одновимірного математичного моделювання процесів в багатоступеневій проточній частині парової турбіни, яке базується на використанні наступної системи рівнянь:

1. Рівнянь енергії і нерозривності в перетині за нерухомим сопловим апаратом ($\omega = 0$):

$$H_0 = i_0^* = i_1 + \frac{C_1^2}{2} = const, \quad (1)$$

$$G_1 = \rho_1 C_{1z} F_1 = const. \quad (2)$$

2. Рівнянь енергії і нерозривності в перетині за обертовим робочим колесом ($\omega \neq 0$):

$$H = i_1 + \frac{C_1^2}{2} - u_1 C_{1u} = i_2 + \frac{W_2^2}{2} - \frac{u_2^2}{2} = const, \quad (3)$$

$$G_2 = \rho_2 W_{2z} F_2 = const. \quad (4)$$

3. Рівнянь процесу і стану в розрахункових перетинах:

• Рівняння процесу для перетинів за сопловою решіткою і за робочим колесом:

$$S_0^* - S_{1T} \left(P_1, \frac{1}{\varphi^2} [i_1 - (1 - \varphi^2) i_0^*] \right) = 0; \quad (5)$$

$$S_1 - S_{2T} \left(P_2, \frac{1}{\psi^2} [i_1 - (1 - \varphi^2) i_0^*] \right) = 0. \quad (6)$$

• Рівняння стану:

$$T = T(P, i); \quad \rho = \rho(P, i); \quad S = S(P, i). \quad (7)$$

4. Кінематичні співвідношення, що зв'язують кути і швидкості потоку в абсолютному і відносному русі.

5. Замикаючі співвідношення.

Наведена система рівнянь використовуються як в перетині за сопловим апаратом кожного ступеня, так і в перетині за його робочим колесом.

Теоретична швидкість виходу з сопла в абсолютному русі $C_{1t} = C_1/\varphi$. Використовуючи рівняння енергії, процесу і стану, визначаються параметри робочого тіла за соплом:

– дійсна і теоретична ентальпії потоку

$$i_1 = i_0^* - \frac{C_1^2}{2} \quad \text{и} \quad i_{1t} = i_0^* - \frac{C_{1t}^2}{2}; \quad (8)$$

– тиск

$$P_1 = P(i_{1t}, S_0^*); \quad (9)$$

– щільність

$$\rho_1 = \rho(P_1, i_1); \quad (10)$$

– ентропія

$$S_1 = S(P_1, i_1). \quad (11)$$

Окружна і осьова складові швидкості виходу з соплової решітки:

$$C_{1u} = C_1 \cdot \cos \alpha_1, \quad (12)$$

$$C_{1z} = C_1 \cdot \sin \alpha_1. \quad (13)$$

Відповідно до рівняння енергії (3) визначається ротальпія за сопловою решіткою:

$$H = i_1 + \frac{C_1^2}{2} - u_1 C_{1u}. \quad (14)$$

Використовуючи рівняння нерозривності (15) в перетині за сопловою решіткою визначаємо масову витрату пари:

$$G = \rho_1 C_{1z} F_1 = \rho_1 \left(P_1 \left(i_0^* - \frac{C_1^2}{2\varphi^2}, S_0^*(P_0^*, i_0^*) \right), i_0^* - \frac{C_1^2}{2} \right) C_1 \sin \alpha_1 F_1 \quad (15)$$

В рівнянні (15) невідомими є наступні параметри – це G та C_1 .

У перетині за робочим колесом теоретична швидкість виходу з робочого колеса у відносному русі $W_{2t} = W_2/\psi$. Використовуючи рівняння енергії (3), визначаються значення дійсної і теоретичної ентальпій в перетині:

$$i_2 = H + \frac{u^2 - W_2^2}{2}, \quad i_{2t} = H + \frac{u^2 - W_{2t}^2}{2}. \quad (16)$$

Далі визначаються параметри стану робочого тіла:

– тиск

$$P_2 = P(i_{2t}, S_1); \quad (17)$$

– щільність

$$\rho_2 = \rho(P_2, i_2), \quad (18)$$

та інші.

$$\text{Осьова складова вихідної швидкості } W_{2z}: W_{2z} = W_2 \cdot \sin \beta_2. \quad (19)$$

Запишемо рівняння нерозривності (4) з урахуванням наведених співвідношень (11), (16)–(19):

$$\begin{aligned} G_2 &= \rho_2 W_{2z} F_2 = \\ &= \rho_2 \left(P_2 \left(H + \frac{u^2 - W_2^2}{2\psi^2}, S_1(P_1, i_1) \right), H + \frac{u^2 - W_2^2}{2} \right) W_2 \sin \beta_2 F_2 \end{aligned} \quad (20)$$

де H визначається з виразу (14); тиск P_1 – з (9) з урахуванням (8) (тобто $P_1 = P(i_0^* - \frac{C_1^2}{2\varphi^2}, S_0^*)$), а ентальпія i_1 – за формулою (8). Таким чином, в рівнянні

нерозривності (20) входять три невідомі: G , C_1 і W_2 . Якщо течія в турбінних решітках дозвукова, то під кутами α_1 і β_2 розуміємо ефективні кути виходу потоку з решіток (α_{1e} , β_{2e}), а при надзвуковій течії – кути виходу потоку з урахуванням відхилення в косому зрізі [53, 54].

Замикаюче співвідношення має наступний вигляд:

$$P_2 \left(H + \frac{u^2 - W_2^2}{2\psi^2}, S_1^* \right) = P_{2\text{зад}} \quad (21)$$

Таким чином, отримана система з трьох рівнянь (15), (20) і (21) з трьома невідомими (G , C_1 , W_2).

В символічному вигляді розглянута система рівнянь записується наступним чином:

$$\Delta_{g1}(G, C_1) = 0; \quad \Delta_{g2}(G, C_1, W_2) = 0; \quad \Delta_h(G, C_1, W_2) = 0 \quad (22)$$

Наведена система рівнянь розв'язується чисельно шляхом мінімізації суми квадратів нев'язок $\Delta_{g1}^2 + \Delta_{g2}^2 + \Delta_h^2$ методом сполучених градієнтів Флетчера-Рівза.

Розрахунок багатоступеневої ПЧ методично не відрізняється від наведеного розрахунку одиночного турбінного ступеня. При цьому рівняння (22) записуються для кожного ступеня, що призводить до системи виду:

$$\Delta_{g1(j)}(G, C_{1(j)}) = 0; \quad \Delta_{g2(j)}(G, C_{1(j)}, W_{2(j)}) = 0; \quad (j = 1);$$

$$\Delta_{g1(j)}(G, C_{1(j)}, W_{2(j-1)}) = 0; \quad \Delta_{g2(j)}(G, C_{1(j)}, W_{2(j)}) = 0; \quad (j = 2);$$

$$\begin{aligned} \Delta_{g1(n)}(G, C_{1(n)}, W_{2(n-1)}) = 0; \quad \Delta_{g2(n)}(G, C_{1(n)}, W_{2(n)}) = \\ 0; \quad (j = n); \\ (j = 1, \dots, n); \end{aligned} \quad (23)$$

$$\Delta_h(G, C_{1(n)}, C_{1(n-1)}, \dots, C_{1(1)}, W_{2(n)}, W_{2(n-1)}, \dots, W_{2(1)}) = 0;$$

де j – номер ступеня турбіни; n – кількість ступенів.

В даному випадку, чисельне розв'язання системи (23) здійснюється мінімізацією функції $\sum_{j=1}^n (\Delta_{g1(j)}^2 + \Delta_{g2(j)}^2) + \Delta_h^2$ з невідомими $(2n+1)$ змінним $C_{1(j)}$, $W_{2(j)}$, G .

Наведену вище систему рівнянь було удосконалено з метою забезпечення можливості моделювання термо та газодинамічних процесів при відсутності частини соплових та/або робочих решіток турбіни. Для цього розмірність системи рівнянь зменшувалася на число відсутніх решіток, а відповідні значення

нев'язок Δ_{g1} і Δ_{g2} для відсутніх соплових та/або робочих решіток прирівнювалися нулю. В цьому випадку значення параметрів робочого тіла за відсутніми решітками (з урахуванням додаткових втрат енергії в місцях де повинні були бути решітки) автоматично визначалися через параметри за попередніми решітками.

Розрахункові дослідження з моделювання відсутності робочої і одночасно соплової і робочої решіток останнього ступеня потужної парової турбіни, а також порівняння основних технічних характеристик розглянутих трьох варіантів конструкції турбіни наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Значення основних технічних характеристик для різних конструктивних виконань проточної частини ЦВТ

№ з/п	Основні технічні характеристики	Значення характеристик		
		Вихідний варіант	Без робочих лопаток останнього ступеня	Без останнього ступеня
1	Середовище робоче	Пара	Пара	Пара
2	Потужність турбіни, (МВт)	237,060	201,487	230,397
3	Внутрішній відносний ККД, (%)	77,89	66,07	75,8
4	Найявний тепловий перепад, (кДж/кг)	402,88	402,881	403,00
5	Масова витрата пари, (кг/с)	744,109	744,206	744,2
6	Абсолютний тиск свіжої пари на вході в перший ступінь ЦВТ, (кПа)	5736,98	5736,98	5736,98
7	Номінальна ентальпія на вході в перший ступінь ЦВТ, (кДж/кг)	2779,3	2779,3	2779,3
8	Абсолютний тиск пари на виході з ЦВТ, (кПа)	573,698	573,698	573,698
9	Тиск пари в 1-му відборі (абс), (кПа)	2261,0	2253,0	2236,0
10	Температура статична пари в першому відборі, (°C)	218,66	218,48	218,07
11	Температура гальмування пари в першому відборі, (°C)	219,8	219,62	219,22
12	Тиск пари в 2-му відборі (абс), (кПа)	1428,0	1410,0	1367,0
13	Температура статична пари в другому відборі, (°C)	195,98	195,38	193,95
14	Температура гальмування пари в другому відборі, (°C)	197,17	196,59	195,22
15	Тиск пари в 3-му відборі (абс), (кПа)	912,4	871,3	573,7
16	Температура статична пари в третьому відборі, (°C)	175,95	174,01	157,09
17	Температура гальмування пари в третьому відборі, (°C)	177,08	175,2	160,68
18	Тиск пари в 4-му відборі (абс), (кПа)	573,7	573,7	573,7
19	Температура статична пари в четвертому відборі, (°C)	170,62	157,09	157,09
20	Температура гальмування пари в четвертому відборі, (°C)	157,09	166,41	160,68

Короткий аналіз розглянутих варіантів конструкції потужної парової турбіни:

1. Аналізуючи дані з табл. 1 видно, що варіанти проточних частин ЦВТ без робочих лопаток останнього ступеня мають суттєве збільшення температури гальмування пари в четвертому відборі зі 157,09 °С (для вихідного варіанту) до 166,41 °С (зі штатним сопловим апаратом).

2. Дослідження виконувались в постановці «з заданим тиском на вході» (5736,98 кПа). В результаті розрахунків отримано незначні відхилення масової витрати в розглянутих варіантах конструкції. Так для штатного варіанту турбіни масова витрата пари становить 744,109 кг/с, для варіанту турбіни без робочих лопаток останнього ступеня масова витрата пари складає 744,206 кг/с, для варіанту турбіни без соплової і робочої решіток останнього ступеня масова витрата пари дорівнює 742,20 кг/с (табл. 1., п. 5).

3. Досить суттєво відрізняються рівні потужності розглянутих варіантів турбіни 237,06 МВт, 201,487 МВт і 230,397 МВт, а також внутрішнього відносного ККД – 77,89 %, 66,07 %, 75,8 % відповідно (табл. 1, п. 2, 3).

4. Слід зазначити, що варіант без соплової і робочої решіток останнього ступеня більш ефективний від варіанту без робочих лопаток останнього ступеня, як по потужності так і по ККД, але як видно з даних наведених в таблиці 1 (п. 14–20), параметри пари в третьому і четвертому відборах співпадають, що призводить до суттєвих змін в тепловій схемі енергоблоку.

Висновки

1. Удосконалена математична модель термо та газодинамічних процесів в проточній частині парової турбін, що дозволило, проводити дослідження щодо можливості подальшого використання турбін у яких відсутності частина соплових та/або робочих решіток.

2. Проведені чисельні дослідження з використанням удосконаленої математичної з оцінки основних технічних характеристик вихідного та двох варіантів потужної парової турбіни у якої були відсутні лопатки робочої решітки останнього ступеня та лопатки соплової і робочої решіток останнього ступеня.

3. Виявлені відмінності в показниках ефективності та основних технічних характеристик, які мають суттєвий вплив на роботу теплової схеми всього турбоблоку.

4. Показано, що для визначення можливості продовження роботи турбіни у якої відсутні частина соплових та/або робочих решіток потрібні детальні розрахункові дослідження з оцінки значень критичних параметрів, особливо тих, які мають вплив на роботу усієї теплової схеми турбоблоку.

Список використаних джерел:

1. Boiko, A., Govorushchenko, Y., Usaty, A. (2016). Optimization of the Axial Turbines Flow Paths. Science Publishing Group, NY 10018, USA. ISBN 978-1-940366-67-8. <https://sciencepublishinggroup.com/book/B-978-1-940366-67-8>
2. Avdieieva O., Usatyi O., Mykhailova I. Optimization of the flowing part of the turbine K-310-240 based on the object-oriented approach //Innovations in Mechanical Engineering. – Springer International Publishing, 2022. – pp. 201-213.
3. Shvetsov V., Kozheshkurt I., Konev V., Usatyi O, ... Solodov V., Khandrimailov A. Improving the high-pressure cylinder of the K-220-44-2M turbine at the Loviisa nuclear power station Thermal // Engineering (English translation of Teploenergetika), 2013, 60(2), pp. 98-105.

МОЖЛИВА ПЕРСПЕКТИВА СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ У КОНТЕКСТІ МІСТОБУДІВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ

Лепешко Анатолій Анатолійович

аспірант, Київський національний університет

будівництва і архітектури

ORCID: 0000-0002-6018-3596

Сєдак Олександр Ігорович

кандидат архітектури,

Київський національний університет

будівництва і архітектури

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4458/>

Ріст урбанізації, з тяжіючою тенденцією до концентрування населення у крупніших містах, відбивається на вимиранні сільських населених пунктів. Перспектива такого розвитку може виражатися у втраті потреби сільського поселення як адміністративно-територіальної одиниці. Населення, яке проживає в сільських населених пунктах, за визначенням термінології та в переважній більшості, зайняте сільським господарством. На сьогоднішній день, більшість сільських господарств, які раніше займалися вирощуванням сільськогосподарської продукції, об'єдналася у агрохолдинги, тим самим, скоротивши потреби у відокремлених територіальних одиницях та трудових ресурсах.

Загалом питання розвитку сільських поселень є досить актуальним і активно розглядається в соціально-економічному контексті. Про це свідчать не тільки наукові роботи, але й ряд законодавчо-нормативних актів, зорієнтованих на: стимуляцію виробничого потенціалу, розвитку сільського господарства та сільських поселень. Проте, розвитку методів функціонально-планувальної організації територій сільських поселень у контексті містобудування, приділялося не так багато уваги. В основному такі методи, регламентується узагальненими державними будівельними нормами.

Хоч бажання, у самого населення та підприємців, до ведення діяльності у сільських населених пунктів значно зменшується — необхідність у такому адміністративно-територіальному об'єкті, може актуалізуватися при питанні розвантаження та збалансування містобудівної ситуації міст. Розвантаження міст дає змогу: знизити рівень щільності забудови, збалансувати навантаження на транспортні системи, покращити екологічний та соціально-культурний стан. Значний відсоток міського населення, може кооперуватися в сільських поселеннях навколо сучасних виробничих та громадських об'єктів, тим самим користуючись перевагами менших населених пунктів.

Цільовим призначенням сільського населеного пункту, переважно, є будівництво сільськогосподарських підприємств, пов'язаних зі спеціалізаціями тваринництва або рослинництва. Досліджуючи питання функціонально-планувальної організації територій в таких поселеннях, можна розглянути їх не тільки для вирощування та переробки харчової продукції, але й для впровадження інших, більш інтелектуальних, видів діяльності. Такий підхід нехарактерний через усталене відношення до сільського поселення, де акцентується увага на таких недоліках як: низький рівень освіченості місцевого населення та віддаленість від соціально-економічних центрів. Проте, у сільських населених пунктів є ряд переваг перед міськими. До таких переваг можна віднести: індивідуальність, екологічність, громадську доступність та ін.

Для такого виду населених пунктів, шляхом організації містобудівних умов, можна створити ринок територій спрямований на ширше коло підприємців. З новим підходом, населений пункт, можна буде розглядати як майданчик для впровадження виробничих та громадських комплексів, тим самим стимулюючи розвиток самого населеного пункту.

Перспектива розвитку сіл — можлива з використанням нових містобудівних методів та підходів до організації територій. Виведення територій сільських населених пунктів на новий ринок підприємницької діяльності, може стимулювати інтерес у підприємців до розгляду їх як конкурентними з міськими територіями. Також, використання сучасних методів містобудівного планування сільських населених пунктів, може вплинути на розвиток самих підприємств, при цьому збільшити попит на трудові ресурси.

ПРОБЛЕМИ МІСТОБУДІВНОГО РОЗВИТКУ ПРИМІСЬКИХ ЗОН УКРАЇНИ

Михіденко Марта Олександрівна

*аспірантка, Київський національний університет
будівництва і архітектури
ORCID: 0000-0002-6478-8381*

Науковий керівник: Шебек Надія Миколаївна

*доктор архітектури, професор,
Київський національний університет
будівництва і архітектури*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4504/>

Розвиток передмістя передбачає нові вимоги, які ставляться залежно від появи нових функцій у приміській зоні. Це знаходить своє відображення в розвитку тих чи інших соціально-економічних явищ, трансформації умов життя населення та соціально-економічної обстановки в цілому, підтверджуючи що місто і його приміська зона є єдина система. Приміська зона являє собою територію, що прилягає до міста і знаходиться з ним в тісному функціональному та культурно-побутовому взаємозв'язку. Приміські зони особливо розвинені

навколо великих міст і є частиною міських агломерацій. Саме це робить приміські зони найважливішими об'єктами містобудівних та соціально-економічних досліджень, що є особливо актуальним, оскільки теорія управління передмістями в достатній мірі ще не розроблена [1].

Відсутність робіт пов'язаних з регіональним плануванням, плануванням приміських зон, призвів до втрати контролю над раціональним користуванням земель та їх функціональним призначенням. Виходом із такої ситуації стала реформа децентралізації та реформування адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня України. Реформа має на меті формування ефективного місцевого самоврядування задля створення повноцінного життєвого середовища, надання якісних та доступних послуг, узгодження інтересів держави та територіальних громад [2]. На даний час у розвитку приміських зон існують певні проблеми, які залежать від загальної соціально-економічної ситуації в країні. Наразі всюди спостерігається спад економічного, культурного і соціального рівня сільського населення. У багатьох селах і малих містах освітні та соціально-культурні установи, знаходяться в занепаді або взагалі відсутні. Ключові елементи соціальної інфраструктури поселення перебувають у критичному стані. Описана проблема призводить до спаду культурного рівня сільського населення, яке виїжджає в міста, або закордон та знижує культурний рівень міського населення та світової спільноти. Наявність дестабілізуючих проблем: погіршення демографічної, екологічної та етнічно-культурної ситуації; збільшення кількості депресивних і обезлюднених сільських територій прискорює деградаційні процеси в українській економіці, та тягне за собою соціально-культурне зuboжіння великих міст, всієї країни, та всього світу.

Вирішення проблеми продуктивної діяльності мешканців, зросту рівня соціального та економічного розвитку країни, розвантаження транспортного руху, вдосконалення інфраструктури сільських територій, забезпечення функціонування «артерій», що безперебійно зв'язують заміські території та центр агломерації, покращення якості життя населення можливе через 1) забезпечення функціонально-планувальної організації сільських територій, архітектурної виразності міських, сільських та селищних громад; 2) розробки архітектурно-містобудівних проектів з урахуванням рівнів комплексного планування агломерацій, районів та територіальних громад; 3) постійне вдосконалення територіальної структури регіонів країни. Території приміських зон є виключно цікавим об'єктом для дослідження: саме тут найбільш яскраво проявляється проблема організації балансу в частині планувальних, комунікаційних, соціальних, промислових, екологічних та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Агапова А. Б. «Особенности территориального управления в пригородных зонах крупнейших городов мира». URL: <https://www.academia.edu/7923428>
2. Яценко В. О. «Містобудівні основи розвитку локальних систем розселення об'єднаних територіальних громад», КНУБА, Київ-2021.

Наукове видання

«Світ наукових досліджень. Випуск 18»

Рік заснування – 2011

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 27.04.2023
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 200 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Відріковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

